

Greek | ελληνικά

Inclusive Future:

Παιδαγωγικό μοντέλο χωρίς αποκλεισμούς για τη διδασκαλία, τη μάθηση και την αξιολόγηση των δεξιοτήτων βιωσιμότητας

Οκτώβριος 2025

Apoorwa Hooda

Orsolya Tuba

GLOCAL MINTA Oy

InclusiveFuture: Fostering Inclusion through Sustainable Education (POL-EXP)

Център за образователна интеграция на децата и учениците от етническите малцинства

Law and Psychology

RCISD
smart. flexible. innovative.

ÓBUDAI EGYETEM
ÓBUDA UNIVERSITY

Escola Pia
international

OPENEUROPE

TÉCNICO
LISBOA

KONYA
İL MİLLÎ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ

PROJECT
FINANCED FROM
THE NRDI FUND

Χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Ωστόσο, οι απόψεις και οι γνώμες που εκφράζονται είναι αποκλειστικά του/των συγγραφέα/ων και δεν αντικατοπτρίζουν απαραίτητα εκείνες της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (EACEA). Ούτε η Ευρωπαϊκή Ένωση ούτε ο EACEA μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για αυτές.

Πίνακας περιεχομένων

Πίνακας περιεχομένων	3
Κατάλογος πινάκων και σχημάτων	5
Ευχαριστίες	6
Γλωσσάριο	7
Περίληψη	9
1. Εισαγωγή	13
2. Οδηγός χρήσης	14
2.1 Σε ποιους απευθύνεται το παιδαγωγικό μοντέλο InclusiveFuture;	14
2.2 Γιατί να χρησιμοποιήσετε το παιδαγωγικό μοντέλο InclusiveFuture;	14
2.3 Πώς να χρησιμοποιήσετε το μοντέλο;	14
3. Αειφορία και Ένταξη στην Εκπαίδευση	16
3.1 Ορισμοί της βιωσιμότητας	16
Εκπαίδευση για την Αειφόρο Ανάπτυξη (ESD)	16
Περιβαλλοντική Εκπαίδευση (ΠΕ)	16
Εκπαίδευση για την Ιδιότητα του Παγκόσμιου Πολίτη (GCE)	17
Πλανητική ευημερία (PW)	17
3.2 Ορισμοί της ένταξης	18
Η συμπερίληψη ως ένταξη	18
Διαφορετικότητα	18
Ισότητα και καθολική πρόσβαση	19
Η Θεωρία των Ικανοτήτων	19
Η Κλιματική Δικαιοσύνη ως Ένταξη	20
Ερμηνείες της Ένταξης	20
3.3 Σύνδεση μεταξύ ένταξης και βιωσιμότητας	21
3.4 Επανεξέταση της ένταξης και της βιωσιμότητας	22
3.5 Βιώσιμα και χωρίς αποκλεισμούς μαθησιακά περιβάλλοντα	23
3.6 Τρέχουσες πραγματικότητες της ετοιμότητας των εκπαιδευτικών	23
4. Πλαίσια, θεωρίες και μοντέλα στη βιώσιμη και συμπεριληπτική εκπαίδευση	26
4.1 Το πλαίσιο GreenComp	26
4.2 Θεωρίες που σχετίζονται με την Κοινωνική Δικαιοσύνη και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα	27
4.3 Η Δήλωση της Σαλαμάνκα και το Πλαίσιο Δράσης για την Ειδική Αγωγή	29
4.4 Η Θεωρία των Συστημάτων σε μια κοινωνικο-κονστροκτιβιστική προοπτική	30
4.5 Η Θεωρία των Οικολογικών Συστημάτων	30
4.6 Ο Καθολικός σχεδιασμός για τη Μάθηση	32
4.7 Το Διαθεματικό Μοντέλο της Crenshaw	32
4.8 Παιδαγωγικά μοντέλα στο πλαίσιο της Εκπαίδευσης για την Αειφόρο Ανάπτυξη ή/και την Ένταξη	34
5.1 Σκεπτικό	36
5.2 Ιστορικό	36
Συμπεράσματα από την ανάλυση προγραμμάτων σπουδών	37

Συμπεράσματα από μελέτες ομάδων εστίασης	38
Συμπεράσματα από καλές πρακτικές των χωρών εταίρων:	39
5.3 Σκοπός και στόχοι	41
5.4 Χαρακτηριστικά του μοντέλου	42
6. Πλαίσιο και Μεθοδολογία	44
7. Πλαίσιο αναφοράς του InclusiveFuture	46
8. Παιδαγωγικό μοντέλο InclusiveFuture για τη Διδασκαλία, τη Μάθηση και την Αξιολόγηση των Δεξιοτήτων Βιωσιμότητας	48
8.1 Αξίες και αρχές	50
8.2 Παιδαγωγικές προσεγγίσεις	53
8.3 Διδακτικές Διαδικασίες και Πρακτικές	58
8.4 Εφαρμογή του παιδαγωγικού μοντέλου InclusiveFuture	64
8.5 Δραστηριότητες για σχολεία Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης	67
Δραστηριότητες για Δημοτικά Σχολεία	67
Δραστηριότητες για το Γυμνάσιο	73
9. Αξιολόγηση των δεξιοτήτων βιωσιμότητας χωρίς αποκλεισμούς	83
9.1 Διάφορες Προσεγγίσεις	83
9.2 Παραδείγματα εργαλείων και μετρήσεων	87
Ρουμπρίκα Δεξιοτήτων Αειφορίας (Τάξεις 2-4)	87
Έρευνα αυτοαξιολόγησης μαθητών (τάξεις 1-5)	90
Πρότυπο Αξιολόγησης Εκπαιδευτικού Portfolio (Βαθμοί 6-8)	91
Το ταξίδι του Φακέλου μου	92
Έρευνα Μαθητών Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης	94
10. Συμπέρασμα	97
Μελλοντικές Κατευθύνσεις και Περιορισμοί	97
Αναφορές	99
Παραρτήματα (προαιρετικά)	102

Κατάλογος πινάκων και σχημάτων

Λίστα πινάκων

Πίνακας 1. Διδακτικές διαδικασίες και πρακτικές στο πλαίσιο του Παιδαγωγικού Μοντέλου InclusiveFuture

Πίνακας 2: Οδηγίες σχετικά με τον τρόπο χρήσης του παρόντος εγγράφου

Πίνακας 3: Ορισμοί της Συμπεριληπτικής Εκπαίδευσης από τους Göransson και Nilholm (2014)

Πίνακας 4: Σύνοψη των Βασικών Θεωριών για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και την Κοινωνική Δικαιοσύνη

Πίνακας 5: Βασικές συστάσεις που υπογραμμίζουν την ανάγκη για το Παιδαγωγικό Μοντέλο InclusiveFuture

Πίνακας 6: Ανάπτυξη τριών φάσεων του Παιδαγωγικού Μοντέλου InclusiveFuture

Πίνακας 7: Το Πλαίσιο Αναφοράς του InclusiveFuture

Πίνακας 8: Διδακτικές διαδικασίες, πρακτικές και πόροι για την ενσωμάτωση ικανοτήτων βιωσιμότητας και ένταξης

Πίνακας 9: Εφαρμογή της UDL στην αξιολόγηση

Κατάλογος Αριθμών

Εικόνα 1. Οπτική Αναπαράσταση του Παιδαγωγικού Μοντέλου InclusiveFuture

Εικόνα 2. Θεωρία των Οικολογικών Συστημάτων από τον Bronfenbrenner. Πηγή: Wikipedia

Εικόνα 3: Το διαθεματικό μοντέλο της Crenshaw. Πηγή: Hassler (2020) στο Medium

Εικόνα 4: Μοντέλο Burns για την Παιδαγωγική της Αειφορίας. Πηγή: Heather Burns

Σχήμα 6: Βασικές αξίες και αρχές του Παιδαγωγικού Μοντέλου InclusiveFuture

Σχήμα 7: Παιδαγωγικές Προσεγγίσεις που προωθούν την ανάπτυξη δεξιοτήτων ένταξης και βιωσιμότητας

Ευχαριστίες

Η προετοιμασία και η οριστικοποίηση του παιδαγωγικού μοντέλου InclusiveFuture κατέστη δυνατή μέσω των συλλογικών προσπαθειών των εταίρων του έργου InclusiveFuture: του Κέντρου Εκπαιδευτικής Ένταξης Παιδιών και Μαθητών από Εθνοτικές Μειονότητες (CEICSEM) και του Δικαίου και Ψυχολογίας (LP) στη Βουλγαρία, του Big Bang School (BBS) στην Ελλάδα, του Πανεπιστημίου Óbuda (OE), του Περιφερειακού Κέντρου Πληροφόρησης και Επιστημονικής Ανάπτυξης (RCISD) και του Κέντρου Επαγγελματικής Κατάρτισης του Vác - Petzelt József Technical Σχολείο στην Ουγγαρία, του Instituto Superior Técnico / University Técnico Lisboa στην Πορτογαλία, του Focus Eco Center στη Ρουμανία, του Open Europe και Escola Pia de Catalunya (EPC) στην Ισπανία και της Περιφερειακής Εθνικής Διεύθυνσης Εκπαίδευσης Ικονίου (Konya IL MEM) στην Τουρκία.

Επιπλέον, θα θέλαμε να εκφράσουμε την ευγνωμοσύνη μας σε όλους τους δασκάλους, τους διευθυντές σχολείων, τους εκπαιδευτικούς και τους εκπαιδευτικούς ερευνητές που βοήθησαν στη βελτίωση του μοντέλου με τα πολύτιμα και έγκαιρα σχόλιά τους και αφιέρωσαν χρόνο για να συμμετάσχουν στις ομάδες εστίασης.

Η χρηματοδότηση από την Ευρωπαϊκή Ένωση συνέβαλε καθοριστικά στην υποστήριξη αυτής της μελέτης και των ευρύτερων στόχων του έργου InclusiveFuture.

Πρόσκληση:

ERASMUS-EDU-2024-POL-EXP

Χορηγούσα αρχή: Ευρωπαϊκός Εκτελεστικός Οργανισμός Εκπαίδευσης και Πολιτισμού

Αριθμός έργου: 101195868

Όνομα έργου: Μέλλον χωρίς αποκλεισμούς: Προώθηση της ένταξης μέσω της βιώσιμης εκπαίδευσης

Ακρωνύμιο έργου: InclusiveFuture

Ιστοσελίδα έργου: <https://inclusive-future.eu/>

ΔΙΕΥΚΡΙΝΙΣΗ

Χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Ωστόσο, οι απόψεις και οι γνώμες που εκφράζονται είναι αποκλειστικά του/των συγγραφέα/ων και δεν αντικατοπτρίζουν απαραίτητα εκείνες της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (EACEA). Ούτε η Ευρωπαϊκή Ένωση, ούτε ο EACEA μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για αυτές.

Γλωσσάριο

Όρος	Ορισμός
Προσβασιμότητα	Διασφάλιση ότι τα περιβάλλοντα, τα υλικά και οι ευκαιρίες μάθησης είναι χρησιμοποιήσιμα και ωφέλιμα για όλους τους μαθητές ανεξαρτήτως ικανότητας ή υπόβαθρου.
Προκατάληψη (σιωπηρή/ρητή)	Προκαταλήψεις ή υποθέσεις –συνειδητές ή ασυνειδητές– που επηρεάζουν την κατανόηση, τις αποφάσεις και τη συμπεριφορά.
Κλιματική Δικαιοσύνη	Ενα ηθικό και πολιτικό πλαίσιο για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής δίνοντας έμφαση στη δικαιοσύνη, τα ανθρώπινα δικαιώματα και την προστασία των ευάλωτων πληθυσμών.
Διαφορετικότητα στην κουλτούρα	Η συνύπαρξη και ο σεβασμός πολλαπλών πολιτισμικών ταυτοτήτων, εκφράσεων και γλωσσών μέσα σε ένα μαθησιακό περιβάλλον.
Διαφοροποιημένη Διδασκαλία	Προσαρμογή μεθόδων διδασκαλίας, υλικού και αξιολογήσεων για την κάλυψη διαφορετικών αναγκών και προτιμήσεων των μαθητών.
Διάκριση	Άδικη ή επιζήμια μεταχείριση με βάση χαρακτηριστικά όπως το φύλο, η εθνικότητα, η αναπηρία ή η κοινωνικοοικονομική κατάσταση.
Εκπαίδευση για την Αειφόρο Ανάπτυξη (ESD)	Ενδυναμώνει τους μαθητές με γνώσεις, αξίες και δεξιότητες για την προώθηση της περιβαλλοντικής ακεραιότητας, της οικονομικής βιωσιμότητας και της κοινωνικής δικαιοσύνης για τις σημερινές και τις μελλοντικές γενιές.
Δικαιοσύνη	Παροχή διαφορετικών επιπέδων υποστήριξης με βάση τις ατομικές ανάγκες των μαθητών για την επίτευξη δίκαιων και χωρίς αποκλεισμούς αποτελεσμάτων.
Διαμορφωτική Αξιολόγηση	Συνεχής διαδικασία ανατροφοδότησης με στόχο τη βελτίωση τόσο της διδασκαλίας, όσο και της μάθησης των μαθητών κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας.
Παγκόσμια αλληλεξάρτηση	Η σύνδεση μεταξύ ανθρώπων, κοινοτήτων και χωρών, όπου οι ενέργειες σε ένα μέρος επηρεάζουν άλλους σε όλο τον κόσμο. Μία ξηρασία σε μία χώρα μπορεί να αυξήσει τις τιμές των τροφίμων παγκοσμίως, επηρεάζοντας τους ανθρώπους σε άλλες χώρες.
Πράσινες δεξιότητες	Ικανότητες που επιτρέπουν στα άτομα να συμβάλλουν σε περιβαλλοντικά βιώσιμες κοινωνίες με αποδοτική χρήση των πόρων.
GreenComp	Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Ικανοτήτων Βιωσιμότητας: Καθορίζει τις βασικές ικανότητες βιωσιμότητας (αξίες, στάσεις και δεξιότητες) για τη δια βίου μάθηση εντός της ΕΕ.
Συμπεριληπτική Εκπαίδευση	Διασφαλίζει ότι όλοι οι μαθητές, ανεξάρτητα από προσωπικές ή κοινωνικές συνθήκες, συμμετέχουν, μαθαίνουν και αναπτύσσονται.

Διαθεματικές ταυτότητες (Crenshaw)	Μια αναλυτική προσέγγιση που υπογραμμίζει με ποιον τρόπο οι αλληλεπικαλυπτόμενες κοινωνικές ταυτότητες (π.χ. φύλο, φυλή, τάξη) δημιουργούν αλληλεξαρτώμενα συστήματα διακρίσεων ή προνομίων.
Περιθωριοποιημένες ομάδες	Άτομα ή κοινότητες που αποκλείονται συστηματικά ή ωθούνται στα άκρα της κοινωνίας ή της εκπαίδευσης λόγω κοινωνικών, πολιτιστικών ή διαρθρωτικών φραγμών (π.χ. φυλετικές μειονότητες, άτομα με αναπηρίες ή γλωσσικές μειονότητες).
Ανάδειξη αξιών	Σκόπιμη επίδειξη ηθικών, βιώσιμων και χωρίς αποκλεισμούς συμπεριφορών από τους εκπαιδευτικούς ως μέρος της μαθησιακής διαδικασίας.
Πλανητική ευημερία (εκπαίδευση) (Kortetmäki, et al., 2023).	Η ανθρώπινη άνθηση είναι αδιαχώριστη από την υγεία των φυσικών και κοινωνικών συστημάτων. Ενθαρρύνει τους μαθητές να σκεφτούν πέρα από την ανθρωποκεντρική ευημερία και να ενεργήσουν ως μέρος μιας αλληλεξαρτώμενης παγκόσμιας και οικολογικής κοινότητας
Προκατάληψη	Προδιαμορφωμένες αρνητικές στάσεις ή απόψεις για ένα άτομο ή μια ομάδα, με βάση χαρακτηριστικά όπως η φυλή, το φύλο ή η ικανότητα, και όχι γεγονότα.
Ανθεκτικότητα	Η ικανότητα των ατόμων ή των συστημάτων να προσαρμόζονται και να ανακάμπτουν από προκλήσεις ή διαταραχές.
Κοινωνική Δικαιοσύνη	Πρωώθηση της ισότητας, της δικαιοσύνης και της προστασίας των δικαιωμάτων για να διασφαλιστεί ότι όλα τα άτομα έχουν ίσες ευκαιρίες.
Δομικά εμπόδια	Συστημικά κοινωνικά, θεσμικά ή οικονομικά εμπόδια που περιορίζουν την πλήρη συμμετοχή και μάθηση.
Βιώσιμη ανάπτυξη	Ανάπτυξη που ανταποκρίνεται στις σημερινές ανάγκες χωρίς να διακυβεύεται η ικανότητα των μελλοντικών γενεών να καλύψουν τις δικές τους. Το κοινό μας μέλλον. UNWCED 1987
Συστημική Σκέψη	Κατανόηση των διασυνδέσεων και των κύκλοι ανατροφοδότησης μέσα σε πολύπλοκα συστήματα για την ολιστική αντιμετώπιση προβλημάτων.
Καθολικός σχεδιασμός για μάθηση (UDL)	Εκπαιδευτικό πλαίσιο για το σχεδιασμό ευέλικτων περιβαλλόντων που φιλοξενούν ατομικές μαθησιακές διαφορές.
Ευάλωτες Ομάδες	Άτομα ή κοινότητες που διατρέχουν υψηλότερο κίνδυνο βλάβης, μειονεξίας ή αποκλεισμού λόγω ειδικών περιστάσεων όπως η φτώχεια, τα προβλήματα υγείας ή ο εκτοπισμός (π.χ. πρόσφυγες, παιδιά σε φτώχεια ή ηλικιωμένοι πληθυσμοί).
Ολιστική Σχολική Προσέγγιση	Ενσωμάτωση της βιωσιμότητας, της ένταξης και της ευημερίας στο πρόγραμμα σπουδών, τις λειτουργίες και την κοινοτική κουλτούρα του σχολείου.

Περίληψη

Παιδαγωγικό μοντέλο InclusiveFuture για τη διδασκαλία, τη μάθηση και την αξιολόγηση των ικανοτήτων βιωσιμότητας

Το παιδαγωγικό μοντέλο InclusiveFuture, που αναπτύχθηκε στο πλαίσιο του χρηματοδοτούμενου από την Ευρωπαϊκή Ένωση έργου InclusiveFuture, αντιμετωπίζει την κρίσιμη ανάγκη ενσωμάτωσης της βιωσιμότητας και της ένταξης στις εκπαιδευτικές πρακτικές σε όλη την Ευρώπη και πέραν αυτής. Η μελέτη παρέχει στους εκπαιδευτικούς –συμπεριλαμβανομένων των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, των εκπαιδευτικών ηγετών και των υπευθύνων χάραξης πολιτικής– ένα δομημένο πλαίσιο, ένα παιδαγωγικό μοντέλο με καθοδήγηση για εφαρμογή, προσαρμόσιμους πόρους και πρακτικά εργαλεία. Πρωταρχικός στόχος του είναι να γεφυρώσει τις υπάρχουσες κατακερματισμένες πρακτικές και να καθιερώσει μια συνεπή, χωρίς αποκλεισμούς προσέγγιση στην εκπαίδευση για την αειφορία, ενισχύοντας την περιβαλλοντική, κοινωνική, πολιτιστική και οικονομική βιωσιμότητα.

Το μοντέλο βασίζεται σε μια ισχυρή θεωρητική και εννοιολογική βάση που περιλαμβάνει διάφορους ορισμούς της βιωσιμότητας (περιβαλλοντικής, κοινωνικής, οικονομικής και πολιτιστικής) και της ένταξης (όπως η ένταξη, η ποικιλομορφία, η ισότητα, η καθολική πρόσβαση και η προσέγγιση των ικανοτήτων). Για τη βιωσιμότητα, συνδέεται με το ευρωπαϊκό πλαίσιο GreenComp, το οποίο περιγράφει 12 βασικές ικανότητες βιωσιμότητας σε τέσσερις τομείς: Ενσωμάτωση των αξιών της βιωσιμότητας, Αγκαλιάζοντας την πολυπλοκότητα, Οραματιζόμενοι ένα βιώσιμο μέλλον και Δράση για τη βιωσιμότητα. Το GreenComp προωθεί τη συστημική σκέψη, την κριτική αξιολόγηση και την ηθική δράση. Από την πλευρά της ένταξης, το μοντέλο προχωρά πέρα από την απλή ενσωμάτωση για να αγκαλιάσει τον συστημικό μετασχηματισμό, αντλώντας πληροφορίες από τη Δήλωση της Σαλαμάνκα, τη Θεωρία Συστημάτων, τη Θεωρία Οικολογικών Συστημάτων, τον Καθολικό Σχεδιασμό για τη Μάθηση (UDL) και το Μοντέλο Διατομεακότητας του Crenshaw. Αυτά τα πλαίσια τονίζουν συλλογικά τη διασύνδεση όλων των μαθητών μέσα σε ευρύτερα κοινωνικά και οικολογικά συστήματα, υποστηρίζοντας τον προληπτικό σχεδιασμό και την άρση των δομικών εμποδίων στην ουσιαστική συμμετοχή. Οι θεωρίες της κοινωνικής δικαιοσύνης και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, συμπεριλαμβανομένης της Θεωρίας της Δικαιοσύνης του Rawls και της Κριτικής Παιδαγωγικής του Freire, ενημερώνουν περαιτέρω το μοντέλο δίνοντας έμφαση στη δικαιοσύνη, την ισότητα και την ενδυνάμωση των περιθωριοποιημένων φωνών, τοποθετώντας την εκπαίδευση χωρίς αποκλεισμούς ως θεμελιώδες ανθρωπινό δικαίωμα.

Η μεθοδολογία για την ανάπτυξη αυτού του μοντέλου ήταν περιεκτική και επαναληπτική. Περιελάμβανε μία σε βάθος ανάλυση των υφιστάμενων προγραμμάτων σπουδών από τις χώρες εταίρους, συζητήσεις σε ομάδες εστίασης με ένα ευρύ φάσμα εκπαιδευτικών και τη συλλογή γνώσεων σχετικά με επιτυχημένες πρακτικές που ήδη χρησιμοποιούνται. Η έρευνα συμπληρώθηκε από μία κριτική ανασκόπηση των σχετικών θεωρητικών πλαισίων. Το μοντέλο υπέστη διαδικασία επαναλαμβανόμενης βελτίωσης (iterative refinement), βασισμένη σε εκτεταμένες διαβουλεύσεις με τους εταίρους του έργου και ευρύτερους ενδιαφερόμενους φορείς, ώστε να διασφαλιστεί ότι είναι ταυτόχρονα βασισμένο στην έρευνα και πρακτικά εφαρμόσιμο σε διαφορετικά σχολικά περιβάλλοντα.

Αυτή η ολοκληρωμένη προσέγγιση είχε ως στόχο να κατανοήσει την τρέχουσα πραγματικότητα, να εντοπίσει τις υπάρχουσες προκλήσεις στην ενσωμάτωση της βιωσιμότητας και της ένταξης και, στη συνέχεια, να δημιουργήσει ένα μοντέλο που να ανταποκρίνεται και να είναι αποτελεσματικό.

Ο πρωταρχικός στόχος του Παιδαγωγικού Μοντέλου InclusiveFuture είναι να ενδυναμώσει τους εκπαιδευτικούς να ενεργούν ως παράγοντες περιβαλλοντικής, κοινωνικής, πολιτιστικής και οικονομικής βιωσιμότητας στα σχολεία και τις τάξεις τους, προωθώντας την ευημερία του πλανήτη. Επιδιώκει να παρέχει σαφείς, πρακτικές οδηγίες για το σχεδιασμό, την αξιολόγηση και την προσαρμογή του μαθήματος, συμπεριλαμβανομένων επιλογών υλοποίησης με περιορισμένους πόρους για τη διασφάλιση της προσβασιμότητας σε όλα τα σχολεία. Επιπλέον, βασικός στόχος είναι να ενθαρρυνθεί μια συνεργασία που εμπνέει τους εκπαιδευτικούς να μοιράζονται βέλτιστες πρακτικές και να βελτιώνουν συλλογικά την κατανόηση και την εφαρμογή της εκπαίδευσης για την αειφορία χωρίς αποκλεισμούς.

Το μοντέλο βασίζεται σε ένα θεωρητικό πλαίσιο για τις ικανότητες των εκπαιδευτικών, προσαρμοσμένο από το πλαίσιο GreenComp, το οποίο δημιουργήθηκε για να παρέχει τη βάση για το πιο εφαρμόσιμο μέρος του μοντέλου. Βασισμένο στο προσαρμοσμένο πλαίσιο ικανοτήτων, το ίδιο το Παιδαγωγικό Μοντέλο InclusiveFuture είναι δομημένο σε τέσσερα αλληλένδετα μέρη. Το πρώτο μέρος ορίζει τις βασικές αξίες και αρχές, οι οποίες αποτελούν τα ηθικά θεμέλια της εκπαίδευσης για τη βιωσιμότητα όπως τα υιοθετεί το συνεργαζόμενο κονσόρτιουμ του έργου και οι ενδιαφερόμενοι φορείς.

Το μοντέλο βασίζεται στις ακόλουθες βασικές αξίες:

I. Συμμετοχή και Συνεργασία

II. Δικαιοσύνη και Ισότητα

III. Περιέργεια και Κριτικός Αναστοχασμός

IV. Ευημερία

V. Ηθική Ευθύνη και Δράση

VI. Μελλοντικός προσανατολισμός και προσαρμοστικότητα

Αυτές οι αξίες δίνουν έμφαση σε πτυχές όπως η προώθηση της φύσης, η υποστήριξη της δικαιοσύνης και η εκτίμηση της βιωσιμότητας, διαμορφώνοντας τις βασικές πεποιθήσεις που καθοδηγούν ολόκληρο το μοντέλο.

Το δεύτερο μέρος περιγράφει **σχετικές παιδαγωγικές προσεγγίσεις**, οι οποίες είναι υπάρχουσες μέθοδοι διδασκαλίας και στρατηγικές που προσδιορίζονται ως οι πλέον κατάλληλες για την ανάπτυξη ικανοτήτων ένταξης και βιωσιμότητας. Αυτές οι προσεγγίσεις, που συγκεντρώνονται από μια συλλογή καλών πρακτικών τόσο στην εκπαίδευση χωρίς αποκλεισμούς όσο και στην εκπαίδευση για την αειφορία, έχουν σχεδιαστεί για να ευθυγραμμίζονται με τις βασικές αξίες του μοντέλου και να υποστηρίζουν αποτελεσματικές διαδικασίες διδασκαλίας και μάθησης:

1. Η Μαθητοκεντρική Παιδαγωγική ως Θεμέλιο

2. Ολιστική Σχολική Προσέγγιση για την Πολιτιστική Ένταξη

3. Κριτική Παιδαγωγική, Θετική Παιδαγωγική και Μετασχηματιστική Μάθηση

4. Μάθηση με βάση την έρευνα και το πρόβλημα
5. Διεπιστημονική και Βασισμένη σε Φαινόμενα Μάθηση για την Πολυπλοκότητα και τη Συστημική Σκέψη
6. Βιωματική μάθηση και μάθηση βάσει έργου
7. Συνεργατική Μάθηση
8. Προσέγγιση εκπαιδευτικού φακέλου τύπου Portfolio

Η τρίτη συνιστώσα περιγράφει λεπτομερώς **τις διδακτικές διαδικασίες** που εμπλέκονται στην αποτελεσματική διδασκαλία, μάθηση και αξιολόγηση των ικανοτήτων βιωσιμότητας χωρίς αποκλεισμούς, καθιστώντας το μοντέλο πιο άμεσα εφαρμόσιμο. Αυτές οι διαδικασίες παρέχουν έναν οδικό χάρτη για τους εκπαιδευτικούς προκειμένου να μεταφράσουν τις υποκείμενες αξίες και τις παιδαγωγικές προσεγγίσεις σε συγκεκριμένες εκπαιδευτικές στρατηγικές.

Τέλος, κάθε διδακτική διαδικασία αναλύεται περαιτέρω σε αντίστοιχες **διδακτικές πρακτικές**. Αυτό το τέταρτο μέρος παρέχει πρακτική, εφαρμόσιμη καθοδήγηση σχετικά με την εφαρμογή αυτών των πρακτικών για τους εκπαιδευτικούς.

Για τη βελτίωση της χρηστικότητας, η κοινοπραξία συγκέντρωσε επίσης παραδείγματα δραστηριοτήτων και εργαλείων αξιολόγησης ειδικά σχεδιασμένα για εκπαιδευτικούς πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, δίνοντάς τους τη δυνατότητα να ενσωματώσουν εύκολα την εκπαίδευση για τη βιωσιμότητα χωρίς αποκλεισμούς στην καθημερινή τους εργασία. Τα εργαλεία και οι δραστηριότητες αυτές προσφέρουν χειροπιαστούς τρόπους στους εκπαιδευτικούς προκειμένου να εφαρμόσουν τις αρχές του μοντέλου, προωθώντας ταυτόχρονα ενταξιακά και βιώσιμα μαθησιακά περιβάλλοντα.

Διδακτικές διαδικασίες και πρακτικές στο πλαίσιο του Παιδαγωγικού Μοντέλου InclusiveFuture

1. Παρακίνηση μαθητών

α. Κατανόηση και σύνδεση της βιωσιμότητας και της ένταξης

β. Εκτίμηση της βιωσιμότητας και της ένταξης

γ. Παραδείγματα αξιών

δ. Εύρεση κατάλληλων στρατηγικών κινήτρων για διαφορετικές ταυτότητες και διαθεματικότητες

2. Συν-σχεδιασμός βιώσιμων και συμπεριληπτικών μαθησιακών περιβαλλόντων

α. Άρση των εμποδίων στη συμμετοχή στο περιβάλλον του σχολείου και της τάξης

β. Βελτίωση της βιωσιμότητας στο φυσικό, κοινωνικό και ψηφιακό περιβάλλον του σχολείου

γ. Συνεργασία εντός και εκτός σχολικών ορίων για έναν ολιστικό σχεδιασμό

3. Ενσωμάτωση της ένταξης και της βιωσιμότητας στα μαθήματα

α. Λαμβάνοντας υπόψη την πολυπλοκότητα των θεμάτων βιωσιμότητας κατά τον σχεδιασμό μαθημάτων

β. Ρύθμιση του πλαισίου για έρευνα και κριτικό προβληματισμό

γ. Ενσωμάτωση πρακτικών ένταξης και βιωσιμότητας στις καθημερινές δραστηριότητες

δ. Προώθηση της αυτενέργειας και της φωνής των μαθητών

4. Αξιολόγηση των ικανοτήτων βιωσιμότητας και ένταξης

α. Συνδυασμός διαφορετικών στρατηγικών αξιολόγησης

β. Ενσωμάτωση των ικανοτήτων βιωσιμότητας και ένταξης σε τακτικές αξιολογήσεις

γ. Παρακολούθηση της προόδου και των αναγκών

5. Επένδυση στην επαγγελματική μάθηση για την ανάπτυξη ικανοτήτων βιωσιμότητας και ένταξης σε όλους τους εκπαιδευόμενους

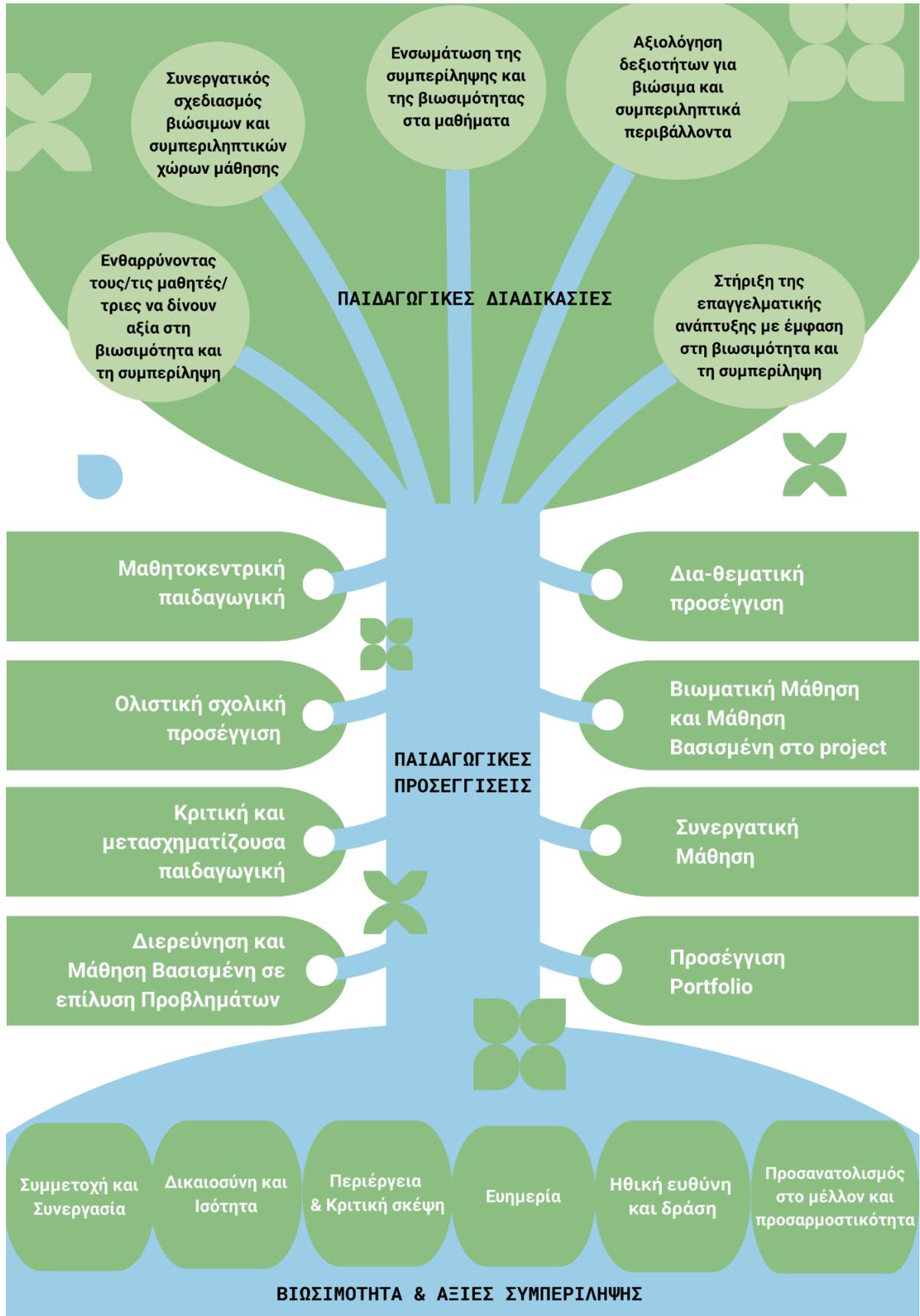
α. Αναλογιζόμενος τις δικές του δυνάμεις και ανάγκες

β. Ανάπτυξη ικανοτήτων στη χρήση ψηφιακών εργαλείων και πόρων

γ. Βελτίωση των ερευνητικών δεξιοτήτων

δ. Συμμετοχή σε διασχολικές ανταλλαγές

Πίνακας 1. Διδακτικές διαδικασίες και πρακτικές στο πλαίσιο του Παιδαγωγικού Μοντέλου InclusiveFuture

InclusiveFuture Παιδαγωγικό Μοντέλο

Εικόνα 1. Οπτική Αναπαράσταση του Παιδαγωγικού Μοντέλου InclusiveFuture

1.Εισαγωγή

Καθώς τα εκπαιδευτικά συστήματα αντιμετωπίζουν ταχείς κοινωνικούς, περιβαλλοντικούς και ψηφιακούς μετασχηματισμούς, υπάρχει αυξανόμενη ανάγκη για παιδαγωγικά μοντέλα που αντιμετωπίζουν τόσο την ένταξη όσο και τη βιωσιμότητα με ολοκληρωμένο τρόπο. Το παιδαγωγικό μοντέλο InclusiveFuture για τη διδασκαλία, τη μάθηση και την αξιολόγηση των ικανοτήτων βιωσιμότητας, το οποίο αναπτύχθηκε στο πλαίσιο του έργου InclusiveFuture, αντιμετωπίζει την κρίσιμη ανάγκη ενσωμάτωσης της βιωσιμότητας και της ένταξης στις εκπαιδευτικές πρακτικές σε χώρες σε όλη την Ευρώπη και πέραν αυτής. Το έργο InclusiveFuture, το οποίο χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση, στοχεύει στην υποστήριξη της ενσωμάτωσης των ικανοτήτων βιωσιμότητας στην εκπαιδευτική διαδικασία, η οποία θα οδηγήσει σε ένα περιβάλλον χωρίς αποκλεισμούς για εκπαιδευτικούς και μαθητές και ενδυναμώνοντας τη μετάβαση των σχολείων προς βιώσιμες και χωρίς αποκλεισμούς πρακτικές. Ιστότοπος: www.inclusive-future.eu διαβάστε περισσότερα στο παράρτημα 1 (διατίθεται μόνο στα αγγλικά).

Το μοντέλο InclusiveFuture έχει σχεδιαστεί για να ενδυναμώσει τους εκπαιδευτικούς πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής και τους εκπαιδευτικούς ηγέτες προκειμένου να προωθήσουν την περιβαλλοντική, κοινωνική, πολιτιστική και οικονομική βιωσιμότητα με τρόπο χωρίς αποκλεισμούς. Παρέχει ένα δομημένο πλαίσιο, καθοδήγηση εφαρμογής για εκπαιδευτικούς, προσαρμόσιμους πόρους και πρακτικά εργαλεία για τη γεφύρωση του χάσματος μεταξύ των υφιστάμενων, συχνά κατακερματισμένων, πρακτικών και μιας συνεπούς, χωρίς αποκλεισμούς προσέγγισης στην εκπαίδευση για την αειφορία. Βασίζεται στις προτεραιότητες του Erasmus+ για την ένταξη, την πράσινη μετάβαση και τον ψηφιακό μετασχηματισμό, προτείνοντας μια δομημένη παιδαγωγική προσέγγιση στους εκπαιδευτικούς.

Το μοντέλο βασίζεται σε μία βάση θεωριών και εννοιών, συμπεριλαμβανομένων διαφόρων ορισμών της βιωσιμότητας και της ένταξης. Ενώ η ένταξη επικεντρώνεται στη διασφάλιση ισότιμης πρόσβασης και συμμετοχής για όλους τους μαθητές, η δε βιωσιμότητα δίνει έμφαση στη μακροπρόθεσμη οικολογική και κοινωνική ευθύνη, το συγκεκριμένο μοντέλο ενσωματώνει και τα δύο ως αλληλοεπισχυόμενους πυλώνες της εκπαιδευτικής πρακτικής. Για τη βιωσιμότητα, είναι συνδεδεμένο με το ευρωπαϊκό πλαίσιο GreenComp για τις ικανότητες βιωσιμότητας. Επιπλέον, διερευνά τις πολυπλοκότητες της συμπερίληψης, ξεπερνώντας την απλή ένταξη και προωθώντας τη συστημική μεταρρύθμιση, όπως προκύπτει από πολλά υπάρχοντα πλαίσια για τη συμπερίληψη, τα οποία συλλογικά τονίζουν την αλληλεξάρτηση όλων των μαθητών μέσα σε ευρύτερα κοινωνικά και οικολογικά συστήματα, και υποστηρίζουν τον προληπτικό σχεδιασμό και την κατάργηση των δομικών εμποδίων για ουσιαστική συμμετοχή.

Η μεθοδολογία για την ανάπτυξη αυτού του μοντέλου περιελάμβανε μια ολοκληρωμένη ανάλυση των υφιστάμενων προγραμμάτων σπουδών, συζητήσεις σε ομάδες εστίασης με εκπαιδευτικούς, συλλογή γνώσεων από καλές πρακτικές στις χώρες εταίρους και κριτική ανασκόπηση των σχετικών θεωρητικών πλαισίων. Το μοντέλο δημιουργήθηκε μετά από μια επαναληπτική διαδικασία βελτίωσης που βασίζεται σε ευρείες διαβουλεύσεις με τους εταίρους του έργου και τους ευρύτερους ενδιαφερόμενους. Αυτή η προσέγγιση είχε ως στόχο να κατανοήσει την τρέχουσα πραγματικότητα, να εντοπίσει τις προκλήσεις και να δημιουργήσει ένα μοντέλο που βασίζεται στην έρευνα και είναι

πρακτικά εφαρμόσιμο για διαφορετικά σχολικά περιβάλλοντα. Το μοντέλο βασίζεται σε ένα θεωρητικό πλαίσιο για τις ικανότητες των εκπαιδευτικών, προσαρμοσμένο από το πλαίσιο GreenComp, το οποίο δημιουργήθηκε για να παρέχει τη βάση για το πιο εφαρμόσιμο μέρος του μοντέλου. Το ίδιο το μοντέλο αποτελείται από υποκείμενες βασικές αξίες, σχετικές παιδαγωγικές προσεγγίσεις, επιθυμητές διδακτικές διαδικασίες και τις αντίστοιχες διδακτικές πρακτικές τους. Κάθε τομέας πρακτικής περιλαμβάνει καθοδήγηση εφαρμογής για εκπαιδευτικούς.

Για να ενισχύσει τη χρηστικότητα, η κοινοπραξία συγκέντρωσε επίσης, παραδείγματα δραστηριοτήτων και εργαλείων αξιολόγησης ειδικά σχεδιασμένα για εκπαιδευτικούς πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης για να τα ενσωματώσουν εύκολα στην εργασία τους.

2.Οδηγός Χρήσης

2.1 Σε ποιους απευθύνεται το παιδαγωγικό μοντέλο InclusiveFuture;

- **Παθιασμένοι εκπαιδευτικοί** (οικογένειες, γονείς επίσης!) που βλέπουν τους εαυτούς τους ως δημιουργούς αλλαγών και νοοτροπιών
- **Εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης** όλων των μαθημάτων που θέλουν να γίνουν φορείς περιβαλλοντικής, κοινωνικής, πολιτιστικής και οικονομικής βιωσιμότητας στα σχολεία τους
- **Ερευνητές και ομοϊδεάτες στοχαστές**, που κατανοούν την αξία της παιδαγωγικής και της εκπαίδευσης για την ευημερία του πλανήτη
- **Εκπαιδευτικοί ηγέτες, διευθυντές και εκπαιδευτές εκπαιδευτικών** που επιθυμούν να είναι καλύτερα εξοπλισμένοι για να παρέχουν γνώσεις, ικανότητες και σχετικά εργαλεία αξιολόγησης
- **Οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής** να αξιοποιήσουν τη δύναμη και τις δυνατότητες της επαρκούς και εφαρμόσιμης εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών με ενημερωμένο παιδαγωγικό περιεχόμενο και εργαλειοθήκες

Έχουμε σχεδιάσει το παιδαγωγικό μοντέλο InclusiveFuture για εκπαιδευτικούς που ενδιαφέρονται να μάθουν περισσότερα για τις διαστάσεις της βιωσιμότητας με επίκεντρο την κοινωνική βιωσιμότητα, την εκπαίδευση για τη βιώσιμη ανάπτυξη, την ένταξη και έχουν το πάθος και την περιέργεια να διευρύνουν τις γνώσεις τους και να αναπτύξουν παιδαγωγικές ικανότητες για την προώθηση της δράσης για τη βιωσιμότητα και την ένταξη.

2.2 Γιατί να χρησιμοποιήσετε το παιδαγωγικό μοντέλο InclusiveFuture;

Ενώ στα σχολεία σε όλη την Ευρώπη ενθαρρύνονται διαφορετικές παιδαγωγικές προσεγγίσεις για την ενίσχυση των ικανοτήτων βιωσιμότητας, η εφαρμογή τους μπορεί να είναι άνιση. Η έρευνα στο πλαίσιο του έργου InclusiveFuture δείχνει ότι, ενώ υπάρχουν εμπνευσμένα παραδείγματα, συχνά απομονώνονται, εφαρμόζονται

άνισα και εξαρτώνται από ατομική ή τοπική πρωτοβουλία, και **ως εκ τούτου η χρήση ενός δομημένου παιδαγωγικού μοντέλου μπορεί:**

- να ενοποιήσει δοκιμασμένες στρατηγικές σε ένα συνεκτικό πλαίσιο για το σχολείο, τη χρήση στην τάξη,
- παρέχουν προσαρμόσιμα, χωρίς αποκλεισμούς εργαλεία για εκπαιδευτικούς σε διαφορετικά πλαίσια,
- ενίσχυση των υπανάπτυκτων τομέων της ικανότητας βιωσιμότητας στα σχολεία, και
- υποστήριξη της συνεχούς μάθησης και συνεργασίας των εκπαιδευτικών.

Με αυτόν τον τρόπο, η χρήση του παιδαγωγικού μοντέλου InclusiveFuture μπορεί να γεφυρώσει το χάσμα μεταξύ της υπάρχουσας πρακτικής και μιας συνεπούς, χωρίς αποκλεισμούς προσέγγισης στην εκπαίδευση για την αειφορία που είναι τόσο πρακτική όσο και μετασχηματιστική σε σχολικό επίπεδο.

2.3 Πώς να χρησιμοποιήσετε το μοντέλο;

Υπάρχουν πολλοί τρόποι χρήσης αυτού του μοντέλου και ενθαρρύνουμε τους αναγνώστες να περιηγηθούν στον πίνακα περιεχομένων προκειμένου να εντοπίσουν τους πόρους που σχετίζονται περισσότερο με τις ανάγκες τους. Σε όλο το έγγραφο, θα βρείτε επίσης, μια σειρά από συμπληρωματικά υλικά για περαιτέρω εξερεύνηση.

Κατηγορία	Περιεχόμενο για ανάγνωση	Κεφάλαιο και Αριθμοί σελίδων	Εκτιμώμενος χρόνος ανάγνωσης
Ιστορικό και έννοιες	Αναγνωστικό υλικό που απαιτείται για την κατανόηση της ένταξης και της βιωσιμότητας για τους εκπαιδευτικούς	Κεφάλαια 3-4	20 λεπτά
	Έρευνα υποβάθρου για τη Μεθοδολογία του Παιδαγωγικού Μοντέλου InclusiveFuture του Model-building	Κεφάλαια 5-6	15 λεπτά
Κατανόηση του μοντέλου	Πλαίσιο & Μοντέλο InclusiveFuture - Υποκείμενο Πλαίσιο Ικανοτήτων για Εκπαιδευτικούς - Το παιδαγωγικό μοντέλο InclusiveFuture*	Κεφάλαιο 7-8 (8.1, 8.2, 8,3)	30 λεπτά

Εφαρμογή του μοντέλου	- Παραδείγματα δραστηριοτήτων στην τάξη - Μέθοδοι και εργαλεία αξιολόγησης	Κεφάλαια 8.4 και 8.5	15-30 λεπτά
Περίληψη	Περίληψη και βασικά σημεία	Κεφάλαιο Περίληψης	5 λεπτά

Πίνακας 2: Οδηγίες σχετικά με τον τρόπο χρήσης του παρόντος εγγράφου

*Το **Παιδαγωγικό Μοντέλο InclusiveFuture** έχει τέσσερα μέρη:

1. **Υποκείμενες αξίες και αρχές:** Αυτές αντιπροσωπεύουν τα κοινά ηθικά θεμέλια της εκπαίδευσης για την αειφορία, τα οποία υποστηρίζουν η κοινοπραξία του έργου και τα ενδιαφερόμενα μέρη, αποτελώντας τον πυρήνα του μοντέλου.
2. **Σχετικές παιδαγωγικές προσεγγίσεις:** Κατάλογος των υφιστάμενων μεθόδων διδασκαλίας και στρατηγικών που ενδείκνυνται καλύτερα για την ανάπτυξη ικανοτήτων ένταξης και βιωσιμότητας στους εκπαιδευόμενους. Αυτές οι παιδαγωγικές προσεγγίσεις, που εξάγονται από μια συλλογή καλών πρακτικών στην εκπαίδευση χωρίς αποκλεισμούς και την αειφορία, ακολουθούν επίσης τις βασικές αξίες και υποστηρίζουν τις διδακτικές διαδικασίες και πρακτικές του μοντέλου.
3. **Επιθυμητές διδακτικές διαδικασίες:** Εδώ, το μοντέλο γίνεται πιο εφαρμόσιμο, δηλαδή δείχνει τις διαδικασίες που εμπλέκονται στην αποτελεσματική διδασκαλία, μάθηση και αξιολόγηση των ικανοτήτων βιωσιμότητας και και του τρόπου με τον οποίο μπορούν να εφαρμοστούν καλύτερα στα σχολεία και τις τάξεις.
4. Στη συνέχεια, κάθε διδακτική διαδικασία αναλύεται περαιτέρω σε αντίστοιχες **διδακτικές πρακτικές**, καθεμία από τις οποίες συνοδεύεται από πρακτικές οδηγίες για την εφαρμογή τους για τους εκπαιδευτικούς.

3. Αειφορία και Ένταξη στην Εκπαίδευση

«Δεν κληρονομούμε τη Γη από τους προγόνους μας. Τη δανειζόμαστε από τα παιδιά μας».

-Αντουάν ντε Σαιντ-Εξυπερύ

3.1 Ορισμοί της βιωσιμότητας

Βιωσιμότητα σημαίνει χρήση πόρων και λήψη αποφάσεων σήμερα με τρόπους που δεν εμποδίζουν τις μελλοντικές γενιές να καλύψουν τις ανάγκες τους. Περιλαμβάνει τέσσερις διαστάσεις: **1. περιβαλλοντική** (προστασία οικοσυστημάτων και φυσικών πόρων), **2. κοινωνική** (διασφάλιση ισότητας, υγείας και ευημερίας), **3. οικονομική** (διατήρηση μακροπρόθεσμης ευημερίας) και **4. πολιτιστική** (διατήρηση παραδόσεων, αξιών και ποικιλομορφίας). Αυτές οι διαστάσεις είναι αλληλένδετες και απαραίτητες για την επίτευξη των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης (Ηνωμένα Έθνη, 2015). Οι κεντρικές έννοιες στην

εκπαίδευση για την αειφορία έχουν συλλεχθεί κάτω από τον γενικό όρο Εκπαίδευση για την Αειφόρο Ανάπτυξη (ESD), συμπεριλαμβανομένης της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης (ΕΕ) και της Εκπαίδευσης για την Κλιματική Αλλαγή (CCE) καθώς και της Εκπαίδευσης για την Παγκόσμια Ιθαγένεια (GCE) (Blum et al., 2013; Andreotti, 2006).

Εκπαίδευση για την Αειφόρο Ανάπτυξη (ESD)

Η βιώσιμη ανάπτυξη στοχεύει στην αντιμετώπιση ζητημάτων όπως η φτώχεια, η πείνα και οι φυσικές καταστροφές. Σύμφωνα με το ευρωπαϊκό πλαίσιο GreenComp, η βιωσιμότητα περιλαμβάνει την ανάπτυξη των γνώσεων, των δεξιοτήτων και των στάσεων για να ενεργούμε υπεύθυνα και με φροντίδα για τον πλανήτη και τη δημόσια υγεία (Bianchi et al., 2022). Σημαίνει επίσης τη δίκαιη και αποτελεσματική χρήση των φυσικών πόρων για την κάλυψη των τρεχουσών και μελλοντικών αναγκών με παράλληλη προώθηση της ευημερίας (Aithal & Aithal, 2021). Έχουν αναπτυχθεί οι εκπαιδευτικές έννοιες και οι παιδαγωγικές μέθοδοι που έχουν σχεδιαστεί για την αντιμετώπιση των περίπλοκων προκλήσεων της βιώσιμης ανάπτυξης (Laurie et al., 2016; Bianchi, 2020). Η εκπαίδευση για την αειφόρο ανάπτυξη (ESD) ενδυναμώνει τους μαθητές με γνώσεις, αξίες και δεξιότητες για την προώθηση της περιβαλλοντικής ακεραιότητας, της οικονομικής βιωσιμότητας και της κοινωνικής δικαιοσύνης για τις σημερινές και τις μελλοντικές γενιές. Μέσω της διδασκαλίας της κριτικής σκέψης, της ενσυναίσθησης και της επίλυσης προβλημάτων, η ESD βοηθά στην οικοδόμηση κοινωνιών που προστατεύουν το περιβάλλον, υποστηρίζουν τη δικαιοσύνη και προάγουν τη διαρκή ευημερία.

Ορισμένες μορφές ΕΑΑ περιλαμβάνονται στα υποχρεωτικά προγράμματα σπουδών παγκοσμίως, αλλά έχουν επικριθεί επειδή εστιάζουν περισσότερο στην οικολογική γνώση παρά στις ικανότητες βιωσιμότητας και στον μετασχηματιστικό αντίκτυπο (Hungerford, 2009). Ως αποτέλεσμα, οι ερευνητές δίνουν έμφαση στην ικανότητα δράσης - την προθυμία και την ικανότητα δράσης και συμμετοχής σε δημοκρατικές διαδικασίες (Jensen & Schnack, 1997; Schönstein & Budke, 2024; Sass et al., 2022; Oinonen et al., 2024; Mogensen & Schnack, 2010). Για παράδειγμα, το Εννοιολογικό Μοντέλο Αναφοράς GreenComp (2021) της Ευρωπαϊκής Επιτροπής υπογραμμίζει τη «δράση για τη βιωσιμότητα» και η πρωτοβουλία της UNESCO για την Εκπαίδευση 2030 ενσωματώνει την ικανότητα δράσης σε πολλαπλές επιμέρους αρμοδιότητες της ΕΑΑ που ευθυγραμμίζονται με την Ατζέντα 2030.

Περιβαλλοντική Εκπαίδευση (ΠΕ)

Η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση (ΠΕ) είναι παρούσα στα προγράμματα υποχρεωτικής εκπαίδευσης σε όλο τον κόσμο και στοχεύει στην αύξηση της κατανόησης των περιβαλλοντικών συστημάτων και προκλήσεων από τους μαθητές. Ωστόσο, έχει προσελκύσει κριτική από μελετητές που υποστηρίζουν ότι συχνά δίνει προτεραιότητα στη διδασκαλία για το περιβάλλον αντί να καλλιεργεί τις δεξιότητες, τις αξίες και τις διαθέσεις που απαιτούνται για την υπεύθυνη ιδιότητα του πολίτη και τη λήψη τεκμηριωμένων αποφάσεων (Hungerford, 2009).

Οι επικριτές έχουν εκφράσει ανησυχίες σχετικά με το εάν οι εκπαιδευτικοί διαθέτουν την τεχνογνωσία για να αντιμετωπίσουν τις επιστημονικές, οικονομικές, πολιτικές και κοινωνικές πολυπλοκότητες που ενυπάρχουν στα περιβαλλοντικά ζητήματα - μια συνεχής συζήτηση που παραμένει εξαιρετικά επίκαιρη σήμερα.

Η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση (ΕΕ) έχει την τάση να εστιάζει υπερβολικά στα γεγονότα και την οικολογική γνώση, ενώ παραμελεί την ικανότητα δράσης - την ικανότητα κατανόησης προβλημάτων, φαντασίας λύσεων και ανάληψης ουσιαστικής δράσης (Jensen, 2002). Χωρίς αυτό, οι μαθητές μπορεί να γνωρίζουν για περιβαλλοντικά ζητήματα αλλά ωστόσο, να αισθάνονται ανίσχυροι να δράσουν. Ωστόσο, οι σύγχρονες προσεγγίσεις της ΕΕ χρησιμοποιούν συμμετοχικές, διεπιστημονικές και πρακτικές μεθόδους, όπως έργα πραγματικού κόσμου και κοινοτικές δραστηριότητες, για να συνδέσουν τη γνώση με τη δράση. Όταν γίνεται σωστά, η ΕΕ δίνει τη δυνατότητα στους μαθητές να γίνουν ενεργοί συνεισφέροντες σε ένα βιώσιμο μέλλον, ενισχύοντας τόσο την προσωπική πρωτοβουλία, όσο και **την κοινή ευθύνη (Mogensen & Schnack, 2010)**.

Εκπαίδευση για την Ιδιότητα του Παγκόσμιου Πολίτη (GCE)

Η Εκπαίδευση για την Ιδιότητα του Παγκόσμιου Πολίτη (GCE) αντιμετωπίζει τις δομικές ανισότητες, τις πολιτισμικές ανισότητες και τις ανισορροπίες εξουσίας που διαμορφώνουν τις παγκόσμιες σχέσεις, καθώς και την άνιση κατανομή του πλούτου σε έναν όλο και πιο διασυνδεδεμένο αλλά αβέβαιο κόσμο (Andreotti, 2006). Στόχος του είναι να ενισχύσει την ενσυναίσθηση, τη διαπολιτισμική κατανόηση και το αίσθημα ευθύνης των μαθητών να ασχοληθούν με πιεστικές παγκόσμιες προκλήσεις, από τη μείωση της φτώχειας έως την προστασία του περιβάλλοντος. Κεντρικό στοιχείο της GCE είναι η αναγνώριση ότι οι τοπικές δράσεις έχουν εκτεταμένες παγκόσμιες συνέπειες και ότι η βιώσιμη αλλαγή απαιτεί συνεργασία μεταξύ πολιτισμών, συνόρων και τομέων (Goodale et al., 2024; Pashby et al., 2020; Gaudelli, 2009).

Το GCE ενθαρρύνει τους μαθητές να εξετάσουν τη δική τους θέση μέσα στα παγκόσμια συστήματα, να διερευνήσουν κριτικά τις ιστορικές και σύγχρονες διαδικασίες που οδηγούν στην ανισότητα και να εκτιμήσουν την ποικιλομορφία των προοπτικών που μπορούν να συμβάλουν σε μετασχηματιστικές λύσεις. Συνδυάζοντας τη συμμετοχή των πολιτών με τον πολιτιστικό γραμματισμό, φιλοδοξεί να αναπτύξει ενεργούς πολίτες ικανοί να πλοηγούνται στην πολυπλοκότητα και να εργάζονται συλλογικά για το κοινό καλό.

Πλανητική ευημερία (PW)

Το PW ενσωματώνει συστημική σκέψη, ενσωματώνοντας τόσο την ανθρώπινη όσο και τη μη ανθρώπινη ευημερία σε ένα ενιαίο πλαίσιο, προωθώντας τη μετασχηματιστική δράση για τη βιωσιμότητα μέσω της επαναξιολόγησης των κοινωνικών δραστηριοτήτων και της ευημερίας (Kortetmäki et al., 2024). Η εκπαίδευση για την πλανητική ευημερία (EfPW) υποστηρίζει μια άποψη «πέρα από τον άνθρωπο» ή μια πλανητική προοπτική, που χαρακτηρίζεται από μια διαλογική,

αλληλένδετη σχέση μεταξύ της φύσης και των κατοίκων της Γης, δίνοντας έμφαση στη μετασχηματιστική μάθηση και την υπεύθυνη λήψη αποφάσεων. Το EfPW αναφέρεται στις «διαδικασίες ανατροφής, διδασκαλίας και μάθησης που επιτρέπουν σε άτομα και κοινότητες να προάγουν την ευημερία του πλανήτη και των κατοίκων του, την οποία αναφέρουμε ως ζωή στη Γη» (Aaltonen et al., 2023). Η στροφή προς μια προσέγγιση πλανητικής ευημερίας είναι επιτακτική λόγω της αυξανόμενης ανισότητας μεταξύ των περιβαλλοντικών προκλήσεων και της κατεύθυνσης των πολιτικών στόχων, υπογραμμίζοντας την επείγουσα ανάγκη μετατόπισης της εστίασης από ανθρωποκεντρικούς κανόνες σε ολιστικές οικολογικές εκτιμήσεις, προκειμένου να αντιμετωπιστούν αποτελεσματικά πιεστικά περιβαλλοντικά ζητήματα. Επιπλέον, διερευνά τις πολυπλοκότητες της συμπερίληψης, ξεπερνώντας την απλή ένταξη και προωθώντας τη συστημική μεταρρύθμιση, όπως προκύπτει από πολλά υπάρχοντα πλαίσια για τη συμπερίληψη, τα οποία συλλογικά τονίζουν την αλληλεξάρτηση όλων των μαθητών μέσα σε ευρύτερα κοινωνικά και οικολογικά συστήματα, και υποστηρίζουν τον προληπτικό σχεδιασμό και την κατάργηση των δομικών εμποδίων για ουσιαστική συμμετοχή, διασφαλίζοντας παράλληλα την ευημερία της μη ανθρώπινης φύσης (Matero & Arffman, 2024).

3.2 Ορισμοί της ένταξης

Η ένταξη δεν είναι εύκολη έννοια. Ακόμη και όταν περιορίζεται στο πλαίσιο της εκπαίδευσης, παραμένει εξαιρετικά περίπλοκη και χωρίς καθολική ερμηνεία. Οι ορισμοί ποικίλλουν ανάλογα με τα πολιτιστικά, ιδεολογικά, πολιτικά, ακόμη και πνευματικά θεμέλια (Ainscow, 2020). Παρά αυτές τις διαφορές, η ένταξη αναγνωρίζεται ευρέως τόσο ως βασική ανάγκη όσο και ως καθοριστική πρόκληση της εποχής μας. Τα τελευταία χρόνια, η έννοια της συμπερίληψης έχει εξελιχθεί σημαντικά, αντανακλώντας τις βαθιές αλλαγές που επέφεραν οι παγκόσμιες κρίσεις, ο ψηφιακός μετασχηματισμός και ο αυξανόμενος επείγων χαρακτήρας των προκλήσεων που σχετίζονται με τη βιωσιμότητα.

Σήμερα, η ένταξη δεν περιορίζεται πλέον σε ζητήματα πρόσβασης ή συμμετοχής: γίνεται όλο και περισσότερο κατανοητή ως μία πολυδιάστατη και μετασχηματιστική διαδικασία που ενσωματώνει την κοινωνική δικαιοσύνη, την περιβαλλοντική ευθύνη και την ψηφιακή ισότητα. Οι σύγχρονες προοπτικές συμφωνούν ότι η ένταξη δεν πρέπει να θεωρείται ως σταθερός προορισμός, αλλά ως μια συνεχής ηθική και πολιτική δέσμευση (Crenshaw, 2020; Allan & Slee, 2023; Lotz-Sisitka et al., 2023; Fettes & Blenkinsop, 2023). Προσκαλούν τους δασκάλους, τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής και τις κοινότητες να δημιουργήσουν μαθησιακά περιβάλλοντα που δεν θα είναι μόνο προσβάσιμα και δίκαια, αλλά επιπλέον, θα είναι βιώσιμα και βαθιά ανθρώπινα.

Παρακάτω, παρουσιάζουμε μερικούς από τους πιο σχετικούς και προβληματικούς ορισμούς και ερμηνείες της ένταξης στο πλαίσιο των σχολείων και της διδασκαλίας, παράλληλα με σχετικές έννοιες όπως η διαφορετικότητα και η ισότητα.

Η ενσωμάτωση ως ένταξη

Μία ανασκόπηση έρευνας από το 2012 διαπίστωσε ότι ο όρος ένταξη εξακολουθεί να συνδέεται σε μεγάλο βαθμό με την ειδική εκπαίδευση και την αναπηρία (Norwich, 2014). Η εκπαίδευση χωρίς αποκλεισμούς προέκυψε εν μέρει, ως απάντηση στους περιορισμούς της ένταξης, η οποία ήταν η κύρια προσέγγιση τη δεκαετία του 1960. Η ένταξη διατήρησε ένα χάσμα μεταξύ της γενικής και της ειδικής εκπαίδευσης και απέτυχε να αποτρέψει τον διαχωρισμό, την περιθωριοποίηση ή τις διακρίσεις στα κανονικά σχολεία (Vislie, 2003). Επικεντρώθηκε στην αλλαγή της τοποθέτησης των μαθητών, υποθέτοντας ότι αυτό θα βελτιώνει αυτόματα τη μάθηση στην τάξη για όσους ενσωματώθηκαν – αλλά δεν το έκανε. Αντίθετα, η συμπερίληψη είχε ως στόχο να μεταμορφώσει τις διδακτικές πρακτικές, μια αλλαγή που ξεκίνησε στις ΗΠΑ τη δεκαετία του 1970 και έφτασε στην Ευρώπη αργότερα (Graham & JahnuKainen, 2011). Αντίθετα, η ένταξη είχε ως στόχο να μεταμορφώσει τις πρακτικές διδασκαλίας και μάθησης προκειμένου να καλύψει τις ανάγκες όλων των μαθητών κι όχι μόνο εκείνων με αναπηρίες. Η συγκεκριμένη παιδαγωγική αλλαγή ξεκίνησε στις Ηνωμένες Πολιτείες τη δεκαετία του 1970 και έφτασε στην Ευρώπη τις επόμενες δεκαετίες (Graham & JahnuKainen, 2011). Οι σύγχρονες προσεγγίσεις δίνουν έμφαση στην επανεξέταση του προγράμματος σπουδών, των στρατηγικών διδασκαλίας και της σχολικής κουλτούρας, αντί απλώς, να μεριμνούν για την ανακατανομή των μαθητών εντός του σχολικού συστήματος (Ainscow et al., 2006; Arduin, 2015).

Διαφορετικότητα

Η διαφορετικότητα στην εκπαίδευση αναφέρεται στην παρουσία και την αναγνώριση διαφορών μεταξύ των μαθητών όσον αφορά στον πολιτισμό, τη γλώσσα, την εθνικότητα, το φύλο, το κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο, τις ικανότητες και τα στυλ μάθησης. Ενώ η διαφορετικότητα είναι μία πραγματική κατάσταση σε όλες τις κοινωνίες, η εκπαιδευτική της σημασία έγκειται στον τρόπο με τον οποίο τα σχολεία ανταποκρίνονται σε αυτήν. Η αναγνώριση από μόνη της είναι ανεπαρκής. Η διαφορετικότητα πρέπει να συνοδεύεται από παιδαγωγικές μεθόδους χωρίς αποκλεισμούς, ικανές να εκτιμούν τις ποικίλες προοπτικές και εμπειρίες (Banks, 2015). Η προσέγγιση της διαφορετικότητας ως πόρου και όχι ως πρόκλησης μπορεί να εμπλουτίσει τα μαθησιακά περιβάλλοντα, να προωθήσει τη διαπολιτισμική κατανόηση και να ενισχύσει την κοινωνική συνοχή (Gay, 2018). Αυτό απαιτεί από τους εκπαιδευτικούς να συμμετέχουν σε πολιτισμική διδασκαλία, να δημιουργούν χώρους για διάλογο μεταξύ των διαφορετικότητων και να διασφαλίζουν ότι τα προγράμματα σπουδών αντικατοπτρίζουν πολλαπλές φωνές και συστήματα γνώσης. Από την άποψη της κριτικής εκπαίδευσης χωρίς αποκλεισμούς, η διαφορετικότητα δεν αφορά μόνο στην αναγνώριση της διαφορετικότητας, αλλά και στην αντιμετώπιση των δομικών ανισοτήτων και των σχέσεων εξουσίας που διαμορφώνουν τις ευκαιρίες.

Ισότητα και καθολική πρόσβαση

Η εκπαίδευση είναι βασικό ανθρώπινο δικαίωμα και το θεμέλιο για μια πιο δίκαιη κοινωνία (Ηνωμένα Έθνη, 2015). Ο Στόχος Βιώσιμης Ανάπτυξης 4 απαιτεί μία δίκαιη και χωρίς αποκλεισμούς ποιοτική εκπαίδευση για όλους, υπογραμμίζοντας ότι η πρόσβαση από μόνη της δεν αρκεί. Η ισότητα στην εκπαίδευση συνεπάγεται ενδιαφέρον για τη δικαιοσύνη, πράγμα που σημαίνει ενεργή αντιμετώπιση των διαρθρωτικών και συστημικών εμποδίων που εμποδίζουν ορισμένες ομάδες να επωφεληθούν εξίσου από τις ευκαιρίες μάθησης (ΟΟΣΑ, 2012). Ο Slee (2011, 2018) υποστηρίζει ότι η εκπαίδευση χωρίς αποκλεισμούς πρέπει να γίνει κατανοητή ως ένα πολιτικό έργο, ικανό να στοχεύει στην άρση των συστημικών φραγμών και στον μετασχηματισμό των σχολικών συστημάτων, έτσι ώστε να βασίζονται στις αρχές της δημοκρατίας, της συμμετοχής και της κοινωνικής δικαιοσύνης.

Ο ορισμός της ένταξης με βάση τα δικαιώματα της UNESCO την πλαισιώνει τόσο ως διαδικασία όσο και ως αρχή. Ορίζει την ένταξη ως «μια διαδικασία αντιμετώπισης και ανταπόκρισης στην ποικιλομορφία των αναγκών όλων των μαθητών μέσω της αύξησης της συμμετοχής στη μάθηση, των πολιτισμών και των κοινοτήτων και της μείωσης του αποκλεισμού εντός και από την εκπαίδευση» (UNESCO, 2009, σελ. 8). Αυτό το όραμα τοποθετεί την ένταξη ως κινητήρια δύναμη του εκπαιδευτικού μετασχηματισμού και τη συνδέει άμεσα με τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις επιταγές κοινωνικής δικαιοσύνης. Από αυτή την άποψη, η δίκαιη εκπαίδευση απαιτεί αλλαγές στις κουλτούρες, τις πολιτικές και τις πρακτικές, έτσι ώστε όλοι οι μαθητές –ανεξαρτήτως ικανότητας, υπόβαθρου ή ταυτότητας– να μπορούν να συμμετέχουν και να επιτύχουν. Οι πολιτικές εκπαίδευσης χωρίς αποκλεισμούς τονίζουν όλο και περισσότερο ότι η ισότητα δεν αφορά την ίση μεταχείριση όλων, αλλά τη διασφάλιση ότι όλοι οι μαθητές έχουν ό,τι χρειάζονται για να επιτύχουν (Loreman, 2017).

Η Θεωρία βάση των ικανοτήτων

Η Προσέγγιση Ικανοτήτων, που αναπτύχθηκε αρχικά από τον Amartya Sen (1999) και επεκτάθηκε από τη Martha Nussbaum (2011), εφαρμόζεται όλο και περισσότερο στην εκπαίδευση χωρίς αποκλεισμούς (Norwich, 2014; Terzi, 2010). Στο πλαίσιο της εκπαίδευσης, οι ικανότητες αναφέρονται σε αυτό που οι μαθητές είναι πραγματικά σε θέση να επιτύχουν, τόσο ακαδημαϊκά όσο και κοινωνικά, δεδομένων των πόρων, της υποστήριξης και των ευκαιριών που έχουν στη διάθεσή τους. Αυτή η προσέγγιση υπογραμμίζει ότι η ισότητα στις εισροές (όπως οι σχολικοί πόροι) δεν εγγυάται την ισότητα στα αποτελέσματα εάν ορισμένοι μαθητές αντιμετωπίζουν πρόσθετα εμπόδια. Ως εκ τούτου, ζητεί την προληπτική άρση των διαρθρωτικών εμποδίων και την παροχή εξατομικευμένων ευκαιριών που επιτρέπουν σε κάθε μαθητή να αναπτύξει τις δυνατότητές του. Η θεωρία **βάση των ικανοτήτων** προσφέρει έτσι μια ισχυρή ηθική βάση για την ένταξη, ευθυγραμμίζοντας τους εκπαιδευτικούς στόχους με τις ευρύτερες αρχές κοινωνικής δικαιοσύνης, διασφαλίζοντας ότι οι μαθητές δεν είναι απλώς παρόντες στις τάξεις, αλλά έχουν τη δυνατότητα να ευδοκιμήσουν.

Η Κλιματική Δικαιοσύνη ως Ένταξη

Η έννοια της κλιματικής δικαιοσύνης εφιστά την προσοχή στην πραγματικότητα ότι ο Παγκόσμιος Βορράς είναι σε μεγάλο βαθμό υπεύθυνος για την περιβαλλοντική υποβάθμιση που έχει λάβει χώρα τον περασμένο αιώνα. Ωστόσο, είναι οι χώρες του Παγκόσμιου Νότου - συχνά εκείνες με λιγότερους πόρους - που φέρουν το κύριο βάρος των επιπτώσεων. Αυτές οι χώρες βιώνουν τις πιο σοβαρές συνέπειες της κλιματικής αλλαγής, όπως η άνοδος της στάθμης της θάλασσας, η ξηρασία και η απώλεια βιοποικιλότητας. Σε πολλές περιπτώσεις, το φθινό εργατικό δυναμικό και οι εξορυκτικές πρακτικές έχουν εξυπηρετήσει εξωτερικά οικονομικά συμφέροντα εις βάρος των τοπικών οικοσυστημάτων και κοινοτήτων. Η κλιματική δικαιοσύνη απαιτεί όχι μόνο ευαισθητοποίηση, αλλά και υπευθυνότητα, ισότητα και επανορθωτική δράση. Ζητά μια στροφή από την προβολή της βιωσιμότητας μέσα από έναν καθαρά τεχνικό φακό στην υιοθέτηση της ως θέμα δικαιοσύνης, ένταξης και κοινής ανθρωπιάς.

Στο πλαίσιο της κλιματικής αλλαγής και της κλιματικής δικαιοσύνης, η GCE διασταυρώνεται με την Εκπαίδευση για την Κλιματική Αλλαγή (CCE) προωθώντας την κριτική ευαισθητοποίηση σχετικά με τις δυσανάλογες επιπτώσεις της κλιματικής διαταραχής στους ευάλωτους πληθυσμούς, ιδιαίτερα στον Παγκόσμιο Νότο, και δίνοντας έμφαση στις ηθικές ευθύνες των κοινωνιών υψηλών εκπομπών (Favier et al., 2024). Ενθαρρύνει τους μαθητές να αξιολογήσουν τις κοινωνικοπολιτικές διαστάσεις, να αμφισβητήσουν τις κυρίαρχες αφηγήσεις και να συμμετάσχουν σε δημοκρατικές διαδικασίες που επηρεάζουν την κλιματική πολιτική. Με αυτόν τον τρόπο, το GCE προωθεί όχι μόνο τη λήψη τεκμηριωμένων αποφάσεων και την κριτική σκέψη, αλλά και τα κίνητρα και τις δεξιότητες που απαιτούνται για συλλογική δράση προς ένα δίκαιο και βιώσιμο μέλλον.

Ερμηνείες της Ένταξης

Οι Göransson και Nilholm (2014) συνέθεσαν τέσσερις ποιοτικά διαφορετικούς ορισμούς της συμπεριληπτικής εκπαίδευσης που αποτυπώνουν την εννοιολογική ποικιλομορφία της. Ο Δείκτης Ένταξης είναι ιδιαίτερα πολύτιμος επειδή θέτει σε λειτουργία την ένταξη, προσφέροντας στα σχολεία ένα πρακτικό εργαλείο αυτοαξιολόγησης για συνεχή βελτίωση.

Ερμηνεία	Περιγραφή
Τοποθέτηση – ορισμός	ένταξη δηλαδή η φοίτηση μαθητών με αναπηρίες ή με ανάγκη ειδικής υποστήριξης σε τάξεις της γενικής εκπαίδευσης
Εξειδικευμένος εξατομικευμένος ορισμός	την ένταξη ως κάλυψη των κοινωνικών και ακαδημαϊκών αναγκών των μαθητών με αναπηρία ή που χρήζουν ειδικής υποστήριξης

Γενικός εξατομικευμένος ορισμός	η ένταξη νοείται ως η ικανοποίηση των κοινωνικών και μαθησιακών αναγκών όλων των μαθητών.
Κοινοτικός ορισμός	ένταξη ως δημιουργία μαθησιακών κοινοτήτων με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά, όπως ο σεβασμός, η συμμετοχή και η κοινή ευθύνη
Ένα επιπλέον ευρέως χρησιμοποιούμενο πλαίσιο είναι το Index for Inclusion (Booth & Ainscow, 2011), το οποίο προσεγγίζει τη συμπερίληψη μέσω τριών αλληλένδετων διαστάσεων:	
Δημιουργία πολιτισμών χωρίς αποκλεισμούς	ανάπτυξη ενός σχολικού ήθους σεβασμού και ανήκειν
Παραγωγή πολιτικών χωρίς αποκλεισμούς	διασφαλίζοντας ότι οι σχολικές δομές, οι πολιτικές και οι πόροι προωθούν τη συμμετοχή όλων
Εξελισσόμενες πρακτικές χωρίς αποκλεισμούς	προσαρμογή της διδασκαλίας και της μάθησης για τη συμμετοχή της πλήρους πολυμορφίας των εκπαιδευομένων

Πίνακας 3: Ορισμοί της Συμπεριληπτικής Εκπαίδευσης από τους Göransson και Nilholm (2014)

3.3 Σύνδεση μεταξύ ένταξης και βιωσιμότητας

Όταν μιλάμε για ένταξη και βιωσιμότητα στην εκπαίδευση, πρέπει να αναγνωρίσουμε ότι η βιωσιμότητα δεν μπορεί να υπάρξει χωρίς συστήματα κοινωνικής ένταξης, συνεργασίας και υποστήριξης που διασφαλίζουν ότι όλοι οι μαθητές (ανεξαρτήτως φύλου, ηλικίας, φυλής, κοινωνικοοικονομικού υπόβαθρου ή ικανότητας) έχουν ίσες ευκαιρίες να μάθουν, να συμμετάσχουν και να ευδοκμήσουν στις κοινότητές τους.

Ενώ η περιβαλλοντική βιωσιμότητα τείνει να λαμβάνει τη μεγαλύτερη προσοχή, γίνεται όλο και πιο σαφές ότι η βιώσιμη ανάπτυξη είναι ατελής χωρίς τις κοινωνικές, πολιτιστικές και οικονομικές διαστάσεις. Η πραγματική βιωσιμότητα πρέπει να είναι ολιστική. Απαιτεί διεπιστημονική συνεργασία και συμμετοχικές προσεγγίσεις που προωθούν την καινοτομία και υποστηρίζουν ανθεκτικές κοινωνίες που εργάζονται για την ευημερία του πλανήτη. Ο πολιτισμός, η ιστορία και οι κοινωνικές συνθήκες έχουν όλα σημαντική επίδραση στον τρόπο συμπεριφοράς των ατόμων και των κοινοτήτων. Παρά την αυξανόμενη ψηφιακή συνδεσιμότητα στον κόσμο σήμερα, πολλοί άνθρωποι αισθάνονται αποκομμένοι – από τις ρίζες τους, από τη φύση και ο ένας από τον άλλο. Οι εμπειρίες απομόνωσης και μοναξιάς γίνονται όλο και πιο συχνές, υπονομεύοντας τα θεμέλια

των υποστηρικτικών και χωρίς αποκλεισμούς κοινοτήτων. Η αυτενέργεια, η ικανότητα δράσης και η νοοτροπία που βασίζεται στην ένταξη είναι απαραίτητα για την οικοδόμηση κοινοτήτων που δεν είναι μόνο βιώσιμες, αλλά και προσαρμόσιμες, συμπονετικές και ανθεκτικές. Σε αυτό το πλαίσιο, η βιωσιμότητα δεν αναφέρεται μόνο σε περιβαλλοντικούς δείκτες όπως η μείωση των εκπομπών, αλλά στην ικανότητα των κοινοτήτων και των οικοσυστημάτων να παραμένουν συνδεδεμένες, χωρίς αποκλεισμούς και να υποστηρίζουν όλη τη ζωή.

Η εκπαίδευση διαδραματίζει ζωτικό ρόλο στην καλλιέργεια αυτής της ευθύνης. Στη διασταύρωση της κοινωνικής βιωσιμότητας και της ένταξης, η οικοκοινωνική προσέγγιση της εκπαίδευσης δίνει έμφαση στη βαθιά διασύνδεση των οικοσυστημάτων, των κοινωνιών και του κόσμου πέρα από τον άνθρωπο, αναγνωρίζοντας τις ανισορροπίες ισχύος που είναι εγγενείς στα ανθρώπινα συστήματα και το ηθικό καθήκον να ενεργούμε με τρόπους που διασφαλίζουν την ευημερία του πλανήτη. Τα σχολεία χρησιμεύουν ως κρίσιμοι χώροι για την ανάπτυξη ικανοτήτων βιωσιμότητας, συμπεριλαμβανομένης της συστημικής σκέψης, της κριτικής ανάλυσης και της ικανότητας δράσης, που ενθαρρύνουν μακροπρόθεσμες αλλαγές στη συμπεριφορά και τη νοοτροπία (Mestawot Beyene Tafese & Kopp, 2025). Αυτές οι αλλαγές υποστηρίζουν τη δημιουργία κοινοτήτων χωρίς αποκλεισμούς που εκτιμούν τόσο την ανθρώπινη όσο και τη μη ανθρώπινη ζωή, ενισχύοντας την αρχή ότι η βιωσιμότητα ξεκινά με ηθικές σχέσεις χωρίς αποκλεισμούς.

Επιπλέον, αναδυόμενα παραδείγματα όπως η οικοκοινωνική στροφή στην κοινωνική παιδαγωγική αμφισβητούν τα παραδοσιακά, ανθρωποκεντρικά εκπαιδευτικά πλαίσια υποστηρίζοντας μια ευρύτερη, ολοκληρωμένη κατανόηση των κοινωνικών και οικολογικών ανησυχιών ως αδιαχώριστων (Nivala & Ryygänen, 2025). Αυτό το παράδειγμα προτρέπει τους εκπαιδευτικούς να ανακατασκευάσουν παιδαγωγικές δομές που αγκαλιάζουν ολιστικές, σχεσιακές προσεγγίσεις και φέρνουν στο προσκήνιο την αλληλεξάρτηση μεταξύ των ανθρώπων και του περιβάλλοντός τους. Οι θεωρίες μετασχηματιστικής εκπαίδευσης ενισχύουν περαιτέρω την οικοκοινωνική έμφαση προτείνοντας ότι η εκπαίδευση για βιώσιμο μέλλον πρέπει να αντιμετωπίζει τις υποκείμενες πολιτιστικές αφηγήσεις και τα κυρίαρχα συστήματα που συμβάλλουν στην οικολογική παρακμή. Οι Fettes και Blenkinsop (2023) υποστηρίζουν ότι οι εκπαιδευτικοί θα πρέπει να υιοθετήσουν μετασχηματιστικές σχεδιαστικές στάσεις –κριτική, κοινότητα, αλλαγή και φροντίδα (τα «τέσσερα C»)– που υποστηρίζουν τις μετατοπίσεις προς την οικο-κοινωνική-πολιτιστική αλλαγή και βοηθούν στην εξάρθρωση παγιωμένων προτύπων που εμποδίζουν τη βιωσιμότητα.

3.4 Επανεξέταση της ένταξης και της βιωσιμότητας

Το [INCLUSIVE. FUTURE](#) ορισμός της Ένταξης και της Βιωσιμότητας:

«Μια κριτική, προσανατολισμένη στη δικαιοσύνη παιδαγωγική προσέγγιση, η οποία αναγνωρίζει διαφορετικές μορφές μάθησης και δημιουργεί συνεχώς ευκαιρίες για

ένταξη, ανταποκρινόμενη στις ποικίλες ανάγκες των ατόμων, των κοινοτήτων και των περιβαλλόντων για την προώθηση της ευημερίας ολόκληρου του σχολείου».

Ο ορισμός μας για την ένταξη και τη βιωσιμότητα προσφέρει μια ανανεωμένη κατανόηση της ένταξης ως κινητήριας δύναμης, όχι μόνο για την ευημερία ολόκληρου του σχολείου, αλλά και για την ευημερία του πλανήτη, λαμβάνοντας υπόψη τα οικοσυστήματα στα οποία ανήκουν τα σχολεία και οι άνθρωποι. Αυτή η κριτική και προσανατολισμένη στη δικαιοσύνη παιδαγωγική προσέγγιση ανταποκρίνεται σε διαφορετικές μαθησιακές ανάγκες και καλεί τους εκπαιδευτικούς να δημιουργούν με συνέπεια ευκαιρίες για ουσιαστική ένταξη σε ατομικό, κοινοτικό και περιβαλλοντικό επίπεδο, προκειμένου να υποστηρίξουν την ευημερία ολόκληρων σχολικών κοινοτήτων στο οικοσύστημά τους. Εισάγοντας την έννοια του οικοσυστήματος στην εκπαίδευση, εφιστούμε την προσοχή στο γεγονός ότι τα σχολεία, οι μαθητές και οι κοινότητες αποτελούν μέρος του ευρύτερου πλανήτη. Διευρύνοντας την κατανόησή μας για την ένταξη, βοηθάμε στην επανατοποθέτησή της ως κεντρικής αρχής για την επίτευξη τόσο της ανθρώπινης όσο και της πλανητικής άνθησης. Όλοι οι άνθρωποι έχουν μια θεμελιώδη επιθυμία να αισθάνονται ότι ακούγονται, εκτιμώνται και χρειάζονται. Όταν οι μαθητές κατανοούν τον ρόλο τους στη σχολική τους κοινότητα και στο ευρύτερο οικοσύστημα, αναδύεται μια βαθύτερη αίσθηση του ανήκειν. Η συμπεριληπτική εκπαίδευση δημιουργεί συνθήκες όπου οι μαθητές αισθάνονται ασφαλείς να είναι ο εαυτός τους, ικανοί να αναπτυχθούν σύμφωνα με τις ατομικές ανάγκες, ικανότητες και ταυτότητές τους.

Η αυξανόμενη ευαισθητοποίηση για την κλιματική κρίση έχει διευρύνει την έννοια της ένταξης, ώστε να συμπεριλάβει την οικολογική εκπαίδευση, μια προσέγγιση που συνδέει την κοινωνική δικαιοσύνη με την οικολογική δικαιοσύνη. Αρκετοί συγγραφείς υποστηρίζουν ότι η εκπαίδευση χωρίς αποκλεισμούς πρέπει επίσης να ενδυναμώσει τους μαθητές να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις της βιωσιμότητας, αντιμετωπίζοντας ζητήματα περιβαλλοντικής ισότητας και ενθαρρύνοντας τη συλλογική δράση για την ευημερία του πλανήτη (Lotz-Sisitka et al., 2023; Fettes & Blenkinsop, 2023). Η βιώσιμη ανάπτυξη δεν μπορεί να θεωρηθεί σημαντική εάν αποκλείει άτομα, κοινότητες ή είδη ή εάν δεν δίνει προτεραιότητα στην ευημερία του πλανήτη και των συστημάτων ζωής του. Η έκθεση της UNESCO Reimagining our futures together: a new social contract for education (2021) ζητά την επανεξέταση των εκπαιδευτικών συστημάτων από τη σκοπιά της αλληλεγγύης, της αλληλεξάρτησης και της συλλογικής ευθύνης. Τονίζει ότι η εκπαίδευση χωρίς αποκλεισμούς πρέπει να προετοιμάζει τους μαθητές να πλοηγούνται σε περιβάλλοντα αβεβαιότητας, να συνεργάζονται πέρα από τις διαφορές και να συμμετέχουν ουσιαστικά στην οικοδόμηση δίκαιων και βιώσιμων κοινωνιών.

Αυτές οι προκλήσεις είναι περίπλοκες και οι δάσκαλοι σε όλο τον κόσμο καλούνται να λειτουργήσουν ως διευκολυντές της αλλαγής. Αναμένεται να αυξήσουν την ευαισθητοποίηση σχετικά με τους δεσμούς μεταξύ των ανθρώπινων ενεργειών και των πλανητικών κρίσεων, ενώ λειτουργούν σε

συστήματα που ενδέχεται να μην τους παρέχουν επαρκή υποστήριξη ή επιρροή. Για το λόγο αυτό, η φωνή των εκπαιδευτικών στην εκπαιδευτική πολιτική είναι επίσης θέμα ένταξης. Εξίσου σημαντικό είναι το ερώτημα ποιανού οι φωνές ενισχύονται στους παγκόσμιους διαλόγους για την ένταξη και τη βιωσιμότητα. Η παγκόσμια δυναμική ισχύος, που έχει τις ρίζες της στην αποικιακή ιστορία και τις οικονομικές ανισότητες, συνεχίζει να διαμορφώνει ποιανού η γνώση εκτιμάται και ποιανού οι εμπειρίες ακούγονται. Η αμφισβήτηση των πηγών γνώσης και το ερώτημα εάν περιλαμβάνονται τοπικές, αυτόχθονες και κοινοτικές προοπτικές είναι κρίσιμες πρακτικές για την προώθηση συνομιλιών χωρίς αποκλεισμούς.

3.5 Βιώσιμα και χωρίς αποκλεισμούς μαθησιακά περιβάλλοντα

Τα βιώσιμα και χωρίς αποκλεισμούς περιβάλλοντα μάθησης είναι θεμελιώδη για την προώθηση υπεύθυνων πολιτών που μπορούν να αντιμετωπίσουν περίπλοκες παγκόσμιες προκλήσεις. Αυτά τα περιβάλλοντα υπερβαίνουν την απλή φυσική προσβασιμότητα. Περιλαμβάνουν παιδαγωγικές πρακτικές, σχεδιασμό προγραμμάτων σπουδών και σχολική κουλτούρα που προωθούν ενεργά την ισότητα, τη διαφορετικότητα και την οικολογική συνείδηση. Οι αρχές του Καθολικού Σχεδιασμού για τη Μάθηση (UDL) (ανατρέξτε στην ενότητα 3.6) εκτείνονται πέρα από τα φυσικά περιβάλλοντα της τάξης και περιλαμβάνουν κοινωνικούς, πολιτιστικούς και ψηφιακούς χώρους μάθησης, διασφαλίζοντας ότι οι διαδικτυακές πλατφόρμες, τα συνεργατικά έργα και το ποικίλο πολιτιστικό περιεχόμενο είναι προσβάσιμα και ελκυστικά για όλους.

Για παράδειγμα, ένα βιώσιμο και χωρίς αποκλεισμούς σχολείο μπορεί να ενσωματώσει πρακτικά έργα που αντιμετωπίζουν τοπικά περιβαλλοντικά ζητήματα (Oinonen et al., 2024), διασφαλίζοντας ταυτόχρονα ότι όλοι οι μαθητές, ανεξάρτητα από το υπόβαθρο ή τις ικανότητές τους, έχουν την απαραίτητη υποστήριξη και πόρους για να συμμετέχουν ουσιαστικά (Loreman, 2017). Αυτή η ολοκληρωμένη προσέγγιση αναγνωρίζει ότι η ευημερία του πλανήτη είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την κοινωνική δικαιοσύνη και ότι η ενδυνάμωση όλων των μαθητών είναι ζωτικής σημασίας για την οικοδόμηση ανθεκτικών κοινοτήτων ικανών να επιφέρουν θετικές αλλαγές (Mestawot Beyene, Tafese & Kopp, 2025). Η δημιουργία τέτοιων περιβαλλόντων απαιτεί μια ολιστική «ολιστική σχολική προσέγγιση» (όπως ορίζεται στο Γλωσσάρι) όπου η βιωσιμότητα και η ένταξη ενσωματώνονται σε όλες τις πτυχές της σχολικής ζωής - από το περιεχόμενο του μαθήματος και τις μεθοδολογίες διδασκαλίας έως τις καθημερινές λειτουργίες και τη συμμετοχή της κοινότητας. Αυτό περιλαμβάνει την προώθηση του ανοιχτού διαλόγου, την ενθάρρυνση της κριτικής σκέψης για παγκόσμια ζητήματα όπως η κλιματική δικαιοσύνη και την παροχή ευκαιριών στους μαθητές να αναπτύξουν δεξιότητες δράσης και συλλογικής δράσης (Bianchi et al., 2022). Δίνοντας προτεραιότητα σε αυτά τα στοιχεία, τα σχολεία πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης μπορούν να εξοπλίσουν τους μαθητές με τις γνώσεις, τις αξίες και τις ικανότητες όχι μόνο για να κατανοήσουν τη βιωσιμότητα και την ένταξη αλλά και για να γίνουν ενεργοί συνεισφέροντες σε ένα πιο δίκαιο και βιώσιμο μέλλον.

3.6 Τρέχουσες πραγματικότητες της ετοιμότητας των εκπαιδευτικών

Η ετοιμότητα των εκπαιδευτικών αποτελεί ακρογωνιαίο λίθο για την επίτευξη ουσιαστικής αλλαγής στη βιωσιμότητα και την ένταξη στην εκπαίδευση. Όπως περιγράφεται στο κεφάλαιο Ένταξη, η δημιουργία δίκαιων και συμμετοχικών περιβαλλόντων μάθησης απαιτεί συνδυασμό δομικής υποστήριξης, παιδαγωγικών δεξιοτήτων και πολιτισμικού ανοίγματος. Ομοίως, η προσέγγιση της περιβαλλοντικής δικαιοσύνης (Banzhaf et al., 2019) υπογραμμίζει ότι η επιτυχία της εκπαίδευσης για την αειφορία εξαρτάται όχι μόνο από το σχεδιασμό του προγράμματος σπουδών αλλά και από την ικανότητα των εκπαιδευτικών να ενθαρρύνουν τον δημοκρατικό διάλογο, την κριτική σκέψη και την ικανότητα δράσης μεταξύ διαφορετικών μαθητών. Ωστόσο, η εκπαίδευση και η κατάρτιση των εκπαιδευτικών παραμένουν άνισες παγκοσμίως, με πολλές χώρες να μην διαθέτουν συστηματικές ευκαιρίες επαγγελματικής εξέλιξης που να αντιμετωπίζουν την ενσωμάτωση πρακτικών χωρίς αποκλεισμούς με ικανότητες βιωσιμότητας (UNESCO, 2017).

Η ένταξη δεν μπορεί να λειτουργήσει χωρίς συνεχή επικοινωνία και κοινή γλώσσα μεταξύ εκπαιδευτικών και μαθητών, καθώς και μεταξύ των ίδιων των εκπαιδευτικών. Το ανθρώπινο στοιχείο είναι απαραίτητο, καθώς η δυναμική δασκάλου-μαθητή επηρεάζει τον τρόπο με τον οποίο οι μαθητές αισθάνονται ικανοί να εκφράσουν την αίσθηση της συμπερίληψης. Ως εκ τούτου, οι συνεργατικές προσπάθειες μεταξύ των εκπαιδευτικών είναι ζωτικής σημασίας, επιτρέποντάς τους να μοιράζονται προσεγγίσεις και προοπτικές—είτε ενθαρρύνοντας την πλήρη συμμετοχή σε δραστηριότητες είτε διασφαλίζοντας ότι οι μαθητές με συγκεκριμένες ανάγκες, όπως η δυσλεξία, μπορούν να συνεισφέρουν εξίσου. Ενώ όλες οι πτυχές της ένταξης είναι σημαντικές, οι εκπαιδευτικοί έχουν περιορισμένο χρόνο και πόρους, αν και σε ορισμένα πλαίσια, το προσωπικό υποστήριξης μπορεί να βοηθήσει τους μαθητές με πρόσθετες ανάγκες χωρίς να τους απομακρύνει από το μαθησιακό τους περιβάλλον.

Προκλήσεις και Ευκαιρίες

Σε πολλά σχολικά συστήματα, η ενσωμάτωση της βιωσιμότητας και της ένταξης εξακολουθεί να είναι περισσότερο φιλόδοξη παρά πλήρως υλοποιημένη. Ενώ τα πλαίσια πολιτικής και τα στρατηγικά οράματα συχνά αναλαμβάνουν ισχυρές δεσμεύσεις, η πραγματικότητα στην τάξη διαμορφώνεται από έναν συνδυασμό διαρθρωτικών περιορισμών, πολιτισμικών στάσεων και τοπικών προτεραιοτήτων (Florian & Pantić, 2017). Οι εκπαιδευτικοί βρίσκονται στο επίκεντρο αυτού του κενού εφαρμογής, πλοηγώντας τις εντάσεις μεταξύ των προσδοκιών του προγράμματος σπουδών, των διαφορετικών αναγκών των μαθητών και της δικής τους επαγγελματικής ικανότητας.

- **Ανεπαρκής επαγγελματική προετοιμασία**

Πολλοί εκπαιδευτικοί αναφέρουν ότι η αρχική τους εκπαίδευση των εκπαιδευτικών προσέφερε περιορισμένη μόνο έκθεση στη βιωσιμότητα και την ένταξη, που συχνά διδάσκεται μέσα από ξεχωριστές/ανεξάρτητες θεματικές αντί

να αντιμετωπίζεται ως ενσωματωμένο, διαθεματικό θέμα (UNESCO, 2020). Η συνεχής επαγγελματική ανάπτυξη σε αυτούς τους τομείς είναι επίσης άνιση, με την πρόσβαση να εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τους τοπικούς προϋπολογισμούς, τις προτεραιότητες ηγεσίας και τα κίνητρα εθνικής πολιτικής (Ainscow, 2020).

- **Περιορισμοί πόρων και υποδομών**

Τόσο σε περιβάλλοντα υψηλού όσο και χαμηλότερου εισοδήματος, τα σχολεία συχνά δεν διαθέτουν τους πόρους για να προσαρμόσουν τα μαθησιακά περιβάλλοντα για διαφορετικές ανάγκες, ενώ παράλληλα προάγει τη μάθηση για τη βιωσιμότητα μέσω βιωματικών ή συνεργατικών έργων (ΟΟΣΑ, 2012). Αυτό σημαίνει ελλείψεις βοηθών διδασκαλίας, περιορισμένη πρόσβαση σε υπαίθριους χώρους μάθησης, ανεπαρκή ψηφιακή υποδομή και ανεπαρκές διδακτικό υλικό που αντικατοπτρίζει τόσο τις προοπτικές βιωσιμότητας όσο και τις προοπτικές διαφορετικότητας.

- **Κατακερματισμένη Πολιτική και Σχεδιασμός Προγραμμάτων Σπουδών**

Η εκπαίδευση για την αειφορία και η εκπαίδευση χωρίς αποκλεισμούς αντιμετωπίζονται συχνά μέσα από διαφορετικούς άξονες πολιτικής, γεγονός που οδηγεί σε παράλληλες, αλλά μη συνδεδεμένες μεταξύ τους πρωτοβουλίες. Αυτός ο κατακερματισμός σημαίνει ότι οι εκπαιδευτικοί λαμβάνουν ανάμεικτα μηνύματα σχετικά με τις προτεραιότητες και χάνονται ευκαιρίες για ενσωμάτωση προσεγγίσεων προσανατολισμένων στη δικαιοσύνη (Bianchi et al., 2022).

- **Πιέσεις χρόνου και φόρτου εργασίας**

Οι εκπαιδευτικοί αντιμετωπίζουν βαριές απαιτήσεις χρονοδιαγράμματος, απαιτήσεις αξιολόγησης και διοικητικά καθήκοντα που περιορίζουν τον διαθέσιμο χρόνο για σχεδιασμό, προβληματισμό και καινοτομία (Hargreaves & Fullan, 2020). Η πρόκληση είναι ιδιαίτερα έντονη για τους εκπαιδευτικούς που βρίσκονται στην αρχή της σταδιοδρομίας τους, οι οποίοι εξακολουθούν να αναπτύσσουν δεξιότητες διαχείρισης της τάξης παράλληλα με νέες παιδαγωγικές προσεγγίσεις.

- **Κοινωνικοπολιτισμικά εμπόδια**

Σε ορισμένες κοινότητες, τα ζητήματα βιωσιμότητας μπορεί να αμφισβητούνται πολιτικά ή να θεωρούνται δευτερεύοντα σε σχέση με τα «βασικά» ακαδημαϊκά θέματα, ενώ οι πρακτικές ένταξης μπορεί να παρεμποδίζονται από παγιωμένη ελλειμματική σκέψη για ορισμένες ομάδες μαθητών (Slee, 2011). Αυτοί οι παράγοντες μπορούν να επηρεάσουν τα κίνητρα των δασκάλων, την υποστήριξη της κοινότητας και τη συμμετοχή των μαθητών.

- **Αναδυόμενα εργαλεία αξιολόγησης χωρίς αποκλεισμούς**

Όπως συζητήθηκε στην ενότητα για το Βιώσιμο Παιδαγωγικό Μοντέλο χωρίς αποκλεισμούς, αρχίζουν να εμφανίζονται πιο φιλικά προς τους εκπαιδευτικούς εργαλεία που συνδυάζουν την αξιολόγηση της ικανότητας βιωσιμότητας με την παρακολούθηση της ένταξης. Αυτά προσφέρουν πρακτικά σημεία εισόδου για εκπαιδευτικούς που επιθυμούν να προσαρμόσουν την πρακτική τους χωρίς να υιοθετήσουν πολύπλοκες ερευνητικές μεθοδολογίες

- **Αναπτυσσόμενα Δίκτυα Συνεργασίας Εκπαιδευτικών**

Οι επαγγελματικές κοινότητες μάθησης, τόσο αυτοπροσώπως όσο και διαδικτυακά, δίνουν τη δυνατότητα στους εκπαιδευτικούς να μοιράζονται πόρους βιωσιμότητας χωρίς αποκλεισμούς, σχέδια μαθημάτων και εργαλεία αξιολόγησης. Τέτοια δίκτυα ενθαρρύνουν τον πειραματισμό, την αμοιβαία υποστήριξη και τον εντοπισμό παγκόσμιων πλαισίων όπως [το GreenComp](#) και οι στόχοι της UNESCO για την Εκπαίδευση 2030 (Hargreaves & O'Connor, 2018).

- **Δέσμευση με γνώμονα τους μαθητές**

Η συμμετοχική μάθηση για τη βιωσιμότητα βάσει έργου τείνει να δημιουργεί υψηλά επίπεδα κινήτρων των μαθητών, ιδιαίτερα όταν συνδέεται με πραγματικά ζητήματα στην τοπική κοινότητα (Oinonen et al., 2024). Αυτή η δέσμευση μπορεί να έχει αλυσιδωτή επίδραση, αυξάνοντας τον ενθουσιασμό των εκπαιδευτικών και τη συμμετοχή της κοινότητας.

- **Κινητήρια δύναμη πολιτικής εφαρμογής**

Διεθνείς πρωτοβουλίες, συμπεριλαμβανομένων των [Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης των Ηνωμένων Εθνών](#) και της [Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας](#), ωθούν τις εθνικές κυβερνήσεις να επικαιροποιήσουν τα προγράμματα σπουδών και να αναπτύξουν πλαίσια βασισμένα στις ικανότητες. Όταν είναι καλά ευθυγραμμισμένα, αυτά τα πλαίσια παρέχουν σαφέστερη καθοδήγηση στους εκπαιδευτικούς και νομιμοποιούν την ενσωμάτωση της βιωσιμότητας και της ένταξης στη γενική εκπαίδευση (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2022).

4. Πλαίσια, θεωρίες και μοντέλα στη βιώσιμη και συμπεριληπτική εκπαίδευση

4.1 Το πλαίσιο GreenComp

[Το πλαίσιο GreenComp](#) (Bianchi, 2022), που χρησιμοποιείται ως πλαίσιο αναφοράς σε αυτή τη μελέτη, είναι το επίσημο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την ανάπτυξη ικανοτήτων βιωσιμότητας σε όλους τους τομείς της εκπαίδευσης και της κατάρτισης. Αναπτύχθηκε από το Κοινό Κέντρο Ερευνών (JRC) στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας, το GreenComp στοχεύει να δώσει τη δυνατότητα σε άτομα όλων των ηλικιών να ζουν, να μαθαίνουν και να εργάζονται με τρόπους που υποστηρίζουν την οικολογική, κοινωνική και οικονομική βιωσιμότητα. Παρέχει μια κοινή βάση για την προώθηση μιας νοοτροπίας βιωσιμότητας σε τυπικά, μη τυπικά και άτυπα περιβάλλοντα μάθησης.

Στην καρδιά του GreenComp βρίσκεται η πεποίθηση ότι η ουσιαστική δράση για τη βιωσιμότητα απαιτεί κάτι περισσότερο από απλή γνώση - απαιτεί την ικανότητα να σκεφτόμαστε συστημικά, να οραματιζόμαστε την αλλαγή και να ενεργούμε ηθικά. Για το σκοπό αυτό, το πλαίσιο οργανώνει 12 βασικές ικανότητες σε τέσσερις αλληλένδετους τομείς:

1. Ενσωμάτωση αξιών βιωσιμότητας – Αυτός ο τομέας εστιάζει στην εσωτερίκευση αξιών που υποστηρίζουν τη βιωσιμότητα. Περιλαμβάνει:

- Εκτίμηση της βιωσιμότητας: Αναστοχασμός σχετικά με τις προσωπικές και κοινωνικές αξίες σε σχέση με τη βιώσιμη διαβίωση.
- Υποστήριξη της δικαιοσύνης: Προώθηση της κοινωνικής και διαγενεακής ισότητας.
- Προώθηση της φύσης: Αναγνώριση της αλληλεξάρτησης ανθρώπου-φύσης και προώθηση της φροντίδας για τα οικοσυστήματα.

2. Αγκαλιάζοντας την πολυπλοκότητα στη βιωσιμότητα – Αυτός ο τομέας καλλιεργεί τις δεξιότητες που απαιτούνται για την κατανόηση και την αντιμετώπιση πολύπλοκων, αλληλένδετων προκλήσεων βιωσιμότητας. Περιλαμβάνει:

- Συστημική σκέψη: Βλέποντας τη μεγαλύτερη εικόνα και τις αλληλεπιδράσεις μεταξύ των συστημάτων.
- Κριτική σκέψη: Αξιολόγηση πληροφοριών, αμφισβήτηση υποθέσεων και αντίσταση στο greenwashing.
- Πλαισίωση προβλημάτων: Κατανόηση των θεμάτων βιωσιμότητας από πολλαπλές οπτικές γωνίες και κατάλληλος ορισμός τους.

3. Οραματιζόμενοι βιώσιμο μέλλον – Οι μαθητές ενθαρρύνονται να φανταστούν και να διαμορφώσουν πιθανά μέλλοντα. Αυτή η περιοχή περιλαμβάνει:

- Δεξιότητα για την κατανόηση και χρήση του μέλλοντος: Πρόβλεψη και σχεδιασμός για εναλλακτικά μέλλοντα.
- Προσαρμοστικότητα: Πλοήγηση στην αλλαγή και λήψη τεκμηριωμένων αποφάσεων υπό αβεβαιότητα.
- Διερευνητική σκέψη: Χρήση δημιουργικότητας και διεπιστημονικών προσεγγίσεων για τη δημιουργία νέων λύσεων.

4. Ενεργώντας για την αειφορία – Αυτός ο τομέας δίνει έμφαση στην ανάληψη πρωτοβουλιών και στον επηρεασμό της αλλαγής. Περιλαμβάνει:

- Πολιτική Υπηρεσία: Κατανόηση των συστημάτων διακυβέρνησης και υποστήριξη για αλλαγή πολιτικής.
- Συλλογική δράση: Συνεργασία με άλλους για βιώσιμα αποτελέσματα.

- Ατομική Πρωτοβουλία: Εντοπισμός και άσκηση της δικής του ικανότητας να συνεισφέρει ουσιαστικά.

Το GreenComp δεν είναι ένα κανονιστικό πρόγραμμα σπουδών αλλά ένα μοντέλο αναφοράς. Έχει σχεδιαστεί για να ενημερώνει την ανάπτυξη προγραμμάτων σπουδών, την εκπαίδευση των εκπαιδευτικών, το σχεδιασμό πολιτικής και τις στρατηγικές αξιολόγησης. Οι ικανότητες είναι μη ιεραρχικές και αλληλένδετες και προορίζονται να προσαρμοστούν σε διαφορετικά επίπεδα και πλαίσια μάθησης.

Η ανάπτυξη του πλαισίου καθοδηγήθηκε από μια συμμετοχική μεθοδολογία, αντλώντας πληροφορίες από εκπαιδευτικούς, ερευνητές, υπεύθυνους χάραξης πολιτικής και οργανώσεις νεολαίας σε όλη την Ευρώπη. Αν και έχει ευρύ πεδίο εφαρμογής και δεν έχει ακόμη δοκιμαστεί σε όλα τα πλαίσια, το GreenComp προορίζεται ως ένα ζωντανό έγγραφο–ευέλικτο, εξελισσόμενο και προσαρμόσιμο στις νέες προκλήσεις βιωσιμότητας.

Πέρα από την περιεκτικότητά του και την ευρωπαϊκή του συνάφεια, η ευελιξία του GreenComp αποτελεί σημαντικό πλεονέκτημα για αυτήν τη μελέτη χαρτογράφησης του προγράμματος σπουδών. Η δομή του που βασίζεται στις ικανότητες επιτρέπει τον εντοπισμό διαφορετικών προσεγγίσεων για την ενσωμάτωση της βιωσιμότητας σε διάφορα μαθήματα και εκπαιδευτικά επίπεδα, αντί να συνδέεται με συγκεκριμένο περιεχόμενο. Επιπλέον, η ανάπτυξη του πλαισίου μέσω μιας συμμετοχικής μεθοδολογίας, με τη συμμετοχή εμπειρογνομώνων και ενδιαφερομένων από διάφορα υπόβαθρα, διασφαλίζει ότι αντιπροσωπεύει ένα ευρύ φάσμα προοπτικών για την εκπαίδευση για την αειφορία, καθιστώντας το ένα ισχυρό και ευρέως αποδεκτό σημείο αναφοράς για σύγκριση σε διαφορετικά εθνικά πλαίσια. Αυτή η διαδικασία ανάπτυξης χωρίς αποκλεισμούς ενισχύει τη νομιμότητα και την εφαρμογή της για την ανάλυση διαφορετικών προγραμμάτων σπουδών (Hooda & Tuba, 2025).

4.2 Θεωρίες που σχετίζονται με την Κοινωνική Δικαιοσύνη και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα

Οι θεωρίες της κοινωνικής δικαιοσύνης και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων προσφέρουν κρίσιμα θεμέλια για την κατανόηση και την προώθηση της εκπαίδευσης χωρίς αποκλεισμούς. Στον πυρήνα τους, και τα δύο πλαίσια δίνουν έμφαση στην αξιοπρέπεια, την ισότητα και το δικαίωμα κάθε ατόμου να συμμετέχει πλήρως στην κοινωνία, συμπεριλαμβανομένων των εκπαιδευτικών συστημάτων. Η εκπαίδευση χωρίς αποκλεισμούς, η οποία στοχεύει στη διασφάλιση δίκαιης πρόσβασης, συμμετοχής και αποτελεσμάτων για όλους τους μαθητές –ειδικά για εκείνους που είναι περιθωριοποιημένοι– είναι εγγενώς ένα έργο κοινωνικής δικαιοσύνης. Οι θεωρίες της δικαιοσύνης και των δικαιωμάτων διαμορφώνουν τόσο τις φιλοσοφικές βάσεις όσο και την πρακτική της εκπαίδευσης χωρίς αποκλεισμούς σε διάφορα πλαίσια.

Μια θεμελιώδης προοπτική είναι η Θεωρία της Δικαιοσύνης του Rawls, η οποία δίνει έμφαση στη δικαιοσύνη ως κατευθυντήρια αρχή των κοινωνικών θεσμών. Ο Rawls (1971) προτείνει ότι η δικαιοσύνη θα πρέπει να κατανοείται ως ισονομία (ή δικαιοσύνη ως δίκαιο), η οποία θα καθορίζεται μέσω μιας υποθετικής συμφωνίας του συνόλου και η οποία θα γίνεται πίσω από ένα «πέπλο άγνοιας», όπου οι λήπτες αποφάσεων θα αγνοούν τη δική τους κοινωνική θέση προκειμένου οι κανόνες να είναι δίκαιοι για όλους. *(Με άλλα λόγια, ο Rawls προτείνει: «Φτιάξε κανόνες σαν να μην ξέρεις ποιος θα είσαι – έτσι θα είναι δίκαιοι για όλους»)*. Στην εκπαίδευση, αυτή η θεωρία απαιτεί δομές που δεν ευνοούν καμία ομάδα έναντι άλλων και που εξασφαλίζουν το μεγαλύτερο όφελος στους λιγότερο προνομιούχους μαθητές. Η εφαρμογή των αρχών του Rawls σημαίνει ότι τα σχολεία θα πρέπει να σχεδιάζονται για να υποστηρίζουν τις ανάγκες εκείνων που ιστορικά έχουν αποκλειστεί ή υποεξυπηρετούνται, όπως μαθήτριες ή μαθητριες με αναπηρίες, εθνοτικές ομάδες ή άτομα από οικογένειες χαμηλού εισοδήματος.

Η κριτική παιδαγωγική, κυρίως προωθημένη από τον Paulo Freire, διαδραματίζει επίσης κεντρικό ρόλο στη σύνδεση της κοινωνικής δικαιοσύνης με την εκπαίδευση χωρίς αποκλεισμούς. Ο Freire (1970) επικρίνει τις παραδοσιακές μορφές εκπαίδευσης ως καταπιεστικές και καλεί για ένα διαλογικό μοντέλο όπου μαθητές και δάσκαλοι συμμετέχουν σε αμοιβαία έρευνα. Στις τάξεις χωρίς αποκλεισμούς, η κριτική παιδαγωγική ενθαρρύνει την αναγνώριση των βιωμένων εμπειριών των μαθητών και προωθεί μεθόδους διδασκαλίας που ενδυναμώνουν τις περιθωριοποιημένες φωνές. Αυτό αμφισβητεί τα μοντέλα που βασίζονται στο έλλειμμα που βλέπουν τη διαφορά ως πρόβλημα και αντ' αυτού επικεντρώνουν την εκπαίδευση χωρίς αποκλεισμούς ως μια μετασχηματιστική, απελευθερωτική διαδικασία.

Τα πλαίσια των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όπως η **Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου** (Ηνωμένα Έθνη, 1948) και η Σύμβαση για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία (Ηνωμένα Έθνη, 2006), αναγνωρίζουν ρητά την εκπαίδευση ως θεμελιώδες δικαίωμα. Αυτά τα έγγραφα επιβεβαιώνουν ότι όλα τα άτομα δικαιούνται δωρεάν και υποχρεωτική πρωτοβάθμια εκπαίδευση και δευτεροβάθμια και τριτοβάθμια εκπαίδευση με βάση την αξία τους. Επιμένουν επίσης ότι η εκπαίδευση πρέπει να προάγει τον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της αξιοπρέπειας και της διαφορετικότητας. Το άρθρο 24 της Σύμβασης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία, ειδικότερα, περιγράφει το δικαίωμα στην εκπαίδευση χωρίς αποκλεισμούς, τονίζοντας ότι τα άτομα με αναπηρία δεν πρέπει να αποκλείονται από τα γενικά εκπαιδευτικά συστήματα λόγω αναπηρίας.

Οι βασικές θεωρίες για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και την Κοινωνική Δικαιοσύνη από αυτήν την ενότητα και η σύνδεσή τους με τη Συμπεριληπτική Εκπαίδευση συνοψίζονται στον παρακάτω πίνακα:

Θεωρία

Βασικές έννοιες

Βασικοί

Συμβολή στην ένταξη

Στοχαστές			
Η θεωρία της δικαιοσύνης του Rawl	Δικαιοσύνη ως ισονομία. Πέπλο άγνοιας	John Rawls	Υποστηρίζει δομές/λύσεις που ωφελούν τους λιγότερο προνομιούχους
Προσέγγιση ικανοτήτων	Πραγματικές ευκαιρίες για την επίτευξη ευημερίας	Amartya Sen, Martha Nussbaum	Εστιάζει στην ουσιαστική συμμετοχή και την επιτυχία
Κριτική παιδαγωγική	Πάουλο Φρέιρε	Διάλογος, ενδυνάμωση, απελευθέρωση	Ενθαρρύνει τη φωνή των μαθητών και αμφισβητεί την καταπίεση
Πλαίσια για τα ανθρώπινα δικαιώματα	Η εκπαίδευση ως δικαίωμα για όλους ανεξαρτήτως ταυτότητας και υπόβαθρου	Ηνωμένα Έθνη, UNESCO	Λειτουργεί ως νομική βάση για την εκπαίδευση χωρίς αποκλεισμούς

Πίνακας 4: Σύνοψη των βασικών θεωριών για τα ανθρώπινα δικαιώματα και την κοινωνική δικαιοσύνη

Η ενσωμάτωση αυτών των θεωριών στην εκπαιδευτική πρακτική είναι σημαντική, ώστε να πρέπει να προχωρήσουμε πέρα από την πρόσβαση στην αντιμετώπιση της συμμετοχής, της εκπροσώπησης και των αποτελεσμάτων. Η εκπαίδευση χωρίς αποκλεισμούς πρέπει να ασχολείται όχι μόνο με την τοποθέτηση των μαθητών στον ίδιο χώρο αλλά και με τον μετασχηματισμό των συστημάτων για την υποστήριξη διαφορετικών τρόπων μάθησης και γνώσης. Αυτό περιλαμβάνει εκπαίδευση κατά της προκατάληψης για εκπαιδευτικούς, μεταρρύθμιση του προγράμματος σπουδών ώστε να αντικατοπτρίζει πολλαπλές προοπτικές και δίκαιη κατανομή των πόρων.

4.3 Η Δήλωση της Σαλαμάνκα και το Πλαίσιο Δράσης για την Ειδική Αγωγή

[Η Δήλωση της Σαλαμάνκα και το Πλαίσιο Δράσης για την Ειδική Αγωγή](#), που εγκρίθηκε τον Ιούνιο του 1994 στην Παγκόσμια Διάσκεψη για την Ειδική Αγωγή στη Σαλαμάνκα της Ισπανίας, ήταν ένα μετασχηματιστικό ορόσημο στον παγκόσμιο διάλογο για την εκπαίδευση χωρίς αποκλεισμούς. Συγκλήθηκε από την UNESCO και την ισπανική κυβέρνηση, το συνέδριο συγκέντρωσε περισσότερους από 300 συμμετέχοντες από 92 χώρες, συμπεριλαμβανομένων εκπροσώπων κυβερνήσεων, μη κυβερνητικών οργανώσεων και ομάδων υπεράσπισης. Ο κύριος στόχος της ήταν να επαναβεβαιώσει το δικαίωμα στην εκπαίδευση για όλα τα παιδιά, ιδιαίτερα εκείνα με αναπηρίες και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, και να προωθήσει τα σχολεία χωρίς αποκλεισμούς ως το πιο αποτελεσματικό μέσο για την επίτευξη αυτού του στόχου (UNESCO, 1994).

Στο επίκεντρο της Δήλωσης της Σαλαμάνκα βρίσκεται η πεποίθηση ότι «τα σχολεία πρέπει να φιλοξενούν όλα τα παιδιά ανεξάρτητα από τις σωματικές, πνευματικές, κοινωνικές, συναισθηματικές, γλωσσικές ή άλλες συνθήκες τους» (UNESCO, 1994, σελ. 6). Αυτή η θέση υπερβαίνει τις παραδοσιακές προσεγγίσεις ειδικής αγωγής, υποστηρίζοντας εκπαιδευτικά συστήματα χωρίς αποκλεισμούς που εξυπηρετούν όλους τους μαθητές στις κανονικές τάξεις. Το έγγραφο επιβεβαιώνει ότι κάθε παιδί έχει ένα μοναδικό σύνολο χαρακτηριστικών, ενδιαφερόντων, ικανοτήτων και μαθησιακών αναγκών και ότι τα εκπαιδευτικά συστήματα πρέπει να σχεδιάζονται και να εφαρμόζονται ώστε να αντικατοπτρίζουν αυτή την ποικιλομορφία.

Το Πλαίσιο Δράσης: Το συνοδευτικό Πλαίσιο Δράσης παρέχει πρακτική καθοδήγηση για κυβερνήσεις, εκπαιδευτικά ιδρύματα και διεθνείς Οργανισμούς. Ζητά μεταρρυθμίσεις πολιτικής για την άρση των εμποδίων στην ένταξη, συμπεριλαμβανομένης της ανάπτυξης προγραμμάτων σπουδών χωρίς αποκλεισμούς, προγραμμάτων κατάρτισης εκπαιδευτικών και κοινοτικών συνεργασιών (UNESCO, 1994). Κυρίως, το πλαίσιο προωθεί την ιδέα ότι η εκπαίδευση χωρίς αποκλεισμούς είναι οικονομικά αποδοτική, ιδιαίτερα σε χώρες χαμηλού εισοδήματος, καθώς χρησιμοποιεί υπάρχοντα κοινοτικά σχολεία και βασίζεται σε κοινούς πόρους αντί να δημιουργεί παράλληλα συστήματα για την ειδική εκπαίδευση (Peters, 2003). Η προετοιμασία των εκπαιδευτικών αποτελεί βασικό μέλημα στο πλαίσιο. Υποστηρίζει τον επαναπροσανατολισμό των προγραμμάτων εκπαίδευσης εκπαιδευτικών ώστε να περιλαμβάνουν κατάρτιση σε πρακτικές χωρίς αποκλεισμούς, συνεργατική διδασκαλία και διαφοροποιημένη διδασκαλία. Αυτή η εστίαση στην ανάπτυξη ικανοτήτων είναι κεντρική για τη βιωσιμότητα των εκπαιδευτικών συστημάτων χωρίς αποκλεισμούς (Florian & Black-Hawkins, 2011).

Παρά την παγκόσμια απήχησή της, η εφαρμογή των αρχών της Σαλαμάνκα ποικίλλει σημαντικά μεταξύ των περιοχών. Ενώ ορισμένες χώρες έχουν σημειώσει σημαντική πρόοδο στον μετασχηματισμό των εκπαιδευτικών τους συστημάτων, άλλες συνεχίζουν να παλεύουν με ανεπαρκείς πόρους, παγιωμένο διαχωρισμό και ανεπαρκή υποστήριξη των εκπαιδευτικών (Miles & Singal, 2010). Ωστόσο, η Δήλωση της Σαλαμάνκα παραμένει ένα θεμελιώδες έγγραφο, συνεχίζοντας να εμπνέει την υπεράσπιση και τη μεταρρύθμιση της πολιτικής για την εκπαιδευτική ένταξη. Αντιπροσωπεύει έναν ακρογωνιαίο λίθο στο κίνημα προς την εκπαίδευση χωρίς αποκλεισμούς. Διατυπώνοντας ένα σαφές όραμα για τα σχολεία ως ιδρύματα που καλωσορίζουν και εξυπηρετούν όλους τους μαθητές, το έγγραφο προκαλεί τα εκπαιδευτικά συστήματα να επαναπροσδιορίσουν την ισότητα, τη διαφορετικότητα και τη συμμετοχή.

4.4 Η Θεωρία των Συστημάτων σε μια κοινωνικο-κονστροκτιβιστική προοπτική

Η Θεωρία Συστημάτων, ιδιαίτερα με μια κοινωνικο-κονστροκτιβιστική άποψη, παρέχει ένα πολύτιμο πλαίσιο για την εκπαίδευση χωρίς αποκλεισμούς. Αναδεικνύει τα σχολεία ως δυναμικά μέρη μεγαλύτερων κοινωνικών,

πολιτιστικών και πολιτικών συστημάτων (Bertalanffy, 1968). Σε συνδυασμό με τον κοινωνικο-κονστρουκτιβισμό, ο οποίος δίνει έμφαση στη συν-κατασκευή γνώσης μέσω της κοινωνικής αλληλεπίδρασης (Vygotsky, 1978), αυτή η θεωρία αντιμετωπίζει την πολυπλοκότητα των πρακτικών χωρίς αποκλεισμούς. Η μάθηση συνκατασκευάζεται μέσα σε ένα κοινωνικό πλαίσιο, ευθυγραμμιζόμενη με τον στόχο της συμπεριληπτικής εκπαίδευσης να εκτιμά τη διαφορετικότητα και να υποστηρίζει όλους τους μαθητές. Η θεωρία Συστημάτων υπογραμμίζει πολυεπίπεδες επιρροές όπως η πολιτική, η κοινότητα και η θεσμική κουλτούρα που διαμορφώνουν τα εκπαιδευτικά αποτελέσματα (Bronfenbrenner, 1979).

Ένα σχολείο χωρίς αποκλεισμούς είναι ένα πολύπλοκο σύστημα όπου η διοίκηση, οι δάσκαλοι, οι μαθητές και οι οικογένειες αλληλεπιδρούν. Οι αλλαγές σε έναν τομέα, όπως η εθνική πολιτική, απαιτούν υποστήριξη από την κατάρτιση των εκπαιδευτικών και τους πόρους για να επιτύχουν (Ainscow & Sandill, 2010). Η ένταξη, από αυτή την άποψη, είναι μια αναδυόμενη ποιότητα ολόκληρου του συστήματος, όχι μόνο μιας μεμονωμένης τάξης. Οι κοινωνικο-κονστρουκτιβιστικές αρχές δίνουν έμφαση στην αυτενέργεια των μαθητών, ειδικά για διαφορετικούς μαθητές. Τα συστήματα χωρίς αποκλεισμούς πρέπει να προσφέρουν πολλαπλούς δρόμους προς την επιτυχία. Η εστίαση της θεωρίας Συστημάτων στην ανατροφοδότηση και την προσαρμοστικότητα υποστηρίζει ανταποκρινόμενες εκπαιδευτικές πρακτικές που εξελίσσονται ανάλογα με τις ανάγκες των ενδιαφερομένων (Senge et al., 2000).

Οι εκπαιδευτικοί αποτελούν μέρος ενός συστήματος μάθησης, συμμετέχοντας σε διάλογο και επαγγελματική ανάπτυξη. Η συμπεριληπτική εκπαίδευση απαιτεί συνεργασία μεταξύ δασκάλων, ειδικών παιδαγωγών, οικογενειών και μαθητών. Οι Florian και Black-Hawkins (2011) υποστηρίζουν την «παιδαγωγική χωρίς αποκλεισμούς», σχεδιάζοντας ευέλικτες ευκαιρίες μάθησης για όλους. Η θεωρία Συστημάτων αντιμετωπίζει επίσης την αντίσταση στην εκπαίδευση. Η εφαρμογή της ένταξης συχνά αντιμετωπίζει θεσμικούς κανόνες και περιορισμούς πόρων. Μια συστημική προσέγγιση προσδιορίζει σημεία μόχλευσης για σημαντικές βελτιώσεις (Meadows, 2008), δίνοντας έμφαση στην ηγεσία, την ευθυγράμμιση της πολιτικής και ένα κοινό όραμα για βιώσιμη ένταξη.

Ενημερωμένη από τον κοινωνικο-κονστρουκτιβισμό, η θεωρία Συστημάτων προσφέρει μια ολιστική κατανόηση της προώθησης της εκπαίδευσης χωρίς αποκλεισμούς. Ενθαρρύνει τις προσπάθειες σε όλο το σύστημα έναντι μεμονωμένων παρεμβάσεων και τη μετάβαση από τα ελλειμματικά μοντέλα στην αναγνώριση της συν-κατασκευασμένης γνώσης και ποικιλομορφίας. Αυτή η προοπτική παρέχει έναν θεωρητικό και πρακτικό οδικό χάρτη για την ένταξη ενσωματώνοντας δομικές και σχεσιακές πτυχές.

4.5 Θεωρία των Οικολογικών Συστημάτων

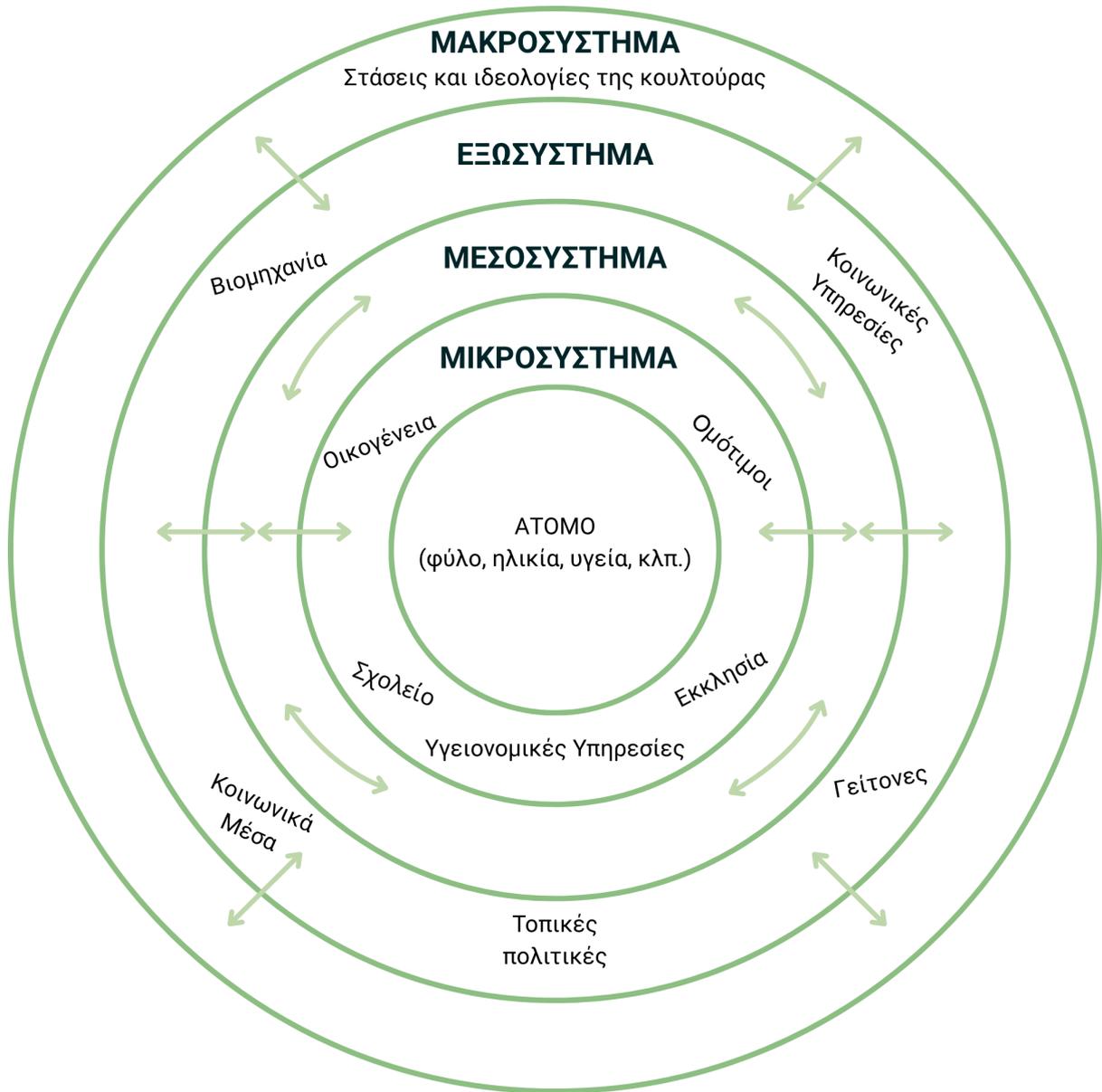
Η θεωρία Οικολογικών Συστημάτων του Urie Bronfenbrenner (1979) προσφέρει ένα πλαίσιο για την κατανόηση του τρόπου με τον οποίο οι αλληλένδετοι περιβαλλοντικοί παράγοντες επηρεάζουν την ανάπτυξη του παιδιού. Βλέπει το

περιβάλλον ως ένθετα συστήματα - μικροσύστημα, μεσοσύστημα, εξωσύστημα, μακροσύστημα και χρονοσύστημα - για να εξηγήσει πώς τα κοινωνικά και περιβαλλοντικά πλαίσια διαμορφώνουν τις εκπαιδευτικές εμπειρίες, ιδιαίτερα στην εκπαίδευση χωρίς αποκλεισμούς.

Το μικροσύστημα (άμεσα περιβάλλοντα όπως τάξεις και οικογένειες) πρέπει να είναι φιλόξενο και να υποστηρίζει τη διαφορετικότητα, με τους δασκάλους να προωθούν την ένταξη. Το μεσοσύστημα (διασυνδέσεις μεταξύ αυτών των ρυθμίσεων, π.χ. συνεργασία σπιτιού-σχολείου) είναι επίσης ζωτικής σημασίας για την επιτυχή ένταξη.

Το εξωσύστημα (έμμεσες επιρροές όπως σχολικά συμβούλια και πολιτικές) μπορεί είτε να βοηθήσει είτε να εμποδίσει την εκπαίδευση χωρίς αποκλεισμούς. Η επαρκής κατάρτιση και οι πόροι των εκπαιδευτικών είναι ζωτικής σημασίας για τη βιώσιμη ένταξη. Το μακροσύστημα (ευρύτερες πολιτισμικές αξίες και ιδεολογίες) επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό τις στάσεις απέναντι στην αναπηρία και την ένταξη. Απαιτείται μια στροφή προς την εκτίμηση της διαφορετικότητας και της ισότητας για την πραγματική ένταξη, καθιστώντας την πολιτική και πολιτιστική ανησυχία. Το χρονοσύστημα (χρονική διάσταση) αναγνωρίζει ότι οι αλλαγές με την πάροδο του χρόνου (π.χ. αλλαγές πολιτικής, τεχνολογία) επηρεάζουν τις ευκαιρίες για τους μαθητές με αναπηρίες, απαιτώντας προληπτικές απαντήσεις από τους εκπαιδευτικούς και τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής.

Εικόνα 2. Θεωρία Οικολογικών Συστημάτων από τον Bronfenbrenner. Πηγή: Wikipedia.

Η εφαρμογή αυτής της θεωρίας στη συνεκπαίδευση υπογραμμίζει την ανάγκη για συστημική συνοχή και κοινή ευθύνη. Η αποτελεσματική ένταξη απαιτεί όλα τα επίπεδα του συστήματος να ευθυγραμμιστούν προς τη δίκαιη συμμετοχή. Αυτή η προσέγγιση βοηθά στον εντοπισμό συστημικών εμποδίων και προωθεί τη συνεχή αξιολόγηση και μεταρρύθμιση, αναγνωρίζοντας την ένταξη ως μια δυναμική διαδικασία.

4.6 Καθολικός σχεδιασμός για μάθηση

Ο Καθολικός Σχεδιασμός για τη Μάθηση (UDL) επικεντρώνεται σε τρεις αρχές: πολλαπλά μέσα εμπλοκής (το «γιατί»), αναπαράσταση (το «τι») και δράση/έκφραση (το «πώς»). Αυτά αντιπροσωπεύουν διαφορετικά κίνητρα, κατανόηση και επίδειξη γνώσης, επιτρέποντας στους εκπαιδευτικούς να αντιμετωπίσουν ποικίλες ανάγκες. Η εκπαίδευση χωρίς αποκλεισμούς απαιτεί

σκόπιμη άρση των εμποδίων. Το UDL το υποστηρίζει αυτό μέσω προληπτικού σχεδιασμού, όπως η συνεπής λεζάντα, η οποία ωφελεί όχι μόνο τους κωφούς μαθητές αλλά και τους μαθητές της αγγλικής γλώσσας και άλλους.

Το UDL αμφισβητεί τις παραδοσιακές απόψεις για την ικανότητα, προσφέροντας ποικίλη δέσμευση και αξιολόγηση, επιτρέποντας στους μαθητές να αξιοποιήσουν τα δυνατά σημεία. Αυτό μειώνει το στίγμα και εκτιμά τη διαφορετικότητα, ευθυγραμμιζόμενο με την κοινωνικο-κονστροκτιβιστική μάθηση. Δίνοντας έμφαση στην αυτενέργεια των μαθητών, το UDL προσφέρει επιλογές που ενισχύουν την αυτονομία και τη μεταγνώση. Αυτό ενδυναμώνει τους μαθητές, ειδικά εκείνους που έχουν βιώσει περιθωριοποίηση, χτίζοντας αυτοπεποίθηση και δέσμευση. Η αποτελεσματική εφαρμογή του UDL απαιτεί επαγγελματική ανάπτυξη και συστημική υποστήριξη από την ηγεσία, τους προγραμματιστές προγραμμάτων σπουδών και την πολιτική. Όταν ενσωματώνεται σε όλα τα επίπεδα, το UDL μετατοπίζει την εστίαση από την ατομική αποκατάσταση στον συστημικό σχεδιασμό, ενισχύοντας την εκπαίδευση χωρίς αποκλεισμούς. Το UDL είναι ένα ισχυρό πλαίσιο που υποστηρίζει την εκπαίδευση χωρίς αποκλεισμούς σχεδιάζοντας ευέλικτα περιβάλλοντα μάθησης χωρίς εμπόδια. Προβλέπει τη διαφορετικότητα, προωθεί την ισότητα και την πρόσβαση και καθοδηγεί τους δασκάλους στη δημιουργία ελκυστικών τάξεων χωρίς αποκλεισμούς.

4.7 Το μοντέλο διατομεακότητας της Crenshaw

Το μοντέλο διατομεακότητας του Crenshaw, που αναπτύχθηκε το 1989, αποκαλύπτει πώς τα αλληλένδετα συστήματα καταπίεσης, όπως η φυλή και το φύλο, διαμορφώνουν εμπειρίες περιθωριοποίησης. Αρχικά εστιάζοντας στις μαύρες γυναίκες, τώρα περιλαμβάνει την τάξη, την αναπηρία, τη σεξουαλικότητα, τη θρησκεία και το καθεστώς μετανάστευσης. Στην εκπαίδευση, αυτό το πλαίσιο βοηθά στην αντιμετώπιση σύνθετων ανισοτήτων που επηρεάζουν την πρόσβαση και τις εμπειρίες των μαθητών. Ενώ η ένταξη συχνά στοχεύει σε μαθητές με αναπηρίες, η διατομεακότητα υπογραμμίζει ότι οι μαθητές αντιμετωπίζουν πολλαπλές, αλληλεπικαλυπτόμενες μορφές περιθωριοποίησης. Η παράβλεψη αυτών των διασταυρούμενων ταυτοτήτων απλοποιεί τις προκλήσεις και περιορίζει την αποτελεσματικότητα της παρέμβασης. Έτσι, η διατομεακότητα διευρύνει τη συμπερίληψη πέρα από τις μονοθεματικές κατηγορίες. Μια βασική συμβολή της διατομεακότητας είναι η κριτική της ουδετερότητας στην εκπαίδευση. Τα προγράμματα σπουδών και οι πρακτικές συχνά αντικατοπτρίζουν κυρίαρχες ομαδικές εμπειρίες, περιθωριοποιώντας τους άλλους. Μια διατομεακή προσέγγιση αμφισβητεί αυτές τις υποθέσεις, υποστηρίζοντας την εκτίμηση της διαφορετικής γνώσης, φωνών και εμπειριών, προχωρώντας προς την ισότητα και τη δικαιοσύνη.

Πρακτικά, η διατομεακότητα προτρέπει τους εκπαιδευτικούς να αναγνωρίσουν

πώς οι πολιτικές και η δυναμική της τάξης μπορούν να φέρουν σε μειονεκτική θέση ορισμένους μαθητές. Για παράδειγμα, οι πειθαρχικές πρακτικές επηρεάζουν δυσανάλογα τους έγχρωμους μαθητές και οι μετανάστες μαθητές με αναπηρίες αντιμετωπίζουν διπλό αποκλεισμό. Χωρίς αυτό το πλαίσιο, τέτοιοι μαθητές παραβλέπονται. Η διατομεακότητα ευθυγραμμίζεται επίσης με την έμφαση που δίνει η συνεκπαίδευση στη φωνή των μαθητών. Η κατανόηση των πολύπλοκων ταυτοτήτων των μαθητών ενθαρρύνει την πολιτισμική διατήρηση παιδαγωγικών, ποικίλου περιεχομένου και ανοιχτού διαλόγου σχετικά με την εξουσία και τα προνόμια, ωφελώντας όλους τους μαθητές μέσω της ενσυναίσθησης και της κριτικής σκέψης.

Εικόνα 3: Το μοντέλο διατομεακότητας της Crenshaw. Πηγή: Hassler (2020) στο *Medium*

Η εφαρμογή μιας διατομεακής προσέγγισης απαιτεί θεσμική δέσμευση. Τα σχολεία πρέπει να αξιολογούν τις πολιτικές και τις πρακτικές δεδομένων (π.χ. αναλυτικά δεδομένα) για να αποκαλύψουν τις ανισότητες που προκύπτουν από διασταυρούμενες ταυτότητες. Αυτό οδηγεί σε πιο διαφοροποιημένες και αποτελεσματικές παρεμβάσεις, διασφαλίζοντας ουσιαστική συμμετοχή και επίτευξη για όλους.

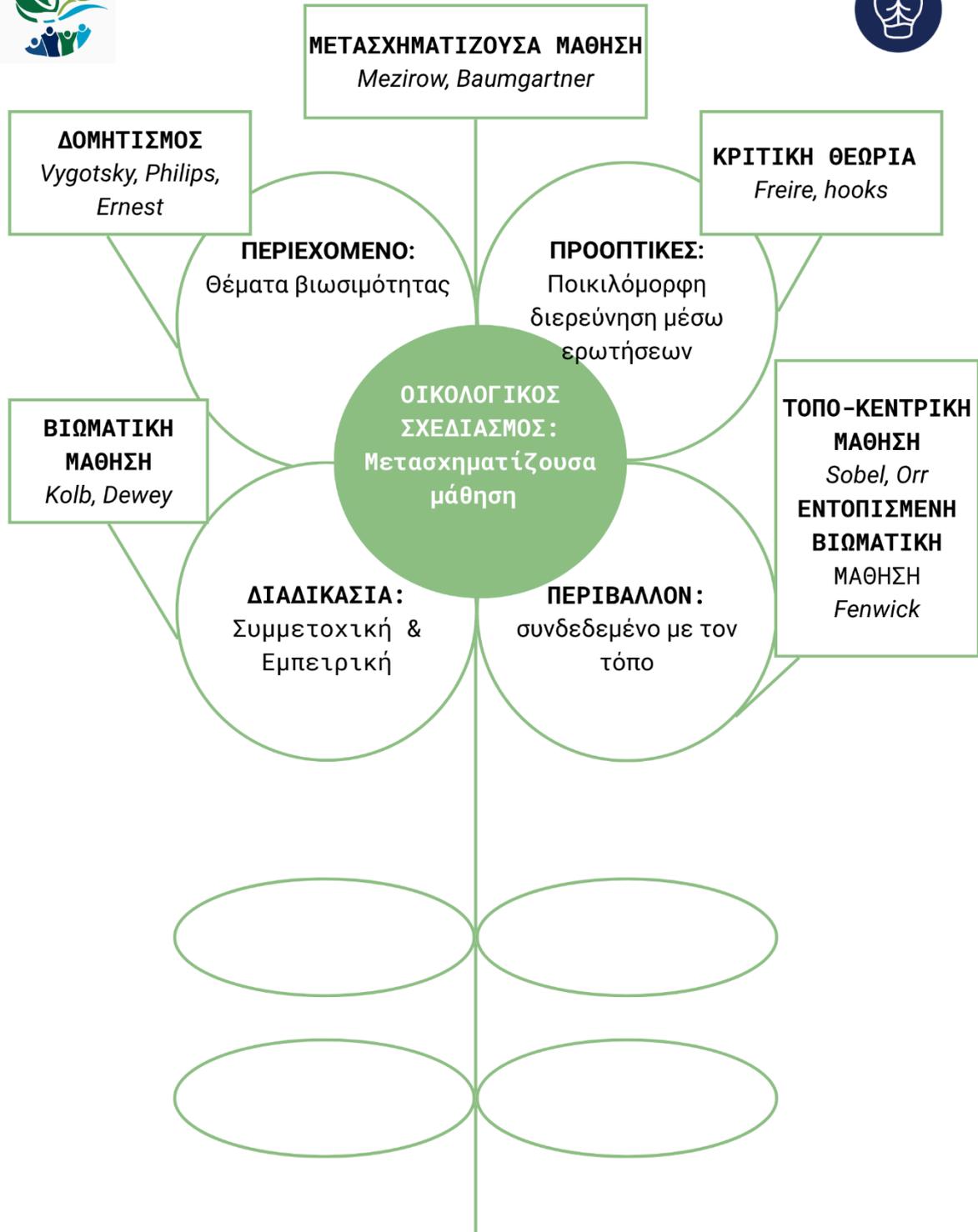
Το μοντέλο του Crenshaw ενισχύει την ένταξη τονίζοντας τα αλληλένδετα συστήματα ισχύος. Ενθαρρύνει τους εκπαιδευτικούς να βλέπουν τους μαθητές ως ολόκληρα άτομα μέσα σε πολύπλοκα κοινωνικά πλαίσια, ενισχύοντας δίκαια και ανταποκρινόμενα περιβάλλοντα μάθησης όπου όλοι οι μαθητές εκτιμώνται και υποστηρίζονται πραγματικά.

4.8 Παιδαγωγικά μοντέλα στο πλαίσιο της Εκπαίδευσης για την Αειφόρο Ανάπτυξη ή/και την Ένταξη

Παιδαγωγικό μοντέλο για τη διδασκαλία της βιωσιμότητας στην τριτοβάθμια εκπαίδευση: Εμπλέκοντας το νου, τα χέρια και την καρδιά: Αυτό το παιδαγωγικό μοντέλο, που αναπτύχθηκε από τους Kärylä και Auvinen (2024), δίνει έμφαση στη μετασχηματιστική μάθηση για τη βιωσιμότητα εμπλέκοντας σκόπιμα και τις τρεις διαστάσεις της εμπειρίας των μαθητών—«**νους**» (γνωστική κατανόηση), «**χέρια**» (ψυχοκινητική δραστηριότητα ή εφαρμογή δεξιοτήτων) και «**καρδιά**» (συναισθηματικά, βασισμένα σε αξίες κίνητρα)—σε συνεκτικές μαθησιακές δραστηριότητες που έχουν σχεδιαστεί για την προώθηση των ικανοτήτων βιωσιμότητας. Το μοντέλο ενσωματώνει θεωρίες μετασχηματιστικής μάθησης, ηγεσίας βιωσιμότητας και εκπαίδευσης βάσει ικανοτήτων για να σχεδιάσει εμπειρίες προγράμματος σπουδών που αναπτύσσουν τη γνώση, την ταυτότητα και την αντιπροσωπεία των μαθητών. Με βάση εμπειρικά δεδομένα υλοποίησης από ένα μάθημα μεταπτυχιακού επιπέδου (με έρευνες πριν/μετά, $n = 25$ και ποιοτική ανατροφοδότηση, $n = 19$), καταδεικνύει στοιχεία που υποστηρίζουν ουσιαστικές αλλαγές στις στάσεις, τις ικανότητες και τα κίνητρα προς τους στόχους βιωσιμότητας.

Το Burns Model of Sustainability Pedagogy επικεντρώνεται σε έναν οικολογικό σχεδιασμό μάθησης που βασίζεται σε πέντε αλληλένδετες διαστάσεις: **Περιεχόμενο**, το οποίο είναι θεματικό, συστημικό και συνδημιουργείται με τους μαθητές. **Προοπτικές**, που προσκαλούν την κριτική εξέταση των κυρίαρχων παραδειγμάτων μέσα από διαφορετικούς φακούς. **Διαδικασία**, δίνοντας έμφαση στη συμμετοχική, βιωματική και σχεσιακή δέσμευση. **Πλαίσιο**, θεμελίωση της μάθησης σε συγκεκριμένα περιβάλλοντα που βασίζονται στον τόπο. και **Σχεδιασμός**, ο οποίος ως οικολογική ενοποιητική διαδικασία συνδυάζει τα άλλα τέσσερα για την προώθηση της μετασχηματιστικής μάθησης (Burns, 2013).

Ο ΟΡΓΑΝΙΚΟΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ ΤΩΝ ΤΑΞΕΩΝ, ΤΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥΠΟΛΕΩΝ

Εικόνα 4: Μοντέλο Burns για την Παιδαγωγική της Αειφορίας. Πηγή: Heather Burns

Όλα τα μοντέλα που παρουσιάστηκαν παραπάνω προωθούν την ολιστική, βιωματική και μετασχηματιστική μάθηση, συνδέοντας γνώσεις, δεξιότητες και αξίες και στοχεύουν στην ανάπτυξη ικανοτήτων για βιώσιμη συμπεριφορά και ενεργό συμμετοχή σε κοινωνικά και οικολογικά ζητήματα.

Οι θεωρίες του GreenComp, της κοινωνικής δικαιοσύνης και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων υπογραμμίζουν την πολύπλευρη φύση της συμπεριληπτικής και βιώσιμης εκπαίδευσης. Η Δήλωση της Σαλαμάνκα, η Θεωρία Συστημάτων, η Θεωρία Οικολογικών Συστημάτων, ο Καθολικός Σχεδιασμός για τη Μάθηση (UDL) και το Μοντέλο Διατομεακότητας του Crenshaw παρέχουν κρίσιμες βάσεις για πρακτικές χωρίς αποκλεισμούς, δίνοντας έμφαση στη συστημική συνοχή, τον προληπτικό σχεδιασμό και την αντιμετώπιση της περίπλοκης περιθωριοποίησης. Παιδαγωγικά μοντέλα όπως το "Head, Hands, Heart" και η Παιδαγωγική Αειφορίας του Burns υποστηρίζουν την ολιστική, βιωματική και μετασχηματιστική μάθηση για βιώσιμη συμπεριφορά. Συνθέτοντας αυτά, το Παιδαγωγικό Μοντέλο InclusiveFuture προσφέρει ένα ολοκληρωμένο, εφαρμόσιμο και ηθικά θεμελιωμένο πλαίσιο, ενσωματώνοντας τις ικανότητες, τις αρχές κοινωνικής δικαιοσύνης, το UDL και τη διατομεακότητα του GreenComp. Αυτό διασφαλίζει τη θεμελιώδη σημασία της βιωσιμότητας και της ένταξης στη διασφάλιση της εκπαίδευσης για όλους.

5. Ιστορικό και στόχοι

5.1 Σκεπτικό

Δεν είναι είδηση ότι ζούμε σε μια συνεχή κατάσταση ρευστότητας. Ο κόσμος περνά μέσα από ραγδαίες και συνεχείς αλλαγές με τρόπο που ο ρυθμός αλλαγής είναι εκθετικός, καθώς κοιτάμε από το παρελθόν στο παρόν και μετά στο μέλλον. Οι αλληλένδετες προκλήσεις, όπως η αλλαγή του κλίματος και οι κοινωνικές ανισότητες, φαίνεται να απαιτούν άμεση προσοχή και ωστόσο, σπάνια περιλαμβάνονται στις παραδοσιακές παιδαγωγικές. Οι επί του παρόντος διαδεδομένες εκπαιδευτικές ιδέες και πρακτικές σε όλες τις χώρες, ειδικά στη σχολική εκπαίδευση, αν και πολύτιμες, συχνά δεν μας εφοδιάζουν με την ολιστική κατανόηση και τις προσαρμοστικές δεξιότητες που απαιτούνται για την πλοήγηση σε αυτές τις πολυπλοκότητες.

Αυτό το **Συμπεριληπτικό Παιδαγωγικό Μοντέλο για τη Διδασκαλία της Μάθησης και την Αξιολόγηση των Ικανοτήτων Αειφορίας** στοχεύει να συμβάλει στη γεφύρωση αυτού του χάσματος προτείνοντας εκπαιδευτικές εμπειρίες, παιδαγωγικές προσεγγίσεις και πρακτικές στην τάξη που είναι βαθιά ριζωμένες στην τρέχουσα πλανητική και εκπαιδευτική πραγματικότητα. Μέσω αυτού του παιδαγωγικού μοντέλου, στοχεύουμε να προετοιμάσουμε τους εκπαιδευτικούς, τους δασκάλους, τους διευθυντές σχολείων και τους μαθητές όχι μόνο για να επιβιώσουν αλλά και για να συνδημιουργήσουν ένα πιο δίκαιο και ακμάζον μέλλον.

5.2 Ιστορικό

Αυτή η ενότητα αναλύει τις βασικές εργασίες που έγιναν στο πλαίσιο του έργου InclusiveFuture με στόχο την προώθηση της ένταξης μέσω της βιώσιμης εκπαίδευσης. Ως μέρος της έρευνας ιστορικού αυτού του παιδαγωγικού μοντέλου, οι εταίροι του έργου:

i) ανέλυσε τα εθνικά βασικά προγράμματα σπουδών για τη βασική εκπαίδευση και την ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση (τάξεις 1-12) των χωρών εταίρων για να προσδιορίσει εάν και με ποιον τρόπο οι ικανότητες βιωσιμότητας ενσωματώνονται στα προγράμματα σπουδών, συμπεριλαμβανομένων των ισχυουσών διατάξεων πολιτικής και των κενών που εντοπίστηκαν

(ii) διεξήγαγε συζητήσεις σε ομάδες εστίασης με ενδιαφερόμενους φορείς του σχολείου, δηλαδή εκπαιδευτικούς, διευθυντές σχολείων, εκπαιδευτές εκπαιδευτικών, φοιτητές εκπαιδευτικούς και εκπαιδευτικούς ερευνητές σε 8 χώρες εταίρους για να κατανοήσουν από πρώτο χέρι πώς βιώνουν την ενσωμάτωση πρακτικών ένταξης και βιωσιμότητας στα σχολεία και τις τάξεις και ποιες προκλήσεις απομένουν να αντιμετωπιστούν

iii) συγκέντρωσε ορθές πρακτικές στον τομέα της εκπαίδευσης χωρίς αποκλεισμούς και της βιωσιμότητας από τις χώρες εταίρους, οι οποίες αξίζει να επισημανθούν από τους εκπαιδευτικούς και χρησιμεύουν ως έμπνευση για τις παιδαγωγικές προσεγγίσεις, τις δραστηριότητες στην τάξη και τα εργαλεία αξιολόγησης που δημιουργήθηκαν για να υποστηρίξουν την ανάπτυξη και την εφαρμογή αυτού του μοντέλου.

Συμπεράσματα από την ανάλυση του προγράμματος σπουδών

Οι Hooda και Tuba (2025), μαζί με την ομάδα InclusiveFuture, ανέλυσαν τα [εθνικά βασικά προγράμματα σπουδών \(πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση\) 8 χωρών εταίρων](#), για τον εντοπισμό των υφιστάμενων διατάξεων καθώς και των κενών στα προγράμματα σπουδών για την ενίσχυση των ικανοτήτων βιωσιμότητας των μαθητών. Οι πιο σημαντικές πληροφορίες από την ανάλυση του προγράμματος σπουδών συνοψίζονται παρακάτω:

«Ενώ οι περισσότερες χώρες της ΕΕ υποστηρίζουν τη βασική εκπαίδευση για τη βιωσιμότητα, οι βαθύτερες ικανότητες όπως ο γραμματισμός για το μέλλον είναι σημαντικές για τη μετατροπή του άγχους ή της παθητικότητας σε ανθεκτικότητα και σπάνια δίνεται έμφαση στην προληπτική συμπεριφορά. Η διδασκαλία συχνά επικεντρώνεται σε απλές ενέργειες χαμηλού αντίκτυπου, όπως η διαλογή απορριμμάτων (αναφέρεται από το 83,9% των διευθυντών σχολείων) αντί για την αντιμετώπιση σύνθετων προκλήσεων βιωσιμότητας. Παρά την περιορισμένη επίσημη κατάρτιση, πολλοί εκπαιδευτικοί αισθάνονται σίγουροι ότι συζητούν για τη βιωσιμότητα, ωστόσο οι μετασχηματιστικές, προσανατολισμένες στη δράση μέθοδοι διδασκαλίας εξακολουθούν να μην εφαρμόζονται ευρέως. Ως αποτέλεσμα, μόλις το 42,1% των νέων αισθάνονται ότι είχαν ουσιαστικές μαθησιακές εμπειρίες σχετικά με τη βιωσιμότητα στο σχολείο (Ευρωπαϊκή

Επιτροπή. Γενική Διεύθυνση Εκπαίδευσης, Νεολαίας, Αθλητισμού και Πολιτισμού, 2024)».

Η κατάρτιση των εκπαιδευτικών, η αξιολόγηση των ικανοτήτων βιωσιμότητας και η πρακτική εφαρμογή διεπιστημονικών προσεγγίσεων αναδεικνύονται ως επαναλαμβανόμενοι τομείς που χρήζουν βελτίωσης. Πολλές χώρες αναφέρουν ότι ενώ οι εκπαιδευτικοί αναγνωρίζουν τη σημασία της βιωσιμότητας, συχνά δεν έχουν την αυτοπεποίθηση ή τα απτά εργαλεία για να την ενσωματώσουν αποτελεσματικά στις διδακτικές τους πρακτικές. Επιπλέον, συχνά απουσιάζουν τυποποιημένα πλαίσια αξιολόγησης για τις ικανότητες βιωσιμότητας, εμποδίζοντας την ικανότητα παρακολούθησης της προόδου και διασφάλισης της λογοδοσίας. Η εξισορρόπηση των απαιτήσεων της επίσημης εκπαίδευσης με τη βιωματική, πρακτική μάθηση παραμένει επίσης μια ευρέως διαδεδομένη πρόκληση, καθώς τα συστήματα που εστιάζουν στις εξετάσεις και οι χρονικοί περιορισμοί μπορούν να εμποδίσουν την πρακτική εφαρμογή των αρχών της βιωσιμότητας. Ως εκ τούτου, υπάρχει ανάγκη για πιο **πρακτικές, πρακτικές μαθησιακές εμπειρίες** τόσο για τους μαθητές όσο και για τους εκπαιδευτικούς, συμπεριλαμβανομένων των μαθητών, των δασκάλων και των διευθυντών σχολείων.

Να τι προτείνει η έκθεση:

Ρητή ενσωμάτωση των ικανοτήτων βιωσιμότητας	Ενσωμάτωση των ικανοτήτων βιωσιμότητας ρητά στα εθνικά και περιφερειακά πλαίσια προγραμμάτων σπουδών. Καθορίστε τι σημαίνουν αυτές οι ικανότητες, πώς πρέπει να διδάσκονται και πώς πρέπει να αξιολογούνται. Βεβαιωθείτε ότι αυτοί οι ορισμοί ευθυγραμμίζονται με παγκόσμια πλαίσια όπως το GreenComp.
Ανάπτυξη πρακτικών εργαλείων αξιολόγησης των ικανοτήτων βιωσιμότητας	Ανάπτυξη τυποποιημένων εθνικών εργαλείων αξιολόγησης ειδικά σχεδιασμένων για την αξιολόγηση των ικανοτήτων βιωσιμότητας. Αυτά τα εργαλεία θα πρέπει να ενσωματωθούν στις υπάρχουσες πρακτικές αξιολόγησης και να παρέχουν μια σαφή εικόνα της ανάπτυξης των μαθητών σε δεξιότητες που σχετίζονται με τη βιωσιμότητα.
Πρωώθηση της διεπιστημονικής συνεργασίας	Ενθάρρυνση της διεπιστημονικής συνεργασίας σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης. Διευκόλυνση της ανάπτυξης μαθησιακών ενοτήτων και έργων που ενσωματώνουν θέματα βιωσιμότητας σε διαφορετικά θέματα, ενισχύοντας την ολιστική κατανόηση πολύπλοκων ζητημάτων.
Υποστήριξη μιας ολιστικής σχολικής προσέγγισης	Οι διευθυντές των σχολείων πρέπει να είναι σε θέση να δημιουργούν χώρο και να υποστηρίζουν την αυτονομία των εκπαιδευτικών στην ανάπτυξη και την εφαρμογή πρωτοβουλιών εκπαίδευσης για τη βιωσιμότητα, καθώς και να παρέχουν πόρους, καθοδήγηση και ευελιξία στους εκπαιδευτικούς ώστε να

	καινοτομούν και να προσαρμόζουν τις διδακτικές τους πρακτικές για την αντιμετώπιση ζητημάτων βιωσιμότητας.
Ενσωμάτωση της βιωσιμότητας στην καθημερινή πρακτική	Η αντίφαση μεταξύ της καθημερινής μας ζωής και των πολιτικών πρέπει να τονιστεί και οι μαθητές πρέπει να είναι σε θέση να αξιολογούν από κάτω προς τα πάνω, προς την κορυφή της ιεραρχίας. Η εστίαση των σχολείων, των εκπαιδευτικών και της πολιτικής θα πρέπει να μετατοπιστεί από την ικανοποίηση εξωτερικών απαιτήσεων στην υποστήριξη και την επιβράβευση των καθημερινών πρακτικών βιωσιμότητας.

Πίνακας 5: Βασικές συστάσεις που υπογραμμίζουν την ανάγκη για το παιδαγωγικό μοντέλο InclusiveFuture

Συμπεράσματα από μελέτες ομάδων εστίασης

[Μελέτες ομάδων εστίασης](#) (Vesely & Szönerfi, 2025) σε οκτώ χώρες-εταίρους του InclusiveFuture εντόπισαν βασικούς τομείς για τη βελτίωση της εκπαίδευσης για την αειφορία στα σχολεία. Αυτά περιλαμβάνουν:

- Έμφαση στις αξίες και στον προσανατολισμό προς το μέλλον: Εδραίωση της εκπαίδευσης σε αξίες όπως η δικαιοσύνη και η ενσυναίσθηση, ενίσχυση της ισότιμης συμμετοχής όλων των φοιτητών και αντιμετώπιση των στάσεων ή αντιλήψεων που εμποδίζουν την ατομική δράση.
- Αξιολόγηση αποτελεσμάτων πέρα των ακαδημαϊκών: Ανάπτυξη πλαισίων για την αξιολόγηση της ομαδικής εργασίας, της ενσυναίσθησης και της περιβαλλοντικής διαχείρισης, πέρα από τις παραδοσιακές ακαδημαϊκές επιδόσεις.
- Παροχή προσβάσιμων, δωρεάν πρακτικών εργαλείων και πόρων: Παροχή εύκολα προσαρμόσιμου, τοπικού και έτοιμου προς χρήση διδακτικού υλικού.
- Εκπαιδευτική καινοτομία: Ενσωμάτωση της βιωσιμότητας στα μαθήματα, ανάπτυξη αυτόνομων μαθημάτων, ενθάρρυνση της μάθησης βάσει έργου και βιωματικής μάθησης, χρήση εμπειρικών δεδομένων, εφαρμόζοντας σχεδίαση που διερευνά πιθανά μελλοντικά σενάρια και προώθηση διεπιστημονικών προσεγγίσεων ολόκληρου του σχολείου ευθυγραμμισμένων με το GreenComp. Η βύθιση στη φύση είναι ζωτικής σημασίας για την προώθηση της οικολογικής κατανόησης και υπευθυνότητας.
- Αντιμετώπιση της πολυδιάστατης βιωσιμότητας: Αναγνώριση και ενσωμάτωση οικολογικών, κοινωνικών, οικονομικών και πολιτιστικών διαστάσεων ολιστικά.
- Επαγγελματική ανάπτυξη στη βιωσιμότητα και την ένταξη, οικοδόμηση ικανοτήτων των εκπαιδευτικών και ενίσχυση της εμπιστοσύνης των εκπαιδευτικών: Παροχή συνεχούς κατάρτισης σε γνώσεις και παιδαγωγικά

εργαλεία, αντιμετώπιση σύνθετων διεπιστημονικών θεμάτων και ενίσχυση των εγγενών κινήτρων στους εκπαιδευτικούς μέσω υποστήριξης και αυτονομίας, σύμφωνα με τη θεωρία του αυτοπροσδιορισμού.

- Κλιμάκωση και ανταλλαγή καλών πρακτικών: Δημιουργία μηχανισμών για τον εντοπισμό, την επικύρωση και τη διάδοση επιτυχημένων πρωτοβουλιών βιωσιμότητας.
- Αντιμετώπιση της μη προσβασιμότητας του περιεχομένου βιωσιμότητας: Διασφάλιση ότι το περιεχόμενο είναι προσβάσιμο σε μαθητές από διαφορετικά γλωσσικά και πολιτιστικά υπόβαθρα.
- Αναζήτηση κοινωνικής υποστήριξης: Τονίζοντας την ανάγκη για ενεργό συμμετοχή από τις οικογένειες, τις κοινότητες και την ευρύτερη κοινωνία για τη δημιουργία διαρκούς πολιτισμικής αλλαγής, καθώς οι προσπάθειες που βασίζονται στο σχολείο υπονομεύονται από την κοινωνική σπατάλη ή τον αποκλεισμό.

Συμπεράσματα από καλές πρακτικές από χώρες εταίρους:

[Η έκθεση *Good Practices of Sustainability and Inclusive Education*](#) των Vesely et al. (2025), που εκπονήθηκε στο πλαίσιο του έργου InclusiveFuture, συγκεντρώνει 55 παραδείγματα εκπαίδευσης για την αειφορία σε διάφορα ευρωπαϊκά πλαίσια. Πολλές από αυτές τις περιπτώσεις προσφέρουν πολύτιμες γνώσεις σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο οι ικανότητες βιωσιμότητας μπορούν να αναπτυχθούν ουσιαστικά στα σχολεία, προωθώντας παράλληλα την ένταξη για όλους τους μαθητές. Η ανάλυση υπογραμμίζει ότι υπάρχουν ήδη αποτελεσματικές πρακτικές σε επίπεδο σχολείου και τάξης, αλλά συχνά είναι κατακερματισμένες, εξαρτώνται από τους πόρους ή εξαρτώνται από την ατομική πρωτοβουλία. Επιπλέον, υπάρχουν κοινά μοτίβα για το τι λειτουργεί και πού παραμένουν κενά, παρέχοντας τη βάση για το σχεδιασμό του μοντέλου:

1. Ποικίλες παιδαγωγικές προσεγγίσεις ως καταλύτες για τη δέσμευση: Οι περιπτωσιολογικές μελέτες δείχνουν ότι οι ενεργές, μαθητοκεντρικές προσεγγίσεις - όπως τα ζωντανά εργαστήρια, η μάθηση βάσει φαινομένων, η βιωματική μάθηση, η μάθηση υπηρεσιών, η μάθηση βάσει προβλημάτων και έργων - ενθαρρύνουν σταθερά τη βαθύτερη ενασχόληση με θέματα βιωσιμότητας. Αυτές οι μέθοδοι συνδέουν τη μάθηση στην τάξη με περιβάλλοντα της πραγματικής ζωής, ενθαρρύνοντας τους μαθητές να εφαρμόσουν τη γνώση μέσω πρακτικών δραστηριοτήτων, κοινοτικών έργων και συνεργατικής επίλυσης προβλημάτων. Τα βασικά συμπεράσματα περιλαμβάνουν:

- Οι μαθησιακές δραστηριότητες πρέπει να είναι αυθεντικές και συνδεδεμένες με το πλαίσιο, επιτρέποντας στους μαθητές να δουν τη σημασία της βιωσιμότητας στη ζωή τους.
- Η συνεργασία –τόσο μεταξύ μαθητών όσο και μεταξύ σχολείων και κοινοτικών εταίρων– ενισχύει τα κίνητρα και την ανάπτυξη δεξιοτήτων.

- Η καθοδήγηση των εκπαιδευτικών είναι ζωτικής σημασίας για τη δόμηση της έρευνας, την υποστήριξη του προβληματισμού και τη σύνδεση των πρακτικών εμπειριών με την εννοιολογική κατανόηση.

Ενώ αυτές οι προσεγγίσεις είναι προσαρμόσιμες σε διαφορετικά σχολικά επίπεδα, η εφαρμογή τους μπορεί να είναι άنيση. Προκλήσεις όπως οι υψηλές απαιτήσεις προετοιμασίας, οι δυσκολίες ευθυγράμμισης με άκαμπτα προγράμματα σπουδών και η περιορισμένη πρόσβαση σε χώρους ή υλικά υποδεικνύουν την ανάγκη για εργαλεία σχεδιασμού που υποστηρίζονται από μοντέλα, προσαρμόσιμους πόρους και παραδείγματα για διαφορετικά σχολικά περιβάλλοντα.

2. Ενσωμάτωση της βιωσιμότητας στην καθημερινή μάθηση: Οι βέλτιστες πρακτικές που σχετίζονται με το πρόγραμμα σπουδών δείχνουν ότι η εκπαίδευση για την αειφορία λειτουργεί καλύτερα όταν ενσωματώνεται στην τακτική διδασκαλία αντί να αντιμετωπίζεται ως πρόσθετο ή εφάπαξ έργο. Παραδείγματα όπως οι θεματικές εβδομάδες βιωσιμότητας, τα διαθεματικά έργα ή οι προσαρμογές για συγκεκριμένο θέμα δείχνουν ότι ακόμη και οι παρεμβάσεις μικρής κλίμακας μπορούν να αλλάξουν τη σχολική κουλτούρα όταν επαναλαμβάνονται και ενσωματώνονται. Ως εκ τούτου, υπάρχει ανάγκη για:

- Παροχή αρθρωτών δραστηριοτήτων και σχεδίων μαθημάτων που να μπορούν να ενσωματωθούν σε υπάρχοντα μαθήματα.
- Ενθάρρυνση διεπιστημονικών συνδέσεων, συνδέοντας περιβαλλοντικές, κοινωνικές, πολιτιστικές και οικονομικές διαστάσεις της βιωσιμότητας.
- Προσφέροντας προσαρμόσιμα πρότυπα, ώστε οι εκπαιδευτικοί σε διαφορετικά περιβάλλοντα (αστικά/αγροτικά, πλούσια σε πόρους/περιορισμένους πόρους) να μπορούν να εφαρμόσουν το μοντέλο χωρίς να χρειάζονται ευρεία εξωτερική βοήθεια.

3. Η συμμετοχικότητα ως μοχλός συμμετοχής και ανήκειν : Η έκθεση καλών πρακτικών επιβεβαιώνει ότι η ένταξη είναι απαραίτητη για να φτάσει η μάθηση για τη βιωσιμότητα σε όλους τους μαθητές. Η συμπερίληψη σε επίπεδο τάξης συχνά περιλαμβάνει:

- Διαφοροποιημένη διδασκαλία που λαμβάνει υπόψη ποικίλες ικανότητες, στυλ μάθησης και υπόβαθρο.
- Αρχές καθολικού σχεδιασμού για μάθηση, προσφέροντας πολλαπλά μέσα εμπλοκής, αναπαράστασης και έκφρασης.
- Διασφάλιση ότι το υλικό και τα παραδείγματα είναι πολιτισμικά σχετικά και προσβάσιμα σε όλους τους μαθητές.

Ορισμένες πρακτικές δείχνουν επίσης την αξία της φωνής και της ηγεσίας των μαθητών - για παράδειγμα, όταν οι μαθητές συν-σχεδιάζουν έργα ή ηγούνται πρωτοβουλιών βιωσιμότητας, η συμμετοχή διευρύνεται και η μαθησιακή κοινότητα γίνεται πιο συνεκτική.

4. Ικανότητες εκπαιδευτικών και κενά πόρων: Αρκετές καλές πρακτικές πετυχαίνουν λόγω του ενθουσιασμού και της δημιουργικότητας των εκπαιδευτικών, αλλά αυτές οι επιτυχίες μπορεί να είναι δύσκολο να διατηρηθούν όταν οι πόροι είναι περιορισμένοι ή όταν οι εκπαιδευτικοί δεν έχουν κατάρτιση σε διεπιστημονικές ή συμμετοχικές μεθόδους. Η έκθεση σημειώνει ότι:

- Πολλές αποτελεσματικές προσεγγίσεις βασίζονται στην προσαρμογή εξωτερικών πλαισίων ή πόρων υπό την καθοδήγηση των εκπαιδευτικών.
- Οι εκπαιδευτικοί επωφελούνται από συγκεκριμένο, έτοιμο προς χρήση υλικό και παραδείγματα ορθής πρακτικής από άλλα σχολεία.
- Οι ευκαιρίες επαγγελματικής μάθησης –ειδικά εκείνες που περιλαμβάνουν ανταλλαγή ομοτίμων– ενισχύουν την εμπιστοσύνη στην εφαρμογή νέων παιδαγωγικών μεθόδων.

Αυτό υπογραμμίζει τη σημασία (i) της παροχής σαφούς, πρακτικής καθοδήγησης και παραδειγμάτων για τον σχεδιασμό, την αξιολόγηση και την προσαρμογή του μαθήματος, (ii) συμπεριλαμβάνοντας επιλογές εφαρμογής με χαμηλές απαιτήσεις πόρων, ώστε τα σχολεία με περιορισμένες υποδομές να μπορούν να συμμετέχουν πλήρως, και (iii) ενσωματώνοντας ένα συνεργατικό στοιχείο, όπου οι εκπαιδευτικοί μπορούν να μοιράζονται εμπειρίες και να βελτιώνουν τις πρακτικές τους.

5. Κενά στις ικανότητες βιωσιμότητας: Ενώ πολλές πρακτικές προωθούν τις αξίες και τη δράση της βιωσιμότητας, η έκθεση δείχνει ασθενέστερη κάλυψη δύο τομέων GreenComp:

- Αγκαλιάζοντας την πολυπλοκότητα (π.χ. συστημική σκέψη, κριτική ανάλυση αλληλένδετων προκλήσεων).
- Οραματισμός βιώσιμου μέλλοντος (π.χ. γραμματισμός για το μέλλον, προσαρμοστικότητα, διερευνητική σκέψη).

Αυτό το παιδαγωγικό μοντέλο επιχειρεί να αντιμετωπίσει αυτά τα κενά ενσωματώνοντας δραστηριότητες που βοηθούν τους μαθητές:

- Χαρτογραφήστε τις διασυνδέσεις μεταξύ περιβαλλοντικών, κοινωνικών και οικονομικών ζητημάτων.
- Φανταστείτε εναλλακτικά μέλλοντα και εξερευνήστε δημιουργικές λύσεις.
- Σκεφτείτε τους συμβιβασμούς και τις αβεβαιότητες που ενυπάρχουν στις προκλήσεις βιωσιμότητας.

Τα πορίσματα της έκθεσης ορθών πρακτικών υπογραμμίζουν ότι αυτό το παιδαγωγικό μοντέλο θα πρέπει να

(i) Να ενσωματώνεται η συμπερίληψη σε κάθε στάδιο του σχεδιασμού και της εφαρμογής, και όχι να προστίθεται εκ των υστέρων ως συμπλήρωμα.

(ii) Παροχή καθοδήγησης για την προσαρμογή των δραστηριοτήτων σε διαφορετικές μαθησιακές ανάγκες χωρίς υπερβολικό φόρτο εργασίας για τους εκπαιδευτικούς.

(iii) Προώθηση της αυτενέργειας των μαθητών, αναγνωρίζοντας τους εκπαιδευόμενους ως ενεργούς συνεισφέροντες σε λύσεις βιωσιμότητας.

5.3 Σκοπός και στόχοι

Η ανάπτυξη του Παιδαγωγικού Μοντέλου Ένταξης για τη Διδασκαλία, τη Μάθηση και την Αξιολόγηση των Ικανοτήτων Αειφορίας καθοδηγείται από την ανάγκη ενδυνάμωσης των εκπαιδευτικών και των διευθυντών σχολείων ώστε να ενσωματώσουν ουσιαστικά τη βιωσιμότητα και την ένταξη στην καθημερινή σχολική πρακτική. Ενώ υπάρχουν ήδη πολλές εμπνευσμένες πρωτοβουλίες, αυτές είναι συχνά κατακερματισμένες, εξαρτώνται από την ατομική πρωτοβουλία και στερούνται προσβάσιμων, προσαρμόσιμων πόρων. Αυτό το μοντέλο επιδιώκει να εδραιώσει επιβεβαιωμένες προσεγγίσεις, να αντιμετωπίσει τα εντοπισμένα κενά και να παρέχει ένα συνεκτικό, πρακτικό πλαίσιο ικανό να υποστηρίξει τους εκπαιδευτικούς στη μετάφραση των αρχών της βιωσιμότητας σε απτές δράσεις σε επίπεδο τάξης και σχολείου.

Σκοπός

Η υποστήριξη των εκπαιδευτικών και των διευθυντών σχολείων στην ενσωμάτωση των ικανοτήτων βιωσιμότητας και ένταξης στη διδασκαλία, τη μάθηση και τη σχολική κουλτούρα μέσω προσβάσιμης, χωρίς αποκλεισμούς και πρακτικής παιδαγωγικής καθοδήγησης και εργαλείων, με ιδιαίτερη έμφαση στην εφαρμογή σε επίπεδο τάξης.

Στόχοι

Το Συμπεριληπτικό Παιδαγωγικό Μοντέλο θα:

1. **Αντιμετωπίσει παιδαγωγικά κενά και ανάγκες** που εντοπίστηκαν κατά τη διάρκεια των προκαταρκτικών αναλύσεων, μέσω της εξέτασης των αναλυτικών προγραμμάτων, της συλλογής απόψεων από τους εμπλεκόμενους φορείς και του εντοπισμού βέλτιστων πρακτικών σε οκτώ χώρες.
2. **Ενισχύσει την ικανότητα των εκπαιδευτικών και των διευθυντών σχολείων** να σχεδιάζουν, να εφαρμόζουν και να αξιολογούν μαθησιακές δραστηριότητες που καλλιεργούν ικανότητες βιωσιμότητας με τρόπους που να περιλαμβάνουν όλους τους μαθητές.
3. **Παρέχει προσαρμόσιμους, έτοιμους προς χρήση πόρους** που μπορούν να ενσωματωθούν σε υπάρχοντα μαθήματα, δραστηριότητες και σχολικές πρωτοβουλίες χωρίς να απαιτείται σημαντικός πρόσθετος φόρτος

εργασίας ή πόροι.

4. **Πρωθίσει τη χρήση παιδαγωγικών προσεγγίσεων χωρίς αποκλεισμούς** που διασφαλίζουν τη συμμετοχή, την εκπροσώπηση και τις δίκαιες ευκαιρίες μάθησης για μαθητές από διαφορετικά υπόβαθρα και με ποικίλες μαθησιακές ανάγκες.
5. **Ενισχύσει την αυτοπεποίθηση και την αυτενέργεια των εκπαιδευτικών** προσφέροντας σαφή καθοδήγηση, πρακτικά παραδείγματα και υποστηρικτικά εργαλεία για την εισαγωγή αξιών, νοοτροπιών και πρακτικών βιωσιμότητας στην καθημερινή διδασκαλία.
6. **Ενθαρρύνει τη συνεργασία και τη μάθηση από ομοτίμους** μεταξύ των εκπαιδευτικών μέσω προσεγγίσεων που προσαρμόζονται σε διαφορετικά σχολικά πλαίσια, συμπεριλαμβανομένων εκείνων με περιορισμένες υποδομές ή πόρους.

5.4 Χαρακτηριστικά του μοντέλου

Το μοντέλο InclusiveFuture έχει σχεδιαστεί για να είναι πρακτικό, προσαρμόσιμο και ένα εργαλείο χωρίς αποκλεισμούς για δασκάλους και διευθυντές σχολείων. Το μοντέλο έχει σχεδιαστεί για να είναι:

Δασκαλοκεντρικό: Το μοντέλο έχει δημιουργηθεί με κύριους χρήστες τους εκπαιδευτικούς. Παρέχει συγκεκριμένη καθοδήγηση, έτοιμα προς χρήση παραδείγματα και προσαρμόσιμα εργαλεία που μπορούν να εφαρμοστούν χωρίς εκτεταμένη πρόσθετη προετοιμασία.

Ενσωματωμένο στην καθημερινή μάθηση: Αντί να αντιμετωπίζει τη βιωσιμότητα ως ξεχωριστό θέμα, το μοντέλο ενσωματώνει τη βιωσιμότητα στην καθημερινή διδασκαλία και τη σχολική κουλτούρα, χρησιμοποιώντας τόσο ειδικές όσο και διαθεματικές προσεγγίσεις για την ενσωμάτωση αξιών βιωσιμότητας σε όλους τους κλάδους και τις δραστηριότητες.

Περιεκτικό: Το μοντέλο ενσωματώνει τη συμπερίληψη σε όλες τις δραστηριότητες, χρησιμοποιώντας τον Καθολικό Σχεδιασμό για τη Μάθηση και τη διαφοροποιημένη διδασκαλία για να τις καταστήσει προσβάσιμες, σχετικές και προσαρμόσιμες, προωθώντας παράλληλα μια υποστηρικτική κουλτούρα στην τάξη για δίκαιη συμμετοχή.

Ευέλικτο και ανταποκρινόμενο στο πλαίσιο: Αν και έχει σχεδιαστεί για την ΕΕ και τις χώρες εταίρους, το μοντέλο αναγνωρίζει διαφορετικά σχολικά πλαίσια και προσφέρει ευέλικτες διαδρομές, με δραστηριότητες που μπορούν να προσαρμοστούν ανάλογα με την κλίμακα, την ηλικιακή ομάδα και το πρόγραμμα σπουδών.

Με γνώμονα τις ικανότητες: Το μοντέλο ευθυγραμμίζεται με τα καθιερωμένα πλαίσια, ιδίως το ευρωπαϊκό GreenComp, αντιμετωπίζοντας κενά όπως η

συστημική σκέψη, ο γραμματισμός για το μέλλον και η πλοήγηση στην πολυπλοκότητα.

Συνεργατικό και προσανατολισμένο στην κοινότητα: Το μοντέλο προωθεί τη συνεργασία μεταξύ δασκάλων, μαθητών και κοινοτικών εταίρων, ενισχύοντας τη συλλογική ευθύνη για τη βιωσιμότητα και την ένταξη μέσω της μάθησης από ομοτίμους και των κοινών έργων.

Τεκμηριωμένο και εφαρμόσιμο: Ενημερωμένο από την έρευνα, τα σχόλια των ενδιαφερομένων και τις γνώσεις πεδίου, το μοντέλο μετατρέπει τη θεωρία σε πρακτικά βήματα, βοηθώντας τους εκπαιδευτικούς να εφαρμόζουν τις αξίες της βιωσιμότητας με σιγουριά στα σχολεία και τις τάξεις.

6. Πλαίσιο και Μεθοδολογία

Η διαδικασία ανάπτυξης του μοντέλου βασίζεται στην υπάρχουσα έρευνα, τις τεκμηριωμένες πρακτικές και τη συνεργατική τεχνογνωσία των εταίρων του έργου, διασφαλίζοντας παράλληλα ότι το μοντέλο επικυρώνεται από εκείνους που τελικά θα το χρησιμοποιήσουν. Η μεθοδολογία ακολουθεί μια διαδικασία τριών φάσεων, διασφαλίζοντας ότι το μοντέλο είναι τεκμηριωμένο, δημιουργείται από κοινού με τα ενδιαφερόμενα μέρη και βελτιώνεται μέσω επαναληπτικής ανατροφοδότησης.

Φάση 1 Έρευνα και ανασκόπηση

Αυτή η φάση δημιουργεί τη βάση αποδεικτικών στοιχείων για το μοντέλο ενοποιώντας πληροφορίες από πολλές πηγές:

- Ανάλυση προγραμμάτων σπουδών σε όλες τις χώρες εταίρους για τον εντοπισμό ευκαιριών για την ενσωμάτωση ικανοτήτων βιωσιμότητας και αρχών ένταξης στα υπάρχοντα εκπαιδευτικά πλαίσια.
- Μελέτες ομάδων εστίασης με εκπαιδευτικούς, ερευνητές και διευθυντές σχολείων για την καταγραφή πρακτικών γνώσεων, προκλήσεων και αναγκών απευθείας από το πεδίο.
- Συλλογή καλών πρακτικών από την έκθεση Best Practices of Sustainability Education and Inclusiveness, εντοπίζοντας αποτελεσματικές προσεγγίσεις που μπορούν να προσαρμοστούν και να ενσωματωθούν στο μοντέλο.
- Ανασκόπηση της υπάρχουσας έρευνας, θεωριών και πλαισίων στο πλαίσιο της Εκπαίδευσης για την Ένταξη και την Αειφορία για να διασφαλιστεί ότι το μοντέλο ευθυγραμμίζεται με τις αναγνωρισμένες δομές ικανοτήτων, ενώ αντιμετωπίζει τα τρέχοντα κενά, ιδιαίτερα στη συστημική σκέψη, τον μελλοντικό γραμματισμό και την πλοήγηση στην πολυπλοκότητα.

Αυτή η φάση είχε ως αποτέλεσμα ένα σαφές σύνολο αξιών, αρχών, περιεχομένου και σχεδιαστικών εκτιμήσεων που καθοδηγούν το επόμενο στάδιο.

Φάση 2 Σχεδιασμός του μοντέλου

Η φάση σχεδιασμού επικεντρώνεται στη μετάφραση αποδεικτικών στοιχείων και αρχών σε ένα πρακτικό, φιλικό προς τον χρήστη μοντέλο. Αυτό περιλαμβάνει:

- Συμφωνία σχετικά με τις βασικές αξίες και αρχές με τους εταίρους του έργου για τη διασφάλιση κοινού οράματος και ευθυγράμμισης με τους πρωταρχικούς στόχους της βιωσιμότητας και της ένταξης.
- Σύνταξη του αρχικού πλαισίου του μοντέλου, συμπεριλαμβανομένης μιας προτεινόμενης δομής, περιοχών περιεχομένου και παραδειγμάτων εφαρμογής σε επίπεδο τάξης και σχολείου.
- Πρώτο εργαστήριο αξιολόγησης του προσχεδίου μέσω δομημένων μηχανισμών ανατροφοδότησης, που οδηγεί σε ένα διαδικτυακό εργαστήριο

εταίρων. Αυτό το εργαστήριο χρησιμεύει ως πλατφόρμα για καταγιισμό ιδεών, βελτίωση ιδεών και εντοπισμό βασικών ερωτημάτων για την καθοδήγηση της διαβούλευσης με τα ενδιαφερόμενα μέρη.

- Βελτίωση του προσχεδίου με βάση τη συμβολή των συνεργατών, με αποτέλεσμα μια δεύτερη έκδοση του μοντέλου που είναι έτοιμη για ευρύτερη επικύρωση.

Φάση 3 Επικύρωση και δοκιμή μέσω διαβουλεύσεων με τα ενδιαφερόμενα μέρη

Για να διασφαλίσουμε ότι το μοντέλο είναι σχετικό, πρακτικό, προσαρμόσιμο και χρησιμοποιήσιμο, πραγματοποιήσαμε:

- Διαβούλευση με τα ενδιαφερόμενα μέρη μέσω ποιοτικών ερευνών με περισσότερους από 130 ενδιαφερόμενους φορείς, συμπεριλαμβανομένων εκπαιδευτικών, διευθυντών σχολείων, εκπαιδευτικών ερευνητών και φοιτητών εκπαιδευτικών. Αυτές οι διαβουλεύσεις παρέχουν λεπτομερή ανατροφοδότηση σχετικά με τη χρηστικότητα, τη σαφήνεια και τη δυνατότητα εφαρμογής του μοντέλου σε διαφορετικά σχολικά πλαίσια.
- Επαναληπτική βελτίωση του μοντέλου με βάση τη συμβολή των ενδιαφερομένων, παράγοντας ένα τρίτο προσχέδιο που ενσωματώνει διαφορετικές προοπτικές και πρακτικές συστάσεις.
- Τελική αναθεώρηση συνεργάτη για να διασφαλιστεί η συναίνεση σχετικά με το περιεχόμενο, τη χρηστικότητα και την ευθυγράμμιση με τους στόχους του έργου.
- Οριστικοποίηση και μετάφραση, συμπεριλαμβανομένων μεταφρασμένων περιλήψεων για ευρύτερη διάδοση.

Φάση 1: Έρευνα και Ανασκόπηση→	Φάση 2: Σχέδιο →	Φάση 3: Επικύρωση και δοκιμή
Ανάλυσις εκπαιδευτικών προγραμμάτων σπουδών	Συμφωνήστε σε αξίες και αρχές	Διαβούλευση με τα ενδιαφερόμενα μέρη
Μελέτες ομάδων εστίασης	Σχέδιο αρχικού μοντέλου	Σταδιακή βελτίωση μέσω επαναλήψεων
Αντιπαραβολή ορθών πρακτικών	Εργαστήριο αξιολόγησης εταίρων	Τελική αξιολόγηση από τους συνεργάτες
Ανασκόπηση της υπάρχουσας έρευνας και πλαισίων	Βελτίωση στο 2ο προσχέδιο	Οριστικοποίηση και μετάφραση

Πίνακας 6: Ανάπτυξη τριών φάσεων του Παιδαγωγικού Μοντέλου InclusiveFuture

7. Πλαίσιο για το μέλλον χωρίς αποκλεισμούς

Το πλαίσιο InclusiveFuture (βλ. Πίνακα 7 παρακάτω) θέτει τα θεμέλια για το Παιδαγωγικό Μοντέλο InclusiveFuture (Ενότητα 8). Βασίζεται στο πλαίσιο ικανοτήτων βιωσιμότητας GreenComp, ενώ εισάγει πτυχές ένταξης σε κάθε τομέα ικανοτήτων. Το πλαίσιο προσαρμόστηκε για εκπαιδευτικούς και εκπαιδευτές σε σχολικά περιβάλλοντα, περιγράφοντας την πρακτική εφαρμογή (γενική ικανότητα εκπαιδευτικών) του τι αναμένεται από τους εκπαιδευτικούς σε κάθε τομέα ικανοτήτων.

Τομέας αρμοδιότητας	Γενική Ικανότητα Εκπαιδευτικού
1. Ενσωματώνοντας τις αξίες της βιωσιμότητας και της ένταξης	α. Προώθηση της ισότητας, της Κοινωνικής δικαιοσύνης και της Ισότητας: Οι εκπαιδευτικοί εργάζονται ενεργά για την άρση των συστημικών φραγμών, την αμφισβήτηση των προκαταλήψεων και την υποστήριξη δίκαιων και ισότιμων ευκαιριών για όλους τους μαθητές, ιδιαίτερα εκείνους που προέρχονται από περιθωριοποιημένες και ευάλωτες ομάδες.
	β. Εκτιμώντας τη βιωσιμότητα και την ένταξη: Οι εκπαιδευτικοί επιδεικνύουν βαθιά προσωπική και επαγγελματική δέσμευση στις αξίες της βιωσιμότητας και της ένταξης, ενσωματώνοντάς τες ενεργά στις παιδαγωγικές τους πρακτικές, την κουλτούρα της τάξης και τις αλληλεπιδράσεις τους με την ευρύτερη σχολική κοινότητα.
	γ. Προώθηση της αλληλεξάρτησης ανθρώπου-φύσης: Οι δάσκαλοι καλλιεργούν την κατανόηση της σύνδεσης μεταξύ της ανθρώπινης ευημερίας και της ευημερίας της φύσης, των οικοσυστημάτων, προάγοντας το αίσθημα ηθικής ευθύνης και φροντίδας τόσο για τους ανθρώπους όσο και για τον πλανήτη.
2. Αγκαλιάζοντας την πολυπλοκότητα	α. Συστημική Σκέψη στην Εκπαίδευση: Οι εκπαιδευτικοί εφαρμόζουν μία συστημική προοπτική για να κατανοήσουν τις περίπλοκες συνδέσεις κοινωνικών, οικολογικών και οικονομικών προκλήσεων, αναγνωρίζοντας πώς οι εκπαιδευτικές πρακτικές επηρεάζουν και επηρεάζονται από ευρύτερα κοινωνικά συστήματα.
	β. Κριτικός προβληματισμός σχετικά με τους κανόνες και τις πρακτικές: Οι δάσκαλοι ενθαρρύνουν τους μαθητές και τους εαυτούς τους να εξετάσουν κριτικά τις κυρίαρχες υποθέσεις, τις δομές εξουσίας και τους καθιερωμένους κανόνες στην εκπαίδευση και την κοινωνία που μπορεί να επιτρέπουν αόριστες πρακτικές μη βιωσιμότητας ή αποκλεισμού.
	γ. Πλοήγηση σε διλήμματα και συμβιβασμούς: Οι δάσκαλοι καθοδηγούν τους μαθητές να κατανοήσουν ότι η βιωσιμότητα και η ένταξη συχνά περιλαμβάνουν διλήμματα (αντικρουόμενες αξίες και πραγματικότητες) και συμβιβασμούς (εξισορρόπηση ανταγωνιστικών αναγκών). Οι μαθητές αναπτύσσουν κριτική σκέψη και ηθική λήψη αποφάσεων αντί να αναζητούν απλές απαντήσεις.

3. Οραματιζόμενοι βιώσιμο και χωρίς αποκλεισμούς μέλλον	<p>α. Σκέψη για το μέλλον και προετοιμασία για πιθανά σενάρια: Οι δάσκαλοι καθοδηγούν τους μαθητές να οραματιστούν διαφορετικά πιθανά μέλλοντα προς τη βιωσιμότητα και την ένταξη, ενισχύοντας την κριτική σκέψη σχετικά με τις μακροπρόθεσμες συνέπειες και ενδυναμώνοντας τους μαθητές να διαμορφώσουν θετικές αλλαγές.</p>
	<p>β. Προσαρμοστικότητα και ανθεκτικότητα: Οι δάσκαλοι καλλιεργούν την ικανότητα των μαθητών να προσαρμόζονται στην αλλαγή, να πλοηγούνται στην αβεβαιότητα και να χτίζουν ανθεκτικότητα απέναντι στις περιβαλλοντικές και κοινωνικές προκλήσεις, προωθώντας κρίσιμες δεξιότητες επίλυσης προβλημάτων.</p>
	<p>γ. Δημιουργική επίλυση προβλημάτων για μετασχηματισμό: Οι δάσκαλοι ενθαρρύνουν τους μαθητές να αντιμετωπίσουν συστημικές προκλήσεις δημιουργώντας δημιουργικές νέες λύσεις που προάγουν τη βιωσιμότητα και την ένταξη.</p>
4. Δράση για τη βιωσιμότητα και την ένταξη	<p>α. Δράση και Συμμετοχή: Οι εκπαιδευτικοί δημιουργούν συμμετοχικές ευκαιρίες για όλους τους μαθητές προκειμένου να εξασκηθούν στο να κάνουν συνειδητές επιλογές, να αναλάβουν ουσιαστική δράση σε θέματα βιωσιμότητας και ένταξης στις τάξεις, τα σχολεία και τις τοπικές κοινότητες.</p>
	<p>β. Διευκόλυνση Συνεργατικής Δράσης: Οι δάσκαλοι σχεδιάζουν μαθησιακές εμπειρίες που ενθαρρύνουν τη συνεργασία, την ομαδική εργασία και τη συλλογική ευθύνη μεταξύ των μαθητών, δίνοντάς τους τη δυνατότητα να συνεργαστούν αποτελεσματικά για κοινούς στόχους βιωσιμότητας και ένταξης.</p>
	<p>γ. Πρωώθηση της συμμετοχικής ιδιότητας του πολίτη: Οι εκπαιδευτικοί εμπλέκουν τους μαθητές στην κατανόηση των δημοκρατικών διαδικασιών και της συμμετοχής των πολιτών στα κοινά που σχετίζονται με τη βιωσιμότητα και την ένταξη, ενθαρρύνοντας την ενεργό συμμετοχή στην υπεράσπιση, τις κοινοτικές πρωτοβουλίες και την υπεύθυνη λήψη αποφάσεων.</p>

Πίνακας 7: Το πλαίσιο του μέλλοντος χωρίς αποκλεισμούς

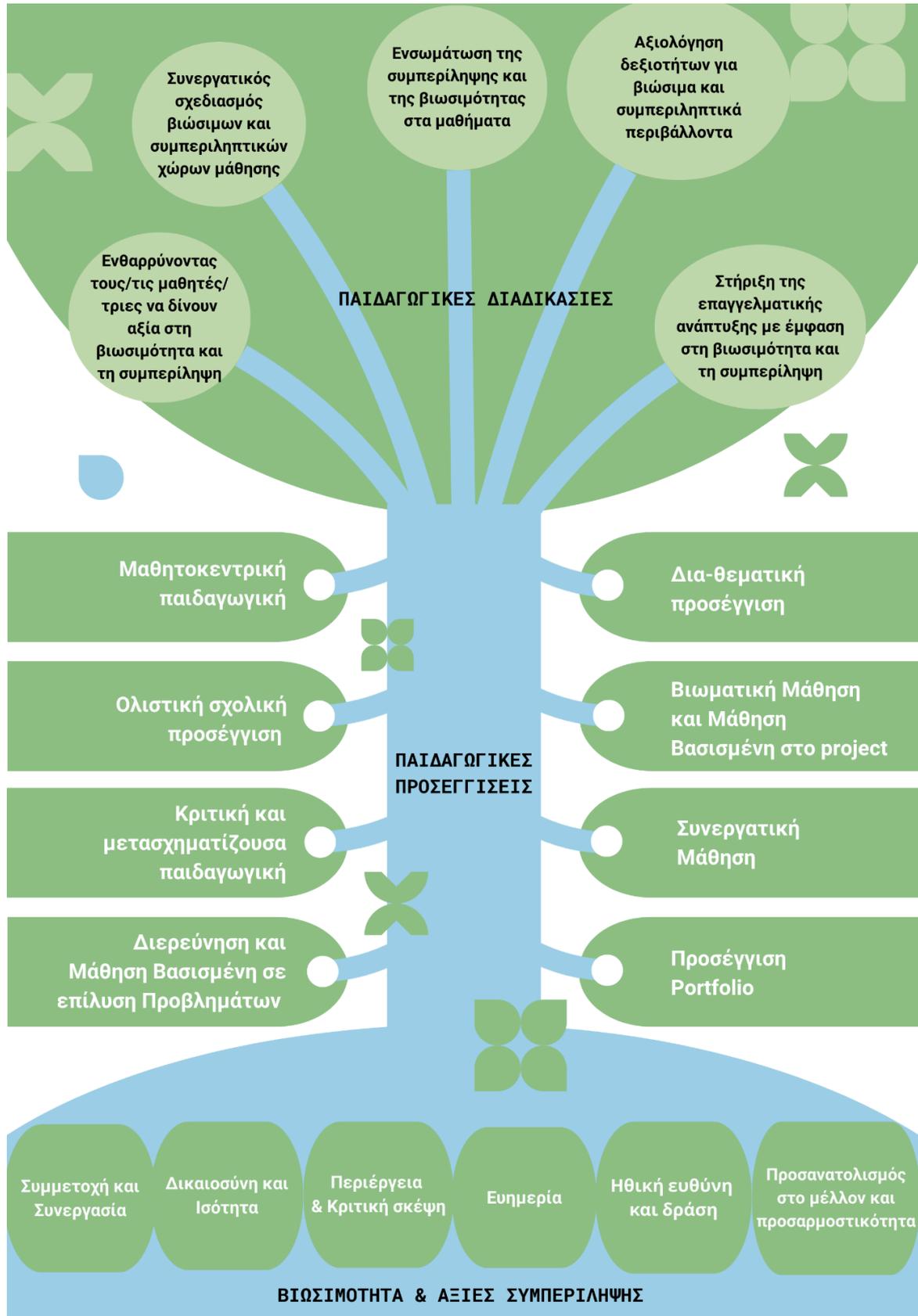
8. Παιδαγωγικό μοντέλο InclusiveFuture για τη διδασκαλία, τη μάθηση και την αξιολόγηση των ικανοτήτων βιωσιμότητας

Το Παιδαγωγικό Μοντέλο InclusiveFuture παρέχει ένα ολιστικό πλαίσιο που ενσωματώνει την ένταξη και τη βιωσιμότητα στις καθημερινές διαδικασίες διδασκαλίας και μάθησης. Αποτελείται από τα ακόλουθα μέρη:

1. **Υποκείμενες αξίες και αρχές:** Αυτές είναι οι βασικές πεποιθήσεις της κοινοπραξίας του έργου καθώς και των ενδιαφερόμενων μερών του έργου - αυτό που θεωρούμε σημαντικό ως ηθικά θεμέλια της εκπαίδευσης για την αειφορία. Αυτές οι τιμές αποτελούν τον πυρήνα του μοντέλου.
2. **Σχετικές παιδαγωγικές προσεγγίσεις:** Εδώ συγκεντρώσαμε μια λίστα με τις υπάρχουσες μεθόδους διδασκαλίας και στρατηγικές που ταιριάζουν καλύτερα στην ανάπτυξη ικανοτήτων ένταξης και βιωσιμότητας στους μαθητές. Αυτές οι παιδαγωγικές προσεγγίσεις, που εξάγονται από μια συλλογή καλών πρακτικών στην εκπαίδευση χωρίς αποκλεισμούς και την αειφορία, ακολουθούν επίσης τις βασικές αξίες και υποστηρίζουν τις διδακτικές διαδικασίες και πρακτικές του μοντέλου.
3. **Επιθυμητές διδακτικές διαδικασίες:** Εδώ, το μοντέλο γίνεται πιο εφαρμόσιμο, δηλαδή δείχνει τις διαδικασίες που εμπλέκονται στην αποτελεσματική διδασκαλία, μάθηση και αξιολόγηση των ικανοτήτων βιωσιμότητας και πώς μπορούν να πραγματοποιηθούν καλύτερα στα σχολεία και τις τάξεις.
4. Στη συνέχεια, κάθε διδακτική διαδικασία αναλύεται περαιτέρω σε αντίστοιχες **διδακτικές πρακτικές**, καθεμία από τις οποίες συνοδεύεται από πρακτικές οδηγίες για την εφαρμογή τους για τους εκπαιδευτικούς.

Τα προαναφερθέντα στοιχεία είναι αλληλένδετα, υποστηρίζοντας τους εκπαιδευτικούς να σχεδιάσουν μαθησιακές εμπειρίες που αναπτύσσουν βασικές ικανότητες βιωσιμότητας, όπως η κριτική σκέψη, η συνεργασία και η ηθική ευθύνη. Τα στοιχεία περιγράφονται λεπτομερώς στις ακόλουθες υποενότητες: 8.1, 8.2 και 8.3.

Στο γράφημα 5 απεικονίζεται το συνολικό παιδαγωγικό μοντέλο InclusiveFuture, το οποίο βασίζεται στις βασικές αξίες της βιωσιμότητας και της ένταξης, περιλαμβάνει τις διάφορες παιδαγωγικές προσεγγίσεις που σχετίζονται με την χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη ικανοτήτων βιωσιμότητας μεταξύ των εκπαιδευομένων και περιγράφει τις διδακτικές διαδικασίες που απαιτούνται για την ενσωμάτωση αυτών των ικανοτήτων στα σχολεία και τις τάξεις.

InclusiveFuture Παιδαγωγικό Μοντέλο

Εικόνα 1. Οπτική Αναπαράσταση του Παιδαγωγικού Μοντέλου InclusiveFuture

8.1 Αξίες και αρχές

Οι αξίες είναι βαθιά ριζωμένες πεποιθήσεις που αντικατοπτρίζουν αυτό που τα άτομα ή οι κοινωνίες θεωρούν σημαντικό, όπως η δικαιοσύνη, ο σεβασμός για τη φύση ή η ευημερία (Tilbury & Wortman, 2004). Παρέχουν την ηθική βάση για την εκπαίδευση για την αειφορία διαμορφώνοντας τις στάσεις, τα κίνητρα και τις δεσμεύσεις των μαθητών. Οι αρχές, αντίθετα, είναι γενικές κατευθυντήριες γραμμές ή κανόνες που προέρχονται από αυτές τις αξίες που ενημερώνουν τη συνεπή λήψη αποφάσεων και δράση—όπως η συμμετοχή, η ισότητα ή η συστημική σκέψη (UNESCO, 2017; Sterling, 2010). Ενώ οι αξίες προσφέρουν το «γιατί», οι αρχές παρέχουν το «πώς» στην εκπαιδευτική πρακτική. Η έρευνα υπογραμμίζει ότι η αποσαφήνιση και η ενσωμάτωση τόσο των αξιών όσο και των αρχών ενισχύει τη συνάφεια, τη συνοχή και τις δυνατότητες μετασχηματισμού της εκπαίδευσης για την αειφορία (Barth et al., 2007; Wals, 2011). Σε αυτό το πλαίσιο, οι εκπαιδευτικοί διαδραματίζουν βασικό ρόλο στη μετάφραση αφηρημένων αξιών σε συγκεκριμένες δράσεις στην τάξη μέσω διαλόγου, προβληματισμού και συνεργατικής μάθησης. Ο ρόλος τους είναι ουσιαστικός στο σχεδιασμό μαθησιακών εμπειριών που είναι τόσο ηθικά θεμελιωμένες όσο και πρακτικά αποτελεσματικές.

Σχήμα 6: Βασικές αξίες και αρχές του Παιδαγωγικού Μοντέλου InclusiveFuture

Η προετοιμασία αυτού του παιδαγωγικού μοντέλου βασίζεται στις ακόλουθες βασικές αξίες που συμφωνήθηκαν από την κοινοπραξία του έργου. Επιπλέον, περισσότεροι από 130 επαγγελματίες της εκπαίδευσης από 9 χώρες έδωσαν τα σχόλιά τους σχετικά με τις αξίες που θεωρούν πιο σημαντικές. Αυτές οι αξίες συνάδουν με το όραμα του έργου InclusiveFuture για την προώθηση συμπεριληπτικών και βιώσιμων εκπαιδευτικών πρακτικών στα σχολεία:

I. Συμμετοχή και Συνεργασία

Η μάθηση θεωρείται ως μια κοινωνική και συμμετοχική διαδικασία. Η εκπαίδευση για την αειφορία χωρίς αποκλεισμούς απαιτεί από όλους τους μαθητές να συμμετέχουν ενεργά στη λήψη αποφάσεων, στο διάλογο και στη συν-κατασκευή της γνώσης. Η συνεργασία μεταξύ μαθητών, δασκάλων, οικογενειών και της ευρύτερης κοινότητας επιτρέπει την ανταλλαγή διαφορετικών προοπτικών και ενισχύει τη συλλογική ιδιοκτησία της μάθησης.

Οι αξίες της συμμετοχής και της συνεργασίας μπορούν να ενθαρρυνθούν σε ένα περιβάλλον σχολείου και τάξης μέσω μοντελοποίησης από διευθυντές σχολείων και δασκάλους, καθώς και μέσω της δημιουργίας χώρων για τη συνεργασία των μαθητών. Καθώς οι δάσκαλοι και οι διευθυντές σχολείων συνεργάζονται, οι μαθητές παρατηρούν και βιώνουν ένα περιβάλλον συνεργασίας. Ωστόσο, η απλή μοντελοποίηση και η δημιουργία χώρων μπορεί να μην εξασφαλίσει τη συμμετοχή όλων, εκτός εάν ενθαρρυνθούν συνειδητά οι φωνές εκείνων που συχνά σιωπούν ή φιμώνονται από ατομικούς ή συστημικούς παράγοντες. Για παράδειγμα, οι δάσκαλοι μπορούν να εμπλέξουν τους μαθητές στο σχεδιασμό έργων τάξης για τη βιωσιμότητα της κοινότητας, διασφαλίζοντας ότι κάθε φωνή ακούγεται και εκτιμάται.

II. Δικαιοσύνη και Ισότητα

Το μοντέλο δίνει προτεραιότητα στη δικαιοσύνη στην πρόσβαση, τη συμμετοχή και τα αποτελέσματα. Επιδιώκει να άρει τα συστημικά εμπόδια που εμποδίζουν τη μάθηση και την ευημερία των περιθωριοποιημένων ομάδων. Η ισότητα απαιτεί διαφοροποιημένη υποστήριξη με βάση τις ψυχικές ανάγκες των μαθητών, ενώ η ισότητα διασφαλίζει ότι ο κάθε μαθητής γίνεται σεβαστός και εκτιμάται για τη μοναδικότητά του.

Η διαφοροποιημένη μαθησιακή υποστήριξη για άτομα ή μικρότερες ομάδες στην τάξη με βάση τα επίπεδα μάθησης και το ρυθμό τους διασφαλίζει δικαιοσύνη στην πρόσβαση και τη συμμετοχή. Είναι επίσης σημαντικό οι μαθητές να κατανοήσουν και να σχηματίσουν απόψεις σχετικά με τις έννοιες της «ισότητας» και της «ισότητας» μέσω ρητών ανοιχτών συζητήσεων και να συμφωνήσουν στους κανόνες της τάξης σχετικά με τη μεταχείριση των συνομηλίκων τους καθώς και άλλων στο σχολείο και την κοινωνία με σεβασμό και να διασφαλίσουν τη δικαιοσύνη κατά τη διάρκεια των καθημερινών εργασιών εντός και εκτός του σχολείου. Οι δάσκαλοι μπορούν επίσης να ενσωματώσουν σύντομες αναστοχαστικές δραστηριότητες όπου οι μαθητές εντοπίζουν παραδείγματα δικαιοσύνης και ένταξης στην καθημερινή τους ζωή, σκεπτόμενοι την κοινωνική ισότητα στην περιβαλλοντική δικαιοσύνη.

III. Περιέργεια και Κριτικός Αναστοχασμός

Η φυσική περιέργεια των μαθητών μπορεί να ενισχυθεί μακροπρόθεσμα μέσω της ενθάρρυνσης και των ανταμοιβών από τους δασκάλους. Επιπλέον, οι εκπαιδευόμενοι και οι εκπαιδευτικοί ενθαρρύνονται να εξετάσουν κριτικά τις κυρίαρχες παραδοχές, δομές και πρακτικές— τόσο εντός της εκπαίδευσης όσο και στην ευρύτερη κοινωνία. Ο προβληματισμός και η έρευνα χρησιμεύουν ως εργαλεία για την αμφισβήτηση μη βιώσιμων και αποκλειστικών κανόνων, ενισχύοντας μια νοοτροπία ανοιχτή στον μετασχηματισμό και τη βαθύτερη μάθηση.

Όταν οι μαθητές λαμβάνουν νέες πληροφορίες, οι δάσκαλοι μπορούν να τους ενθαρρύνουν όχι μόνο να τις κατανοήσουν και να τις εφαρμόσουν στο πλαίσιο τους, αλλά και να αμφισβητήσουν την εγκυρότητά τους, διαφοροποιώντας τις πληροφορίες, τη γνώση και την έρευνα. Οι ανοιχτές συζητήσεις και οι συζητήσεις για διάφορα θέματα μπορούν να ενθαρρυνθούν στην τάξη, όπου οι μαθητές ενθαρρύνονται να αμφισβητήσουν υποθέσεις και να χρησιμοποιήσουν έναν κριτικό φακό για να αναλύσουν τη νέα γνώση ανεξάρτητα από την πηγή της. Είναι σημαντικό το θέμα της συζήτησης ή της αντιπαράθεσης να είναι κατά κάποιο τρόπο σχετικό και ουσιαστικό για όλους τους συμμετέχοντες. Για να ενθαρρύνουν την κριτική έρευνα, οι εκπαιδευτικοί μπορούν να χρησιμοποιήσουν πραγματικά διλήμματα βιωσιμότητας, όπως η τοπική διαχείριση απορριμμάτων ή η κατανάλωση ενέργειας - ως θέματα συζήτησης.

IV. Ευημερία

Η διασφάλιση της ευημερίας κάθε ατόμου (συμπεριλαμβανομένων όλων των έμβιων όντων) βρίσκεται στο επίκεντρο της καλλιέργειας αξιών και πρακτικών χωρίς αποκλεισμούς. Περιλαμβάνει σωματική, ψυχική και συναισθηματική καθώς και κοινωνική ευεξία. Σε σχολικό επίπεδο, η διασφάλιση της ευημερίας του προσωπικού, των μαθητών και των διευθυντών σχολείων ανοίγει τον δρόμο για μια ακμάζουσα σχολική κοινότητα που αισθάνεται κίνητρο να εργαστεί για βιώσιμες αλλαγές. Παρόλο που κάθε άτομο έχει μοναδικές ανάγκες για την ευημερία του, η συλλογική ευημερία της σχολικής κοινότητας συμβάλλει σημαντικά σε αυτή των ατόμων. Η οικοδόμηση κοινότητας περιλαμβάνει την καλλιέργεια εμπιστοσύνης, ενσυναίσθησης και αίσθησης του ανήκειν.

Τα σχολεία και οι τάξεις γίνονται χώροι όπου οι μαθητές αισθάνονται ότι αναγνωρίζονται, υποστηρίζονται και συνδέονται μεταξύ τους και με τον κόσμο γύρω τους. Μπορεί να είναι χρήσιμο να συνδέσετε την ευημερία με τη βιωσιμότητα, για παράδειγμα μέσω μάθησης με βάση τη φύση, υπαίθριων μαθημάτων ή δραστηριοτήτων ενσυνειδητότητας που αυξάνουν την περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση και ενσυναίσθηση.

V. Ηθική Ευθύνη και Δράση

Η εκπαίδευση δεν είναι ουδέτερη ως προς τις αξίες. Έχει τη δύναμη να διαμορφώνει στάσεις, αποφάσεις και πράξεις. Η ηθική ευθύνη σε αυτό το μοντέλο σημαίνει καθοδήγηση των μαθητών να εξετάσουν τον αντίκτυπο των επιλογών

τους στους άλλους, στα οικοσυστήματα και στις μελλοντικές γενιές. Καλεί επίσης τους εκπαιδευτικούς να ενεργούν με ακεραιότητα, φροντίδα και δικαιοσύνη στους επαγγελματικούς τους ρόλους.

Η ηθική ευθύνη δεν μπορεί να διδαχθεί ή να διδαχθεί άμεσα, αλλά μπορεί σιγά-σιγά να ενσωματωθεί σε καθημερινές δραστηριότητες και μαθήματα όπου δάσκαλοι και μαθητές μαζί προβληματίζονται για τις δικές τους ενέργειες και πρακτικές και τον αντίκτυπό τους στους ανθρώπους και τη φύση. Η υπευθυνότητα βασίζεται στην επίγνωση –των αναγκών και των πράξεων του ατόμου και των άλλων– και διασφαλίζεται μέσω συνειδητών επιλογών και αποφάσεων για το πώς κάποιος ζει τις διάφορες πτυχές της ζωής του. Ως εκ τούτου, αυτή η συνείδηση σχετικά με τη διασυνδεδεμένη φύση των ανθρώπων, του περιβάλλοντος και της φύσης τους πρέπει να ριζώσει μέσω της επίγνωσης, της κριτικής έρευνας και του προβληματισμού. Οι εκπαιδευτικοί θα μπορούσαν να ενσωματώσουν εργασίες ηθικού προβληματισμού στα μαθήματα, ζητώντας από τους μαθητές να αναλύσουν τις κοινωνικές ή οικολογικές συνέπειες των καθημερινών τους επιλογών.

VI. Μελλοντικός προσανατολισμός και προσαρμοστικότητα

Οι μαθητές πρέπει να είναι εξοπλισμένοι με την ικανότητα να φαντάζονται βιώσιμο μέλλον, να προβλέπουν την αλλαγή και να ανταποκρίνονται δημιουργικά στις αναδυόμενες προκλήσεις. Αυτό περιλαμβάνει σχεδιασμό σεναρίων, προνοητικότητα, ευέλικτη σκέψη και ανθεκτικότητα απέναντι στην αβεβαιότητα. Η προσαρμοστικότητα απαιτεί να αγκαλιάζουμε την αλλαγή όχι ως αναστάτωση αλλά ως ευκαιρία για καινοτομία, συνεργασία και μάθηση. Με την εξάσκηση του μελλοντικού προσανατολισμού, οι μαθητές μπορούν να διαμορφώσουν ενεργά τις οδούς προς δίκαιες και βιώσιμες κοινωνίες, αντί να αντιδρούν παθητικά σε κρίσεις. Τα σχολεία διαδραματίζουν ζωτικό ρόλο στην προετοιμασία των μαθητών να προσδεύουν στην αβεβαιότητα καλλιεργώντας τη φαντασία, το θάρρος και την αυτοπεποίθηση για την πλοήγηση στην πολυπλοκότητα. Η μάθηση βάσει σεναρίων και οι ασκήσεις οικοδόμησης οράματος μπορούν να βοηθήσουν τους μαθητές να φανταστούν ένα βιώσιμο μέλλον εξερευνώντας δημιουργικές λύσεις σε περίπλοκες παγκόσμιες προκλήσεις

Αρχές

Το Παιδαγωγικό Μοντέλο χωρίς αποκλεισμούς βασίζεται στη βασική ιδέα της **διασφάλισης της συμμετοχής, της δικαιοσύνης, της ευημερίας, του σεβασμού και της ευθύνης για όλους τους ανθρώπους και τη φύση στο παρόν και το μέλλον.** Αυτές οι αρχές προσφέρουν στους εκπαιδευτικούς σαφή καθοδήγηση για το πώς να μετατρέψουν τις αξίες σε πρακτική στην τάξη και να ευθυγραμμιστούν με το πλαίσιο της Εκπαίδευσης για την Αειφόρο Ανάπτυξη της UNESCO. Αυτές οι βασικές ιδέες και οι προαναφερθείσες αξίες υποστηρίζονται και εφαρμόζονται από τις ακόλουθες αρχές:

- I. Προώθηση της μάθησης χωρίς αποκλεισμούς εκτιμώντας κάθε φωνή, ενθαρρύνοντας την ενεργό συμμετοχή και συνδημιουργώντας γνώση μέσω της συνεργασίας, ενθαρρύνοντας ενεργά όσους συχνά φιμώνονται από ατομικούς ή συστημικούς παράγοντες. Οι δάσκαλοι μπορούν να χρησιμοποιήσουν συνεργατική ομαδική εργασία ή καθοδήγηση από ομοτίμους για να εξασφαλίσουν την ενεργό συμμετοχή των πιο διστακτικών μαθητών.
- II. Διατήρηση της δικαιοσύνης με την εξάσκηση του διαλόγου και του προβληματισμού, με σεβασμό στη διαφορετικότητα και την παροχή διαφοροποιημένης υποστήριξης, ώστε όλοι οι μαθητές να μπορούν να ανθίσουν. Διαφοροποιημένες εργασίες ή ευέλικτες στρατηγικές ομαδοποίησης θα μπορούσαν να περιγραφούν εδώ για να δείξουν πώς ασκείται η δικαιοσύνη στην τάξη.
- III. Καλλιεργώντας την περιέργεια και ενδυναμώνοντας τους μαθητές να αμφισβητούν, να προβληματίζονται σχετικά με τις πηγές πληροφοριών και να διερευνούν κριτικά, ανοίγοντας το δρόμο για μεταμορφωτική και βαθιά μάθηση. Για παράδειγμα, η υλοποίηση έργων που βασίζονται στην έρευνα όπου οι μαθητές ερευνούν θέματα βιωσιμότητας στην κοινότητά τους.
- IV. Καλλιέργεια της ατομικής και συλλογικής ευημερίας (ανθρώπινης και όχι μόνο) με την ενίσχυση της εμπιστοσύνης, της ενσυναίσθησης και του ανήκειν σε ακμάζουσες σχολικές κοινότητες και την παροχή πρόσθετης υποστήριξης σε άτομα με περιορισμένη πρόσβαση και ευκαιρίες.
- V. Καλλιέργεια ηθικής συνείδησης και συνειδητής δράσης, καθοδηγώντας τους μαθητές να ζουν με φροντίδα, ακεραιότητα και υπευθυνότητα απέναντι στους ανθρώπους, τα οικοσυστήματα και τις μελλοντικές γενιές.
- VI. Προετοιμασία των μαθητών να έχουν ανθεκτικότητα, να φανταστούν βιώσιμο μέλλον, να αγκαλιάσουν την αβεβαιότητα και να προσαρμοστούν δημιουργικά, μετατρέποντας τις προκλήσεις σε ευκαιρίες για ανανέωση. Η ενθάρρυνση των μαθητών να συν-σχεδιάσουν κανόνες βιωσιμότητας στην τάξη ή σχολικούς οικολογικούς κώδικες μπορεί να επιδείξει ηθική ευαισθητοποίηση στην πράξη.

8.2 Παιδαγωγικές προσεγγίσεις

Αυτό το μοντέλο βασίζεται σε μια σειρά αλληλένδετων παιδαγωγικών προσεγγίσεων, που επιλέγονται με βάση τα χαρακτηριστικά των προσεγγίσεων (μαθητοκεντρικές, κριτικές, θετικές, μετασχηματιστικές, συνεργατικές, βιωματικές) και την εστίασή τους (ως συνέχεια από τον μεμονωμένο μαθητή στις ομάδες στην τάξη σε ολόκληρο το σχολείο στην ευρύτερη κοινότητα). Προσεγγίσεις με διαφορετική «θεμελίωση» (βάσει φαινομένων, βάσει έργων κ.λπ.) που σχετίζονται με την προώθηση των ικανοτήτων ένταξης και βιωσιμότητας αντλήθηκαν από τη συλλογή καλών πρακτικών εκπαίδευσης χωρίς αποκλεισμούς και βιωσιμότητας (Vesely et al., 2025). Οι προσεγγίσεις αυτές, δεν

προορίζονται να εφαρμοστούν μεμονωμένα. Αντίθετα, αλληλοενισχύονται, δημιουργώντας ένα συνεκτικό μαθησιακό περιβάλλον που υποστηρίζει τις ικανότητες βιωσιμότητας, την ένταξη και την ουσιαστική δέσμευση. Θέτουν σε λειτουργία βασικούς τομείς του GreenComp (π.χ. συστημική σκέψη, γραμματισμός για το μέλλον, ενεργή συμμετοχή) και ενσωματώνουν επίσης τις ικανότητες βιωσιμότητας και ένταξης των εκπαιδευτικών από το πλαίσιο InclusiveFuture (ενότητα 7). Το μοντέλο αναγνωρίζει ότι η αποτελεσματική εκπαίδευση για τη βιωσιμότητα απαιτεί καθολικό σχεδιασμό μάθησης, μεθόδους με επίκεντρο τον μαθητή, διεπιστημονική ολοκλήρωση, αυθεντικές συνδέσεις στον πραγματικό κόσμο και ευκαιρίες για ενεργό συμμετοχή και προβληματισμό.

1. Η Μαθητοκεντρική Παιδαγωγική ως Θεμέλιο

Στο επίκεντρο του μοντέλου βρίσκεται η μαθητοκεντρική παιδαγωγική, η οποία τοποθετεί τους μαθητές ως ενεργούς συμμετέχοντες στη δική τους μάθηση. Αυτή η προσέγγιση δίνει έμφαση στη φωνή, την επιλογή και την αντιπροσωπεία των μαθητών, διασφαλίζοντας ότι οι μαθησιακές δραστηριότητες σχετίζονται με τα ενδιαφέροντα, τις βιωμένες εμπειρίες και τις φιλοδοξίες των μαθητών. Η παιδαγωγική με επίκεντρο τον μαθητή ευθυγραμμίζεται φυσικά με τις αρχές της ένταξης, αναγνωρίζοντας και εκτιμώντας την ποικιλομορφία στις ικανότητες, το υπόβαθρο και τις προοπτικές. Υποστηρίζει επίσης, άλλες προσεγγίσεις που προωθούνται σε αυτό το μοντέλο, όπως η μάθηση βάσει διερεύνησης, η μάθηση βάσει έργου και η βιωματική μάθηση, ενθαρρύνοντας την ιδιοκτησία της μαθησιακής διαδικασίας και ενισχύοντας τα εγγενή κίνητρα.

2. Ολιστική Σχολική Προσέγγιση για την Πολιτιστική Ένταξη

Η ολιστική σχολική προσέγγιση επεκτείνει τις αρχές με επίκεντρο τον μαθητή πέρα από την τάξη, ενσωματώνοντας τις ικανότητες βιωσιμότητας στην κουλτούρα, τις πολιτικές και τις σχέσεις με την κοινότητα του σχολείου. Ενθαρρύνει όλα τα μέλη του σχολείου - δασκάλους, μαθητές, ηγέτες και προσωπικό υποστήριξης - να συμμετάσχουν συλλογικά στη δημιουργία ενός κοινού οράματος για βιωσιμότητα και ένταξη. Αυτή η προσέγγιση συνδέεται άμεσα με τη συνεργατική μάθηση και τη μάθηση υπηρεσιών ενισχύοντας συνεργασίες μεταξύ του σχολείου και της ευρύτερης κοινότητας, υποστηρίζοντας πρωτοβουλίες που επεκτείνουν τη μάθηση σε πραγματικές συνθήκες. Παρέχει επίσης μια υποστηρικτική δομή για την εφαρμογή θετικής παιδαγωγικής σε κλίμακα, διασφαλίζοντας ότι οι αξίες του σεβασμού, της ισότητας και της φροντίδας διαπερνούν το σχολικό περιβάλλον.

3. Κριτική, Θετική Παιδαγωγική και Μετασχηματιστική Μάθηση

Το μοντέλο βασίζεται επίσης στις αρχές της κριτικής παιδαγωγικής, η οποία ενθαρρύνει τους μαθητές να αμφισβητήσουν τις κυρίαρχες αφηγήσεις, να αναγνωρίσουν τις δομές εξουσίας και να αναλύσουν τα κοινωνικά, πολιτιστικά και πολιτικά πλαίσια που διαμορφώνουν τις προκλήσεις της βιωσιμότητας. Στην τάξη, αυτό σημαίνει δημιουργία χώρου για διάλογο, ενθάρρυνση πολλαπλών

προοπτικών και σύνδεση τοπικών ζητημάτων με παγκόσμια συστήματα ανισότητας. Η κριτική παιδαγωγική συμπληρώνει τη μετασχηματιστική μάθηση δίνοντας τη δυνατότητα στους μαθητές όχι μόνο να κατανοήσουν τις βαθύτερες αιτίες των περιβαλλοντικών και κοινωνικών προβλημάτων αλλά και να οραματιστούν και να θεσπίσουν εναλλακτικά μέλλοντα. Ενισχύει τη δέσμευση του μοντέλου για ένταξη, διασφαλίζοντας ότι η εκπαίδευση για την αειφορία αντιμετωπίζει τόσο τις οικολογικές όσο και τις κοινωνικές διαστάσεις της δικαιοσύνης. Η θετική παιδαγωγική εστιάζει στην οικοδόμηση των δυνατών σημείων των μαθητών, στην προώθηση της ευημερίας και στη δημιουργία ενός ασφαλούς και υποστηρικτικού κλίματος μάθησης. Αυτή η προσέγγιση μοιράζεται ισχυρές συνέργειες με τη μετασχηματιστική παιδαγωγική, η οποία επιδιώκει να αμφισβητήσει τις υπάρχουσες υποθέσεις, να εμπνεύσει την κριτική σκέψη και να ενδυναμώσει τους μαθητές να αναλάβουν δράση για αλλαγή. Όταν συνδυάζονται, αυτές οι προσεγγίσεις βοηθούν τους μαθητές να αναπτύξουν την ανθεκτικότητα και την αυτενέργεια που απαιτούνται για τις προκλήσεις βιωσιμότητας. Ενθαρρύνουν τον προβληματισμό σχετικά με τις αξίες και τις στάσεις, συνδέοντας τη συναισθηματική δέσμευση με την αλλαγή συμπεριφοράς. Η έμφαση στην εμπιστοσύνη, τον αμοιβαίο σεβασμό και την ενδυνάμωση υποστηρίζει επίσης προσεγγίσεις χαρτοφυλακίου, όπου οι μαθητές τεκμηριώνουν το μαθησιακό τους ταξίδι και αναλογίζονται την προσωπική τους ανάπτυξη με την πάροδο του χρόνου.

4. Μάθηση με βάση την έρευνα και το πρόβλημα

Η μάθηση που βασίζεται στην έρευνα και η μάθηση βάσει προβλημάτων εμπλέκουν τους μαθητές στην εξερεύνηση αυθεντικών ερωτήσεων και προκλήσεων. Στην εκπαίδευση για την αειφορία, αυτά μπορεί να περιλαμβάνουν τη διερεύνηση τοπικών περιβαλλοντικών ζητημάτων, το σχεδιασμό λύσεων για προβλήματα που βασίζονται στο σχολείο ή τη διερεύνηση παγκόσμιων διλημμάτων βιωσιμότητας.

Αυτές οι προσεγγίσεις αναπτύσσουν την κριτική σκέψη, τη συστημική σκέψη και τις συνεργατικές δεξιότητες επίλυσης προβλημάτων, ενώ παρέχουν επίσης μια γέφυρα στη διεπιστημονική μάθηση. Για τους εκπαιδευτικούς, θα μπορούσε να βοηθήσει στον καθορισμό κριτηρίων επιτυχίας για τον συνεχή έλεγχο της ποιότητας της έρευνας.

5. Διεπιστημονική και Βασισμένη σε Φαινόμενα Μάθηση για την Πολυπλοκότητα και τη Συστημική Σκέψη

Η μάθηση βάσει φαινομένων - στενά συνδεδεμένη με την έρευνα και τη διεπιστημονικότητα - ενσωματώνει πολλαπλές θεματικές περιοχές για να εξερευνήσει ένα ενιαίο σύνθετο θέμα ή φαινόμενο. Για παράδειγμα, ένα έργο βιωσιμότητας για τους αστικούς κήπους θα μπορούσε να ενσωματώσει την επιστήμη (βιολογία φυτών, οικοσυστήματα), τα μαθηματικά (μέτρηση των ρυθμών ανάπτυξης), τις κοινωνικές σπουδές (κοινωνικά οφέλη) και την τέχνη (σχεδιασμός

και προώθηση). Κάθε διεπιστημονική ενότητα μπορεί να χαρτογραφηθεί ρητά με τομείς GreenComp, οι οποίοι θα βοηθούσαν τους εκπαιδευτικούς να αξιολογήσουν τα αποτελέσματα των μαθητών που σχετίζονται με την ανάπτυξη ικανοτήτων βιωσιμότητας.

Η διεπιστημονική μάθηση είναι απαραίτητη για την αντιμετώπιση της πολυπλοκότητας των ζητημάτων βιωσιμότητας. Ενθαρρύνει τους μαθητές να κάνουν συνδέσεις μεταξύ των κλάδων, να εντοπίζουν μοτίβα και να εξετάζουν πολλαπλές προοπτικές. Όταν εφαρμόζεται μέσω προσεγγίσεων ζωντανής εργαστηριακής μάθησης και μάθησης υπηρεσιών, η διεπιστημονική μάθηση γίνεται μια ενεργή διαδικασία που εμπλέκεται στην κοινότητα. Για να ενσωματώσουν μια προσέγγιση χωρίς αποκλεισμούς στη διεπιστημονικότητα, οι εκπαιδευτικοί θα μπορούσαν να ακολουθήσουν την αρχή του Καθολικού Σχεδιασμού Μάθησης, παρέχοντας πολλαπλά μέσα εμπλοκής/έκφρασης (π.χ. οπτικοί χάρτες εννοιών, προφορικές ενημερώσεις, πρακτικές επιδείξεις) για να συμπεριλάβουν διαφορετικούς μαθητές.

6. Βιωματική μάθηση και μάθηση βάσει έργου

Η βιωματική μάθηση δίνει έμφαση στη μάθηση μέσω της πράξης, του προβληματισμού και της εφαρμογής. Στο μοντέλο, συχνά λειτουργεί μέσω μάθησης βάσει έργου, όπου οι μαθητές σχεδιάζουν, σχεδιάζουν και εκτελούν έργα που έχουν απτά αποτελέσματα. Αυτά μπορεί να κυμαίνονται από το σχεδιασμό εκστρατειών μείωσης των απορριμμάτων έως την αποκατάσταση τοπικών οικοτόπων. Η προσέγγιση του ζωντανού εργαστηρίου είναι μια μορφή βιωματικής μάθησης κατά την οποία το σχολείο ή η κοινότητα γίνεται χώρος πειραματισμού, συλλογής δεδομένων και καινοτομίας. Αυτό μπορεί να περιλαμβάνει τη χρήση του σχολικού κήπου για τη διδασκαλία σχετικά με τη βιοποικιλότητα, τα ενεργειακά συστήματα ή τις βιώσιμες διατροφικές πρακτικές. Η βιωματική μάθηση και η μάθηση βάσει έργου ενισχύουν τις ικανότητες βιωσιμότητας καθιστώντας συγκεκριμένες τις αφηρημένες έννοιες και παρέχοντας επαναλαμβανόμενες ευκαιρίες για πρακτική, προβληματισμό και προσαρμογή. Είναι σημαντικό να διασφαλιστεί η ισότητα της συμμετοχής μέσω της εναλλαγής ρόλων, των πρωτοκόλλων ανατροφοδότησης από ομοτίμους κ.λπ., καθώς και να υπάρχει ένα ρεαλιστικό χρονοδιάγραμμα και εύρος των έργων για να αποφευχθεί η υπερβολική επιβάρυνση των μαθητών και των οικογενειών.

7. Συνεργατική Μάθηση

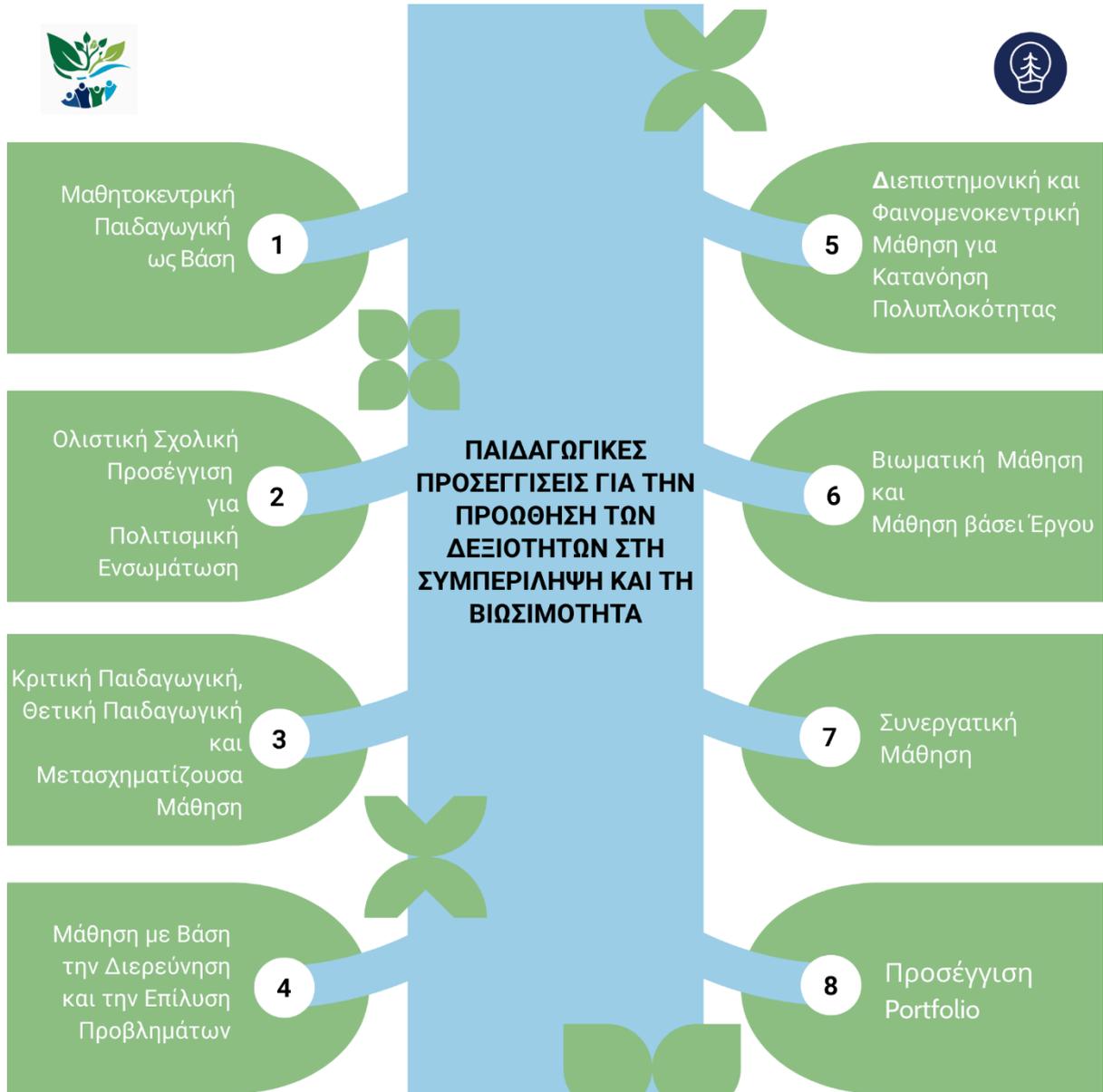
Η συνεργατική μάθηση είναι ενσωματωμένη σε όλες τις προσεγγίσεις του μοντέλου. Οι προκλήσεις βιωσιμότητας είναι εγγενώς συλλογικές και απαιτούν συνεργασία, διαπραγμάτευση και κοινή ευθύνη. Μέσω της ομαδικής εργασίας, της ανατροφοδότησης από ομοτίμους και των έργων που δημιουργούνται από κοινού, οι μαθητές μαθαίνουν να εκτιμούν διαφορετικές προοπτικές και να αναπτύξουν διαπροσωπικές και επικοινωνιακές δεξιότητες. Οι δάσκαλοι θα μπορούσαν να εξετάσουν το ενδεχόμενο να αναθέσουν στους μαθητές διαφορετικούς ρόλους στις συζητήσεις και τα έργα στην τάξη, να συμπεριλάβουν συνεργατικές αξίες

στους κανόνες της τάξης και να χρησιμοποιήσουν στρατηγικές όπως «σκέψου-ζευγαριού-μοιράσου».

8. Προσέγγιση Εκπαιδευτικού φακέλου

Η προσέγγιση εκπαιδευτικού φακέλου (portfolio) συμπληρώνει τη συνεργατική μάθηση επιτρέποντας στους μαθητές να τεκμηριώνουν τις ατομικές συνεισφορές, τους προβληματισμούς και την ανάπτυξη δεξιοτήτων τους με την πάροδο του χρόνου. Τα χαρτοφυλάκια μπορεί να είναι φυσικά ή ψηφιακά και μπορεί να περιλαμβάνουν τεχνουργήματα έργων, αναστοχαστική γραφή, αυτοαξιολογήσεις και ανατροφοδότηση από ομοτίμους. Χρησιμεύουν ως εργαλείο διαμορφωτικής αξιολόγησης και παρακολούθησης της προσωπικής ανάπτυξης, ενισχύοντας τους αναστοχαστικούς κύκλους που είναι κεντρικοί στη μετασχηματιστική και βιωματική μάθηση. Το portfolio λειτουργεί καλύτερα ως εργαλείο μάθησης και αξιολόγησης όταν υπάρχει ένα σαφές πλαίσιο δεξιοτήτων που καθοδηγεί τόσο τους μαθητές όσο και τους εκπαιδευτικούς, συμπεριλαμβανομένου του αριθμού των σημείων ελέγχου σε ένα χρόνο (για παράδειγμα, 3 σημεία ελέγχου) και μία συμφωνία σχετικά με τους κανόνες για την προστασία της ιδιωτικότητας, καθώς και για το πάτημα (κλικ) και την κοινοποίηση φωτογραφιών κ.λπ.

Σχήμα 7: Παιδαγωγικές προσεγγίσεις που προωθούν την ανάπτυξη ένταξης και βιωσιμότητας

8.3 Διδακτικές Διαδικασίες και Πρακτικές

Αυτή η ενότητα περιγράφει τις διδακτικές διαδικασίες και πρακτικές που μπορούν να ακολουθήσουν οι εκπαιδευτικοί, προκειμένου να ενσωματώσουν με επιτυχία τις ικανότητες βιωσιμότητας στα σχολεία και τις τάξεις με τρόπο χωρίς αποκλεισμούς.

Διαδικασίες = μεγάλα βήματα που εμπλέκονται στη διδασκαλία και τη μάθηση

Πρακτικές = συγκεκριμένες δράσεις εκπαιδευτικών

Καθοδήγηση/πόροι = έτοιμη προς χρήση υποστήριξη για εκπαιδευτικούς

Οι διδακτικές πρακτικές οργανώνονται στις ακόλουθες διαδικασίες:

1. Παρακίνηση μαθητών
2. Συν-σχεδιασμός βιώσιμων και συμπεριληπτικών μαθησιακών περιβαλλόντων
3. Ενσωμάτωση της βιωσιμότητας και της ένταξης στα μαθήματα
4. Αξιολόγηση των ικανοτήτων ένταξης και βιωσιμότητας
5. Επένδυση στην Επαγγελματική Ανάπτυξη των Εκπαιδευτικών

Ο Πίνακας 8 παρουσιάζει το εφαρμοστέο μέρος του Παιδαγωγικού Μοντέλου InclusiveFuture. Περιλαμβάνει διδακτικές διαδικασίες και πρακτικές, καθοδήγηση για εκπαιδευτικούς και διαθέσιμους πόρους.

Παιδαγωγικό μοντέλο InclusiveFuture για τη διδασκαλία, τη μάθηση και την αξιολόγηση των ικανοτήτων βιωσιμότητας

Διδακτικές διαδικασίες και πρακτικές	Οδηγίες για εκπαιδευτικούς	Διαθέσιμοι πόροι
1. Παρακίνηση μαθητών		
<p>1 α. Κατανόηση και σύνδεση της βιωσιμότητας και της ένταξης</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Αναπτύξτε μια κοινή γλώσσα για τη βιωσιμότητα με τους συμμαθητές και τους μαθητές σας, συμπεριλαμβανομένων των διαφορετικών διαστάσεων της βιωσιμότητας και του τρόπου με τον οποίο συνδέονται μεταξύ τους (ανατρέξτε στην ενότητα 3.1 για τους ορισμούς και τις διαστάσεις της βιωσιμότητας, στην ενότητα 4.1 για το πλαίσιο GreenComp) • Κατανοήστε τις διαφορετικές προσεγγίσεις για την ένταξη, την ποικιλομορφία, την ισότητα και την προσέγγιση των ικανοτήτων—και εξοικειωθείτε επίσης με τον δείκτη ένταξης (ενότητα 3.2). • Σκεφτείτε πώς μπορείτε να συνδέσετε τη συμπερίληψη με ζητήματα βιωσιμότητας, κλίματος και κοινωνικής δικαιοσύνης (ενότητα 3.3) 	<p>Γνωρίζοντας τη Βιωσιμότητα και την Ένταξη για εκπαιδευτικούς (Παράρτημα 2.1)</p>
<p>1 β. Εκτίμηση της βιωσιμότητας και της ένταξης</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Σκεφτείτε τακτικά και γράψτε τι είναι σημαντικό για εσάς ως δάσκαλο και άνθρωπο. Τι εκτιμάτε στην επαγγελματική και προσωπική σας ζωή; Με ποιες αρχές θέλετε να ζείτε; • Προσπαθήστε να αντιστοιχίσετε τις αξίες και τις αρχές σας με αυτές της ενότητας 8.1. Κρατήστε προσωπικές σημειώσεις σχετικά με: <ul style="list-style-type: none"> ○ Πώς σχετίζεστε με τις αξίες του InclusiveFuture; ○ Τι σκέφτεσαι για εκείνους με τους οποίους δεν ταυτίζεσαι; 	<p>Έντυπο καταγραφής Αξιών του Εκπαιδευτικού (Παράρτημα 2.2 + Ερωτηματολόγιο/ευρετήριο Αναστοχασμού (Παράρτημα 2.3)</p>

	<ul style="list-style-type: none">○ Ποιές αξίες θα προσθέτατε ή θα διαγράφατε αφού αναλογιστείτε τη σημασία της βιωσιμότητας και της ένταξης;● Επανεξετάστε τις σημειώσεις σας σχετικά με τις προσωπικές αξίες και αρχές μερικές φορές κατά τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς. Προσθέστε μια ρουτίνα «ελέγχου αξιών» διάρκειας 10 λεπτών (τρεις φορές ανά τρίμηνο) για να επανεξετάσετε τις προσωπικές αξίες και τους κανόνες της τάξης.	
1 γ. Παράδειγμα αξιών	<ul style="list-style-type: none">● Σχεδιάστε ενεργά προκειμένου να ενσωματώσετε τις αξίες και τις αρχές σας στη διδασκαλία σας, στην κουλτούρα της τάξης και στην ευρύτερη σχολική κοινότητα● Για κάθε αξία, σκεφτείτε πώς θέλετε να την δείξετε και να τη μοντελοποιήσετε στην τάξη σας και στην καθημερινή ζωή στο σχολείο.● Σκεφτείτε ποιες αξίες είναι πιο δύσκολο από άλλες να αποτελέσουν πρότυπο για τους μαθητές και γιατί;	Έντυπο Μοντελοποίησης Αξιών (παρέχει παραδείγματα για το πώς κάθε αξία/αρχή μπορεί να μοντελοποιηθεί στην τάξη καθώς και στην ευρύτερη σχολική κοινότητα (Παράρτημα 2.4)
1 δ. Εύρεση κατάλληλων στρατηγικών κινήτρων για διαφορετικές ταυτότητες και διαθεματικότητες	<ul style="list-style-type: none">● Μάθετε για τις διαφορετικές διασταυρώσεις των μαθητών στην τάξη σας. Δημιουργήστε έναν τροχό διατομεακότητας για την ομάδα μαθητών σας (ανατρέξτε στην ενότητα 4.7 για τη διατομεακότητα). Διασφάλιση εθελοντικής ανταλλαγής και προστασίας κατά τη συζήτηση παραγόντων ταυτότητας. αποφύγετε την πιεστική αποκάλυψη.● Παρατηρήστε και γράψτε πώς το υπόβαθρο κάθε μαθητή επηρεάζει το κίνητρό του για μάθηση και εσωτερίκευση αξιών.● Σκεφτείτε πώς μπορείτε να χρησιμοποιήσετε διαφορετικές στρατηγικές για να παρακινήσετε διαφορετικούς μαθητές. Κρατήστε σημειώσεις για το τι λειτουργεί και τι όχι, ώστε εσείς καθώς και άλλοι δάσκαλοι να μπορείτε να ανατρέξετε σε αυτές.	Φύλλο καθοδήγησης για εκπαιδευτικούς σχετικά με τη δημιουργία Portfolio μαθητών χωρίς αποκλεισμούς (παράρτημα 2.5)

2. Συν-σχεδιασμός βιώσιμων και χωρίς αποκλεισμούς μαθησιακών περιβαλλόντων

<p>2 α. Άρση των εμποδίων στη συμμετοχή στο περιβάλλον του σχολείου και της τάξης</p>	<ul style="list-style-type: none">• Συζητήστε με τη διεύθυνση του σχολείου και τους συνομηλικούς σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο το περιβάλλον του σχολείου και της τάξης (φυσικό, κοινωνικό και ψηφιακό περιβάλλον – ανατρέξτε στην ενότητα 3.5) υποστηρίζει ή εμποδίζει τη μάθηση και τη συμμετοχή διαφορετικών μαθητών• Μαζί με έναν ή περισσότερους συναδέλφους εκπαιδευτικούς, σημειώστε ποιες αλλαγές πρέπει να φέρετε στο περιβάλλον και την κουλτούρα της τάξης σας για να καλύψετε τις διαφορετικές ανάγκες των μαθητών• Συνδημιουργήστε ένα συγκεκριμένο σχέδιο. Συμπεριλαμβάνω:<ul style="list-style-type: none">◦ Τι ενέργειες πρέπει να κάνετε για να φέρετε αυτές τις αλλαγές; Ποιανού τη συμμετοχή απαιτεί; Ποιες είναι οι πιθανές προκλήσεις για την επίτευξη αυτών των αλλαγών;• Εξετάστε το ενδεχόμενο να προσθέσετε μια απλή λίστα ελέγχου (φωτισμός, θόρυβος, σήμανση, μέγεθος γραμματοσειράς, πρόσβαση συσκευής, ήσυχες γωνίες, μέσα με λεζάντες) για να κάνετε τα εμπόδια ορατά και διορθώσιμα	<p>Φύλλο Σχεδιασμού Συμπεριληπτικών Μαθησιακών Περιβαλλόντων για εκπαιδευτικούς (Παράρτημα 2.6)</p>
<p>2 β. Βελτίωση της βιωσιμότητας στο φυσικό, κοινωνικό και ψηφιακό περιβάλλον του σχολείου</p>	<ul style="list-style-type: none">• Μαζί με τους συνομηλικούς σας και τη διεύθυνση του σχολείου, ρωτήστε πώς τα διαφορετικά μαθησιακά περιβάλλοντα (φυσικά, ψηφιακά, κοινωνικά) (ανατρέξτε στην ενότητα 3.5 για μαθησιακά περιβάλλοντα) υποστηρίζουν τη βιωσιμότητα στο σχολείο και την τάξη σας• Προσδιορίστε τις υπάρχουσες καλές πρακτικές σε άλλες τάξεις ή στη δική σας τάξη (ανατρέξτε στο έγγραφο καλών πρακτικών σχετικά με τον τρόπο συλλογής και οργάνωσης καλών πρακτικών)• Χρησιμοποιήστε τον Οδηγό Σχολικής Βιωσιμότητας του WWF για να δημιουργήσετε ένα σχέδιο δράσης για τη βελτίωση του περιβαλλοντικού αποτυπώματος του σχολείου. Δώστε προσοχή στις διάφορες πτυχές της βιωσιμότητας στο σχολείο, για παράδειγμα, κατανάλωση τροφίμων και νερού, παραγωγή και ανακύκλωση απορριμμάτων, βιοποικιλότητα, ενέργεια, ταξίδια, χαρτί και εκτύπωση.	<p>Οδηγός Αειφορίας Σχολείων του WWF.</p> <p>Έκθεση του InclusiveFuture σχετικά με τις καλές πρακτικές στη βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς εκπαίδευση</p>

<p>2 γ. Συνεργασία εντός κι εκτός σχολικών ορίων για ολιστικό σχεδιασμό</p>	<ul style="list-style-type: none">• Εξετάστε τις διάφορες διατομεακές συνεργασίες που απαιτούνται για την υλοποίηση των σχεδίων, για παράδειγμα:<ul style="list-style-type: none">○ Τμήμα πολεοδομίας○ Ενεργειακός τομέας○ Κοινωνικός τομέας (ΜΚΟ, οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών)○ Τεχνολογικός τομέας• Επισήμοποίηση συνεργασιών μέσω σημείων επαφής, συμφωνημένων ρόλων, χρονοδιαγράμματος και συμφωνίας MoU/lightweight για τη διατήρηση της συνεργασίας.	<p>Δείτε την έκθεση καλών πρακτικών και ανατρέξτε στις ακόλουθες πρακτικές:</p> <ol style="list-style-type: none">1. <i>Μικροί & Μεγάλοι Κηπουροί</i> – Ελλάδα2. <i>Ευημερία σε μια βιώσιμη γειτονιά</i> – Ισπανία3. <i>Πρόγραμμα Οικολογικών Σχολείων</i> – Πορτογαλία / Ρουμανία4. <i>Escoles Verdes</i> – Ισπανία
<p>3. Ενσωμάτωση της ένταξης και της βιωσιμότητας στα μαθήματα</p>		
<p>3 α. Λαμβάνοντας υπόψη την πολυπλοκότητα κατά τον προγραμματισμό των μαθημάτων</p>	<ul style="list-style-type: none">• Σκεφτείτε πέρα από τα όρια του μαθήματος και το προδιαγεγραμμένο πρόγραμμα σπουδών• Προσδιορίστε τη διασύνδεση μεταξύ των εννοιών και τις συνδέσεις τους με την καθημερινή ζωή των μαθητών• Σκεφτείτε πώς οι καθημερινές περιβαλλοντικές και κοινωνικές προκλήσεις συνδέονται μεταξύ τους και μπορούν να πλαισιωθούν ως προβλήματα βιωσιμότητας• Δημιουργήστε ένα μονοσέλιδο πρότυπο «χάρτη συστημάτων» για τους μαθητές για να συνδέσουν αιτίες, ενδιαφερόμενα μέρη και βρόχους ανατροφοδότησης	<p>Δείτε την έκθεση καλών πρακτικών και ανατρέξτε στις ακόλουθες πρακτικές:</p> <ol style="list-style-type: none">1. <i>Επεξεργασία και ανακύκλωση αποβλήτων στα σχολεία της Φινλανδίας</i> – Φινλανδία2. <i>Brigada #MARVIVO</i> – Πορτογαλία3. <i>Ο κόσμος που θέλουμε</i> – Ισπανία4. <i>Επόμενος σταθμός SDG 2030: Μια πολύ πραγματική διαδρομή</i> – Ισπανία
<p>3 β. Ρύθμιση του πλαισίου για έρευνα και κριτικό προβληματισμό</p>	<ul style="list-style-type: none">• Σχεδιάστε πώς θα ενθαρρύνετε τους μαθητές να προβληματιστούν κριτικά σχετικά με τις πληροφορίες και τις γνώσεις που παρουσιάζονται στην τάξη	<p>Δείτε το πολυλειτουργικό εργαλείο MAPPA για εκπαιδευτικούς</p>

	<ul style="list-style-type: none">• Ενθαρρύνετε τους μαθητές να δουν διαφορετικά ζητήματα ως προβλήματα βιωσιμότητας• Εξασκηθείτε με τους μαθητές σας για να διαφοροποιήσετε τις αποδεδειγμένες και αποτελεσματικές πρακτικές βιωσιμότητας από το "greenwashing" (ισχυρισμοί βιωσιμότητας χωρίς ισχυρά στοιχεία)	
3 γ. Ενσωμάτωση πρακτικών ένταξης και βιωσιμότητας στις καθημερινές δραστηριότητες	<ul style="list-style-type: none">• Ομαλοποίηση βιώσιμων ρουτινών στην τάξη, συμπεριλαμβανομένων<ul style="list-style-type: none">◦ Χρήση βιώσιμων υλικών◦ Υπεύθυνη κατανάλωση ενέργειας και νερού◦ Μείωση της κατανάλωσης, φροντίδα των πραγμάτων και εξάσκηση της ανακύκλωσης• Αναπτύξτε κανόνες τάξης χωρίς αποκλεισμούς με τους μαθητές όπως στα ακόλουθα παραδείγματα:<ul style="list-style-type: none">◦ Ίση και με σεβασμό μεταχείριση των συνομηλίκων◦ Δεν κάνουν υποθέσεις σχετικά με τη φυλετική, έμφυλη, περιφερειακή, σεξουαλική, οικονομική ή κοινωνική ταυτότητα άλλων◦ Αναγνώριση των παραγόντων ευπάθειας και ενθάρρυνση της φωνής όσων βρίσκονται σε ευάλωτες θέσεις◦ Κατανόηση, σεβασμός και υποστήριξη των διαφορετικών αναγκών των συνομηλίκων που προκύπτουν από το υπόβαθρο, την ταυτότητα, τις ικανότητές τους ή οποιουδήποτε άλλους παράγοντες◦ Συνδημιουργήστε 3-5 οικολογικά πρότυπα τάξης με μαθητές και παρακολουθήστε τα εβδομαδιαία με μια απλή λίστα ελέγχου	<p>Δείτε την έκθεση καλών πρακτικών και ανατρέξτε στις ακόλουθες πρακτικές:</p> <ol style="list-style-type: none">1. Πρόκληση κάδου κομποστοποίησης – Ουγγαρία2. Σπορά σπόρων σε ένα οικολογικά βιώσιμο περιβάλλον – Ισπανία (Βαλεαρίδες Νήσοι)3. Διαφορετικά μαζί – Βουλγαρία

<p>3 δ. Προώθηση της αυτενέργειας και της φωνής των μαθητών</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Διάρθρωση του διαλόγου, της συναπόφασης και της μάθησης από ομοτίμους • Δώστε φωνή σε ομάδες που παραδοσιακά δεν ακουγόταν. • Δημιουργήστε το ανήκειν και την αυτενέργεια • Παρέχετε μια επιλογή για το μέσο έκφρασης (προφορική, γραπτή, σχεδιασμένη, ψηφιακή κ.λπ.) και διευκολύνετε την εναλλαγή ρόλων προκειμένου να αναδειχθούν φωνές που παραδοσιακά είναι πιο ήσυχες 	<p><i>PAL-TIN: Συμβούλια Συμμετοχής Νέων για Βιώσιμες και Χωρίς Αποκλεισμούς Κοινότητες</i> – 🇷🇴 Ρουμανία <i>Διαφορετικά μαζί</i>– 🇧🇬 Βουλγαρία <i>Επόμενος σταθμός SDG 2030: Ένα πολύ πραγματικό μονοπάτι</i> – 🇪🇸 Ισπανία</p>
<p>4. Αξιολόγηση των ικανοτήτων βιωσιμότητας και ένταξης</p>		
<p>4 α. Συνδυασμός διαφορετικών στρατηγικών αξιολόγησης</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Χρησιμοποιήστε διαμορφωτικές καθώς και αθροιστικές στρατηγικές που αξιολογούν διαφορετικές δεξιότητες όπως η λεκτική έκφραση, η γραφή, η δημιουργία κ.λπ. (βλ. ενότητα 9.1 σχετικά με τις στρατηγικές αξιολόγησης.) • Συλλέξτε μια ποικιλία αποδεικτικών στοιχείων (παρατηρήσεις, συνομιλίες, προϊόντα). 	<p>Βλέπε ενότητα 9.1 σχετικά με τις στρατηγικές αξιολόγησης</p>
<p>4 β. Ενσωμάτωση των ικανοτήτων βιωσιμότητας και ένταξης σε τακτικές αξιολογήσεις</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ενσωμάτωση του GreenComp και των δεικτών ένταξης στα κριτήρια συνεχούς αξιολόγησης καθώς και στις ρουμπρικές (Ανατρέξτε στην ενότητα 9.2 για παράδειγμα ρουμπρικές και εργαλεία) • Ενσωμάτωση ικανοτήτων βιωσιμότητας και ένταξης στα χαρτοφυλάκια των φοιτητών (βλ. ενότητα 9.1 για αξιολογήσεις Portfolio) 	<p>Έρευνα αυτοαξιολόγησης μαθητών</p>
<p>4 γ. Παρακολούθηση της προόδου και των αναγκών</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Δώστε έγκαιρη, διαλογική, βασισμένη στη δύναμη ανατροφοδότηση. • Ενθαρρύνετε τους μαθητές να αυτοαξιολογούνται/να αξιολογούνται από ομοτίμους χρησιμοποιώντας διάφορους τρόπους προσβασιμότητας 	<p>Portfolios που τεκμηριώνουν τη δράση, τον προβληματισμό και την πρόοδο με την πάροδο του χρόνου. Καθοδήγηση σχετικά με τον τρόπο χρήσης των portfolio (ενότητα 9.2).</p>

	<ul style="list-style-type: none">• Ελέγξτε τα στοιχεία προκειμένου να προσαρμόσετε τις στρατηγικές διδασκαλίας και ομαδοποίησης και την απαιτούμενη υποστήριξη• Καταγράψτε τα επόμενα βήματα με μαθητές και οικογένειες	
5. Επένδυση στην επαγγελματική μάθηση για την ανάπτυξη ικανοτήτων βιωσιμότητας και ένταξης σε όλους τους εκπαιδευόμενους		
5 α. Αναλογιζόμενος τις δικές του δυνάμεις και ανάγκες	<ul style="list-style-type: none">• Χρησιμοποιήστε τον αυτοέλεγχο σε σχέση με το μοντέλο για να θέσετε στόχους ανάπτυξης• Σημειώστε την υποστήριξη που χρειάζεστε στην εργασία σας για να κάνετε τη διδασκαλία σας πιο βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς• Προγραμματίστε συναντήσεις επαγγελματικής κοινότητας μάθησης (για παράδειγμα, μία φορά το μήνα) και παρατηρήσεις από ομοτίμους (για παράδειγμα, μία φορά το μήνα ή οποιαδήποτε συχνότητα ταιριάζει στο πρόγραμμά σας)	Έρευνα αναστοχασμού των εκπαιδευτικών (Παράρτημα 2)
5 β. Ανάπτυξη ικανοτήτων στη χρήση ψηφιακών εργαλείων και πόρων	<ul style="list-style-type: none">• Επιλέξτε εύχρηστα εργαλεία• Κάντε χρήση ανοικτών πόρων και δεδομένων προκειμένου για την υποστήριξη της διερεύνησης και της ένταξης• Φροντίστε για την ψηφιακή ισότητα (διαθεσιμότητα συσκευών για όλους, συνδεσιμότητα, προσβάσιμες μορφές και εξετάστε εναλλακτικές οδούς, εάν χρειάζεται)	Δείτε την έκθεση καλών πρακτικών και ανατρέξτε στις ακόλουθες πρακτικές: <ol style="list-style-type: none">1. <i>GreenMaker</i> – Ουγγαρία2. <i>eSustainability Teachers' Lab</i> – Ισπανία
5 γ. Βελτίωση των ερευνητικών δεξιοτήτων	<ul style="list-style-type: none">• Διαβάστε και εφαρμόστε πρακτικές που βασίζονται στην έρευνα.• Συλλέξτε και ερμηνεύστε τα δεδομένα της τάξης ηθικά για να ενημερώσετε την πρακτική	Διδασκαλία με βάση την έρευνα δράσης στην τάξη: Η στρατηγική βιώσιμης επαγγελματικής ανάπτυξης των εκπαιδευτικών
5 δ. Συμμετοχή σε διασχολικές ανταλλαγές	<ul style="list-style-type: none">• Βρείτε ευκαιρίες να παρατηρήσετε και να εργαστείτε σε διαφορετικά περιβάλλοντα σχολείου και τάξης (συμπεριλαμβανομένων των διεθνών ανταλλαγών) για να	<i>Διεθνές Πρόγραμμα Οικολογικών Σχολείων</i> – Παγκόσμιο (υλοποιείται στην Πορτογαλία, τη Ρουμανία, την Ισπανία κ.λπ.)

διευρύνετε τις προοπτικές βιωσιμότητας πέρα από το δικό σας σχολείο

Πίνακας 8: Διδακτικές διαδικασίες, πρακτικές και πόροι για την ενσωμάτωση ικανοτήτων βιωσιμότητας και ένταξης

8.4 Εφαρμογή του παιδαγωγικού μοντέλου InclusiveFuture

Αυτή η ενότητα παρέχει μια συλλογή δραστηριοτήτων εμπνευσμένων από τις βέλτιστες πρακτικές που συλλέχθηκαν από την κοινοπραξία του έργου. Οι δραστηριότητες χρησιμεύουν ως παραδείγματα για το πώς το μοντέλο μπορεί να εφαρμοστεί στην πράξη. Κάθε δραστηριότητα χαρτογραφείται με τις σχετικές ικανότητες του GreenComp και τις απαιτούμενες παιδαγωγικές ικανότητες, καθώς και με τις παιδαγωγικές προσεγγίσεις που επισημαίνονται στο μοντέλο.

1. Ενσωματώνοντας τις αξίες της βιωσιμότητας και της ένταξης

Επιθυμητά Μαθησιακά Αποτελέσματα για Μαθητές/Εκπαιδευόμενους	Δραστηριότητες σχολείου ή τάξης (Ανατρέξτε στην ενότητα 8.4.1 για πλήρεις δραστηριότητες.)
Αξία της βιωσιμότητας και της ένταξης: οι μαθητές κατανοούν γιατί η βιωσιμότητα και η ένταξη έχουν σημασία για τους ανθρώπους και τον πλανήτη. Αναλογίζονται τις δικές τους αξίες και ενέργειες για την οικοδόμηση ενός δικαιότερου, πιο βιώσιμου κόσμου.	Δραστηριότητα 3 (τάξεις 1-3) Δραστηριότητα 4 (τάξεις 1-3)
Υποστηρίξτε τη δικαιοσύνη και την ισότητα: οι μαθητές εντοπίζουν την αδικία στο σχολείο ή την κοινότητά τους. Δείχνουν ενσυναίσθηση για τους άλλους και εργάζονται για να δημιουργήσουν ίσες ευκαιρίες για όλους, ανεξάρτητα από το υπόβαθρο.	Δραστηριότητα 8 (Τάξεις 6-8)
Προώθηση της φύσης και της αλληλεξάρτησης: οι μαθητές βλέπουν την αξία της φύσης και πώς οι άνθρωποι εξαρτώνται από αυτήν. Νοιάζονται για το περιβάλλον, συμβάλλουν στην προστασία των οικοσυστημάτων και εκτιμούν την ποικιλόμορφη ζωή.	Δραστηριότητα 1 (τάξεις 4-6) Δραστηριότητα 2 (τάξεις 1-3)

2. Αγκαλιάζοντας την πολυπλοκότητα

Επιθυμητά Μαθησιακά Αποτελέσματα για τους μαθητές	Δραστηριότητες σχολείου ή τάξης (Ανατρέξτε στην ενότητα 7.4 για πλήρεις δραστηριότητες.)
Συστημική σκέψη: οι μαθητές μπορούν να εντοπίσουν και να περιγράψουν διασυνδέσεις μεταξύ διαφορετικών στοιχείων μέσα σε ένα σύστημα (π.χ. πώς η τοπική διαχείριση απορριμμάτων συνδέεται με την παγκόσμια κλιματική αλλαγή) και να αναγνωρίσουν ότι οι ενέργειες σε ένα μέρος ενός συστήματος μπορεί να έχουν κυματιστικές επιπτώσεις σε άλλα.	Δραστηριότητα 6 (τάξεις 6-8) Δραστηριότητα 9 (τάξεις 6-8) Δραστηριότητα 13 (τάξεις 9-12)
Κριτική σκέψη: οι μαθητές μπορούν να αξιολογήσουν πληροφορίες από διάφορες πηγές, να αμφισβητήσουν υποθέσεις και να εντοπίσουν προκαταλήψεις (π.χ. διάκριση μεταξύ αξιόπιστων περιβαλλοντικών ισχυρισμών και «πράσινου ξεπλύματος» ή ψευδούς περιβαλλοντικής προώθησης). Μπορούν να διατυπώσουν καλά αιτιολογημένα επιχειρήματα βασισμένα σε στοιχεία.	Δραστηριότητα 6 (Τάξεις 6-8) Δραστηριότητα 8 (Τάξεις 6-8) Δραστηριότητα 11 (Τάξεις 9-11)
Πλαισίωση προβλημάτων: οι μαθητές μπορούν να εξερευνήσουν και να ορίσουν σύνθετα ζητήματα βιωσιμότητας από πολλαπλές οπτικές γωνίες, αναγνωρίζοντας ότι τα προβλήματα συχνά έχουν διαφορετικές αιτίες και καμία ενιαία, απλή λύση. Μπορούν να διατυπώσουν διαφορετικές απόψεις για ένα θέμα και να εντοπίσουν τα βασικά ενδιαφερόμενα μέρη	Δραστηριότητα 9 (τάξεις 6-8) Δραστηριότητα 13 (τάξεις 9-12) Δραστηριότητα 15 (Τάξεις 9-12)

3. Οραματιζόμενοι βιώσιμοι και χωρίς αποκλεισμούς μέλλον

Επιθυμητά Μαθησιακά Αποτελέσματα για τους μαθητές	Δραστηριότητες σχολείου ή τάξης (Ανατρέξτε στην ενότητα 7.4 για πλήρεις δραστηριότητες.)
--	--

<p>Προώθηση του γραμματισμού και της προσαρμοστικότητας του μέλλοντος: Οι δάσκαλοι εξοπλίζουν τους μαθητές με τις δεξιότητες να προβλέπουν την αλλαγή, να οραματίζονται διαφορετικά βιώσιμα μέλλοντα και να προσαρμόζονται δημιουργικά στην αβεβαιότητα και τις αναδυόμενες προκλήσεις, ενισχύοντας την ανθεκτικότητα και την προληπτική δέσμευση.</p>	<p>Δραστηριότητα 7 (Τάξεις 6-8) Δραστηριότητα 12 (Τάξεις 9-12)</p>
<p>Ενθάρρυνση της διερευνητικής και καινοτόμου σκέψης: Οι δάσκαλοι καλλιεργούν μια κουλτούρα στην τάξη που εκτιμά την περιέργεια, τη δημιουργικότητα και τις προσεγγίσεις που ξεπερνούν τα όρια του θέματος για να δημιουργήσουν νέες λύσεις για προκλήσεις βιωσιμότητας και ένταξης, ενθαρρύνοντας τον πειραματισμό και την πλαισίωση προβλημάτων.</p>	<p>Δραστηριότητα 7 (Τάξεις 6-8) Δραστηριότητα 12 (Τάξεις 9-12)</p>

4. Δράση για τη βιωσιμότητα και την ένταξη

<p>Επιθυμητά Μαθησιακά Αποτελέσματα για τους μαθητές</p>	<p>Δραστηριότητες σχολείου ή τάξης (Ανατρέξτε στην ενότητα 7.4 για πλήρεις δραστηριότητες.)</p>
<p>Υποστήριξη για βιώσιμες και χωρίς αποκλεισμούς πρακτικές: οι μαθητές συμμετέχουν ενεργά σε συζητήσεις και πρωτοβουλίες που προάγουν τη βιωσιμότητα και την ένταξη στο σχολείο και την ευρύτερη κοινότητα, κατανοώντας πώς να εκφράσουν τις απόψεις τους και να επηρεάσουν τη θετική αλλαγή.</p>	<p>Δραστηριότητα 8 (Τάξεις 6-8) Δραστηριότητα 11 (Τάξεις 9-11)</p>
<p>Συνεργασία για συλλογικό αντίκτυπο: οι μαθητές συμμετέχουν σε συνεργατικά έργα και δραστηριότητες, επιδεικνύοντας ομαδική εργασία, ενσυναίσθηση και σεβασμό για διαφορετικές απόψεις όταν εργάζονται για κοινούς στόχους βιωσιμότητας και ένταξης.</p>	<p>Δραστηριότητα 6 (τάξεις 6-8) Δραστηριότητα 9 (τάξεις 6-8) Δραστηριότητα 10 (Τάξεις 6-8)</p>

Ανάληψη ατομικής και συλλογικής δράσης: οι μαθητές εντοπίζουν και εφαρμόζουν προσωπικές και συλλογικές δράσεις που συμβάλλουν σε έναν πιο βιώσιμο και χωρίς αποκλεισμούς κόσμο, επιδεικνύοντας αίσθημα δράσης και ευθύνης για τις επιλογές τους και τον αντίκτυπό τους στους άλλους και στο περιβάλλον

[Δραστηριότητα 11 \(Τάξεις 9-11\)](#)

[Δραστηριότητα 13 \(τάξεις 9-12\)](#)

[Δραστηριότητα 15 \(Τάξεις 9-12\)](#)

8.5 Δραστηριότητες για σχολεία Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης

Μπορεί να ακούγεται απίστευτο για έναν δάσκαλο να εφαρμόσει νέες παιδαγωγικές μεθόδους στην καθημερινή πρακτική. Σε αυτό το κεφάλαιο παρουσιάζουμε διάφορες δραστηριότητες που χρησιμοποιούν προαναφερθείσες παιδαγωγικές προσεγγίσεις για διαφορετικές ηλικιακές ομάδες. Κάθε δραστηριότητα συνοδεύεται από μια εξήγηση της δομής, των στόχων και της απαιτούμενης προετοιμασίας (απαιτούμενα υλικά κ.λπ.) για να γίνουν αυτές οι δραστηριότητες όσο το δυνατόν πιο εύχρηστες χωρίς να προσθέτουν υπερβολική επιπλέον δουλειά για τους δασκάλους.

Δραστηριότητες για τα Δημοτικά Σχολεία

Δραστηριότητα 1 (τάξεις 1-3) Οι Σούπερ Ήρωες/Ηρωίδες της Φύσης

Αρμοδιότητα/ες Greencomp
Εκτίμηση της βιωσιμότητας
Πρώθηση της φύσης

Παιδαγωγική/ές προσέγγιση/ες
Μάθηση με βάση το παιχνίδι
Βιωματική μάθηση

Στόχος / Επιδιωκόμενο Μαθησιακό Αποτέλεσμα:

Οι μαθητές εντοπίζουν και εκτιμούν απλούς τρόπους με τους οποίους μπορούν να βοηθήσουν τη φύση και κατανοούν τον ρόλο τους ως «υπερήρωες της φύσης».

Πώς να προετοιμαστείτε:

Πόσα μαθήματα: 1

Hook: «Ποιος θέλει να γίνει ήρωας/ηρωίδα για τη φύση;» Οι μαθητές μπορεί να συνειδητοποιήσουν μέσα από το παιχνίδι ότι οι ενέργειές τους, όσο μικρές κι αν είναι, μπορεί να έχουν τεράστιο αντίκτυπο γύρω τους.

Κανόνες τάξης / Ας συμφωνήσουμε να:

- Ακούστε τις ιδέες των φίλων μας.
- Να είστε ευγενικοί με όλους και με το περιβάλλον.

Συμβουλές ένταξης: Εάν κάποιοι μαθητές αισθάνονται ντροπαλοί, αφήστε τους να συμμετάσχουν σε μικρές υποστηρικτικές ομάδες ή να εκφραστούν μέσω ζωγραφιών.

Χρήσιμο υλικό:

- Εικόνες ζώων και φυτών
- Είδη χειροτεχνίας (χαρτί, κραγιόνια, κόλλα, ανακυκλωμένα υλικά)
- Προαιρετικά: Κάπες ή μάσκες "Nature's Superhero" για ευφάνταστο παιχνίδι
- Πιάνο ή άλλο όργανο εάν ο δάσκαλος είναι μουσικά ταλαντούχο άτομο

Κατευθυντήριες ερωτήσεις για το μάθημα:

- «Τι κάνεις που βοηθάει/σώζει τη φύση;»
- «Ποια ζώα ή φυτά σας αρέσουν και πώς μπορούμε να τα βοηθήσουμε;»
- «Τι σε κάνει να νιώθεις υπερήρωας της φύσης;»

«Ποιος θέλει να γίνει υπερήρωας/ηρωίδα της φύσης;» – Ξεκινήστε με μια σύντομη ιστορία, μια προσωπική εμπειρία ή ένα τραγούδι για να βοηθήσετε τη φύση. Για παράδειγμα, μπορείτε να τραγουδήσετε το παρακάτω τραγούδι με τη μελωδία του "If you're happy and you know it..."

Αν δείτε λίγα σκουπίδια, μαζέψτε τα - σηκώστε τα!
Αν δείτε λίγα σκουπίδια, μαζέψτε τα - σηκώστε τα!
Βάλτε το στον πλησιέστερο κάδο, διατηρήστε το πάρκο μας καθαρό και περιποιημένο,
Αν δείτε λίγα σκουπίδια, μαζέψτε τα - μαζέψτε τα!

Εάν η βρύση λειτουργεί, κλείστε την - κλείστε την!
Εάν η βρύση λειτουργεί, κλείστε την - κλείστε την!
Αποθηκεύστε το νερό κάθε μέρα, μην αφήσετε κανένα να στάξει. Εάν η βρύση λειτουργεί, κλείστε την - κλείστε την!

Εάν τα φώτα του υπνοδωματίου είναι αναμμένα, σβήστε τα - σβήστε τα!
Εάν τα φώτα του υπνοδωματίου είναι αναμμένα, σβήστε τα - σβήστε τα!
Χρησιμοποιήστε τον ήλιο, αυτός είναι ο φίλος μας, ενέργεια που δεν θα ξοδέψουμε ποτέ, Αν τα φώτα είναι αναμμένα, σβήστε τα - σβήστε τα!

Όταν φυτεύετε έναν αναπτυσσόμενο σπόρο, χτυπήστε το έδαφος - χτυπήστε το έδαφος!
Όταν φυτεύετε έναν αναπτυσσόμενο σπόρο, χτυπήστε το έδαφος - χτυπήστε το έδαφος!
Δώστε του νερό, δώστε του φροντίδα, τα δέντρα καθαρίζουν τον υπέροχο αέρα μας. Όταν φυτεύετε έναν σπόρο, τότε χτυπήστε το έδαφος - χτυπήστε το έδαφος!

Οι δάσκαλοι ενθαρρύνονται να επιλέξουν ή να φτιάξουν ένα τραγούδι στην τοπική σας γλώσσα ή να εμπνευστούν από το τοπικό πλαίσιο

Εργασίες μαθητών/Εργασία για το σπίτι:

1. Σχεδιάστε ή δημιουργήστε μια στολή «Υπερήρωίδα ή Υπερήρωας της Φύσης» και εξηγήστε πώς τους βοηθά να προστατεύουν τη φύση.
2. Σκεφτείτε και σχεδιάστε απλές ενέργειες που βοηθούν τη φύση (π.χ. πότισμα φυτών, ανακύκλωση, σβήσιμο φώτων).
3. Μοιραστείτε τις ιδέες και τις ενέργειές τους «υπερήρωες/ine» σε χρόνο κύκλου.

Αξιολόγηση / Τελική Συζήτηση:

- Ως τάξη, ονομάστε διαφορετικούς τρόπους με τους οποίους μπορούμε να γίνουμε υπερήρωες της φύσης.
- Οι μαθητές συμπληρώνουν μια πρόταση: «Είμαι υπερήρωας της φύσης γιατί...»
- Ο/η εκπαιδευτικός παρατηρεί την κατανόηση των βασικών περιβαλλοντικών δράσεων από τους μαθητές.

Δραστηριότητα 2 (τάξεις 1-3)

Ήχοι & Αξιοθέατα της Φύσης

Αρμοδιότητα/ες Greencomp

Εκτίμηση της βιωσιμότητας

Πρωώθηση της φύσης

Παιδαγωγική/ές προσέγγιση/ες

Αισθητηριακή εξερεύνηση

Διερευνητική μάθηση

Στόχος / Επιδιωκόμενο Μαθησιακό Αποτέλεσμα:

Οι μαθητές εμπλέκουν τις αισθήσεις τους για να παρατηρήσουν και να εκτιμήσουν στοιχεία της φύσης, καλλιεργώντας μια αίσθηση σύνδεσης και θαυμασμού.

Πώς να προετοιμαστείτε:

Προαιρετικά: ηχογράφιση για (τοπικούς) ήχους της φύσης

Πόσες διδασκαλίες: 1 ή περισσότερες

Hook: «Τι μπορούμε να ακούσουμε και να δούμε όταν είμαστε έξω;» – Οι μαθητές μπορεί να βρουν νέα φιλοδοξία από τη φύση βρίσκοντας νέα διαφορετικά πράγματα από αυτήν.

Κανόνες τάξης / Ας συμφωνήσουμε να:

- Χρησιμοποιήστε τα αυτιά μας που ακούνε και τα μάτια μας στη φύση.
- Να είστε ευγενικοί και να σέβεστε τα έμβια όντα.

Οδηγίες για την προώθηση της συμπερίληψης:

Μερικοί μαθητές μπορεί να αισθάνονται δυσφορία από το να βρίσκονται σε ένα νέο περιβάλλον (δάσος, παραλία κ.λπ.) ή να υποφέρουν από αλλεργίες. Σκεφτείτε τα εάν σκοπεύετε να βγείτε έξω από την παραδοσιακή τάξη. Παρέχετε εναλλακτικές λύσεις (π.χ. ηχογραφημένους ήχους ή φυτά εσωτερικού χώρου) για μαθητές με προβλήματα κινητικότητας ή αλλεργίας.

Χρήσιμο υλικό:

- Σημειωματάρια και μολύβια για σχεδίαση/καταγραφή παρατηρήσεων
- Προαιρετικά: Συσκευή εγγραφής ήχου ή τηλέφωνο (για εγγραφή ήχων της φύσης)
- Προαιρετικά: Μεγεθυντικοί φακοί (για διερεύνηση σφαλμάτων κ.λπ.)

Κατευθυντήριες ερωτήσεις:

- «Τι ήχους ακούς στη φύση;»
- «Τι χρώματα και σχήματα βλέπετε στα φυτά και τα ζώα;»
- «Πώς σε κάνει να νιώθεις η φύση όταν χρησιμοποιείς τις αισθήσεις σου;»

Εργασίες μαθητών/Εργασία για το σπίτι:

1. Πηγαίνετε σε ένα «κυνήγι οδοκαθαριστών στη φύση» για να βρείτε συγκεκριμένα χρώματα, υφές ή ήχους.

2. Σχεδιάστε ή γράψτε για κάτι που παρατήρησαν χρησιμοποιώντας τις αισθήσεις τους (π.χ. «Είδα τραχύ φλοιό δέντρου» ή «Άκουσα πουλιά να κελαηδούν»).
3. Μοιραστείτε το αγαπημένο τους θέμα ή ήχο από τη φύση με έναν συνεργάτη ή μια μικρή ομάδα.

Αξιολόγηση / Τελική Συζήτηση:

- Συζήτηση στην τάξη: «Ποια νέα πράγματα ανακαλύψαμε για τη φύση σήμερα;»
- Οι μαθητές μοιράζονται ένα πράγμα που βρήκαν ενδιαφέρον χρησιμοποιώντας τις αισθήσεις τους.
- Ο δάσκαλος παρατηρεί την ενασχόληση των μαθητών με την αισθητηριακή εξερεύνηση και την ικανότητά τους να περιγράφουν παρατηρήσεις. Ενθαρρύνετε τους μαθητές να εκφράσουν πώς αισθάνονται διαφορετικοί φυσικοί ήχοι.

Δραστηριότητα 3 (τάξεις 4-5) Εξερευνώντας τη σχέση με τη φύση

Αρμοδιότητα/ες GreenComp
Εκτιμώντας τη βιωσιμότητα
Πρωώθηση της φύσης

Παιδαγωγική/ές προσέγγιση/ες
Κριτική Παιδαγωγική
Μάθηση χωρίς αποκλεισμούς

Πώς να προετοιμαστείτε: Εκτυπώστε έναν (παγκόσμιο) χάρτη για σημάνσεις. Προετοιμάστε εκ των προτέρων καθοδηγητικές ερωτήσεις για να βοηθήσετε τους μαθητές να συνδέσουν τις οικογενειακές ιστορίες με βιώσιμες συνήθειες.

Πόσα μαθήματα: 2

Επιδιωκόμενο μαθησιακό αποτέλεσμα: Οι μαθητές προβληματίζονται σχετικά με τις προσωπικές και οικογενειακές τους σχέσεις με τη φύση και τη βιωσιμότητα για να κατανοήσουν και να εκτιμήσουν διαφορετικές προοπτικές και πολιτιστικές πρακτικές που σχετίζονται με το περιβάλλον.

Εισαγωγικό ερέθισμα: «Πού είναι οι ρίζες σου;» – Οι μαθητές σημειώνουν σε έναν παγκόσμιο χάρτη από πού κατάγεται η οικογένεια ή οι πρόγονοί τους. Αυτό δημιουργεί μια εικόνα της ποικιλομορφίας της τάξης και δίνει τον τόνο για την ένταξη και τη διαφορετικότητα.

Κανόνες τάξης:

- Αντιμετωπίστε όλους με ίσους τρόπους και σεβασμό
- Μην κρίνετε ή κοροϊδεύετε τον πολιτισμό ή τις παραδόσεις των φίλων ή των συμμαθητών σας
- να μην κάνει υποθέσεις για το φύλο, τη σεξουαλικότητα, την εθνικότητα, τη θρησκεία, τη γλώσσα κ.λπ.

Συμβουλές ένταξης:

Μπορεί να υπάρχουν παιδιά που δεν έχουν αυτοπεποίθηση να μιλήσουν για τις οικογενειακές τους ρίζες. Προσπαθήστε να τους κάνετε να αισθάνονται ασφαλείς και μην τους πιέζετε πολύ.

Χρήσιμα υλικά:

- Χαρτί σχεδίασης και χρωματιστά μολύβια (σχέδιο οικογενειακού δέντρου)
- Τυπωμένος παγκόσμιος χάρτης ή χάρτης τάξης Προαιρετικά: Συσκευή εγγραφής ήχου ή τηλέφωνο (για να καταγράφουν οι μαθητές σύντομες οικογενειακές συνεντεύξεις)

Κατευθυντήριες ερωτήσεις για τα μαθήματα:

- «Τι κάνει η οικογένειά σας που βοηθά ή βλάπτει τη φύση;»
- «Υπάρχουν ιστορίες, συνήθειες ή παραδόσεις στην οικογένεια ή τον πολιτισμό σας που σχετίζονται με το περιβάλλον;» «Έχει παίξει ποτέ η φύση ρόλο στις ιστορίες ή τις αναμνήσεις της οικογένειάς σας;»
- «Μπορείς να ζωγραφίσεις ένα γενεαλογικό δέντρο;» Εξηγήστε πώς λειτουργεί το γενεαλογικό δέντρο και

πώς μπορείτε να σχεδιάσετε ένα δικό σας. Πώς έχουν αλλάξει οι συνήθειες ή οι συνήθειες των οικογενειών με την πάροδο του χρόνου σχετικά με το περιβάλλον;

Εργασίες μαθητών/Εργασία για το σπίτι:

1. Πάρτε συνέντευξη από ένα μέλος της οικογένειας (ή θυμηθείτε ιστορίες) σχετικά με περιβαλλοντικές πρακτικές από το σπίτι ή τον πολιτισμό.
2. Δημιουργήστε μια σύντομη «οικολογική ιστορία» (σχέδιο + ιστορία 3-5 προτάσεων) που αντιπροσωπεύει κάτι που εκτιμούν στη φύση ή τη βιωσιμότητα. Μοιραστείτε τις ιστορίες τους σε μικρές ομάδες, σημειώνοντας ομοιότητες και διαφορές.
3. Εάν οι μαθητές δεν γνωρίζουν πού βρίσκονται οι οικογενειακές τους ρίζες, το να το καταλάβουν μπορεί να είναι μέρος της εργασίας και η τοποθέτηση δεικτών στον χάρτη μπορεί να γίνει ως μέρος του δεύτερου μαθήματος

Αξιολόγηση / Τελική Συζήτηση:

- Σκεφτείτε ως τάξη: «Τι μάθαμε ο ένας από τις ιστορίες του άλλου;»
- Οι μαθητές συμπληρώνουν μια πρόταση: «Για μένα, φύση σημαίνει...» Ή «Εκτιμώ τη φύση γιατί...»
- Ο δάσκαλος παρατηρεί την κατανόηση του τρόπου με τον οποίο οι μαθητές κατανοούν τη σχέση τους και ο ένας του άλλου με τη φύση.

Δραστηριότητα 4 (τάξεις 4-6)

Η ιστορία του τοπικού μας περιβάλλοντος

Αρμοδιότητα/ες Greencomp
Κατανόηση της βιωσιμότητας
Πρώθηση της φύσης

Παιδαγωγική/ές προσέγγιση/ες
Μάθηση με βάση την κοινότητα
Μάθηση βάσει έργου

Στόχος / Επιδιωκόμενο Μαθησιακό Αποτέλεσμα:

Οι μαθητές διερευνούν τοπικά περιβαλλοντικά ζητήματα ή πρωτοβουλίες και δημιουργούν μια παρουσίαση για να ευαισθητοποιήσουν και να προτείνουν λύσεις.

Πώς να προετοιμαστείτε: Μερικά παραδείγματα για την εμφάνιση πιθανών περιβαλλοντικών ζητημάτων (όπως ένα άρθρο ειδήσεων) από τοπικές ειδήσεις ή/και παγκόσμιες ειδήσεις

Πόσα μαθήματα: 3-5 (εισαγωγή, εργασία σε έργο, παρουσίαση)

Εισαγωγική συζήτηση: «Τι συμβαίνει με τη φύση εδώ στη γειτονιά μας;» – Συζητήστε τις τρέχουσες τοπικές περιβαλλοντικές ειδήσεις ή ένα ορατό τοπικό ζήτημα (π.χ. σκουπίδια, κοινοτικός κήπος) και ο μαθητής μπορεί να βρει νέα κίνητρα για να σεβαστεί το τοπικό περιβάλλον. Ενθαρρύνετε τους μαθητές να συνδέσουν τοπικά ζητήματα (π.χ. απόβλητα, χώρους πρασίνου) με παγκόσμια περιβαλλοντικά θέματα.

Κανόνες τάξης / Ας συμφωνήσουμε να:

- Συνεργαστούμε ως ομάδα.
- Σεβαστούμε τις διαφορετικές απόψεις και ιδέες.
- Να είμαστε δημιουργικοί και προσεκτικοί στις παρουσιάσεις μας.

Συμβουλές για τη Συμπερίληψη

Το μάθημα μπορεί να είναι μια πρόκληση για όσους δεν έχουν συνηθίσει να παρακολουθούν ειδήσεις ή να σκέφτονται το περιβάλλον τους. Συνιστάται να δίνετε παραδείγματα για καλύτερη κατανόηση πριν ξεκινήσετε τη δράση. Επίσης, η ομαδική εργασία μπορεί να απαιτεί ένα άλμα από την πλευρά του δασκάλου! Συνδυάστε μαθητές με διαφορετικά

επίπεδα δεξιοτήτων για να υποστηρίξετε τη συνεργασία.

Χρήσιμο υλικό:

- Πρόσβαση σε πηγές βιβλιοθήκης ή στο διαδίκτυο για έρευνα
- Πίνακας αφίσας, μαρκαδόροι, είδη τέχνης για παρουσιάσεις
- Προαιρετικά: Κάμερα ή τηλέφωνο για λήψη φωτογραφιών του τοπικού περιβάλλοντος

Κατευθυντήριες ερωτήσεις:

- «Ποιες είναι μερικές περιβαλλοντικές ανησυχίες ή θετικές πρωτοβουλίες στην περιοχή μας;»
- «Πώς επηρεάζουν αυτά τα ζητήματα την κοινότητα και τη φύση μας;»
- «Τι μπορούμε να κάνουμε για να βοηθήσουμε στη βελτίωση ή την υποστήριξη του τοπικού μας περιβάλλοντος;»

Εργασίες μαθητών/Εργασία για το σπίτι:

1. Σε μικρές ομάδες, ερευνήστε ένα τοπικό περιβαλλοντικό θέμα (π.χ. τοπικό πρόγραμμα ανακύκλωσης, προσπάθειες καθαρισμού πάρκων, εξοικονόμηση νερού).
2. Δημιουργήστε μια σύντομη παρουσίαση (αφίσα, σκετς ή ψηφιακή παρουσίαση) για να μοιραστείτε όσα έμαθαν και να προτείνετε λύσεις ή τρόπους συμμετοχής.
3. Παρουσιάστε την «Τοπική Περιβαλλοντική Ιστορία» τους στην τάξη.

Αξιολόγηση / Τελική Συζήτηση:

- Συζήτηση στην τάξη: «Τι μάθαμε για το τοπικό μας περιβάλλον και τι μπορούμε να κάνουμε για να κάνουμε τη διαφορά;»
- Οι μαθητές συμπληρώνουν μια πρόταση: «Ένα πράγμα που μπορώ να κάνω για να βοηθήσω το τοπικό μου περιβάλλον είναι...»
- Ο δάσκαλος παρατηρεί τις ερευνητικές δεξιότητες των μαθητών, τη συνεργατική εργασία και την ικανότητα επικοινωνίας περιβαλλοντικών ζητημάτων και λύσεων. Ζητήστε από τους μαθητές να προσδιορίσουν μια ενέργεια που μπορούν να κάνουν στο σπίτι για να υποστηρίξουν το τοπικό τους περιβάλλον.

Δραστηριότητα 5 (τάξεις 4-6) Πρόκληση σχεδιασμού της φύσης

Αρμοδιότητα/ες GreenComp
Κατανόηση της βιωσιμότητας
Πρωώθηση της φύσης

Παιδαγωγική/ές προσέγγιση/ες
Σχεδιαστική σκέψη
Διερευνητική μάθηση

Στόχος / Επιδιωκόμενο Μαθησιακό Αποτέλεσμα:

Οι μαθητές εξερευνούν πώς η φύση εμπνέει βιώσιμα σχέδια και εφαρμόζουν αυτή την κατανόηση για να δημιουργήσουν τις δικές τους λύσεις εμπνευσμένες από τη φύση σε περιβαλλοντικά προβλήματα.

Πώς να προετοιμαστείτε: Βρείτε μερικά παραδείγματα για να δείξετε πώς η φύση χειρίζεται πράγματα που μπορεί να έχουν εμπνεύσει τους ανθρώπους (το φράγμα του κάστορα ως μονωμένο σπίτι, η κραυγή της νυχτερίδας ως σόναρ κ.λπ.)

Πόσες διδασκαλίες: 2 ή περισσότερες

Εισαγωγική συζήτηση: «Πώς λύνει η φύση προβλήματα;» «Τι μπορούν να μάθουν οι άνθρωποι από την επίλυση προβλημάτων της φύσης; – Δείξτε παραδείγματα βιομιμητισμού (π.χ. velcro εμπνευσμένο από γρέτζια, τρένο με σφαίρες εμπνευσμένο από ράμφος αλκυόνας) και οι μαθητές μπορεί να βρουν νέα κίνητρα για να σεβαστούν και να ερευνήσουν τους τρόπους επίλυσης προβλημάτων της φύσης.»

Κανόνες τάξης / Ας συμφωνήσουμε να:

- Είμαστε περίεργοι και καινοτόμοι.
- Μάθουμε από τη σοφία της φύσης.
- Δώσσουμε εποικοδομητική ανατροφοδότηση.

Συμβουλές για τη Συμπερίληψη:

Το να είσαι καινοτόμος ή να βρίσκεις «προβλήματα της φύσης» μπορεί να είναι δύσκολο για κάποιους, γι' αυτό δώσε συμβουλές και βοήθεια δομώντας ερωτήσεις ανάλογα. Επίσης, όλοι δεν αισθάνονται σίγουροι για τη δεξιοτεχνία τους, γι' αυτό σχεδιάστε μερικούς εναλλακτικούς τρόπους παρουσίασης εάν χρειάζεται. Προσφέρετε τόσο δημιουργικές όσο και αναλυτικές επιλογές (π.χ. σχέδιο έναντι σύντομης παρουσίασης) για να διασφαλίσετε τη συμπερίληψη.

Χρήσιμο υλικό:

- Βιβλία ή ιστότοποι σχετικά με τη βιομιμητικότητα (σχεδιασμός εμπνευσμένος από τη φύση)
- Ανακυκλωμένα υλικά (χαρτόνι, πλαστικά μπουκάλια, υπολείμματα υφασμάτων)
- Είδη τέχνης (ταινία, κόλλα, ψαλίδι)

Κατευθυντήριες ερωτήσεις:

- «Ποια προβλήματα λύνει αποτελεσματικά η φύση;»
- «Πώς μπορούμε να μάθουμε από τα σχέδια της φύσης για να δημιουργήσουμε βιώσιμες λύσεις;»
- «Ποιο καθημερινό αντικείμενο ή πρόβλημα θα μπορούσε να βελτιωθεί μαθαίνοντας από τη φύση;»
- «Ποιό είναι το αγαπημένο σου ζώο; Γιατί? Έχει αυτό το ζώο κάτι που μοιάζει με κάποιο εργαλείο που έχετε στο σπίτι;»

Εργασίες μαθητών/Εργασία για το σπίτι:

1. Ερευνήστε ένα παράδειγμα βιομιμητικότητας ή εντοπίστε ένα φυσικό σχέδιο που λύνει ένα πρόβλημα.
2. Επιλέξτε ένα απλό περιβαλλοντικό πρόβλημα (π.χ. σκουπίδια, απόβλητα ή χρήση ενέργειας).
3. Σχεδιάστε ή/και δημιουργήστε ένα πρωτότυπο χρησιμοποιώντας ανακυκλωμένα υλικά που είναι εμπνευσμένα από τη φύση για την αντιμετώπιση του επιλεγμένου προβλήματος.
4. Παρουσιάστε τη «Λύση Σχεδιασμού της Φύσης» στην τάξη, εξηγώντας την έμπνευσή τους και πώς λειτουργεί.

Αξιολόγηση / Τελική Συζήτηση:

- Συζήτηση στην τάξη: «Ποια καταπληκτικά σχέδια είδαμε από τη φύση και πώς μπορούν να μας βοηθήσουν;»
- Οι μαθητές αναλογίζονται τη διαδικασία σχεδιασμού και τι έμαθαν από τη φύση.
- Ο δάσκαλος παρατηρεί την κατανόηση των μαθητών για τη βιομιμητικότητα, τη δημιουργικότητα στο σχεδιασμό και τη σύνδεση με βιώσιμες λύσεις. Ενθαρρύνετε τους δεσμούς με θέματα επιστήμης και τεχνολογίας για την ενίσχυση της διεπιστημονικής μάθησης.

Δραστηριότητες για το Γυμνάσιο

Δραστηριότητα 6 (Τάξεις 6-8)

Μελέτη του κοινωνικού και περιβαλλοντικού αποτυπώματος της κοινότητας

Αρμοδιότητα/ες GreenComp

Συστημική σκέψη/Κριτική σκέψη/Ατομική πρωτοβουλία

Παιδαγωγική/ές προσέγγιση/ες

Διερευνητική μάθηση/Μάθηση βάσει έργου/Συνεργατική μάθηση

Στόχος / Επιδιωκόμενο Μαθησιακό Αποτέλεσμα

Οι μαθητές αναλύουν τις καθημερινές επιλογές στο σχολείο και την κοινότητα (απόβλητα, ενέργεια, τρόφιμα) για να κατανοήσουν τις διασυνδέσεις και να προτείνουν πρακτικές βελτιώσεις.

Πώς να προετοιμαστείτε: Βρείτε ένα εκπαιδευτικό βίντεο κλιπ για το περιβαλλοντικό αποτύπωμα. Μάθετε εάν το σχολείο σας έχει δεδομένα σχετικά με τη χρήση νερού/ενέργειας κ.λπ.

Πόσες διδασκαλίες: 2 (ομαδική εργασία, παρουσίαση)

Εισαγωγική συζήτηση: «Θέστε την ερώτηση, "Πόσο μεγάλο είναι το αποτύπωμα του σχολείου μας;" Δείξτε ένα σύντομο βίντεο με τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις της καθημερινής ζωής για να δείξετε στους μαθητές ότι μια μονάδα τόσο μικρή όσο ένα σχολείο (σε σύγκριση με την παγκόσμια κλίμακα) μπορεί επίσης να έχει μεγάλο αντίκτυπο στη φύση».

Κανόνες της τάξης / Ας συμφωνήσουμε να

- Σεβαστούμε τις διαφορετικές απόψεις.
- Υποστηρίξουμε ο ένας τον άλλον σε ομαδικές έρευνες.
Χρησιμοποιήσουμε αποδεικτικά στοιχεία για να υποστηρίξουμε τους ισχυρισμούς.

Συμβουλές ένταξης:

Η εργασία σε ομάδες δεν είναι φυσική για όλους, επομένως οι δάσκαλοι μπορεί να χρειαστεί να ξεκινήσουν για να λειτουργήσουν ομαλά τα πράγματα. Αναθέστε συγκεκριμένους ρόλους (π.χ. συλλέκτης δεδομένων, ρεπόρτερ) για να διασφαλίσετε ότι όλοι συμμετέχουν.

Χρήσιμο υλικό

- Δελτίο ελέγχου ενέργειας/αποβλήτων
- Αφίσες ή ψηφιακά εργαλεία παρουσίασης
- Προαιρετικά: Αριθμομηχανές ή διαδικτυακό εργαλείο αποτυπώματος

Κατευθυντήριες ερωτήσεις

- Πού χρησιμοποιεί το σχολείο μας τους περισσότερους πόρους (ενέργεια, νερό, φαγητό);
- Ποια μοτίβα παρατηρούμε;
- Ποιές μικρές ενέργειες θα μπορούσαν να κάνουν τη μεγαλύτερη διαφορά;

Εργασίες μαθητών

- Συλλέξτε δεδομένα για τα σχολικά απόβλητα, το νερό ή την ενέργεια.
- Χαρτογραφήστε τις ροές πόρων (εισροές και εκροές).
- Προτείνετε 2-3 εφικτές αλλαγές.

Αξιολόγηση / Τελική συζήτηση

Οι ομάδες συζήτησης παρουσιάζουν ευρήματα. Η τάξη ψηφίζει για 1-2 ενέργειες που πιστεύουν ότι είναι πιο εφικτές. Ο δάσκαλος παρατηρεί την ποιότητα της χρήσης αποδεικτικών στοιχείων και της συνεργασίας.

Δραστηριότητα 7 (Τάξεις 6-8) Πρόκληση Σχεδιασμού Μελλοντικών Σχολείων

Αρμοδιότητα/ες GreenComp
Γραμματισμός για το μέλλον
Διερευνητική σκέψη
Προσαρμοστικότητα

Παιδαγωγική/ές προσέγγιση/ες
Μετασχηματιστική παιδαγωγική
Σχεδιαστική σκέψη
Μάθηση βάσει φαινομένων

Στόχος / Επιδιωκόμενο Μαθησιακό Αποτέλεσμα

Οι μαθητές φαντάζονται και δημιουργούν πρωτότυπα βιώσιμα σχολεία του μέλλοντος, ενσωματώνοντας δημιουργικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές διαστάσεις

Πώς να προετοιμαστείτε:

Πόσες διδασκαλίες: 2 (ομαδική εργασία, παρουσίαση)

Εισαγωγική συζήτηση: «Αν σχεδιάζατε ένα σχολείο για το 2050, πώς θα έμοιαζε;» Μοιραστείτε εμπνευσμένα φουτουριστικά σχέδια οικολογικών σχολείων. Μια πιο ελαφριά προσέγγιση για τη βιωσιμότητα και το μέλλον μπορεί να εμπνεύσει τους μαθητές να κοιτάξουν θετικά το μέλλον.

Κανόνες της τάξης / Ας συμφωνήσουμε να

- Μεγάλο όραμα: Καμία ιδέα δεν είναι πολύ τρελή.
- Βασιστείτε ο ένας στις ιδέες του άλλου.
Να είστε ανοιχτοί σε αλλαγές και σε σχόλια

Οδηγίες για την προώθηση της συμπερίληψης:

Η εργασία σε ομάδες δεν είναι φυσική για όλους, επομένως ο δάσκαλος μπορεί να χρειαστεί να κάνει ένα άλμα για να κυλήσουν ομαλά τα πράγματα. Ο τρόμος της σκηνης μπορεί επίσης να αποτελέσει εμπόδιο για ορισμένους μαθητές, επομένως συνιστάται να κάνετε μια παρουσίαση άτυπη και εύκολη στην προσέγγιση. Ενθαρρύνετε τους μαθητές να εξετάσουν την προσβασιμότητα και την ένταξη στο μελλοντικό σχεδιασμό του σχολείου τους.

Χρήσιμο υλικό

- Εργαλεία σχεδίασης/3D μοντελοποίησης
- Ανακυκλωμένα υλικά χειροτεχνίας
- Χαρτί γραφήματος για πίνακες σχεδίασης

Κατευθυντήριες ερωτήσεις

- Πώς θα είναι η ενέργεια, η τροφή και η μάθηση το 2050;
- Πώς εξισορροπούμε την τεχνολογία με τη φύση;
- Ποιες προκλήσεις μπορεί να αντιμετωπίσουν τα μελλοντικά σχολεία;

Εργασίες μαθητών

- Καταιγισμός ιδεών για ένα μελλοντικό σχολείο.
- Κατασκευάστε ή σχεδιάστε πίνακες ή μοντέλα.
- Παρουσιάστε με πρωτότυπο τρόπο και με την ανάπτυξη σκεπτικού.

Αξιολόγηση / Συζήτηση κλεισίματος/Ανατροφοδότηση από ομοτίμους: Τι εμπνέει; Τι είναι εφικτό; Προβληματισμός για το πώς ο οραματισμός του μέλλοντος μας βοηθά να ενεργούμε σήμερα. «Πώς ο σχεδιασμός μελλοντικών σχολείων αλλάζει την κατανόησή σας για τις σημερινές περιβαλλοντικές ευθύνες;». Οι μαθητές σχολιάζουν τα σχέδια των άλλων. Ο/η εκπαιδευτικός παρατηρεί το επίπεδο εμπλοκής και αυθεντικότητας των ιδεών.

Δραστηριότητα 8 (Τάξεις 6-8)

Συζήτηση για τη δικαιοσύνη: Σε ποιον ανήκουν οι πόροι της Γης

Αρμοδιότητα/ες GreenComp

Υποστήριξη της δικαιοσύνης
Πολιτική Υπηρεσία
Κριτική σκέψη

Παιδαγωγική/ές προσέγγιση/ες

Συνεργατική παιδαγωγική
Θετική παιδαγωγική
Μάθηση με βάση τη συζήτηση

Στόχος / Επιδιωκόμενο Μαθησιακό Αποτέλεσμα

Οι μαθητές προβληματίζονται σχετικά με την ισότητα στην πρόσβαση στους πόρους, τη δικαιοσύνη για τις μελλοντικές γενιές και τον ρόλο τους στην απαίτηση δικαιοσύνης.

Πώς να προετοιμαστείτε:

Βρείτε μελέτες περιπτώσεων και ειδήσεις σχετικά με τους πόρους της φύσης και την κατανομή τους στον ανθρώπινο πληθυσμό (παγκοσμίως) Φτιάξτε κάρτες ρόλων συζήτησης (κυβέρνηση, ιδιοκτήτης εργοστασίου, τοπικός αγρότης κ.λπ.) και σενάρια όπου ο δάσκαλος εργάζεται ως οικοδεσπότης της συζήτησης (για παράδειγμα «H Steel Makers Corporation θέλει να χτίσει ένα νέο εργοστάσιο κοντά στη λίμνη της πόλης»).

Πόσα μαθήματα: 2 (ενημερωτικό μέρος και εξάσκηση & συζήτηση)

Εισαγωγική συζήτηση: «Είναι δίκαιο ορισμένες χώρες να χρησιμοποιούν περισσότερους από τους πόρους της Γης από άλλες;» Χρησιμοποιήστε γραφικά για να προτρέψετε τον κριτικό προβληματισμό..

Κανόνες της τάξης / Ας συμφωνήσουμε να

- Ακούμε ενεργά και με σεβασμό. Μην διακόπτετε.
- Κάνουμε κριτική ιδεών, όχι ανθρώπων.
- Χρησιμοποιούμε γεγονότα και βιώνουμε ενσυναίσθηση.

Οδηγίες για την προώθηση της συμπερίληψης

Είναι φυσικό ότι στις ομάδες κάποιοι έχουν μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση από άλλους στο να μιλούν (επίσημα), γι' αυτό προσπαθήστε να παρατηρήσετε και να ενθαρρύνετε ότι όλοι μπορούν να πουν τη γνώμη τους σχετικά με τη συζήτηση, ακόμα κι αν οι ίδιοι οι ντροπαλοί μαθητές προτιμούν να σιωπούν κατά τη διάρκεια της συζήτησης. Παρέχετε προ-γραμμένες κάρτες επιχειρημάτων για μαθητές που δυσκολεύονται με την αυθόρμητη ομιλία.

Χρήσιμο υλικό

- Μελέτες περιπτώσεων (δικαιώματα νερού, κλιματικοί πρόσφυγες, χρήση γης)
- Κάρτες συζήτησης με ρόλους (κυβέρνηση, κοινότητα, ΜΚΟ, νεολαία)

Κατευθυντήριες ερωτήσεις

- Τι σημαίνει δικαιοσύνη στη βιωσιμότητα;
- Ποιανού οι φωνές πρέπει να ακούγονται στη λήψη αποφάσεων;
- Ποιες ευθύνες φέρουμε ως πολίτες;

- Ποια είναι τα ενδιαφέροντα της ομάδας/ατόμου που παρουσιάζετε στη συζήτηση; Γιατί?
- Ποια είναι τα συμφέροντα των άλλων ομάδων στη συζήτηση; Υπάρχει τρόπος συμβιβασμού μεταξύ των συμφερόντων τους και των δικών μας;

Εργασίες μαθητών/Εργασίες για το σπίτι

- Προετοιμάστε επιχειρήματα υπέρ/κατά σεναρίων κοινής χρήσης πόρων.
- Συμμετέχετε σε μια δομημένη συζήτηση.
- Γράψτε έναν προβληματισμό σχετικά με τη θέση τους και τι έμαθαν (μετά τη συζήτηση).

Αξιολόγηση / Τελική Συζήτηση

Ρωτήστε αν κάποιος σκέφτεται διαφορετικά σε σύγκριση με το πώς σκεφτόταν στην αρχή της δραστηριότητας. Κάντε ερωτήσεις σχετικά με τη συζήτηση ως συζήτηση και τη συζήτηση ως θέμα: τι έμαθαν οι μαθητές για την

επιχειρηματολογία, ποιοι ήταν ισχυροί/αδύναμοι τρόποι για να αποδείξετε την άποψή σας και πόσο ακουγόταν η συζήτηση που έκαναν σε σύγκριση με την πραγματική πολιτική.

Δραστηριότητα 9 (Τάξεις 6-8)

Εργαστήριο επίλυσης προβλημάτων: Αντιμετώπιση σύνθετων προβλημάτων

Αρμοδιότητα/ες GreenComp

Πλαισίωση προβλημάτων
Συστήματα και κριτική σκέψη
Συλλογική δράση

Παιδαγωγική/ές προσέγγιση/ες

Διερευνητική μάθηση
Μάθηση με βάση το πρόβλημα
Συνεργατική μάθηση

Στόχος / Επιδιωκόμενο Μαθησιακό Αποτέλεσμα

Οι μαθητές μαθαίνουν να πλαισιώνουν σύνθετες προκλήσεις βιωσιμότητας (πλαστικά απόβλητα, κλιματική αλλαγή, γρήγορη μόδα) και να εξερευνούν λύσεις πολλαπλών παραγόντων.

Πώς να προετοιμαστείτε: Ετοιμάστε μια σύντομη λίστα με τοπικές προκλήσεις βιωσιμότητας για να επιλέξουν οι μαθητές.

Πόσα μαθήματα: 2 - 4

Εισαγωγική συζήτηση: Θέτω/διατυπώνω το ερώτημα: «Γιατί δεν μπορούμε να απαγορεύσουμε το πλαστικό αύριο;» Ενθαρρύνετε τους μαθητές να σκεφτούν πέρα από τις επιφανειακές απαντήσεις και δείξτε ότι ο εξορθολογισμός των προβλημάτων είναι συχνά αδύνατος, ενθαρρύνοντας τους μαθητές προς την ενσυναίσθηση, τη λογική επίλυση προβλημάτων και την καινοτόμο σκέψη. Προτρέψτε τους μαθητές να προσδιορίσουν ποιος ωφελείται και ποιος επιβαρύνεται από διαφορετικές λύσεις.

Κανόνες της τάξης/ Ας συμφωνήσουμε

- Κάθε φωνή μετράει.
- Τα σύνθετα προβλήματα δεν έχουν απλές απαντήσεις.
- Να είμαστε δημιουργικοί και συνεργάσιμοι.

Συμβουλές ένταξης

Η εργασία σε ομάδες δεν είναι φυσική για όλους, επομένως οι δάσκαλοι μπορεί να χρειαστεί να ξεκινήσουν για να λειτουργήσουν ομαλά τα πράγματα. Ο τρόμος της σκηνής μπορεί επίσης να αποτελέσει εμπόδιο για ορισμένους μαθητές, επομένως συνιστάται να κάνετε μια παρουσίαση άτυπη και εύκολη στην προσέγγιση. Προσφέρετε ιδέες προτάσεων και ένα «μενού ρόλων» (συντονιστής, χαρτογράφος, ανιχνευτής αποδεικτικών στοιχείων, παρουσιαστής) για την υποστήριξη της συμμετοχής.

Χρήσιμο υλικό

- Ειδησεογραφικά άρθρα, βίντεο σχετικά με τις προκλήσεις βιωσιμότητας
- Αυτοκόλλητες σημειώσεις και χαρτί γραφήματος για συστήματα χαρτογράφησης
- Προαιρετικά: Υλικά για πρωτότυπες ιδέες

Κατευθυντήριες ερωτήσεις

- Ποιος εμπλέκεται σε αυτό το θέμα;
- Τι δυσκολεύει την επίλυση;
- Ποιες ενέργειες μπορούν να γίνουν σε επίπεδο σχολείου/κοινότητας;
- Ποιες ακούσιες συνέπειες μπορεί να προκύψουν;

Εργασίες μαθητών

- Χαρτογραφήστε το πρόβλημα και τα ενδιαφερόμενα μέρη του.
- Προτείνετε ρεαλιστικές λύσεις μικρής κλίμακας.
- Παρουσιάστε τον «χάρτη προβλημάτων και λύσεων» στην τάξη.

Αξιολόγηση / Τελική Συζήτηση

Σκεφτείτε: «Τι μάθαμε για την αντιμετώπιση μεγάλων προβλημάτων;» Ο δάσκαλος σημειώνει την ικανότητα να πλαισιώνει, να συνδέει συστήματα και να προτείνει ενέργειες.

Δραστηριότητα 10 (Τάξεις 6-8)

Έργο Nature Guardians/Φύλακες της Φύσης

Αρμοδιότητα/ες GreenComp

Πρώθηση της φύσης
Συλλογική δράση
Ατομική πρωτοβουλία

Παιδαγωγική/ές προσέγγιση/ες

Εκμάθηση υπηρεσιών
Βιωματική μάθηση
Προσέγγιση τύπου Ζωντανού Εργαστηρίου

Στόχος / Επιδιωκόμενο Μαθησιακό Αποτέλεσμα

Οι μαθητές αποκαθιστούν, μαθαίνουν ή/και προστατεύουν ενεργά μια τοπική φυσική περιοχή, ενώ μαθαίνουν σεβασμό και ευθύνη για τα οικοσυστήματα. Οι μαθητές σχεδιάζουν, υλοποιούν και τεκμηριώνουν τουλάχιστον μία παρέμβαση με στοιχεία πριν/μετά.

Πώς να προετοιμαστείτε: Βρείτε ένα μέρος για να φυτέψετε σπόρους, είτε μέσα είτε έξω. Επιβεβαιώστε τις άδειες για εργασίες σε εξωτερικούς χώρους, την αξιολόγηση κινδύνου, την ασφάλεια των εργαλείων και την καθοδήγηση για την τοπική βιοποικιλότητα.

Πόσα μαθήματα: Μακροπρόθεσμο έργο

Εισαγωγική συζήτηση: Βγάλτε τους μαθητές έξω: «Ποια έμβια όντα γύρω μας χρειάζονται φροντίδα;» Εισαγάγετε ένα τοπικό ζήτημα βιοποικιλότητας και βοηθήστε τους μαθητές να συνειδητοποιήσουν ότι μπορούν να είναι μέρος της συμβίωσης με τη φύση χωρίς να κάνουν δραματικές αλλαγές στην καθημερινή τους ζωή.

Κανόνες της τάξης / Ας συμφωνήσουμε

- Φροντίζουμε τα έμβια όντα.
- Αφήνουμε τους χώρους καλύτερα από ό,τι τους βρήκαμε.
- Προαιρετικά: Εργαζόμαστε μαζί ως ομάδα (αυτό μπορεί να είναι ατομικό έργο)

Οδηγίες για την προώθηση της συμπερίληψης:

Αυτή η δραστηριότητα απαιτεί υπομονή, καθώς το να βλέπεις τα πράγματα να μεγαλώνουν απαιτεί χρόνο. Προσπαθήστε να βρείτε τρόπους για να παρακινήσετε τους ανυπόμονους μαθητές στην πορεία και μια άλλη προοπτική για όσους μπορεί να παρακινήθούν να δουν τη μεγαλύτερη εικόνα ή/και την αιτιότητα. Παρέχετε διαφορετικούς ρόλους (καταγραφέας δεδομένων, φωτογράφος, φυτευτής, επικοινωνιολόγος) για να ταιριάζουν με ενδιαφέροντα/ικανότητες.

Χρήσιμο υλικό

- Εργαλεία κηπουρικής/καθαρισμού
- Γηγενείς σπόροι φυτών
- Περιοδικά για προβληματισμό
- Απλά φύλλα δεδομένων. Έντυπα συγκατάθεσης για τεκμηρίωση

Κατευθυντήριες ερωτήσεις

- Πώς επηρεάζουν οι άνθρωποι αυτόν τον φυσικό χώρο;
- Τι μπορούμε να κάνουμε για να βοηθήσουμε;
- Πώς μας κάνει να νιώθουμε η φροντίδα για τη φύση;
- Ποιος ΣΒΑ υποστηρίζει το έργο μας (π.χ. ΣΒΑ 15 Ζωή στη Στεριά);

Εργασίες μαθητών/Εργασίες για το σπίτι

- Παρατηρήστε την τρέχουσα κατάσταση του τοπικού χώρου πρασίνου.
- Σχεδιασμός και εκτέλεση βελτιωτικής δράσης (φύτευση, καθαρισμός, κατασκευή οικοτόπων)
- Διαδικασία τεκμηρίωσης και αποτελέσματα
- Ανεβάστε μια εβδομαδιαία φωτογραφία + παρατήρηση 2 προτάσεων σε ένα κοινόχρηστο portfolio

Αξιολόγηση / Τελική Συζήτηση

Οι μαθητές μοιράζονται ημερολόγια/φωτογραφίες σχετικά με το φυτό και το καλλιεργητικό τους έργο. Το μάθημα συζητά πώς οι προγραμματισμένες ενέργειές τους συνδέονται με μεγαλύτερους στόχους βιωσιμότητας.

Δραστηριότητα 11 (Τάξεις 9–12) Hackathon Κλιματικής Πολιτικής

Αρμοδιότητα/ες GreenComp

Πολιτική υπηρεσία
Συλλογική δράση
Κριτική σκέψη

Παιδαγωγική/ές προσέγγιση/ες

Μάθηση με βάση το πρόβλημα
Παιδαγωγική συζήτηση
Συνεργατική μάθηση

Στόχος / Επιδιωκόμενο μαθησιακό αποτέλεσμα

Οι μαθητές διερευνούν πώς γίνονται οι πολιτικές για το κλίμα, ασκούν την υπεράσπιση και αναπτύσσουν προτάσεις για δίκαιη και αποτελεσματική δράση.

Πώς να προετοιμαστείτε:

Βρείτε περιπτώσιολογικές μελέτες, ειδήσεις ή/και βίντεο σχετικά με τη χάραξη πολιτικής για το κλίμα. Φτιάξτε κάρτες ρόλων συζήτησης (κυβέρνηση, ιδιοκτήτης εργοστασίου, ακτιβιστής για τη φύση κ.λπ.) και σενάριο όπου ο δάσκαλος εργάζεται ως οικοδεσπότης της συζήτησης (για παράδειγμα, θέματα σχετικά με την κατασκευή νέου αιολικού σταθμού)

Πόσα μαθήματα: 2-3 (ενημερωτικό μέρος και εξάσκηση & συζήτηση). Επιπλέον μάθημα για την περίπτωση που οι μαθητές φέρνουν τα δικά τους υποθετικά ζητήματα προς συζήτηση)

Εισαγωγική συζήτηση: «Φανταστείτε ότι βρίσκεστε σε μια παγκόσμια σύνοδο κορυφής για το κλίμα. Για ποιες λύσεις θα παλέψετε; Ποιον θα εκπροσωπήσετε;» Οι μαθητές μαθαίνουν τη λήψη πολιτικών αποφάσεων από πρώτο χέρι, κάτι που ελπίζουμε ότι τους δίνει τις απαραίτητες δεξιότητες και κίνητρα για να είναι πολιτικά ενεργοί στη μελλοντική τους ζωή. Αναθέστε σύντομα διαφορετικές οπτικές ρόλων στους συμμετέχοντες (νέοι, δήμοι, μικρές επιχειρήσεις, ΜΚΟ) για αρχικό καταιγισμό ιδεών.

Κανόνες τάξης/ Ας συμφωνήσουμε να

- Σεβαστούμε τους διαφορετικούς ρόλους και απόψεις.
- Βασίζουμε τα επιχειρήματα στα γεγονότα και την ενσυναίσθηση.
- Όλοι έχουν δικαίωμα λόγου.
- Χρησιμοποιούμε χρονομετρημένους γύρους και έναν συντονιστή προκειμένου να διασφαλίσουμε ότι ακούγονται όλες οι φωνές.

Συμβουλές για την προώθηση της βιωσιμότητας:

Είναι φυσικό ότι στις ομάδες κάποιοι έχουν μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση από άλλους στην ομιλία (επίσημα), γι' αυτό προσπαθήστε να παρατηρήσετε και να ενθαρρύνετε ότι ο καθένας μπορεί να πει τη γνώμη του σχετικά με τη συζήτηση, ακόμα κι αν οι ίδιοι οι ντροπαλοί μαθητές προτιμούν να σιωπούν κατά τη διάρκεια της συζήτησης

Χρήσιμο υλικό

- Περιλήψεις της πολιτικής για το κλίμα (Πράσινη Συμφωνία της ΕΕ, Συμφωνία του Παρισιού)
- Κάρτες ρόλων (ακτιβιστές νεολαίας, κυβέρνηση, επιχειρήσεις, ΜΚΟ)

- Λευκοί πίνακες ή εργαλεία ψηφιακής συνεργασίας

Κατευθυντήριες ερωτήσεις

- Ποιανού οι φωνές κυριαρχούν στους χώρους πολιτικής;
- Ποιοι συμβιβασμοί υπάρχουν στην πολιτική για το κλίμα;
- Πώς μπορούν οι νέοι να επηρεάσουν τις αποφάσεις;

Εργασίες μαθητών/Εργασίες για το σπίτι

- Παίξτε ρόλους μια διαπραγμάτευση πολιτικής σε ομάδες.
- Σχέδια κειμένων σύντομων θέσεων και προτάσεων.
- Οι μαθητές παρουσιάζουν τη «δέσμη μέτρων δράσης για το κλίμα» ως σύνοψη των συστάσεών τους.

Αξιολόγηση / Τελική Συζήτηση

Ενημέρωση σχετικά με τη δικαιοσύνη, την αντιπροσωπεία και τους συμβιβασμούς στην πραγματική χάραξη πολιτικής. Ο δάσκαλος αξιολογεί το βάθος της συλλογιστικής και της συνεργασίας.

Δραστηριότητα 12 (Τάξεις 9–12)

Οραματιζόμενοι το 2050: Εργαστήριο Γραμματισμού για το Μέλλον

Αρμοδιότητα/ες GreenComp

Γραμματισμός για το μέλλον
Πρακτορείο, Συλλογική Δράση
Διερευνητική σκέψη
Προσαρμοστικότητα

Παιδαγωγική/ές προσέγγιση/ες

Μετασχηματιστική παιδαγωγική
Δημιουργία σεναρίου
Μάθηση βάσει φαινομένων

Στόχος / Επιδιωκόμενο Μαθησιακό Αποτέλεσμα

Οι μαθητές εξασκούνται στο να φαντάζονται εναλλακτικά βιώσιμα μέλλοντα και να αναλογίζονται τον ρόλο τους στη διαμόρφωσή τους.

Πώς να προετοιμαστείτε:

Πόσες διδασκαλίες: 2-3 (ομαδική εργασία, παρουσίαση)

Hook: «Γρήγορα προς τα εμπρός στο έτος 2050. Πώς μοιάζει η πόλη ή η κοινότητά σας;» Μοιραστείτε (ελπίζουμε) εμπνευσμένα φουτουριστικά σχέδια οικολογικής κοινωνίας. Μια πιο ελαφριά προσέγγιση για τη βιωσιμότητα και το μέλλον μπορεί να εμπνεύσει τους μαθητές να κοιτάξουν θετικά το μέλλον.

Κανόνες της τάξης / Ας συμφωνήσουμε να

- Είμαι δημιουργικός. Να αναστείλω τη δυσπιστία.
- Σεβαστώ όλα τα οράματα του μέλλοντος.
- Επικεντρωθώ στις δυνατότητες εκτός από τα προβλήματα (συνιστάται να τονίσετε αυτήν την προσέγγιση)

Συμβουλές για τη Συμπερίληψη:

Η εργασία σε ομάδες δεν είναι φυσική για όλους, επομένως ο δάσκαλος μπορεί να χρειαστεί να κάνει ένα άλμα για να κυλήσουν ομαλά τα πράγματα. Ο τρόμος της σκηνης μπορεί επίσης να αποτελέσει εμπόδιο για ορισμένους μαθητές, επομένως συνιστάται να κάνετε μια παρουσίαση άτυπη και εύκολη στην προσέγγιση. Προσφέρετε επιλογές (χρονοδιάγραμμα, storyboard, ηχητικό βήμα, αφίσα) για την υποστήριξη διαφορετικών δυνατών σημείων.

Χρήσιμο υλικό

- Μελλοντικές προτροπές σεναρίων (κλίμα, τεχνολογία, κοινωνία)
- Μεγάλοι χάρτινοι ή ψηφιακοί πίνακες για δημιουργία χρονοδιαγράμματος
- Μαρκαδόροι, αυτοκόλλητες σημειώσεις

Κατευθυντήριες ερωτήσεις

- Πώς θα είναι τα συστήματα τροφίμων, μεταφορών και ενέργειας;
- Τι ρόλο παίζουν οι πολίτες στο βιώσιμο μέλλον;
- Πώς διαμορφώνουν οι επιλογές μας σήμερα αυτά τα μέλλοντα;
- Ποιος ωφελείται και ποιος μπορεί να μείνει έξω σε κάθε μέλλον;

Εργασίες μαθητών

- Εργαστείτε σε ομάδες για να δημιουργήσετε χρονοδιαγράμματα για πιθανά μέλλοντα.
- Παρουσιάστε ένα αισιόδοξο και ένα προκλητικό σενάριο.
- Σκεφτείτε τα βασικά σημεία καμπής και ποιες ενέργειες χρειάζονται τώρα.
- Αναφέρετε 3 ενέργειες που μπορούμε να κάνουμε φέτος για να προχωρήσουμε προς το προτιμώμενο μέλλον.

Αξιολόγηση / Τελική Συζήτηση

Συζήτηση στην τάξη: Ποιο μέλλον είναι πιο λογικό; Προς ποια κατεύθυνση θέλουμε να εργαστούμε; Αξιολογήστε τη λογική, τη συμπερίληψη και τη δυνατότητα δράσης (3 επίπεδα).

Δραστηριότητα 13 (Τάξεις 9–12)

Πρόκληση για τη βιωσιμότητα των νεοφυών επιχειρήσεων

Αρμοδιότητα/ες GreenComp

Ατομική πρωτοβουλία
Συστημική σκέψη
Πλαισίωση προβλημάτων

Παιδαγωγική/ές προσέγγιση/ες

Μάθηση βάσει έργου
Παιδαγωγική της επιχειρηματικότητας
Βιωματική μάθηση

Στόχος / Επιδιωκόμενο Μαθησιακό Αποτέλεσμα

Οι μαθητές σχεδιάζουν ιδέες για νεοφυείς επιχειρήσεις που αντιμετωπίζουν τις τοπικές προκλήσεις βιωσιμότητας, εφαρμόζοντας δεξιότητες καινοτομίας και επιχειρηματικότητας.

Πώς να προετοιμαστείτε:

Αποφασίστε εάν αυτή η δραστηριότητα γίνεται ατομικά, σε ζευγάρια ή σε μικρές ομάδες και σχεδιάστε το χρονοδιάγραμμα και επικεντρωθείτε ανάλογα. Συνήθως η ομαδική εργασία απαιτεί περισσότερο χρόνο. Βρείτε μερικές ιστορίες για να δείξετε παραδείγματα από την πραγματική ζωή. Παρέχετε έναν απλό καμβά επιχειρηματικού μοντέλου + καμβά αντίκτυπου.

Πόσα μαθήματα: 2-4

Εισαγωγική συζήτηση: «Τι θα γινόταν αν μπορούσατε να ξεκινήσετε μια εταιρεία αύριο που λύνει ένα πρόβλημα βιωσιμότητας;». Οι μαθητές έχουν την ευκαιρία να κάνουν πράξη τις πιο τρελές ιδέες τους, ενθαρρύνοντας την καινοτόμο σκέψη και την πρωτοβουλία να αλλάξουν τον κόσμο αν το επιθυμούν. Προαιρετικά: Προσκαλέστε έναν τοπικό κοινωνικό επιχειρηματία (ζωντανά ή ηχογραφημένα) προκειμένου να ανάψει η συζήτηση.

Κανόνες της τάξης / Ας συμφωνήσουμε να

- Ενθαρρύνουμε την ανάληψη κινδύνων και τη δημιουργικότητα.

- Εκτιμούμε κάθε συνεισφορά.
- Να προσπαθήσουμε να δούμε τις αποτυχίες ως σκαλοπάτι.
- Να υιοθετούμε σχόλια «Ναι και». Κριτική ιδεών, όχι ανθρώπων.

Συμβουλές για τη Συμπερίληψη:

Η εργασία σε ομάδες δεν είναι φυσική για όλους, επομένως ο δάσκαλος μπορεί να χρειαστεί να κάνει ένα άλμα για να κυλήσουν ομαλά τα πράγματα. Ο σκηνικός τρόμος και ο φόβος να παρουσιάσουν τις δικές τους ιδέες μπορεί επίσης να αποτελέσουν εμπόδιο για ορισμένους μαθητές, επομένως συνιστάται να κάνετε μια παρουσίαση άτυπη και εύκολη στην προσέγγιση.

Χρήσιμο υλικό

- Προαιρετικά: Πρότυπα καμβά επιχειρηματικού μοντέλου
- Πρόσβαση σε τοπικές περιπτώσιολογικές μελέτες ή επιχειρηματίες
- Εργαλεία παρουσίασης

Κατευθυντήριες ερωτήσεις

- Ποια ζητήματα βιωσιμότητας χρειάζονται επείγουσες λύσεις σε τοπικό επίπεδο;
- Ποιος θα ωφεληθεί και ποιος θα μπορούσε να αντισταθεί;
- Πώς δοκιμάζετε εάν μια ιδέα είναι εφικτή;
- Πώς θα χρηματοδοτούσατε το έργο σας; Σε ποιον πουλάτε την ιδέα σας;

Εργασίες μαθητών/Εργασίες για το σπίτι

- Προσδιορίστε ένα τοπικό πρόβλημα βιωσιμότητας.
- Αναπτύξτε ένα επιχειρηματικό μοντέλο και ένα πρωτότυπο.
- Παρουσιάστε την ιδέα σε μορφή τύπου "Shark Tank" (σενάριο επενδυτών).

Αξιολόγηση / Τελική Συζήτηση

Σχόλια από ομοτίμους και δασκάλους σχετικά με τη σκοπιμότητα, τη δημιουργικότητα και τον αντίκτυπο στη βιωσιμότητα. Προβληματισμός σχετικά με τον ρόλο της επιχειρηματικότητας στην αλλαγή.

Δραστηριότητα 14 (Τάξεις 9–12)

Δικαιοσύνη & Βιωσιμότητα: Διάλογοι Μελέτης Περίπτωσης

Αρμοδιότητα/ες GreenComp

Υποστήριξη της δικαιοσύνης
Εκτίμηση της βιωσιμότητας
Πρώθηση της φύσης

Παιδαγωγική/ές προσέγγιση/ες

Κριτική παιδαγωγική
Θετική παιδαγωγική
Διερευνητική μάθηση

Στόχος / Επιδιωκόμενο Μαθησιακό Αποτέλεσμα

Οι μαθητές διερευνούν διλήμματα δικαιοσύνης σχετικά με τη βιωσιμότητα στον πραγματικό κόσμο, συνδέοντας την ηθική, την ισότητα και την οικολογία

Πώς να προετοιμαστείτε: Βρείτε μερικές ιστορίες, άρθρα ειδήσεων κ.λπ., ως παραδείγματα για να δείξετε παραδείγματα από την πραγματική ζωή (παγκοσμίως) και να τα διανείμετε για μελέτη περίπτωσης. Επιλέξτε 3-4 διαφορετικές υποθέσεις (παγκόσμιες/τοπικές, διαφορετικοί τομείς) και ένα ουδέτερο συνοπτικό φύλλο ανά περίπτωση.

Πόσα μαθήματα: 2-3

Hook: «Ποιανού η δικαιοσύνη διακυβεύεται όταν μιλάμε για βιωσιμότητα;» Οι μαθητές θα συνειδητοποιήσουν ότι υπάρχουν πολλές «αλήθειες και δικαιώματα» και το να είσαι δίκαιος δεν είναι εύκολο – και έτσι είναι ατομική ευθύνη να είσαι όσο το δυνατόν πιο δίκαιος.

Κανόνες της τάξης / Ας συμφωνήσουμε να

- Ασχοληθούμε με ενσυναίσθηση.
- Ακούμε τις περιθωριοποιημένες φωνές.
- Διαφωνούμε με σεβασμό.

Συμβουλές για τη Συμπερίληψη:

Η εργασία σε ομάδες δεν είναι φυσική για όλους, επομένως ο δάσκαλος μπορεί να χρειαστεί να κάνει ένα άλμα για να κυλήσουν ομαλά τα πράγματα. Επίσης, όταν συζητάμε για την ηθική, μπορεί να γίνει πολύ προσωπικό σε ορισμένες περιπτώσεις, γι' αυτό επιλέξτε προσεκτικά παραδείγματα από την πραγματική ζωή. Ορίστε επιλογές εξαίρεσης και ανώνυμης αντανάκλασης για ευαίσθητα θέματα.

Χρήσιμο υλικό

- Μελέτες περιπτώσεων (π.χ. φθηνή και γρήγορη μόδα, δικαιώματα γης ιθαγενών, συγκρούσεις για ανανεώσιμες πηγές ενέργειας)
- Κάρτες ηθικών διλημάτων
- Ημερολόγια προβληματισμού

Κατευθυντήριες ερωτήσεις

- Ποιος ωφελείται από τα τρέχοντα συστήματα;
- Ποιος επωμίζεται τα έξοδα;
- Πώς μπορούν οι λύσεις να γίνουν πιο δίκαιες;
- Ποιες δυναμικές εξουσίας υπάρχουν και πώς διαμορφώνουν τα αποτελέσματα;

Εργασίες μαθητών/Εργασίες για το σπίτι

- Ερευνήστε τη μελέτη περίπτωσης που σας έχει ανατεθεί.
- Συζητήστε τα ηθικά διλήματα σε ομάδες.
- Μοιραστείτε συστάσεις για πιο δίκαιες λύσεις.
- Συντάξτε μια «Πρόταση για δίκαιη μεταχείριση» με μία αρχή, δύο ενέργειες και έναν κίνδυνο προς παρακολούθηση.

Αξιολόγηση / Τελική Συζήτηση

Κλείσιμο κύκλου: Τι σημαίνει δικαιοσύνη στη βιωσιμότητα; Ελέγξτε ο ένας τα ημερολόγια προβληματισμού του άλλου.

Δραστηριότητα 15 (Τάξεις 9–12)

Το σχολείο ως ζωντανό εργαστήριο

Αρμοδιότητα/ες GreenComp

Συλλογική δράση
Αγκαλιάζοντας την πολυπλοκότητα (συστημική σκέψη, πλαisiώση προβλημάτων)
Δράση για τη βιωσιμότητα (πρωτοβουλία + οργανισμός)

Παιδαγωγική/ές προσέγγιση/ες

Ζωντανή εργαστηριακή προσέγγιση
Βιωματική μάθηση
Ολιστική σχολική προσέγγιση

Στόχος / Επιδιωκόμενο Μαθησιακό Αποτέλεσμα

Οι μαθητές συνδιοργανώνουν πειράματα βιωσιμότητας στο σχολείο τους (π.χ. μείωση της χρήσης πλαστικού, παρακολούθηση της βιοποικιλότητας, δοκιμή πρωτοτύπων ανανεώσιμων πηγών ενέργειας).

Πώς να προετοιμαστείτε: Συζητήστε με τον διευθυντή και άλλα μέλη ΔΕΠ του σχολείου σχετικά με αυτό το έργο σε όλο το σχολείο. Μάθετε εάν το σχολείο σας έχει δεδομένα σχετικά με τη χρήση νερού/ενέργειας. Σχηματίστε

για «Ομάδα Εργαστηρίου» φοιτητών-προσωπικού, ορίστε ρόλους, χρονοδιαγράμματα και διακυβέρνηση δεδομένων (απόρρητο, συγκατάθεση, αποθήκευση)

Πόσα μαθήματα: Μακροπρόθεσμο έργο

Εισαγωγική συζήτηση: «Τι θα γινόταν αν το σχολείο μας γινόταν εργαστήριο βιωσιμότητας για όλη την κοινότητα;» Αναδείξτε την αλληλεγγύη και τις δυνατότητες σε όλο το σχολείο παρατηρώντας το σχολικό περιβάλλον και παρατηρώντας πώς η συλλογική προσπάθεια μπορεί να αλλάξει τα τοπικά συστήματα

Κανόνες της τάξης / Ας συμφωνήσουμε να

- Αντιμετωπίσουμε το σχολείο ως τον κοινό μας χώρο πειραμάτων.
- Να σεβόμαστε τα αποτελέσματα και τις διαδικασίες.
- Συνεργαστούμε ανοιχτά με συνομηλίκους και προσωπικό.

Συμβουλές για τη συμπερίληψη:

Είναι δύσκολο να παρακινηθεί η μακροπρόθεσμη δέσμευση για ολόκληρο το σχολείο. Αυτό μπορεί να απαιτεί επιπλέον εργασία από άτομα εντός και εκτός του σχολείου, κάτι που απαιτεί πολλή επικοινωνία μεταξύ των ενδιαφερομένων - κάτι που σε περίπτωση μπορεί να καταστείλει ακούσια ορισμένες φωνές. Εξασφάλιση εκπροσώπησης από διαφορετικές ομάδες ετών και ανάγκες. Εναλλαγή ηγετικών ρόλων.

Χρήσιμο υλικό

- Εργαλεία παρακολούθησης (θερμόμετρα, εφαρμογές βιοποικιλότητας, μετρητές ενέργειας)
- Πρόσβαση σε σχολικές εγκαταστάσεις για πειράματα
- Απλοί πίνακες εργαλείων (έντυποι ή ψηφιακοί) για εβδομαδιαίες μετρήσεις (π.χ. kWh, βάρος αποβλήτων, μετρήσεις βιοποικιλότητας)

Κατευθυντήριες ερωτήσεις

- Ποια συστήματα στο σχολείο μπορούμε να κάνουμε πιο βιώσιμα;
- Πώς επηρεάζουν οι μικρές παρεμβάσεις τα μεγαλύτερα μοτίβα;
- Πώς μπορούμε να εμπλέξουμε ολόκληρη τη σχολική κοινότητα;
- Ποιες παρεμβάσεις είναι επεκτάσιμες ή κοινοποιήσιμες με άλλα σχολεία;

Εργασίες μαθητών

- Προσδιορίστε ένα τοπικό ζήτημα βιωσιμότητας στο σχολείο ή στη γύρω κοινότητα.
- Σχεδιασμός και υλοποίηση παρέμβασης.
- Συλλέξτε και αναλύστε δεδομένα και μοιραστείτε τα αποτελέσματα δημόσια.

Αξιολόγηση / Τελική Συζήτηση

Οι μαθητές παρουσιάζουν τα ευρήματα σε «ζωντανές εργαστηριακές αναφορές» 1 σελίδας (βάση, ενέργειες, αποτελέσματα, επόμενα βήματα). Προβληματισμός σχετικά με το πώς οι μικρές αλλαγές συνδέονται με τη συστημική βιωσιμότητα.

9. Αξιολόγηση των ικανοτήτων βιωσιμότητας χωρίς αποκλεισμούς

Η αποτελεσματική αξιολόγηση των ικανοτήτων βιωσιμότητας απαιτεί μια διαφοροποιημένη προσέγγιση που εκτείνεται πέρα από τις παραδοσιακές αθροιστικές αξιολογήσεις. Η διάσταση της «αξιολόγησης της μάθησης», αν και είναι σημαντική για τον προσδιορισμό του τι έχουν μάθει οι μαθητές, θα πρέπει να συμπληρώνεται από την «αξιολόγηση για τη μάθηση» και την «αξιολόγηση ως μάθηση» (Wiek et al., 2011; Sterling, 2013).

Η «αξιολόγηση για μάθηση» περιλαμβάνει συνεχή ανατροφοδότηση και διαγνωστικά εργαλεία που καθοδηγούν τη διδασκαλία και βοηθούν τους εκπαιδευτικούς να διαφοροποιήσουν την υποστήριξη, διασφαλίζοντας ότι όλοι οι μαθητές, ειδικά εκείνοι που προέρχονται από περιθωριοποιημένες ομάδες, μπορούν να προχωρήσουν. Αυτό ευθυγραμμίζεται με την έμφαση του μοντέλου στην ισότητα και τη διαφοροποιημένη υποστήριξη, αντανακλώντας τη δυναμική και εξατομικευμένη φύση της μάθησης που υποστηρίζεται από τις κοινωνικο-κονστροκτιβιστικές αρχές και τον Καθολικό Σχεδιασμό για τη Μάθηση (UDL) (Rose & Meyer, 2002).

Επιπλέον, η «αξιολόγηση ως μάθηση» δίνει τη δυνατότητα στους μαθητές να γίνουν ενεργοί παράγοντες στο δικό τους μαθησιακό ταξίδι. Μέσω της αυτοαξιολόγησης, της ανατροφοδότησης από ομοτίμους και των αναστοχαστικών Portfolios, οι εκπαιδευόμενοι μπορούν να παρακολουθούν την ανάπτυξη των ικανοτήτων βιωσιμότητας, να αναλύουν κριτικά την κατανόσή τους και να οικειοποιούνται την ανάπτυξή τους (Boud & Falchikov, 2007). Αυτό αντηχεί με τη δέσμευση του μοντέλου να ενθαρρύνει την αυτενέργεια των μαθητών, τον κριτικό προβληματισμό και την αυτορρύθμιση. Με την ενσωμάτωση αυτών των πολλαπλών διαστάσεων αξιολόγησης, το πλαίσιο αξιολόγησης του Παιδαγωγικού Μοντέλου InclusiveFuture στοχεύει να παρέχει μια ολιστική εικόνα της προόδου των μαθητών στη βιωσιμότητα, προχωρώντας πέρα από την απλή απόκτηση γνώσεων για να συμπεριλάβει αξίες, δεξιότητες και την ικανότητα για μετασχηματιστική δράση.

9.1 Διαφορετικές προσεγγίσεις

Η αξιολόγηση των ικανοτήτων βιωσιμότητας με τρόπο χωρίς αποκλεισμούς απαιτεί από τους εκπαιδευτικούς να συνδυάζουν διαφορετικές και ευέλικτες προσεγγίσεις. **Στόχος είναι να αποτυπωθεί μια ολιστική κατανόηση των γνώσεων, των δεξιοτήτων, των αξιών και των στάσεων ενός εκπαιδευόμενου σε σχέση με τη βιωσιμότητα, ενώ παράλληλα να ληφθούν υπόψη ποικίλα στυλ και ανάγκες μάθησης.** Αυτή η ενότητα περιγράφει διάφορες σχετικές μεθόδους αξιολόγησης και συζητά τα οφέλη και τις πιθανές προκλήσεις για τους εκπαιδευτικούς.

1. Διαμορφωτική Αξιολόγηση και Ανατροφοδότηση

Η διαμορφωτική αξιολόγηση περιλαμβάνει συνεχή παρακολούθηση της μάθησης των μαθητών για την παροχή έγκαιρης, συγκεκριμένης ανατροφοδότησης που μπορεί να χρησιμοποιηθεί για τη βελτίωση της διδασκαλίας και της μάθησης. Επιτρέπει στους δασκάλους να εντοπίζουν την κατανόηση και τις παρανοήσεις των μαθητών σχετικά με τις έννοιες και τις αξίες της βιωσιμότητας σε πραγματικό χρόνο, παρέχοντας ευκαιρίες για άμεση προσαρμογή της διδασκαλίας. Αυτή η επαναληπτική διαδικασία υποστηρίζει όλους τους μαθητές,

ειδικά εκείνους που μπορεί να χρειάζονται πρόσθετη σκαλωσιά ή διαφοροποιημένη υποστήριξη. Ευθυγραμμίζεται επίσης με την έμφαση στη μάθηση προσανατολισμένη στη διαδικασία στην εκπαίδευση για την αειφορία, εστιάζοντας στην ανάπτυξη έναντι ενός σταθερού αποτελέσματος.

Οι διαμορφωτικές αξιολογήσεις απαιτούν από τους εκπαιδευτικούς να έχουν ισχυρές δεξιότητες παρατήρησης και την ικανότητα να παρέχουν εποικοδομητική, ενεργή ανατροφοδότηση. Μπορεί να είναι χρονοβόρο, ειδικά σε μεγάλες τάξεις με διαφορετικές ανάγκες, καθώς χρειάζεται μια αλλαγή νοοτροπίας από την αποκλειστική βαθμολόγηση στην υποστήριξη της συνεχούς βελτίωσης. Σε αντίθεση με τις αθροιστικές αξιολογήσεις, οι οποίες επικεντρώνονται στη μέτρηση των τελικών αποτελεσμάτων, οι διαμορφωτικές αξιολογήσεις δίνουν τη δυνατότητα στους εκπαιδευτικούς να διαμορφώνουν ενεργά τη μάθηση καθώς συμβαίνει.

2. Αξιολογήσεις Μάθησης βάσει Έργου και Βιωματικής Μάθησης

Η μάθηση βάσει έργου και η βιωματική μάθηση είναι κεντρικής σημασίας για το μοντέλο. Η αξιολόγηση στο πλαίσιο αυτών των προσεγγίσεων επικεντρώνεται στη διαδικασία και τα προϊόντα της εμπλοκής στον πραγματικό κόσμο. Αυτές οι μέθοδοι επιτρέπουν στους μαθητές να επιδείξουν ικανότητες βιωσιμότητας (π.χ. συστημική σκέψη, συνεργατική δράση, δημιουργική επίλυση προβλημάτων) μέσω απτών αποτελεσμάτων όπως παρουσιάσεις, μοντέλα, εκστρατείες ή κοινοτικές πρωτοβουλίες. Είναι εγγενώς περιεκτικά, καθώς προσφέρουν πολλαπλές οδούς στους μαθητές να ασχοληθούν με το περιεχόμενο και να εκφράσουν την κατανόησή τους, καλύπτοντας διαφορετικές δυνάμεις και στυλ μάθησης. Παρέχουν επίσης αυθεντικά πλαίσια για την αξιολόγηση πολύπλοκων ικανοτήτων που δεν μπορούν να αποτυπωθούν από τα παραδοσιακά τεστ.

Ωστόσο, ο σχεδιασμός σαφών ρουμπρίκων που αποτυπώνουν την πολυδιάστατη φύση των ικανοτήτων βιωσιμότητας μπορεί να είναι πολύπλοκος. Επιπλέον, η διασφάλιση της δίκαιης ομαδικής συμμετοχής και η αξιολόγηση των ατομικών συνεισφορών στο πλαίσιο συνεργατικών έργων μπορεί επίσης να είναι δύσκολη. Οι πόροι (χρόνος, υλικά, κοινοτικές συνεργασίες) για την υλοποίηση αυτών των έργων μπορεί να αποτελέσουν εμπόδιο σε χώρους με περιορισμένη διαθεσιμότητα και μπορεί να χρειαστούν οι εκπαιδευτικοί να είναι δημιουργικοί και να βρουν τοπικά διαθέσιμες εναλλακτικές λύσεις σε σχέση με τους τυπικούς πόρους.

3. Αξιολόγηση Portfolio

Η προσέγγιση χαρτοφυλακίου επιτρέπει στους μαθητές να επιδείξουν την πρόοδο με την πάροδο του χρόνου και ενθαρρύνει τον προβληματισμό για το δικό τους μαθησιακό ταξίδι. Μπορεί επίσης να λειτουργήσει ως πρακτική «λίστα υποχρεώσεων» τόσο για δασκάλους όσο και για μαθητές, ανεξάρτητα από τους τύπους αξιολόγησης που εμπλέκονται. Τα Portfolios προσφέρουν μια

ολοκληρωμένη εικόνα της προόδου ενός μαθητή, ενσωματώνοντας διάφορες μορφές αποδεικτικών στοιχείων (π.χ. στοχαστικά δοκίμια, φωτογραφίες έργων, ερευνητικά ευρήματα, ανατροφοδότηση από ομοτίμους, αυτοαξιολογήσεις). Αυτή η μέθοδος ευθυγραμμίζεται με τις αρχές χωρίς αποκλεισμούς εκτιμώντας πολλαπλά μέσα έκφρασης και αναγνωρίζοντας μεμονωμένες διαδρομές μάθησης. Προωθεί την αυτενέργεια των μαθητών και τον αυτοστοχασμό, βασικές πτυχές της μετασχηματιστικής μάθησης.

Η δημιουργία, η αναθεώρηση και η αξιολόγηση των χαρτοφυλακίων μπορεί επίσης να είναι χρονοβόρα τόσο για τους μαθητές όσο και για τους καθηγητές. Η ανάπτυξη συνεπών κριτηρίων αξιολόγησης σε ποικίλα περιεχόμενα χαρτοφυλακίου μπορεί να είναι δύσκολη. Η διασφάλιση της προσβασιμότητας για όλους τους μαθητές, ιδιαίτερα εκείνους με συγκεκριμένες μαθησιακές ανάγκες, απαιτεί προσεκτικό σχεδιασμό και ευέλικτες επιλογές μορφής.

4. Παρατηρήσεις και καταγραφές παρατηρήσεων

Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να παρατηρούν συστηματικά τη συμμετοχή, τις αλληλεπιδράσεις και τις προσεγγίσεις επίλυσης προβλημάτων των μαθητών κατά τη διάρκεια δραστηριοτήτων που εστιάζουν στη βιωσιμότητα.

Αυτή η μέθοδος παρέχει πληροφορίες για τις αξίες, τις στάσεις και τις συνεργατικές δεξιότητες των μαθητών, οι οποίες είναι ζωτικής σημασίας για τη βιωσιμότητα, αλλά είναι δύσκολο να αξιολογηθούν μέσω επίσημων τεστ. Μπορεί να συλλάβει αυθόρμητες εκφράσεις ενσυναίσθησης, κριτικής σκέψης ή ηγεσίας. Είναι μια μέθοδος υψηλής περιεκτικότητας, καθώς αξιολογεί τους μαθητές σε αυθεντικά μαθησιακά πλαίσια, μειώνοντας την εξάρτηση από γραπτές ή προφορικές επιδόσεις που μπορεί να φέρουν σε μειονεκτική θέση ορισμένους μαθητές.

Καθώς η ερμηνεία της παρατήρησης από κάθε άτομο είναι διαφορετική, η υποκειμενικότητα μπορεί να είναι μια ανησυχία για τη δικαιοσύνη της αξιολόγησης, απαιτώντας σαφή κριτήρια και συνεπή παρατήρηση. Οι εκπαιδευτικοί πρέπει να αναπτύξουν αποτελεσματικά συστήματα καταγραφής και ερμηνείας των παρατηρήσεων για να διασφαλίσουν την ακρίβεια και τη δικαιοσύνη. Ταυτόχρονα, είναι σχεδόν αδύνατο να παρατηρηθούν όλοι οι μαθητές εξίσου σε δυναμικά περιβάλλοντα τάξης.

5. Αυτοαξιολόγηση και αξιολόγηση από ομοτίμους

Οι μαθητές μπορούν να καθοδηγηθούν να αξιολογήσουν τη δική τους μάθηση και τη μάθηση των συνομηλίκων τους με βάση καθορισμένα κριτήρια που σχετίζονται με τις ικανότητες βιωσιμότητας. Αυτό ενισχύει τη μεταγνώση και τον κριτικό προβληματισμό, δίνοντας τη δυνατότητα στους μαθητές να οικειοποιηθούν τη μάθησή τους και να κατανοήσουν τα κριτήρια αξιολόγησης. Ευθυγραμμίζεται με την έμφαση που δίνει το μοντέλο στην αυτενέργεια των μαθητών και στη συνεργατική μάθηση. Για την ένταξη, προωθεί μια υποστηρικτική κουλτούρα στην

τάξη όπου οι μαθητές μαθαίνουν ο ένας από τον άλλο και αναπτύσσουν ενσυναίσθηση και επικοινωνιακές δεξιότητες.

Οι μαθητές χρειάζονται ρητή εκπαίδευση για την παροχή εποικοδομητικής ανατροφοδότησης και την αποτελεσματική χρήση κριτηρίων αξιολόγησης. Μπορεί να υπάρχουν ζητήματα μεροληψίας ή άνισης συμμετοχής, τα οποία οι εκπαιδευτικοί πρέπει να διαχειριστούν μέσω σαφών κατευθυντήριων γραμμών και διευκόλυνσης. Επιπλέον, οι δάσκαλοι πρέπει να είναι ξεκάθαροι πόσο (ή λίγο) αυτή η μορφή αξιολόγησης επηρεάζει τη συνολική βαθμολογία, καθώς οι μαθητές μπορεί να δίνουν ανέντιμες αξιολογήσεις μόνο και μόνο για να πάρουν καλύτερους βαθμούς, κάτι που ακυρώνει τον σκοπό της αυτοαξιολόγησης και της αξιολόγησης από ομοτίμους.

6. Αξιολόγηση βάσει διαλόγου και συζήτησης

Οι δομημένες συζητήσεις, οι συζητήσεις και τα σωκρατικά σεμινάρια μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την αξιολόγηση της ικανότητας των μαθητών να διατυπώνουν κατανόηση, να συμμετέχουν σε κριτική σκέψη και να πλοηγούνται σε περίπλοκα διλήμματα βιωσιμότητας. Αυτές οι μέθοδοι αποκαλύπτουν αποτελεσματικά την εννοιολογική κατανόηση των μαθητών, τις δεξιότητες κριτικού προβληματισμού και την ικανότητα πλοήγησης σε διλήμματα και συμβιβασμούς. Παρέχουν ευκαιρίες στους μαθητές να εξερευνήσουν διαφορετικές προοπτικές και να αμφισβητήσουν υποθέσεις, συνδέοντας άμεσα με την κριτική παιδαγωγική και τη διεπιστημονική μάθηση. Η προφορική συμμετοχή μπορεί να είναι πιο περιεκτική για μαθητές που δυσκολεύονται με τη γραπτή έκφραση.

Οι δάσκαλοι πρέπει να διασφαλίζουν τη δίκαιη συμμετοχή όλων των μαθητών, ειδικά εκείνων που είναι ντροπαλοί ή λιγότερο σίγουροι στην ομιλία και μπορεί να προτιμούν άλλους τρόπους έκφρασης. Η αντικειμενική αξιολόγηση του βάθους και της ποιότητας των συνεισφορών απαιτεί σαφείς ρουμπρίκες και προσεκτική μετριοπάθεια από τον δάσκαλο.

7. Ρουμπρίκες και λίστες ελέγχου

Αν και δεν αποτελούν από μόνες τους μέθοδο αξιολόγησης, οι ρουμπρίκες και οι λίστες ελέγχου είναι απαραίτητα εργαλεία που μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε όλες τις παραπάνω προσεγγίσεις. Παρέχουν σαφή κριτήρια για την αξιολόγηση σύνθετων ικανοτήτων βιωσιμότητας, καθιστώντας την αξιολόγηση διαφανή και δίκαιη τόσο για τους εκπαιδευτικούς όσο και για τους μαθητές. Βοηθούν στη διατύπωση της ποιότητας όσον αφορά τις γνώσεις, τις δεξιότητες και τις αξίες και μπορούν να σχεδιαστούν ώστε να είναι χωρίς αποκλεισμούς, προσφέροντας πολλαπλούς δείκτες επιτυχίας.

Η ανάπτυξη αποτελεσματικών ρουμπρικών που αποτυπώνουν τις αποχρώσεις των ικανοτήτων βιωσιμότητας χωρίς να είναι υπερβολικά περιοριστικές μπορεί να είναι δύσκολη. Πρέπει να είναι αρκετά ευέλικτα ώστε να επιτρέπουν ποικίλες

εκφράσεις μάθησης διατηρώντας παράλληλα τη συνέπεια. Η αξιολόγηση των ικανοτήτων βιωσιμότητας με τρόπο χωρίς αποκλεισμούς απαιτεί μια πολύπλευρη προσέγγιση, η οποία ενσωματώνει τη συνεχή διαμορφωτική αξιολόγηση με αυθεντικές εργασίες που βασίζονται στην απόδοση. Οι εκπαιδευτικοί πρέπει να είναι εξοπλισμένοι με τις δεξιότητες για να σχεδιάσουν και να εφαρμόσουν αυτές τις διαφορετικές μεθόδους, υποστηριζόμενες από ευέλικτα εργαλεία που δίνουν τη δυνατότητα σε όλους τους μαθητές να επιδείξουν την ανάπτυξη και τη συμβολή τους σε ένα βιώσιμο και χωρίς αποκλεισμούς μέλλον.

8. Καθολικός Σχεδιασμός για τη Μάθηση ως Στρατηγική Αξιολόγησης

Αυτή η ενότητα συνδέει ρητά τις αρχές από το Κεφάλαιο 4, ιδιαίτερα τον Καθολικό Σχεδιασμό για τη Μάθηση (UDL) και τη Διατομεακότητα, με την πρακτική της αξιολόγησης. Ο στόχος είναι να διασφαλιστεί ότι η ίδια η διαδικασία αξιολόγησης είναι δίκαιη, προσβάσιμη και ενδυναμωτική για όλους τους μαθητές.

Εφαρμογή UDL (Καθολικός Σχεδιασμός Μάθησης) στην αξιολόγηση: Ο Καθολικός Σχεδιασμός για τη Μάθηση ενθαρρύνει την παροχή πολλαπλών μέσων δράσης και έκφρασης. Αυτό σημαίνει ότι επιτρέπεται στους μαθητές να επιδείξουν τις γνώσεις και τις δεξιότητές τους με τρόπους που ταιριάζουν καλύτερα στις δυνάμεις και τις ανάγκες τους, αντί να βασίζονται σε μια ενιαία, τυποποιημένη μορφή.

Μαθησιακός στόχος	Παραδοσιακή Αξιολόγηση	Επιλογές στοίχισης UDL (πολλαπλά μέσα δράσης και έκφρασης)
Επιλογές στοίχισης UDL (πολλαπλά μέσα δράσης και έκφρασης)	Γράψτε ένα δοκίμιο 500 λέξεων.	<ul style="list-style-type: none">• Δημιουργήστε έναν εννοιολογικό χάρτη ή ένα infographic.• Ηχογραφήστε ένα σύντομο podcast ή ένα ντοκιμαντέρ βίντεο.• Δημιουργήστε ένα φυσικό ή ψηφιακό μοντέλο.• Κάντε μια προφορική παρουσίαση.
Ο μαθητής αναλύει τους ηθικούς συμβιβασμούς σε μια μελέτη περίπτωσης κλιματικής δικαιοσύνης.	Κάντε ένα τεστ πολλαπλής επιλογής.	<ul style="list-style-type: none">• Συμμετέχετε σε μια δομημένη συζήτηση.• Γράψτε μια αναστοχαστική καταχώριση ημερολογίου από την οπτική γωνία ενός συγκεκριμένου ενδιαφερόμενου.• Δημιουργήστε ένα σύντομο κόμικ ή storyboard που απεικονίζει το δίλημμα.• Αναπτύξτε μια πρόταση για μια δίκαιη λύση.

Πίνακας 9: Εφαρμογή της UDL στην αξιολόγηση

9. Πολιτισμικά ανταποκρινόμενη αξιολόγηση

Μια προσέγγιση αξιολόγησης χωρίς αποκλεισμούς απαιτεί επίσης από τους εκπαιδευτικούς να προβληματιστούν σχετικά με το πώς το πολιτισμικό και βιωματικό υπόβαθρο μπορεί να επηρεάσει την απόδοση των μαθητών. Περιλαμβάνει το σχεδιασμό εργασιών που είναι σχετικές και προσβάσιμες σε μαθητές από διαφορετικά πολιτιστικά, γλωσσικά και κοινωνικοοικονομικά υπόβαθρα.

Προτροπές για αναστοχασμό εκπαιδευτικών:

- Αυτή η εργασία αξιολόγησης προϋποθέτει άραγε, προηγούμενες γνώσεις ή εμπειρίες (π.χ. ταξίδια, πρόσβαση στην τεχνολογία) που μπορεί να μην είναι καθολικές για όλους τους μαθητές μου;
- Είναι το υλικό, τα παραδείγματα και τα πλαίσια που χρησιμοποιούνται στην αξιολόγηση σχετικά και σέβονται το διαφορετικό πολιτισμικό υπόβαθρο των μαθητών μου;
- Θα μπορούσε η μορφή αξιολόγησης (π.χ. χρονομετρημένη γραφή, επίσημη παρουσίαση) να δημιουργήσει ακούσια εμπόδια για μαθητές που δεν είναι κυρίαρχη στη συγκεκριμένη γλώσσα ή έχουν διαφορετικά στυλ επικοινωνίας;
- Έχω δώσει ευκαιρίες στους μαθητές να συνδέσουν την αξιολόγηση με τις δικές τους ταυτότητες, κοινότητες και βιωμένες εμπειρίες;

9.2 Παραδείγματα εργαλείων και μετρήσεων

Αυτή η ενότητα διερευνά πρακτικές προσεγγίσεις και εργαλεία για την αξιολόγηση των ικανοτήτων βιωσιμότητας και ένταξης σε σχολεία πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Οι προσεγγίσεις βασίζονται στην υπόθεση ότι η αποτελεσματική αξιολόγηση αποτυπώνει την ολιστική ανάπτυξη των μαθητών, περιλαμβάνοντας τις γνώσεις, τις δεξιότητες, τις αξίες και την ικανότητά τους για δράση. Χρησιμεύει όχι μόνο για την αξιολόγηση της προόδου αλλά και για την ενημέρωση των παιδαγωγικών πρακτικών και την παροχή ουσιαστικής ανατροφοδότησης σε μαθητές, γονείς και σχολικές κοινότητες.

Τα εργαλεία αξιολόγησης, όπως οι ρουμπρίκες, τα Portfolios και τα ερωτηματολόγια μαθητών που παρουσιάζονται σε αυτήν την ενότητα, είναι ενδεικτικά και μπορούν να προσαρμοστούν και να τροποποιηθούν για το ατομικό πλαίσιο της τάξης και του σχολείου.

Για Δασκάλους Προκαταρκτικής

Ρουμπρίκα Δεξιοτήτων Αειφορίας (Τάξεις 2-4)

Πώς να χρησιμοποιήσετε αυτή τη ρουμπρίκα:

- Οι δάσκαλοι μπορούν να τη χρησιμοποιήσουν για παρατήρηση και ανατροφοδότηση. - Οι μαθητές μπορούν να αυτοαξιολογηθούν κάνοντας κύκλους, χρωματίζοντας ή χρησιμοποιώντας χαμογελαστά πρόσωπα. - Μπορεί να επαναληφθεί στην αρχή, στη μέση και στο τέλος ενός έργου (ή μιας σχολικής χρονιάς) για να δείξει ανάπτυξη.

1. Φροντίδα για τους ανθρώπους και τη φύση

Δεξιότητα	Αρχάρια	Αναπτυσ/η	Αυτόνομη	Πρόσθετες σημειώσεις
Φροντίζω τη φύση (φυτά, ζώα, μέρη).	Χρειάζομαι υπενθυμίσεις για να είμαι ευγενικός με τη φύση.	Μερικές φορές θυμάμαι να νοιάζομαι για τη φύση.	Συχνά φροντίζω τη φύση χωρίς να μου ζητηθεί.	
Σκέφτομαι τη δικαιοσύνη (να μοιράζομαι, να νοιάζομαι για τους άλλους, να είμαι δίκαιος στον κόσμο).	Δεν παρατηρώ πάντα αν κάτι είναι άδικο.	Μερικές φορές παρατηρώ και κάνω ερωτήσεις.	Παρατηρώ τη δικαιοσύνη και προσπαθώ να κάνω τα πράγματα δίκαια.	

2. Σκέψεις σχετικά με ζητήματα

Δεξιότητα	Αρχάρια	Αναπτυσ/νη	Αυτόνομη	Πρόσθετες σημειώσεις
Μπορώ να δω πώς συνδέονται τα πράγματα (π.χ. φαγητό, νερό, άνθρωποι, ζώα).	Δεν βλέπω πολλές συνδέσεις ακόμα.	Μερικές φορές παρατηρώ πώς συνδέονται τα πράγματα μεταξύ τους.	Μπορώ να εξηγήσω πώς συνδέονται τα πράγματα.	
Μπορώ να σκεφτώ προβλήματα.	Δεν ξέρω πώς να ξεκινήσω.	Μπορώ να περιγράψω ένα πρόβλημα αλλά χρειάζομαι βοήθεια για να το καταλάβω.	Μπορώ να εξηγήσω προβλήματα και να προτείνω τις πρώτες ιδέες.	

3. Σκεπτόμενοι το μέλλον

Δεξιότητα	Αρχάρια	Αναπτυσ/νη	Αυτόνομη	Πρόσθετες σημειώσεις
Μπορώ να φανταστώ το μέλλον.	Δεν σκέφτομαι πολύ το μέλλον.	Μπορώ να φανταστώ ένα ή δύο πράγματα στο μέλλον.	Μπορώ να φανταστώ πολλές ιδέες για το πώς θα μπορούσε να είναι το μέλλον.	
Μπορώ να αλλάξω και να δοκιμάσω νέα πράγματα.	Είναι δύσκολο να κάνεις τα πράγματα διαφορετικά.	Μπορώ να δοκιμάσω κάτι νέο με βοήθεια.	Μπορώ να προσαρμοστώ στις αλλαγές και να δοκιμάσω νέα πράγματα εύκολα.	

4. Ανάλυση δράσης

Δεξιότητα	Αρχή	Αναπτυσ/μενη	Αυτόνομη	Παράδειγμα/ Σημειώσεις
Μπορώ να συνεργαστώ με άλλους.	Μερικές φορές δυσκολεύομαι να δουλέψω με μια ομάδα.	Μπορώ να συνεργαστώ με άλλους αν βοηθήσει ο δάσκαλος.	Μπορώ να μοιράζομαι, να ακούω και να συνεργάζομαι καλά με άλλους.	
Μπορώ να αναλάβω δράση (μικρά βήματα)	Χρειάζομαι βοήθεια για να	Μερικές φορές αναλαμβάνω	Συχνά αναλαμβάνω δράση ο ίδιος και μοιράζομαι	

στο σπίτι ή στο σχολείο).	αναλάβω δράση.	δράση όταν μου ζητηθεί.	ιδέες με άλλους.	
---------------------------	----------------	-------------------------	------------------	--

Παρακολούθηση: Αναστοχασμός δασκάλου ή/και μαθητή

Ένα πράγμα έκανα πολύ καλά: _____

Ένα πράγμα στο οποίο θέλω να εξελιχθώ: _____

Το επόμενο βήμα μου θα είναι: _____

Έρευνα αυτοαξιολόγησης μαθητών (τάξεις 1-5)

Όπως και η προηγούμενη, αυτή η έρευνα θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί για μακροπρόθεσμη αυτοαξιολόγηση (για παράδειγμα, στην αρχή, στη μέση και στο τέλος του σχολικού έτους). Με αυτόν τον τρόπο οι εκπαιδευτικοί και οι ίδιοι οι μαθητές μπορούν να δουν αλλαγές και εξέλιξη στις πράξεις και τη σκέψη τους. Να θυμάστε όμως, ότι εάν αυτή η έρευνα χρησιμοποιηθεί ως μέρος της αξιολόγησης του βαθμού στο τέλος της σχολικής χρονιάς, οι μαθητές μπορεί να απαντήσουν λίγο ανέντιμα μόνο και μόνο για να πάρουν καλύτερους βαθμούς. Οι δάσκαλοι θα πρέπει να εξηγήσουν ότι το νόημα αυτής της έρευνας δεν είναι απλώς να είναι ένα ακόμη τεστ, αλλά και να βοηθήσει τους μαθητές να συνειδητοποιήσουν πώς οι πράξεις και η σκέψη τους έχουν αλλάξει από τη στιγμή της πρώτης αξιολόγησης στην πιο πρόσφατη.

Για κάθε δήλωση παρακάτω, σκεφτείτε πόσο αληθινή είναι για εσάς. Στη συνέχεια, σχεδιάστε ή κυκλώστε το πρόσωπο που δείχνει καλύτερα την απάντησή σας:

- 😊 Ναι!
- 🙂 Λίγο
- 😐 Δεν είμαι σίγουρος
- ☹️ Όχι πραγματικά
- 😞 Όχι

Διαπίστωση	Η απάντησή σας
Προσπαθώ να φροντίζω τη Γη και το περιβάλλον κάνοντας κάτι χρήσιμο (για παράδειγμα μαζεύοντας σκουπίδια).	

Προσπαθώ να είμαι καλός και ευγενικός με τους άλλους, ακόμα κι αν δεν συμπεριφέρονται όπως εγώ.	
Μου αρέσει να μαθαίνω για τη φύση και πώς άνθρωποι και ζώα μπορούν να ζήσουν ειρηνικά μαζί.	
Όλοι στην τάξη μου μπορούν να μοιραστούν τις ιδέες τους και να γίνουν μέρος των δραστηριοτήτων μας.	
Καταλαβαίνω πώς, για παράδειγμα, η μη ύπαρξη αραχνών θα είχε επίδραση στο οικοσύστημα και θα είχε ως αποτέλεσμα την εξάπλωση κάποιων άλλων εντόμων.	
Κάνω ερωτήσεις όταν δεν καταλαβαίνω κάτι ή σκέφτομαι ότι μπορεί να είναι λάθος.	
Προσπαθώ να κατανοήσω τα προβλήματα σκεπτόμενος τι μπορεί να αισθάνονται ή να χρειάζονται διαφορετικοί άνθρωποι.	
Όλοι μπορούν να μιλήσουν και να ακουστούν όταν μιλάμε για δύσκολα προβλήματα.	
Μου είναι εύκολο να σκεφτώ πώς ο κόσμος θα είναι καλύτερος στο μέλλον!	
Μπορώ να αλλάξω τις ιδέες ή τα σχέδιά μου όταν τα πράγματα δεν πάνε όπως νόμιζα.	
Μου αρέσει να βρίσκω διασκεδαστικές και νέες ιδέες για να λύνω προβλήματα.	
Διαφορετικοί μαθητές μπορούν να φανταστούν το μέλλον με τον δικό τους τρόπο, και αυτό είναι εντάξει.	
Νομίζω ότι είναι σημαντικό να μιλάς όταν κάτι είναι άδικο ή πληγώνει τους άλλους ή τη φύση.	

Μου αρέσει να δουλεύω με άλλους για να βοηθήσω τους ανθρώπους.	
Μου αρέσει να δουλεύω με άλλους για να βοηθήσω τον πλανήτη.	
Πιστεύω ότι μπορώ να κάνω μικρά πράγματα που βοηθούν να γίνει ο κόσμος καλύτερος.	
Στην τάξη μας, όλοι βοηθάμε με τρόπους που ταιριάζουν με το ποιοι είμαστε και σε τι είμαστε καλοί.	

Για εκπαιδευτικούς κατώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης

Πρότυπο Αξιολόγησης Portfolio (Βαθμοί 6-8)

Το Portfolio έχει σκοπό να αναδείξει την ικανότητα και την ανάπτυξη των μαθητών στο εν λόγω αντικείμενο, σε αυτήν την περίπτωση τη βιωσιμότητα. Μπορεί να είναι τόσο απλό όσο ένας ψηφιακός ή φυσικός φάκελος ή τόσο περίπλοκο όσο η ιστοσελίδα που έφτιαξε ο ίδιος ένας μαθητής. Οι αξιολογήσεις που περιλαμβάνονται στον φάκελο καθορίζονται από τον δάσκαλο, αν και ενθαρρύνεται η ποικιλία.

Για έναν δάσκαλο είναι ένας πολύ καλός τρόπος να συλλέγει, να υπενθυμίζει και να αξιολογεί όλα τα απαιτούμενα έργα ή αξιολογήσεις κομμάτι-κομμάτι, καθώς μερικές φορές οι μαθητές (και οι δάσκαλοι) μπορεί να ξεχάσουν την ύπαρξη της μοναδικής αξιολόγησης. Δίνει επίσης κάποιο περιθώριο για μεμονωμένες επιλογές στους μαθητές να επιλέξουν τους πιο κατάλληλους τύπους για την εργασία τους. Για παράδειγμα, ένας μαθητής που πάσχει από παραλυτικό σκηνικό τρόπο μπορεί να βρει μια λύση από τη δημιουργία βίντεο αντί να δείχνει ζωντανή παρουσίαση μπροστά σε όλη την τάξη.

Το επόμενο έγγραφο δίνει ένα παράδειγμα του τι μπορεί να περιλαμβάνει ένας φάκελος, από την «πρώτη σελίδα» μέχρι τον τελικό προβληματισμό μετά την ολοκλήρωση όλων των εργασιών. Υπάρχουν διάφορα παραδείγματα αυτοαξιολόγησης και αυτοστοχασμού για τους μαθητές και προορίζονται να χρησιμοποιηθούν ως μακροπρόθεσμα εργαλεία για τους μαθητές να συνειδητοποιήσουν την ανάπτυξή τους με το εν λόγω θέμα. Για παράδειγμα, κάποια ενδιάμεση αυτοαξιολόγηση θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί δύο φορές κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους πριν από τον τελικό προβληματισμό. Προσέξτε να μην βάζετε πολύ αυτοστοχασμό μεταξύ των αξιολογήσεων. Αν και είναι ένας σημαντικός τρόπος για τους μαθητές να συνειδητοποιήσουν την ανάπτυξή τους, η υπερβολική χρήση μπορεί να μετατρέψει τον αυτοστοχασμό σε ανόητη αγγαρεία, η οποία ακυρώνει τον σκοπό του αυτοστοχασμού.

Το ταξίδι του φακέλου μου

Όνοματεπώνυμο μαθητή: _____

Βαθμός: _____

Περίοδος Portfolio: _____ έως _____

Τα portfolios σας βοηθούν να αναλογιστείτε το μαθησιακό σας ταξίδι στη βιωσιμότητα—πώς εξελίσσονται η σκέψη, οι πράξεις και το αίσθημα ευθύνης σας με την πάροδο του χρόνου. Προσθέστε την καλύτερη δουλειά, φωτογραφίες, προβληματισμούς και στοιχεία εδώ

Μέχρι στιγμής το συγκεκριμένο portfolio δείχνει τις δεξιότητές μου σε:

- Συστημική Σκέψη - Μελλοντικός Γραμματισμός (Ικανότητα Σκέψης και Δράσης για το Μέλλον)- Συλλογική Δράση - Κριτική Σκέψη - Πολιτική Δράση - Ατομική Πρωτοβουλία - Άλλα: _____

Η δουλειά μου

1. Τίτλος του έργου μου: _____

2. Είδος παρουσίασης: _____

(για παράδειγμα: φωτογραφία, αφίσα, γραπτός προβληματισμός, ψηφιακή παρουσίαση, βίντεο)

3. Σκοπός ή πλαίσιο: _____

4. Σε αυτό έδειξα τις ικανότητές μου λαμβάνοντας υπόψη:

- Συστημική Σκέψη - Μελλοντικός Γραμματισμός (Ικανότητα Σκέψης και Δράσης για το Μέλλον) - Συλλογική Δράση - Κριτική Σκέψη - Πολιτική Δράση - Ατομική Πρωτοβουλία - Άλλα: _____

5. Αναστοχασμός (2–5 προτάσεις):

- Τι μάθατε από αυτή τη δραστηριότητα;

- Τι σας εξέπληξε;

- Πώς σας βοήθησε να αναπτυχθείτε δουλεύοντας σε αυτό;

Ρουμπρίκα αυτοαξιολόγησης

Ικανότητα	Αναδυόμενες	Υπανάπτυκτος	Ικανός	Προχωρημένος
Συστημική Σκέψη	☐	☐	☐	☐
Γραμματισμός για το μέλλον (Ικανότητα Σκέψης και Δράσης για το Μέλλον)	☐	☐	☐	☐
Συλλογική Δράση	☐	☐	☐	☐
Κριτική σκέψη	☐	☐	☐	☐
Πολιτική Υπηρεσία	☐	☐	☐	☐
Ατομική Πρωτοβουλία	☐	☐	☐	☐

Αναστοχασμός μαθητών:

Για μία ικανότητα που αξιολογήσατε ως Επαρκής ή Προχωρημένη:

«Νιώθω σίγουρος για _____ γιατί _____».

Για μία ικανότητα που θέλετε να αναπτύξετε περαιτέρω:

«Θέλω να βελτιωθώ σε _____».

Σχόλια από ομοτίμους (προαιρετικά)

Το παράγωγο αξιολογήθηκε: _____

Τι λειτούργησε καλά: _____

Τι θα μπορούσε να είναι ακόμα καλύτερο: _____

Έμαθα ότι: _____

Ενότητα Ε: Τελικός προβληματισμός & επόμενα βήματα

Κοιτάζοντας πίσω σε αυτό το Portfolio, για τι είστε πιο περήφανοι;

Ποια δεξιότητα βιωσιμότητας θέλετε να αναπτύξετε στη συνέχεια;

Ποια είναι μια νέα ενέργεια ή πρόκληση που θα αναλάβετε στο μέλλον;

Έρευνα Μαθητών Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης

Η εργασία μας λειτουργεί κι εδώ με το ίδιο πλαίσιο που αναφέρθηκε και προηγουμένως όταν μιλήσαμε για την Έρευνα αυτοαξιολόγησης των μαθητών στις τάξεις 1-5. Μέσω της μακροχρόνιας χρήσης οι μαθητές μπορεί να παρατηρήσουν ανάπτυξη στη σκέψη τους. Για παράδειγμα, η συγκεκριμένη έρευνα θα μπορούσε να γίνει τρεις φορές κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους (στην αρχή, στη μέση και στο τέλος). Εάν η έρευνα αποτελέσει μέρος της αξιολόγησης των βαθμών στο τέλος της σχολικής χρονιάς, οι μαθητές μπορεί να απαντήσουν λίγο ανέντιμα μόνο και μόνο για να πάρουν καλύτερους βαθμούς, επομένως οι δάσκαλοι μπορεί να χρειαστεί να εξισορροπήσουν το «βάρος» αυτής της έρευνας μεταξύ του εξωτερικού κινήτρου («Θέλω καλύτερους βαθμούς!») και του ουσιαστικού αυτοστοχασμού («Αν η παρούσα έρευνα δεν επηρεάζει τίποτα, δεν έχω λόγο να ενεργήσω σοβαρά»).

Διαβάστε κάθε δήλωση και σκεφτείτε πόσο αληθινή είναι για εσάς. Χρησιμοποιήστε την παρακάτω κλίμακα και γράψτε τον αριθμό που ταιριάζει καλύτερα στο κενό:

- 1 = Καθόλου
- 2 = Ελαφρώς
- 3 = Μέτρια
- 4 = Πολύ
- 5 = Πλήρως

Διαπίστωση	Η απάντησή σας
Σκέφτομαι πώς οι πράξεις μου επηρεάζουν τον πλανήτη και τις μελλοντικές γενιές.	
Με ενδιαφέρει η δικαιοσύνη και ο σεβασμός για τους ανθρώπους κάθε προέλευσης.	
Καταλαβαίνω πώς συνδέονται οι άνθρωποι και η φύση και γιατί έχει σημασία.	
Η εκπαίδευση για την αειφορία στο σχολείο μου περιλαμβάνει φωνές και εμπειρίες από διαφορετικούς πολιτισμούς και ομάδες.	
Βλέπω πώς συνδέονται διαφορετικά πράγματα –όπως το κλίμα, η οικονομία και η κοινωνία.	
Αμφισβητώ τις πληροφορίες και προσπαθώ να καταλάβω τι είναι πραγματικά αλήθεια.	
Προσπαθώ να κατανοήσω τα προβλήματα βιωσιμότητας εξετάζοντάς τα από την οπτική γωνία διαφορετικών ανθρώπων.	
Όλοι στο σχολείο μου έχουν την ευκαιρία να λάβουν μέρος σε συζητήσεις σχετικά με τις προκλήσεις της βιωσιμότητας.	
Μου αρέσει να σκέφτομαι πώς μπορούμε να δημιουργήσουμε καλύτερο μέλλον για όλους.	
Μπορώ να προσαρμοστώ στις αλλαγές και την αβεβαιότητα όταν εργάζομαι σε προκλήσεις βιωσιμότητας.	
Μου αρέσει να εξερευνώ δημιουργικές και νέες ιδέες για την επίλυση ζητημάτων βιωσιμότητας.	
Το σχολείο μου ενθαρρύνει διαφορετικές προοπτικές όταν φανταζόμαστε βιώσιμο μέλλον.	

Κατανοώ πώς οι αποφάσεις και οι πολιτικές μπορούν να επηρεάσουν τη βιωσιμότητα.	
Μου αρέσει να συνεργάζομαι με άλλους για να έχω θετικό αντίκτυπο στο σχολείο ή την κοινότητά μου.	
Νιώθω ότι μπορώ να αναλάβω δράση και να συνεισφέρω στη βιωσιμότητα με ουσιαστικούς τρόπους.	
Το σχολείο μου βοηθά κάθε μαθητή να βρει τον δικό του τρόπο να συμμετάσχει στις προσπάθειες βιωσιμότητας.	

10. Συμπέρασμα

Το Παιδαγωγικό Μοντέλο InclusiveFuture για τη διδασκαλία, τη μάθηση και την αξιολόγηση των ικανοτήτων βιωσιμότητας αντιπροσωπεύει μια σημαντική πρόοδο στην ενσωμάτωση της βιωσιμότητας και της ένταξης στην κανονική εκπαίδευση, ένα σημαντικό βήμα προς την ενσωμάτωση κρίσιμων παγκόσμιων προκλήσεων σε σχολικό επίπεδο. Βασιζόμενο σε καθιερωμένες θεωρίες όπως η Θεωρία Συστημάτων, η Θεωρία Οικολογικών Συστημάτων, ο Καθολικός Σχεδιασμός για τη Μάθηση (UDL) και το Μοντέλο Διατομεακότητας του Crenshaw, το μοντέλο προσφέρει ένα ολιστικό και συνεκτικό πλαίσιο για την προώθηση της βιωσιμότητας και της ένταξης στα σχολεία.

Το Παιδαγωγικό Μοντέλο InclusiveFuture υπερβαίνει τις κατακερματισμένες προσεγγίσεις για τη βιωσιμότητα και την ένταξη, προσφέροντας ένα συνεκτικό και ολοκληρωμένο πλαίσιο που μπορεί να εφαρμοστεί σε διάφορα εκπαιδευτικά πλαίσια:

- **Μετάβαση από την αντιδραστική στην προληπτική ένταξη:** Ενσωματώνοντας τις αρχές του UDL και εστιάζοντας στην πρόβλεψη της μεταβλητότητας, το μοντέλο ενθαρρύνει τους εκπαιδευτικούς να σχεδιάζουν περιβάλλοντα μάθησης που είναι εγγενώς χωρίς αποκλεισμούς, αντί να βασίζονται σε αντιδραστικές προσαρμογές. Αυτό ευθυγραμμίζεται με την κατανόηση ότι η διαφορετικότητα είναι ο κανόνας και όχι η εξαίρεση.
- **Ενδυνάμωση των μαθητών:** Η έμφαση στην παιδαγωγική με επίκεντρο τον μαθητή, την αυτενέργεια των μαθητών και τον κριτικό προβληματισμό μετατρέπει τους μαθητές από παθητικούς αποδέκτες γνώσης σε ενεργούς συνδημιουργούς βιώσιμου και δίκαιου μέλλοντος (ευθυγράμμιση με τον SDG4.7). Αυτό καλλιεργεί όχι μόνο τη γνώση αλλά και την ταυτότητα και τη δράση που είναι απαραίτητες για τη μετασχηματιστική δράση.
- **Διεπιστημονική και Συστημική Σκέψη:** Με την προώθηση της διεπιστημονικής και βασισμένης σε φαινόμενα μάθησης, το μοντέλο προωθεί τη συστημική σκέψη σύμφωνα με το πλαίσιο GreenComp, επιτρέποντας στους μαθητές να κατανοήσουν τις διασυνδέσεις μεταξύ περιβαλλοντικών, κοινωνικών και οικονομικών συστημάτων.
- **Ολιστική Ανάπτυξη Εκπαιδευτικών:** Περιγράφοντας συγκεκριμένες παιδαγωγικές ικανότητες και δίνοντας έμφαση στη συνεχή επαγγελματική μάθηση, το μοντέλο παρέχει έναν σαφή οδικό χάρτη για τους εκπαιδευτικούς ώστε να αναπτύξουν τις δεξιότητες και την αυτοπεποίθηση που απαιτούνται για την αποτελεσματική εφαρμογή της εκπαίδευσης για την αειφορία χωρίς αποκλεισμούς.

- **Ενίσχυση της σχολικής κουλτούρας:** Μέσω μιας προσέγγισης ολόκληρου του σχολείου που εκτιμά τη συμμετοχή, τη συνεργασία και την ευημερία, το μοντέλο υποστηρίζει τον μετασχηματισμό ολόκληρου του ιδρύματος, όπου η βιωσιμότητα και η ένταξη ενσωματώνονται σε όλες τις πτυχές της σχολικής ζωής.

Μελλοντικές Θεωρήσεις και Περιορισμοί

Ενώ το Παιδαγωγικό Μοντέλο InclusiveFuture παρέχει ένα ισχυρό πλαίσιο, η επιτυχής εφαρμογή και ο μακροπρόθεσμος αντίκτυπός του θα εξαρτηθούν από διάφορους παράγοντες:

- **Ευθυγράμμιση και υποστήριξη πολιτικής:** Για να κλιμακωθεί αποτελεσματικά το μοντέλο, οι ευρωπαϊκές, εθνικές και περιφερειακές εκπαιδευτικές πολιτικές θα πρέπει να ευθυγραμμίζονται με τις αρχές του, παρέχοντας τους απαραίτητους πόρους, την ευελιξία του προγράμματος σπουδών και τα πλαίσια αξιολόγησης που εκτιμούν τις ολοκληρωμένες ικανότητες βιωσιμότητας και ένταξης.
- **Συνεχής Επαγγελματική Ανάπτυξη:** Τα προγράμματα συνεχούς και συνεργατικής επαγγελματικής ανάπτυξης είναι ζωτικής σημασίας για να διασφαλιστεί ότι οι εκπαιδευτικοί ενισχύουν συνεχώς τις δεξιότητες και την αυτοπεποίθησή τους. Αυτό θα πρέπει να περιλαμβάνει ευκαιρίες για μάθηση από ομοτίμους και ανταλλαγή ορθών πρακτικών.
- **Προσαρμογή με βάση τα συμφραζόμενα:** Ενώ το μοντέλο είναι ευέλικτο, η συνεχής έρευνα και η πολιτισμικά ανταποκρινόμενη προσαρμογή θα είναι ζωτικής σημασίας για τη διατήρηση της συνάφειάς του σε διάφορα εκπαιδευτικά πλαίσια και εξελισσόμενες προκλήσεις βιωσιμότητας.
- **Μέτρηση του αντίκτυπου:** Η ανάπτυξη εργαλείων αξιολόγησης μικτών μεθόδων για τη μέτρηση του αντίκτυπου του μοντέλου στη μάθηση, τη συμπεριφορά και τη σχολική κουλτούρα θα είναι απαραίτητη. Αυτό θα πρέπει να περιλαμβάνει στοιχεία χαρτοφυλακίου και διαχρονικά δεδομένα για την αποτύπωση της ολιστικής ανάπτυξης ικανοτήτων.

Το Παιδαγωγικό Μοντέλο InclusiveFuture προσφέρει μια έγκαιρη και ολοκληρωμένη απάντηση στην παγκόσμια ανάγκη για εκπαιδευτικά συστήματα που προετοιμάζουν τους μαθητές για ένα περίπλοκο και αβέβαιο μέλλον. Βασισμένο στη θεωρία και την πρακτική καθοδήγηση, δίνει τη δυνατότητα στους εκπαιδευτικούς να καλλιεργήσουν ηθικά υπεύθυνους, κριτικά στοχαστικούς και προσανατολισμένους στη δράση μαθητές. Η υλοποίησή του στηρίζει τους στόχους του Ευρωπαϊκού Χώρου Εκπαίδευσης 2030, διασφαλίζοντας ότι η εκπαίδευση δίνει τη δυνατότητα σε όλους τους εκπαιδευόμενους να συμβάλουν σε έναν δίκαιο και βιώσιμο κόσμο χωρίς αποκλεισμούς.

Αναφορές

Aithal, A., & Aithal, P. Σ. (2021). Ένα εννοιολογικό πλαίσιο για την επίτευξη των στόχων βιώσιμης ανάπτυξης μέσω της αειφόρου εκπαίδευσης. *Διεθνές Περιοδικό Εφαρμοσμένης Μηχανικής και Επιστολών Διοίκησης*, 5(1), 1–19.

Andreotti, B. (2006). Ήπια έναντι κρίσιμης εκπαίδευσης για την παγκόσμια ιθαγένεια. *Πολιτική & Πρακτική: Ανασκόπηση Αναπτυξιακής Εκπαίδευσης*, 3, 40–51.

Barth, M., Godemann, J., Rieckmann, M., & Stoltenberg, U. (2007). Ανάπτυξη βασικών ικανοτήτων για τη βιώσιμη ανάπτυξη στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. *Διεθνές Περιοδικό Αειφορίας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση*, 8(4), 416–430.
<https://doi.org/10.1108/14676370710823582>

Bertalanffy, L. von. (1968). *Γενική θεωρία συστημάτων: Θεμέλια, ανάπτυξη, εφαρμογές*. Τζορτζ Μπραζίλερ.

Bianchi, Γ. (2020). *GreenComp: Το ευρωπαϊκό πλαίσιο ικανοτήτων βιωσιμότητας*. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Κοινό Κέντρο Ερευνών.

Bianchi, G., Pisiotis, U., & Cabrera Giraldez, M. (2022). *GreenComp: Το ευρωπαϊκό πλαίσιο ικανοτήτων βιωσιμότητας*. Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Blum, N., Nazir, J., Breiting, S., Goh, K., & Pedretti, E. (2013). Εξισορρόπηση των εντάσεων και αντιμετώπιση των εννοιολογικών προκλήσεων της εκπαίδευσης για τη βιώσιμη ανάπτυξη και την κλιματική αλλαγή. *Έρευνα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης*, 19(2), 206–217.

Booth, T., & Ainscow, M. (2011). *Δείκτης ένταξης: Ανάπτυξη της μάθησης και της συμμετοχής στα σχολεία*. Κέντρο Μελετών για την Εκπαίδευση χωρίς Αποκλεισμούς (CSIE).

Boud, D., & Falchikov, N. (Επιμ.). (2007). *Επανεξέταση της αξιολόγησης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση: Μάθηση μακροπρόθεσμα*. Ρούτλετζ.

Bronfenbrenner, H. (1979). *Η οικολογία της ανθρώπινης ανάπτυξης: Πειράματα από τη φύση και το σχεδιασμό*. Πανεπιστημιακός Τύπος του Χάρβαρντ.

Μπερνς, Δ. (2007). *Συστημική έρευνα δράσης: Μια στρατηγική για αλλαγή ολόκληρου του συστήματος*. Πολιτική Τύπος.

Crenshaw, K. (1989). Αποπεριθωριοποίηση της διασταύρωσης φυλής και φύλου: Μια μαύρη φεμινιστική κριτική του δόγματος κατά των διακρίσεων. *Νομικό Φόρουμ του Πανεπιστημίου του Σικάγο*, 1989(1), 139–167.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2022). *Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία*. Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Ευρωπαϊκός Οργανισμός Περιβάλλοντος. (2021). *ΕΠΙ 2021*. Ευρωπαϊκή Ένωση.

Fettes, M., & Judson, G. (2011). Η φαντασία και τα γνωστικά εργαλεία της τοποκεντρικής εκπαίδευσης. *Καναδική Εφημερίδα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης*, 16, 45–55.

Freire, P. (1970). *Παιδαγωγική των καταπιεσμένων*. Herder και Herder.

Gaudelli, W. (2009). *Εκπαίδευση για την ιδιότητα του παγκόσμιου πολίτη: Καθημερινή υπέρβαση*. Ρούτλετζ.

Γκέι, Γ. (2010). *Πολιτισμικά ανταποκρινόμενη διδασκαλία: Θεωρία, έρευνα και πρακτική* (2η έκδοση). Τύπος Κολλεγίου Δασκάλων.

Goodale, T., DelliCarpini, M., & Pashby, K. (2024). Εκπαίδευση για την ιδιότητα του παγκόσμιου πολίτη: Κριτικές προοπτικές. *Παγκοσμιοποίηση, Κοινωνίες και Εκπαίδευση*.

Hargreaves, A., & Fullan, M. (2020). *Επαγγελματικό κεφάλαιο: Μεταμορφώνοντας τη διδασκαλία σε κάθε σχολείο*. Τύπος Κολλεγίου Δασκάλων.

Hargreaves, A., & O'Connor, M. T. (2018). *Συνεργατικός επαγγελματισμός*. Κόρβιν.

Hooda, A., & Tuba, O. (2025). Σύγκριση των ικανοτήτων βιωσιμότητας στα σχολικά προγράμματα σπουδών στην Ευρώπη και πέρα από αυτήν (σελ. 1–106). Μέλλον χωρίς αποκλεισμούς: Προώθηση της ένταξης μέσω της βιώσιμης εκπαίδευσης (POL-EXP). Ανακτήθηκε το 2025, από https://inclusive-future.eu/wp-content/uploads/2025/06/SUSTAINABILITY-SCHOOL-CURRICULA_InclusiveFuture_May2025.pdf

Hungerford, X. P. (2009). Περιβαλλοντική εκπαίδευση (ΠΕ) για τον 21ο αιώνα: Πού ήμασταν; Πού βρισκόμαστε τώρα; Πού κατευθυνόμαστε; *Η Εφημερίδα της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης*, 41(1), 1–6.

Jensen, B. B., & Schnack, K. (1997). Η προσέγγιση της ικανότητας δράσης στην περιβαλλοντική εκπαίδευση. *Έρευνα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης*, 3(2), 163–178.

Kortetmäki, T., et al. (2023). Πλανητική ευημερία και εκπαίδευση. *Επιστήμη της Αειφορίας*, 18(2), 433–446.

Laurie, R., Nonoyama-Tarumi, Y., McKeown, R., & Hopkins, C. (2016). Συμβολή της εκπαίδευσης για την αειφόρο ανάπτυξη (ESD) στην ποιοτική εκπαίδευση: Μια σύνθεση της έρευνας. *Εφημερίδα της Εκπαίδευσης για την Αειφόρο Ανάπτυξη*, 10(2), 226–242.

Loreman, T. (2017). *Παιδαγωγική για την εκπαίδευση χωρίς αποκλεισμούς*. Ρούτλετζ.

Meadows, D. H. (2008). *Σκέψη στα συστήματα: Βασικός Οδηγός*. Εκδόσεις Chelsea Green.

Mogensen, Φ., & Schnack, K. (2010). Η προσέγγιση ικανοτήτων δράσης και οι «νέες» προσεγγίσεις της εκπαίδευσης για την αειφόρο ανάπτυξη, τα κριτήρια ικανότητας και ποιότητας. *Έρευνα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης*, 16(1), 59–74.

Nussbaum, M. (2011). *Δημιουργώντας δεξιότητες: Η θεωρία της ανθρώπινης ανάπτυξης*. Τύπος Belknap.

ΟΟΣΑ. (2020). *Αποτελέσματα PISA 2020*. Εκδόσεις ΟΟΣΑ.

Oinonen, M., Matero, I., Arffman, I., & Aaltonen, K. (2024). Συμμετοχή των μαθητών στην συμπεριληπτική εκπαίδευση για την αειφορία. *Σκανδιναβικό Περιοδικό Εκπαιδευτικής Έρευνας*.

Pashby, K., da Costa, M., Stein, S., & Andreotti, V. (2020). Το «Έργο» της Εκπαίδευσης για την Παγκόσμια Ιθαγένεια: Μια ανάλυση της εξουσίας και της υποκειμενοποίησης. *Αρχαία Ανάλυσης Εκπαιδευτικής Πολιτικής*, 28(1).

Rawls, J. (1971). *Μια θεωρία της δικαιοσύνης*. Πανεπιστημιακός Τύπος του Χάρβαρντ.

Rose, D. H., & Meyer, A. (2002). *Διδάσκοντας κάθε μαθητή στην ψηφιακή εποχή: Καθολικός σχεδιασμός για μάθηση*. ΑΣΔ.

Sass, W., Schönstein, J., & Budke, A. (2022). Ικανότητα δράσης στην ESD. *Διεθνές Περιοδικό Αειφορίας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση*, 23(3), 477–493.

Senge, P. (1990). *Ο πέμπτος κλάδος: Η Τέχνη και η Πρακτική της Μαθησιακής Οργάνωσης*. Doubleday.

Slee, P. (2011). *Το ακανόνιστο σχολείο: Αποκλεισμός, σχολική εκπαίδευση και εκπαίδευση χωρίς αποκλεισμούς*. Ρούτλετζ.

Στέρλινγκ, Σ. (2010). Μετασηματιστική μάθηση και βιωσιμότητα: Σκιαγράφηση του εννοιολογικού εδάφους. *Μάθηση και διδασκαλία στην τριτοβάθμια εκπαίδευση*, 5, 17–33.

Στέρλινγκ, Σ. (2013). *Το βιώσιμο πανεπιστήμιο: Πρόοδος και προοπτικές*. Ρούτλετζ.

Tilbury, Δ., & Wortman, Δ. (2004). *Συμμετοχή των ανθρώπων στη βιωσιμότητα*. Επιτροπή IUCN για την Εκπαίδευση και την Επικοινωνία.

ΟΥΝΕΣΚΟ. (2017). *Εκπαίδευση για Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης: Μαθησιακοί στόχοι*. Εκπαιδευτικός, Επιστημονικός και Πολιτιστικός Οργανισμός των Ηνωμένων Εθνών. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000247444>

Ηνωμένα Έθνη. (2015). *Μεταμορφώνοντας τον κόσμο μας: Η ατζέντα του 2030 για τη βιώσιμη ανάπτυξη*.

Vesely, É-T., Szönerfi, J., Hajdu, E. & Hajdu, Z. (2025). Καλές Πρακτικές Συμπεριληπτικής και Βιώσιμης Εκπαίδευσης. InclusiveFuture: Προώθηση της ένταξης μέσω της βιώσιμης εκπαίδευσης (POL-EXP). Ανακτήθηκε από <https://inclusive-future.eu/wp-content/uploads/2025/09/GOOD-PRACTICES-OF-SUSTAINABLE-AND-INCLUSIVE-EDUCATION.pdf>

Vesely, É-T. & Szönerfi, J. (2025). Ομάδες εστίασης για την εκπαίδευση για την αειφορία και τη συμπερίληψη. Μέλλον χωρίς αποκλεισμούς: Προώθηση της ένταξης μέσω της βιώσιμης εκπαίδευσης (POL-EXP). Ανακτήθηκε το 2025, από

https://inclusive-future.eu/wp-content/uploads/2025/06/Focus-Groups-on-Sustainability-Educationand-Inclusiveness_Report.pdf

Vislie, Λ. (2003). Από την ένταξη στην ένταξη: Εστιάζοντας τις παγκόσμιες τάσεις και αλλαγές στις δυτικοευρωπαϊκές κοινωνίες. *Ευρωπαϊκό Περιοδικό Ειδικής Αγωγής*, 18(1), 17–35.

Γούλς, Α. Ε. Τζ. (2011). Μαθαίνοντας τον δρόμο μας προς τη βιωσιμότητα. *Εφημερίδα της Εκπαίδευσης για την Αειφόρο Ανάπτυξη*, 5(2), 177–186.
<https://doi.org/10.1177/097340821100500208>

Wiek, A., Withycombe, L., & Redman, C. L. (2011). Βασικές ικανότητες στη βιωσιμότητα: Ένα πλαίσιο αναφοράς για την ανάπτυξη ακαδημαϊκών προγραμμάτων. *Επιστήμη της Αειφορίας*, 6(2), 203–218.

Παραρτήματα (προαιρετικά)

Παράρτημα 1. Σχετικά με το έργο InclusiveFuture

Το έργο InclusiveFuture, που χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση, στοχεύει να υποστηρίξει την ενσωμάτωση των ικανοτήτων βιωσιμότητας στην εκπαιδευτική διαδικασία, η οποία θα οδηγήσει σε ένα περιβάλλον χωρίς αποκλεισμούς για εκπαιδευτικούς και μαθητές και θα ενδυναμώσει τη μετάβαση των σχολείων προς βιώσιμες και **χωρίς αποκλεισμούς πρακτικές**.

Αναγνωρίζοντας την επιτακτική ανάγκη για την καλλιέργεια ικανοτήτων βιωσιμότητας από νεαρή ηλικία, αυτό το έργο επικεντρώνεται στο θέμα 4: Σχολική εκπαίδευση, με έμφαση στην Προτεραιότητα 9: Ανάπτυξη ικανοτήτων βιωσιμότητας. Σε ευθυγράμμιση με αυτήν την προτεραιότητα, οι στόχοι του έργου συνδέονται άρρηκτα με τις προτεραιότητες του Ευρωπαϊκού Χώρου Εκπαίδευσης (EXE):

1. Διευκόλυνση της εκπαίδευσης χωρίς αποκλεισμούς: Το έργο προσπαθεί να προσφέρει τρόπους για την ανάπτυξη ικανοτήτων βιωσιμότητας μεταξύ των μαθητών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που προέρχονται από ευάλωτες ομάδες και αγροτικές περιοχές, όπως μετανάστες, πρόσφυγες και εθνοτικές μειονότητες. Στοχεύει στη δημιουργία πλαισίων για την καλλιέργεια τέτοιων ικανοτήτων μεταξύ αυτών των ομάδων.

2. Υποστήριξη της εκπαίδευσης για τη βιώσιμη ανάπτυξη (ESD): Εμπνευσμένο από τη σύσταση του Συμβουλίου σχετικά με τη μάθηση για την πράσινη μετάβαση και τη βιώσιμη ανάπτυξη και το ευρωπαϊκό πλαίσιο ικανοτήτων βιωσιμότητας, το έργο στοχεύει στην ανάπτυξη ολοκληρωμένων εκπαιδευτικών προγραμμάτων προσαρμοσμένων σε διάφορες ηλικιακές ομάδες και εκπαιδευτικά επίπεδα. Αυτά τα προγράμματα σπουδών θα ενσωματώνουν έννοιες της βιωσιμότητας, της διατήρησης του περιβάλλοντος και των πράσινων τεχνολογιών, ευθυγραμμιζόμενα με το Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Ικανοτήτων Βιωσιμότητας. Επιπλέον, το έργο θα παρέχει προγράμματα κατάρτισης και ενίσχυσης για τους εκπαιδευτικούς προκειμένου να υλοποιούν αποτελεσματικά την ESD.

Η διακρατική συνεργασία που διευκολύνεται από αυτό το έργο θα συμβάλει στην Ευρωπαϊκή Ατζέντα Δεξιοτήτων προωθώντας καινοτόμες προσεγγίσεις πολιτικής που έχουν τη δυνατότητα να ενισχύσουν τα συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης σε ολόκληρη την Ευρώπη. Ο πρωταρχικός στόχος του έργου είναι να

επηρεάσει την πολιτική στη σχολική εκπαίδευση αναπτύσσοντας καινοτόμες προσεγγίσεις για την ενσωμάτωση βιώσιμων ικανοτήτων στα σχολεία σε όλη την Ευρώπη. Το έργο στοχεύει στην ενσωμάτωση των ικανοτήτων βιωσιμότητας στα σχολικά προγράμματα, αντιμετωπίζοντας άμεσα την προτεραιότητα του Erasmus+ για την προώθηση της εκπαίδευσης για τη βιώσιμη ανάπτυξη. Αναπτύσσοντας ολοκληρωμένα μοντέλα προγραμμάτων σπουδών και παρέχοντας επαγγελματική ανάπτυξη στους εκπαιδευτικούς, το έργο διασφαλίζει ότι οι μαθητές αποκτούν κρίσιμες ικανότητες βιωσιμότητας. Αυτό είναι σύμφωνο με τους στόχους του GreenComp, το οποίο τονίζει τη σημασία του εξοπλισμού των μαθητών με τις δεξιότητες που απαιτούνται για την αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών προκλήσεων και την προώθηση βιώσιμων τρόπων ζωής.

1.1 Συμμετέχουσες χώρες και οργανισμοί

Τα δεδομένα συλλέχθηκαν από τις οκτώ χώρες που αναφέρονται μέσω των ακόλουθων οργανισμών-εταίρων του έργου InclusiveFuture (βλ. εικ. 1):

1. Βουλγαρία

- a. Το Κέντρο Εκπαιδευτικής Ένταξης Παιδιών και Μαθητών από Εθνοτικές Μειονότητες (CEICSEM) στη Βουλγαρία είναι ένα ίδρυμα που υποστηρίζεται από την κυβέρνηση και επικεντρώνεται στην προώθηση ίσων εκπαιδευτικών ευκαιριών για παιδιά από εθνοτικές μειονότητες. Εργάζεται για την ένταξη των μαθητών στο εκπαιδευτικό σύστημα, την υποστήριξη της δίγλωσσης εκπαίδευσης και την προώθηση του διαπολιτισμικού διαλόγου. Το κέντρο αναπτύσσει πολιτικές, χρηματοδοτεί έργα και συνεργάζεται με ΜΚΟ και σχολεία για τη μείωση των εκπαιδευτικών ανισοτήτων.
- b. Law and Psychology (LP), ένας μη κερδοσκοπικός οργανισμός με έδρα τη Βουλγαρία. Οι κύριες δραστηριότητες του οργανισμού επικεντρώνονται στην ενίσχυση της ανάπτυξης δεξιοτήτων και ικανοτήτων των νέων και των ευάλωτων ομάδων. διοργάνωση κατάρτισης, συνεδρίων και σεμιναρίων· υποστήριξη φοιτητών Νομικής και Ψυχολογίας κατά τη διάρκεια της πρακτικής τους άσκησης, καθώς και διεξαγωγή έρευνας στον τομέα της βουλγαρικής, ευρωπαϊκής και διεθνούς νομοθεσίας.

2. Φινλανδία

- a. Η Glocal Minta OY (GM), είναι μια παγκοσμίως συνδεδεμένη ΜΜΕ που βρίσκεται στο Jyväskylä της Φινλανδίας, στο επίκεντρο της ανάπτυξης της εκπαίδευσης, με επίκεντρο τη βιωσιμότητα και την εκπαίδευση για την παγκόσμια ιθαγένεια (www.finnminta.com/en). Η GM προωθεί τον διάλογο και την ανάπτυξη τόσο στη Φινλανδία όσο και παγκοσμίως. Ειδικεύεται στην εκπαίδευση για τη βιώσιμη ανάπτυξη, την εκπαίδευση

για την πλανητική ευημερία, την ικανότητα δράσης για την ευημερία, τη μάθηση βάσει φαινομένων και τη διεπιστημονική μάθηση. Η τεχνογνωσία της επεκτείνεται στην εκπαιδευτική έρευνα και καινοτομία, στην ανάπτυξη πλαισίου και στις συνεργατικές, συγκριτικές ερευνητικές διαδικασίες, οδηγώντας σε σημαντικές προόδους στην εκπαίδευση παγκοσμίως. Οι πρωτοβουλίες του, όπως οι θεματικές εβδομάδες βιωσιμότητας και οι εκδηλώσεις κατάρτισης εκπαιδευτικών του Finn Minto Forum, παρέχουν πρακτικές και βιωματικές ευκαιρίες μάθησης και διάδοσης.

3. Ελλάδα

α. Το Big Bang School (BBS), ένα καινοτόμο δημοτικό σχολείο που ιδρύθηκε το 2019 στα σύνορα Θεσσαλονίκης και Χαλκιδικής, ιδρύθηκε από οραματιστές εκπαιδευτικούς για να προσφέρει μια ολιστική μαθησιακή εμπειρία σε μαθητές από όλη την Ελλάδα με τρεις βασικές αρχές: βελτίωση της συνείδησης, ανάπτυξη δεξιοτήτων ζωής και διδασκαλία μέσω διαφοροποιημένης μάθησης. Σε ένα περιβάλλον που καλλιεργεί την περιέργεια, την προσωπική ανάπτυξη και τη βαθιά εκτίμηση για τη γνώση και τη φύση, οι μαθητές στο BBS έχουν τη δυνατότητα να διαμορφώσουν το μέλλον. Μέσα από εκπαιδευτικές εκδρομές, διαδραστικά εργαστήρια, καλλιτεχνικές δραστηριότητες και συνεργατικά έργα, οι μαθητές καλλιεργούν τα ταλέντα τους, αναπτύσσουν δεξιότητες κριτικής σκέψης και ενισχύουν την κοινωνική τους δέσμευση. Το BBS προωθεί μια ισχυρή σύνδεση με τη φύση, δημιουργώντας ένα δυναμικό περιβάλλον μάθησης που ενθαρρύνει τη συνεργασία, την ανακάλυψη και την προσωπική ανάπτυξη – διαμορφώνοντας υπεύθυνα, καινοτόμα και δημιουργικά άτομα. Αγκαλιάζοντας τις αρχές της πολυγλωσσίας από μικρή ηλικία, εξερευνούμε την αλληλεπίδραση γλωσσών και πολιτισμών στον ανθρώπινο εγκέφαλο, εξοπλίζοντας τους μαθητές με πολύτιμες γλωσσικές και διαπολιτισμικές δεξιότητες. Το όραμα του σχολείου είναι να δημιουργήσει ένα μετασχηματιστικό περιβάλλον μάθησης για κάθε μαθητή, προετοιμάζοντάς τον για το μέλλον και βοηθώντας τον να γίνει οι καλύτερες εκδοχές του εαυτού του.

4. Ουγγαρία

α. [Το Περιφερειακό Κέντρο Πληροφόρησης και Επιστημονικής Ανάπτυξης \(RCISD\)](#), μια καινοτόμος ΜΜΕ υπό την ηγεσία γυναικών, διαθέτει εκτενή εμπειρία στην προώθηση εκπαιδευτικών πρακτικών χωρίς αποκλεισμούς και στην καταπολέμηση των ανισοτήτων μέσω της διεθνούς συνεργασίας. Το RCISD διαπρέπει σε έργα όπως η Ουγγρική Βραδιά Ερευνητών και το Inclusion4Schools, προωθώντας τη διεπιστημονική συνεργασία και τη συμπερίληψη στην εκπαίδευση.

Μέσω πρωτοβουλιών όπως το STEAMCRAFT, εμπλέκουν τους μαθητές στη βιωματική μάθηση, ενώ έργα όπως το BIOLOC και το CELEBio αναδεικνύουν τη βιώσιμη ανάπτυξη. Η ενσωμάτωση της τεχνογνωσίας του RCISD στην εκπαίδευση για την αειφορία διασφαλίζει τη συμπερίληψη και την καινοτόμο μάθηση.

β. Το Πανεπιστήμιο Obuda (OE) είναι βασικός παράγοντας στην ουγγρική τριτοβάθμια εκπαίδευση και κορυφαίο ίδρυμα προσανατολισμένο στην πρακτική, όπου 11,000 φοιτητές συνεχίζουν τις σπουδές τους. Σύμφωνα με την τελευταία έκθεση των Times Higher Education του 2024, το ΟΥ είναι το τεχνικό πανεπιστήμιο με την υψηλότερη κατάταξη στην Ουγγαρία. Προσφέρει ανταγωνιστικές γνώσεις στους τομείς της μηχανολογίας, της μηχανικής, της επιστήμης των υπολογιστών, των εφαρμοσμένων μαθηματικών, των οικονομικών, της γεωπληροφορικής, της αρχιτεκτονικής, του μάρκετινγκ και της κατάρτισης εκπαιδευτικών σε 7 σχολές, 2 εκπαιδευτικά κέντρα, 16 προγράμματα BA/BSc (8 στα αγγλικά) και 14 προγράμματα MA/MSc (7 στα αγγλικά). Το ΟΥ λειτουργεί 3 διδακτορικές σχολές. Το ΟΥ είναι φορέας σε πολλούς διεθνείς οργανισμούς και διμερή και διεθνή προγράμματα (επί του παρόντος πάνω από 20 επιστημονικά έργα χρηματοδοτούμενα από την ΕΕ).

5. Πορτογαλία

α. Το Instituto Superior Técnico / Πανεπιστήμιο της Λισαβόνας Técnico Lisboa είναι η κορυφαία σχολή Μηχανικής, Επιστήμης, Τεχνολογίας και Αρχιτεκτονικής της Πορτογαλίας, αναγνωρισμένη για την ακαδημαϊκή αριστεία, τον ερευνητικό αντίκτυπο και τις ισχυρές διεθνείς συνεργασίες. Με περισσότερους από 11,000 φοιτητές από 60+ εθνικότητες, το Técnico προωθεί την καινοτομία, την επιχειρηματικότητα και την έρευνα αιχμής για την αντιμετώπιση παγκόσμιων προκλήσεων. Το σχολείο συμμετέχει ενεργά σε διεθνή ακαδημαϊκά δίκτυα (CLUSTER, TIME, CESAER) και συνεργάζεται με κορυφαία πανεπιστήμια όπως το MIT, το CMU, το UT-Austin και το EPFL μέσω διπλών πτυχίων και κοινών διδακτορικών προγραμμάτων. Η Técnico δεσμεύεται να επεκτείνει την παγκόσμια παρουσία της μέσω στρατηγικών συνεργασιών, διεπιστημονικής έρευνας και μεταφοράς γνώσης, καθιστώντας την βασικό παράγοντα σε διεθνή έργα.

6. Ρουμανία

α. Το Focus Eco Center είναι ένας μη κερδοσκοπικός οργανισμός με έδρα το Tg. Mures της Ρουμανίας και δραστηριοποιείται κυρίως στην περιοχή της Κεντρικής Τρανσυλβανίας. Κύριος στόχος του οργανισμού είναι η συλλογή και διανομή ποιοτικών πληροφοριών για βασικά περιβαλλοντικά ζητήματα, όπως η κλιματική αλλαγή ή η απώλεια βιοποικιλότητας, και η προώθηση πολύτιμων, επιστημονικά

τεκμηριωμένων πληροφοριών για λύσεις. Το Focus πιστεύει ότι οι δάσκαλοι και οι εκπαιδευτικοί των σχολείων είναι οι κατάλληλοι άνθρωποι που μπορούν να επηρεάσουν το μέλλον των επόμενων γενεών, επομένως οι κύριες ομάδες-στόχοι μας είναι τα σχολεία, αλλά συνεργάζεται και με άλλες ομάδες, όπως οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής. Αναπτύσσει πιλοτικά έργα ειδικά στον τομέα της διαχείρισης των υδάτων και προσφέρει τις εμπειρίες της για εφαρμογή από μεγαλύτερα συστήματα.

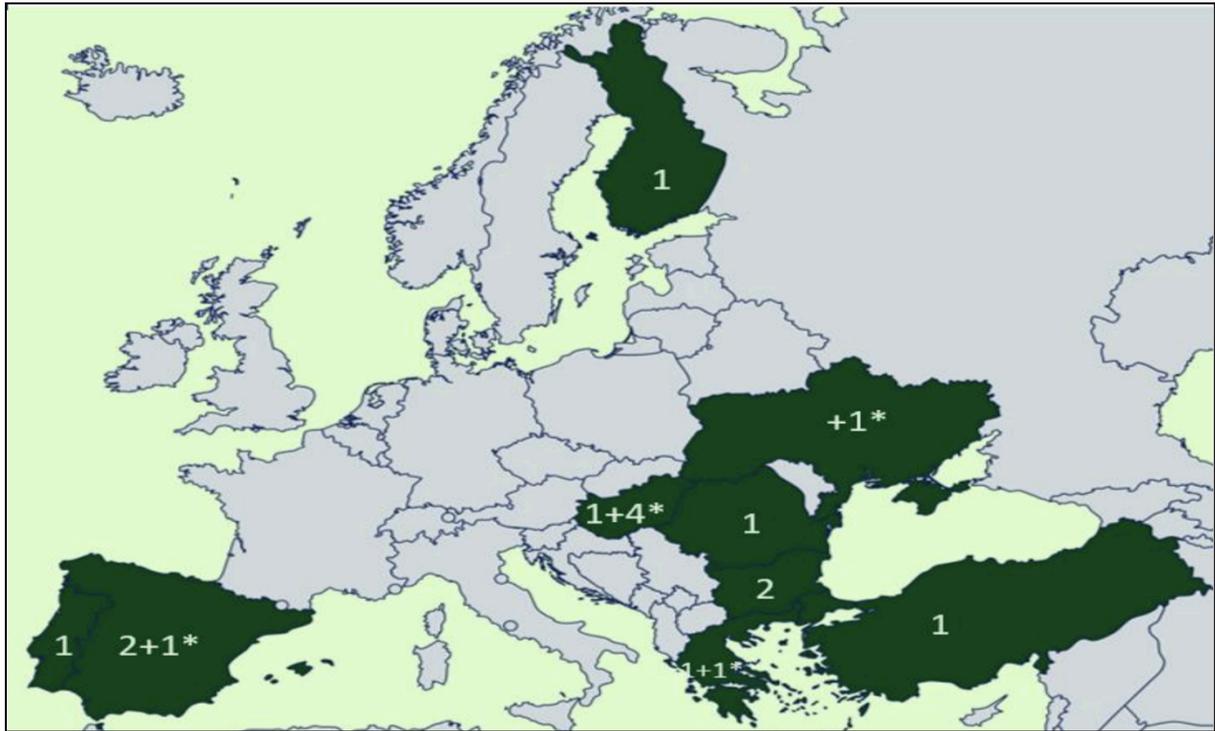
7. Ισπανία

α. Το Open Europe είναι ένας μη κερδοσκοπικός οργανισμός με έδρα το Reus της Ισπανίας, αφιερωμένος στην προώθηση της ευρωπαϊκής κινητικότητας, της δια βίου μάθησης και της εκπαιδευτικής καινοτομίας. Παρέχει κατάρτιση, επαγγελματικό προσανατολισμό και πρόσβαση σε ευρωπαϊκά προγράμματα για μαθητές και εκπαιδευτικούς. Το Open Europe ειδικεύεται στην προώθηση της ένταξης, της βιωσιμότητας και των ψηφιακών δεξιοτήτων, δημιουργώντας εκπαιδευτικές πλατφόρμες και καινοτόμους μαθησιακούς πόρους για την υποστήριξη της επαγγελματικής ανάπτυξης και της κοινωνικής ένταξης.

β. Η Escola Pia de Catalunya (EPC) είναι ένα ίδρυμα με δίκτυο 23 σχολείων. Οι σπουδές πηγάζουν από το νηπιαγωγείο στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Έχουμε σπουδές ΕΕΚ σε 13 από τα 22 σχολεία, σε διαφορετικούς τομείς: Διοίκηση, Πληροφορική, Αθλητισμός, Υγειονομική περίθαλψη, Παιδική ηλικία, Μάρκετινγκ, δασοκομία, φιλοξενία κ.λπ. Το EPC έχει 20.000 μαθητές, 2.900 δασκάλους και ένα ίδρυμα (Camins). Η EPC έχει περισσότερα από 400 χρόνια εμπειρίας στην εκπαίδευση στην Καταλονία. Από τότε, και μέχρι σήμερα, η Escola Pia de Catalunya συνέχισε να εξελίσσεται, προσαρμοζόμενη στη νέα εποχή χωρίς ποτέ να χάσει τον σκοπό της προώθησης της εκπαίδευσης ως κινητήρια δύναμη για τον κοινωνικό μετασχηματισμό.

8. Τουρκία

α. Η Επαρχιακή Εθνική Διεύθυνση Εκπαίδευσης του Ικονίου (Konya IL MEM) είναι ένα κρατικό ίδρυμα υπεύθυνο για το σχεδιασμό και τον συντονισμό των εκπαιδευτικών και επιμορφωτικών δραστηριοτήτων στην προσχολική, πρωτοβάθμια, δευτεροβάθμια εκπαίδευση και εκπαίδευση ενηλίκων σε όλο το Ικόνιο. Η επαρχία περιλαμβάνει 31 περιφέρειες, φιλοξενώντας συνολικά 2,913 σχολεία, 36,439 δασκάλους και 543,379 μαθητές. Το Konya IL MEM λειτουργεί ως οργανισμός-ομπρέλα, ενώνοντας αυτό το εκτεταμένο εκπαιδευτικό δίκτυο.

Σχήμα 1: Συμμετέχουσες χώρες και αριθμός οργανισμών-εταίρων (*συνδεδεμένοι εταίροι) που απεικονίζονται σε χάρτη.

Οι χώρες που περιλαμβάνονται στον κατάλογο, παρά την ισχυρή δέσμευση των επιμέρους κυβερνήσεών τους στους στόχους του SDG4, σε διαφορετικό βαθμό, εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν πολλαπλές γεωγραφικές, κοινωνικές και οικονομικές προκλήσεις, δηλαδή προβλήματα που μπορούν να κατηγοριοποιηθούν ως ζητήματα βιωσιμότητας, καλύπτοντας τις διαφορετικές διαστάσεις της βιωσιμότητας. Τα ειδικά ανά χώρα πλαίσια όσον αφορά την εκπαίδευση για την αειφόρο ανάπτυξη εξηγούνται παρακάτω:

Στη Βουλγαρία, η εκπαίδευση για την περιβαλλοντική βιωσιμότητα κερδίζει ενδιαφέρον, αλλά η ενσωμάτωσή της στο πρόγραμμα σπουδών παραμένει πρόκληση. Αν και τα περιβαλλοντικά ζητήματα καλύπτονται σε πολλά θέματα, εξακολουθούν να υπάρχουν ασυνέπειες στην εφαρμογή και το βάθος της κάλυψης. Οι δάσκαλοι συχνά δεν διαθέτουν επαρκή κατάρτιση και πόρους για να διδάξουν αποτελεσματικά αυτά τα θέματα. Μόνο το 15% των εκπαιδευτικών αναφέρουν ότι έχουν λάβει κατάρτιση στην περιβαλλοντική εκπαίδευση (Υπουργείο Παιδείας και Επιστημών, 2020).

Η Ισπανία είναι ιδιαίτερα ευάλωτη στην κλιματική αλλαγή, ειδικά στην περιοχή της Μεσογείου, ένα αναγνωρισμένο «hotspot» για την κλιματική αλλαγή. Η άνοδος της θερμοκρασίας και τα ακραία καιρικά φαινόμενα, όπως οι ξηρασίες και τα απρόβλεπτα μοτίβα βροχοπτώσεων, απειλούν βασικούς πόρους όπως το νερό και το έδαφος, οι οποίοι είναι ζωτικής σημασίας για τη γεωργία, την κτηνοτροφία,

τη δασοκομία και τον τουρισμό (IPCC, 2021). Το ισπανικό εκπαιδευτικό σύστημα αντικατοπτρίζει αυτές τις εθνικές προτεραιότητες, με τα θέματα βιωσιμότητας να ενσωματώνονται όλο και περισσότερο στο πρόγραμμα σπουδών. Ωστόσο, εξακολουθεί να είναι δύσκολη η ενσωμάτωση αυτών των θεμάτων σε όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης και σε όλες τις περιφέρειες. Η ισπανική στρατηγική για την κυκλική οικονομία (EEEC) στοχεύει στη μετάβαση από μια γραμμική σε μια κυκλική οικονομία και στην προώθηση της επαναχρησιμοποίησης, της ανακύκλωσης και της επισκευής προϊόντων έως το 2030 (Υπουργείο Οικολογικής Μετάβασης, 2020).

Η Ουγγαρία αντιμετωπίζει σημαντικές περιβαλλοντικές προκλήσεις, ιδίως σε σχέση με τη διαχείριση των υδάτων και τη ρύπανση. Παρά τις προσπάθειες για την αντιμετώπιση αυτών των ζητημάτων, η Ουγγαρία κατατάσσεται στην 23η θέση μεταξύ 27 χωρών της ΕΕ στον Δείκτη Περιβαλλοντικών Επιδόσεων του 2021 (EPI, 2021). Το τρέχον πρόγραμμα σπουδών πρέπει να επικαιροποιηθεί για να καταστεί δυνατή η ολοκληρωμένη εκπαίδευση για την αειφορία. Τα προγράμματα κατάρτισης εκπαιδευτικών που εστιάζουν στη βιωσιμότητα είναι ζωτικής σημασίας, καθώς μόνο το 20% των Ούγγρων εκπαιδευτικών δηλώνουν σίγουροι για τη διδασκαλία περιβαλλοντικών θεμάτων (ΟΟΣΑ, 2020).

Η Ρουμανία, πλούσια σε βιοποικιλότητα, αντιμετωπίζει περιβαλλοντικές απειλές από βιομηχανικές δραστηριότητες. Στον Δείκτη Περιβαλλοντικής Απόδοσης 2021 (EPI, 2021), η χώρα κατατάσσεται στην 26η θέση μεταξύ 27 χωρών της ΕΕ. Παρά την πρόοδο που έχει σημειωθεί, απαιτούνται σημαντικές μεταρρυθμίσεις για την ενσωμάτωση της βιωσιμότητας στο εκπαιδευτικό σύστημα. Μόνο το 10% των εκπαιδευτικών αισθάνεται επαρκώς προετοιμασμένο να διδάξει την περιβαλλοντική βιωσιμότητα (Υπουργείο Παιδείας, 2020).

Η Φινλανδία είναι παγκόσμιος ηγέτης στην εκπαίδευση, καταλαμβάνοντας την 3η θέση στον Δείκτη Περιβαλλοντικής Απόδοσης 2021 (EPI, 2021). Η χώρα έχει γερά θεμέλια στην περιβαλλοντική εκπαίδευση, με το 95% των σχολείων να ενσωματώνουν τη βιωσιμότητα στα προγράμματα σπουδών τους (Φινλανδική Εθνική Υπηρεσία Εκπαίδευσης, 2020). Τα προγράμματα κατάρτισης εκπαιδευτικών και οι ευκαιρίες επαγγελματικής εξέλιξης που εστιάζουν στη βιωσιμότητα είναι απαραίτητα για τη διατήρηση και την ενίσχυση αυτής της ηγετικής θέσης. Με την προώθηση διαδραστικών και μαθητοκεντρικών μεθόδων διδασκαλίας, η Φινλανδία συνεχίζει να θέτει ένα σημείο αναφοράς για την ενσωμάτωση των ικανοτήτων βιωσιμότητας σε όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης και τα μαθήματα, ενισχύοντας τη βαθιά κατανόηση των περιβαλλοντικών ζητημάτων μεταξύ των μαθητών. Ωστόσο, η αυξανόμενη μετανάστευση και η ποικιλομορφία στα φινλανδικά σχολεία έχουν επιφέρει αυξανόμενες ανισότητες, τόσο γενικά όσο και ειδικά στην εκπαίδευση. Καθώς ο μαθητικός πληθυσμός γίνεται πιο ποικιλόμορφος, έχουν προκύψει ανισότητες στα εκπαιδευτικά αποτελέσματα και στην πρόσβαση σε πόρους. Η αντιμετώπιση αυτών των ανισοτήτων είναι ζωτικής σημασίας για να διασφαλιστεί ότι όλοι οι μαθητές, ανεξάρτητα από το υπόβαθρό

τους, επωφελούνται εξίσου από τις εκπαιδευτικές εξελίξεις και τις πρωτοβουλίες βιωσιμότητας της Φινλανδίας.

Η Ελλάδα αντιμετωπίζει σοβαρές περιβαλλοντικές προκλήσεις λόγω της κλιματικής αλλαγής, με προβλεπόμενη μείωση της διαθεσιμότητας νερού κατά 30 % έως το 2050 (Ευρωπαϊκός Οργανισμός Περιβάλλοντος, 2021). Η ενσωμάτωση της ολοκληρωμένης εκπαίδευσης για την αειφορία στο πρόγραμμα σπουδών είναι απαραίτητη για την αντιμετώπιση αυτών των προκλήσεων. Τα προγράμματα εκπαίδευσης και κατάρτισης για εκπαιδευτικούς που εστιάζουν στη βιωσιμότητα είναι ζωτικής σημασίας. Μόνο το 25% των Ελλήνων εκπαιδευτικών αισθάνονται έτοιμοι να διδάξουν αυτά τα θέματα (Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, 2020).

Η Πορτογαλία έχει σημειώσει σημαντική πρόοδο στον τομέα της εκπαίδευσης, αλλά αντιμετωπίζει την πρόκληση της ενσωμάτωσης της βιωσιμότητας στο εκπαιδευτικό σύστημα. Αν και η Πορτογαλία έχει καλή βαθμολογία σε διάφορες μετρήσεις βιωσιμότητας, μόνο το 15% των εκπαιδευτικών αισθάνεται επαρκώς προετοιμασμένο να διδάξει την περιβαλλοντική βιωσιμότητα (Υπουργείο Παιδείας, 2020). Η χώρα κατατάσσεται στην 17η θέση μεταξύ 27 χωρών της ΕΕ στον Δείκτη Περιβαλλοντικής Απόδοσης 2021 (EPI, 2021), υποδεικνύοντας περιθώρια βελτίωσης.

Η Τουρκία αντιμετωπίζει σημαντικά ζητήματα περιβαλλοντικής υποβάθμισης και αστικοποίησης, καταλαμβάνοντας την 56η θέση μεταξύ 180 χωρών στον Δείκτη Περιβαλλοντικών Επιδόσεων του 2021 (EPI, 2021). Οι περιβαλλοντικές προκλήσεις όπως η αποψίλωση των δασών, η ρύπανση των υδάτων και η διαχείριση των απορριμμάτων επιδεινώνονται από την ταχεία αστικοποίηση. Η ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής βιωσιμότητας στο πρόγραμμα σπουδών είναι απαραίτητη για την αποτελεσματική αντιμετώπιση αυτών των προκλήσεων. Ωστόσο, μόνο το 30% των Τούρκων εκπαιδευτικών αναφέρουν ότι αισθάνονται σίγουροι για τη διδασκαλία περιβαλλοντικών θεμάτων (ΟΟΣΑ, 2020).

Παράρτημα 2.1 Εργαλείο αυτοκριτικής για εκπαιδευτικούς

Αυτή η έρευνα αυτοαξιολόγησης βοηθά τους εκπαιδευτικούς να προβληματιστούν και να αναπτύξουν τη δική τους πρακτική. Ενθαρρύνουμε τους εκπαιδευτικούς να συμπληρώσουν το ερωτηματολόγιο, να συζητήσουν τις απαντήσεις τους με συναδέλφους και να μοιραστούν ιδέες που προκύπτουν από τον κριτικό προβληματισμό. Οι εκπαιδευτικοί ηγέτες καλούνται να διευκολύνουν τον συλλογικό προβληματισμό, ενισχύοντας τόσο την ατομική πρακτική όσο και τη συνεργασία σε όλο το σχολείο. Αυτό το εργαλείο εισάγει επίσης τους βασικούς τομείς του πλαισίου InclusiveFuture, το οποίο βασίζεται στο GreenComp με πρόσθετες αρχές ένταξης.

Κατηγορία	Διαπίστωση	Απάντηση (1 = Καθόλου, 2 = Ελαφρώς, 3 = Μέτρια, 4 = Πολύ, 5 = Πλήρως)
Ενσωματώνοντας τις αξίες της βιωσιμότητας και της ένταξης	Διδάσκω με τρόπους που προάγουν τη δικαιοσύνη, τον σεβασμό και τις ίσες ευκαιρίες για όλους τους μαθητές.	
	Αμφισβητώ την προκατάληψη, τις διακρίσεις και τα στερεότυπα στην τάξη μου για να δημιουργήσω ένα μαθησιακό περιβάλλον όπου όλοι νιώθουν ότι εκτιμώνται.	
	Προσαρμόζω τη διδασκαλία μου για να ανταποκριθώ στις ανάγκες διαφορετικών μαθητών.	
	Δείχνω δέσμευση για βιωσιμότητα και ένταξη στην πρακτική μου στην τάξη.	
Αγκαλιάζοντας την πολυπλοκότητα στη βιωσιμότητα	Διδάσκω χρησιμοποιώντας παραδείγματα από τον πραγματικό κόσμο για να δείξω πώς συνδέονται διαφορετικά συστήματα (π.χ. περιβάλλον, οικονομία, κοινωνία).	
	Διδάσκω στους μαθητές να αμφισβητούν τη βιωσιμότητα, τις πληροφορίες που σχετίζονται με την κλιματική αλλαγή και να αναλύουν κριτικά τις πληροφορίες.	
	Ενθαρρύνω τους μαθητές να αμφισβητούν υποθέσεις και να διερευνούν διλήμματα όπου μπορεί να μην υπάρχει ενιαία σωστή απάντηση.	
	Σκέφτομαι τη δική μου διδασκαλία για να καταλάβω πώς επηρεάζει ευρύτερα συστήματα.	
Οραματιζόμενοι βιώσιμο και χωρίς	Βοηθάω τους μαθητές να φανταστούν διαφορετικά μελλοντικά σενάρια.	

αποκλεισμούς μέλλον	Υποστηρίζω τους μαθητές στο χειρισμό της αλλαγής και της αβεβαιότητας όταν συζητούν τις προκλήσεις της βιωσιμότητας.	
	Υποστηρίζω τους μαθητές στο σχεδιασμό ιδεών για θετικό μετασχηματισμό για βιωσιμότητα και ένταξη.	
	Ενθαρρύνω τον προβληματισμό σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο η βιωσιμότητα επηρεάζει διαφορετικούς ανθρώπους και μέρη (δηλαδή ευάλωτες ομάδες).	
Δράση για τη βιωσιμότητα και την ένταξη	Παρέχω ευκαιρίες στους μαθητές να αναλάβουν ουσιαστική δράση σε πραγματικά πλαίσια.	
	Βοηθάω τους μαθητές να κατανοήσουν πώς οι ατομικές και συλλογικές ενέργειες μπορούν να έχουν αποτέλεσμα στο εγγύς και μακρινό μέλλον.	
	Δίνω στους μαθητές ευκαιρίες να αναλάβουν ηγετικό ρόλο σε δράσεις που σχετίζονται με τη βιωσιμότητα.	
	Πρωθώ τη συνεργασία χωρίς αποκλεισμούς και την κοινή ευθύνη στις ομαδικές δραστηριότητες.	

Παράρτημα 2.2 Συνδημιουργία κριτηρίων αξιολόγησης με τους εκπαιδευόμενους

Για να ενσωματωθεί πλήρως η αξία της «Συμμετοχής και Συνεργασίας», η ίδια η διαδικασία αξιολόγησης μπορεί να γίνει μια συλλογική πράξη. Η συνδημιουργία ρουμπρίκων ή κριτηρίων επιτυχίας με τους μαθητές είναι μια ισχυρή πρακτική που ενισχύει την αυτενέργεια των μαθητών, εμβαθύνει την κατανόησή τους για τους μαθησιακούς στόχους και κάνει την αξιολόγηση πιο διαφανή και ουσιαστική.

Όταν οι μαθητές συμμετέχουν στον καθορισμό της «ποιότητας», αναλαμβάνουν μεγαλύτερη ευθύνη για τη δουλειά τους. Η διαδικασία συζήτησης και καθορισμού κριτηρίων τους βοηθά να εσωτερικεύσουν τους μαθησιακούς στόχους σε πολύ βαθύτερο επίπεδο από το να τους δοθεί απλώς μια προκατασκευασμένη ρουμπρίκα. Αυτή η πρακτική μετατοπίζει την κουλτούρα της τάξης από μια κουλτούρα συμμόρφωσης σε μια κουλτούρα κοινού σκοπού.

Καθοδήγηση σχετικά με τη διαδικασία συνδημιουργίας:

1. **Ξεκινήστε με τους Μαθησιακούς Στόχους:** Ο /η εκπαιδευτικός ξεκινά παρουσιάζοντας με σαφήνεια τους αδιαπραγμάτευτους μαθησιακούς στόχους και ικανότητες για το έργο (π.χ., «Σε αυτό το έργο, πρέπει να δείξουμε την κατανόησή μας για τη συστημική σκέψη και να προτείνουμε μια λύση σε ένα τοπικό περιβαλλοντικό πρόβλημα»).
2. **Καταιγισμός ιδεών «Πώς μοιάζει η επιτυχία;»:** Ρωτήστε τους μαθητές: «Πώς θα έμοιαζε, πώς θα ακουγόταν και πώς θα ένιωθε ένα υπέροχο έργο;» ή «Αν κάποιος έκανε φανταστική δουλειά σε αυτό, τι θα βλέπαμε;» Καταγράψτε όλες τις ιδέες των μαθητών χωρίς κρίση.
3. **Ομαδοποιήστε και επισημάνετε τα κριτήρια:** Ως τάξη, αναζητήστε μοτίβα στη λίστα καταιγισμού ιδεών και ομαδοποιήστε παρόμοιες ιδέες μαζί. Συνεργαστείτε με τους μαθητές για να δημιουργήσετε μια ετικέτα ή ένα όνομα για κάθε κατηγορία (π.χ. "Σαφής εξήγηση", "Δημιουργική λύση", "Ομαδική εργασία"). Αυτά γίνονται τα κριτήρια για τη ρουμπρίκα.
4. **Καθορίστε τα επίπεδα ποιότητας:** Για κάθε κριτήριο, συζητήστε πώς θα έμοιαζαν τα διαφορετικά επίπεδα απόδοσης. Ξεκινήστε ορίζοντας το υψηλότερο επίπεδο («Ικανός» ή «Υποδειγματικός»). Στη συνέχεια, εργαστείτε προς τα πίσω για να περιγράψετε πώς θα έμοιαζε η εργασία "Ανάπτυξη" ή "Εναρξη". Ο δάσκαλος μπορεί να καθοδηγήσει αυτή τη διαδικασία για να διασφαλίσει ότι οι περιγραφές είναι συγκεκριμένες, παρατηρήσιμες και ευθυγραμμισμένες με τους μαθησιακούς στόχους.
5. **Χρήση και βελτίωση:** Χρησιμοποιήστε τη ρουμπρίκα που δημιουργήθηκε από κοινού για την αξιολόγηση του εαυτού σας, των συνομηλίκων και των δασκάλων. Μετά το έργο, σκεφτείτε με την τάξη τη διαδικασία: Ήταν δίκαιη η ρουμπρίκα; Ήταν σαφές; Τι θα αλλάζαμε για την επόμενη φορά;

Παράρτημα 2.3 Ένας οδηγός για την παροχή διαμορφωτικής ανατροφοδότησης

Η αξιολόγηση είναι πιο αποτελεσματική όταν αποτελεί μέρος ενός συνεχούς κύκλου μάθησης. Η υψηλής ποιότητας διαμορφωτική ανατροφοδότηση βασίζεται στη δύναμη, μπορεί να εφαρμοστεί και να διαλογιστεί—ενισχύει μια νοοτροπία ανάπτυξης και δίνει τη δυνατότητα στους μαθητές να βελτιωθούν, αντί να εκφέρουν απλώς μια κρίση.

Πρωτόκολλα για τη δόμηση συνομιλιών ανατροφοδότησης:

- «Τι λειτούργησε καλά; Τι θα ήταν ακόμα καλύτερο αν;» (**W.W.W./W.W.B.E.I.? What Worked Well? What Would Be Even Better If**): Ένα απλό και θετικό πλαίσιο για την ανατροφοδότηση των συνομηλίκων ή των δασκάλων. Το άτομο που δίνει ανατροφοδότηση πρέπει πρώτα να εντοπίσει συγκεκριμένα δυνατά σημεία πριν προσφέρει μια συγκεκριμένη πρόταση για βελτίωση.

- **Έπαινος-Ερώτηση-Πολωνικά:**

1. **Έπαινος:** Ξεκινήστε με ένα γνήσιο και συγκεκριμένο κομπλιμέντο για το έργο.
2. **Ερώτηση:** Κάντε μια στοχαστική ερώτηση για να παρακινήσετε τον μαθητή να σκεφτεί πιο βαθιά τη δουλειά του (π.χ. «Αναρωτιέμαι τι θα συνέβαινε αν σκεφτόσασταν την προοπτική του...;»).
3. **Βελτίωση:** Προσφέρετε μια συγκεκριμένη πρόταση για αναθεώρηση.

Προτάσεις για να ξεκινήσετε γραπτά σχόλια:

- Για να τονίσετε τα δυνατά σημεία: «Παρατήρησα ότι έκανες εξαιρετική δουλειά...» ή "Η ανάλυσή σας για ___ ήταν ιδιαίτερα διορατική γιατί..."
- Για να ενθαρρύνετε τη βαθύτερη σκέψη: «Μια ερώτηση που έχω σχετικά με το συμπέρασμά σας είναι...» ή "Για να το πάτε στο επόμενο επίπεδο, εξετάστε το ενδεχόμενο να εξερευνήσετε τη σύνδεση μεταξύ ___ και ___".
- Για να παρέχετε χρήσιμες συμβουλές: «Ένας συγκεκριμένος τομέας για αναθεώρηση είναι...» ή «Προσπαθήστε να ενισχύσετε το επιχειρήματά σας προσθέτοντας στοιχεία που σχετίζονται με...»

Στρατηγικές για μία συνεχή ανατροφοδότηση:

1. **Πρώτα η αυτοαξιολόγηση:** Πριν υποβάλετε ένα μεγαλύτερο σχέδιο - δράσης, ζητήστε από τους μαθητές να αξιολογήσουν τη δική τους εργασία χρησιμοποιώντας τη ρουμπρίκα. Αυτό τους βοηθά να εσωτερικεύσουν τα κριτήρια.
2. **Δομημένη ανατροφοδότηση από ομοτίμους:** Καθοδηγήστε τους μαθητές να χρησιμοποιήσουν ένα πρωτόκολλο (όπως το W.W.W./W.W.B.E.I.?) για να παρέχουν ανατροφοδότηση σε έναν συνεργάτη. Αυτό κάνει την ανατροφοδότηση πιο εστιασμένη και χρήσιμη.
3. **Σχόλια δασκάλων για αναθεώρηση:** Δώστε τα σχόλιά σας αφού οι μαθητές είχαν την ευκαιρία να αυτοστοχαστούν και να μάθουν από έναν συνομήλικο. Εστιάστε τα σχόλιά σας στην καθοδήγηση των επόμενων βημάτων τους για αναθεώρηση.